Dr. A. Kudrnovský: Spiritismus.

DR. ALOIS KUDRNOVSKÝ

SPIRITISMUS

VZDĚLAVACÍ

KNIHOVNA KATOLICKÁ

POŘÁDAJÍ:

Dr. JOS. TUMPACH a Dr. ANT. PODLAHA.

Se schválením

nejd. kníž. arcib. Ordinariátu v Praze ze dne 22. května 1896 č. 4884.

SVAZEK XLVI.

SVAZEK XLVI.

= SPIRITISMUS. =

V PRAZE 1908.

Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.

SPIRITISMUS.

NAPSAL

Dr. ALOIS KUDRNOVSKÝ.

V PRAZE 1908.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.

Imprimi permittitur.

Z kníž. arcib. Ordinariátu v Praze, dne 5. září 1906 čís. 11397.

František Brusák,
generální vikář.

Úvod.

Spiritismus, jak latinské jméno „spiritus“ (česky „duch“) znamená, jest tolik jako obcování s duchy. Tuto touhu po obcování s duchy shledáváme v pokolení lidském již od nejstarších časů, ba nutno říci, že jest tak stará jako pokolení lidské samo, datujíc se od prvního pokušitele v ráji. Spiritismus novodobý, jak se jeví u národů vzdělaných, ač se náhle objevil jako něco nového, jest jen novým projevem této touhy. „Hlavním jádrem spiritismu,“ praví dr. Richter Hildesheim,[1]) „jest stará otázka, zdali nalézá se mimo náš zřetelný svět kol nás ještě říše duchová, která, byť i nebyla nám zřetelnou, přece stojí ve spojení s námi a může zřetelně působiti na nás a na naše okolí.“ Věda považovala již stanovisko toto za překonané, a když tu a tam nějaký úkaz se objevil, tu buď se popřel neb pohrdlivým úsměvem se odsoudil. Tu pojednou objevily se ve velikém množství nové úkazy, a nejen úkazy fysické, nýbrž i rozumové odpovědi, které za svůj původ uváděly duchy a za svůj obsah měly stav duchů, hlavně příbuzných, po smrti.

Přívrženci jásali; doufali, že zbudován most k životu budoucímu, že tak zůstane člověk zde na zemi ve stálém spojení s duchy po smrti, a že jimi bude veden zde již na zemi k životu dokonalému, ba i že Bůh sám chce skrze duchy svět opětně učiti a tím

[1]) Hildesheim: Über den Spiritismus str. 5.

náboženství křesťanské zdokonaliti. Tak si vytýká cíl Kardek, druhý zakladatel spiritistů [1]): „Pokolení lidské musí spiritismem vkročiti v nové období, období mravního pokroku. Spiritismus zamýšlí cvičením čisté evangelické mravnosti, která mnoho jest chválena, ale málo zachovávána, lidi učiniti lepšími a šťastnějšími. Spiritismus neobsahuje vědy mravní, kteráž by byla jinou, než věda Ježíše Krista . . . Duchové přicházejí, by ji nejen potvrdili, nýbrž nám i její praktický užitek ukázali, poskytují srozumitelně pravdy, kterýmž dříve (za Krista Pána totiž) jenom allegoricky (obrazně) se učilo...“ „Časem bude následovati zušlechtění pokolení lidského, jež bude záležeti v tom, že bude kotvou spásy, pomocí k veřejnému pořádku a znamením nové doby pro pokolení lidské.“ [2]) — „Den triumfu musí se objeviti,“ tak honosí se německý časopis spiritistický, „a celý svět může uznati v moderním spiritualismu pravého spasitele, jímž nastane mír a blahobyt pro všechny lidi.“ [3]) — „Snažíme se pracovati,“ tak píše na čelo své český časopis spiritistický, „ku mravnímu obrození člověčenstva na základě přesvědčení o nesmrtelnosti lidského ducha.“ [4])

Což by si bylo přáti více? Než vše jsou pouhá a pouhá slova, jelikož ve skutečnosti spiritismus jest opakem toho, co slova tato znamenají.

Přemnozí však uvažují o spiritismu střízlivě a docházejí k závěru, který jej úplně ničí a drtí. Tak na příklad veliký znatel spiritismu, Ulrici, praví, „že nové mravní a náboženské pravdy a zjevení nejen nebyly posud dány, nýbrž že jich ani očekávati nelze“.[5]) Hůře ještě mluví Ed. Hartmann: „Chce-li kdo obírati se literaturou spiritistickou, musí se postaviti na stanovisko lékaře v blázinci, který od svých pacientů dá si líčiti co možná nejpodrobněji stav jejich bláznivých představ.

[1]) Kardek: Kniha duchů str. 404.
[2]) Kardek: Kniha medií str. 481.
[3]) Zeitschrift für Spiritismus str. 93 r. 1894.
[4]) Nové slunce.
[5]) Ulrici: Über den Spiritismus als eine wissenschaftliche Frage str. 24.

Kdo nemá trpělivosti, by vkročil v kruh těchto představ, a kdo nemá pevného pojmu o tomto pomatení myšlenek, by v nich zdomácněl, ten neodůvodní nikdy jejich duševní příčiny.“ [1]) — Jak viděti, úsudek tedy úplně protivný, což jest zajisté dostatečným znamením, že látka tato není ještě dosti prozkoumána. Proto není ani úmyslem naším zde otázku tuto rozhodnouti, nýbrž spíše celý její stav nynější vyložiti. Tu pak rozhodně musíme lišiti spiritistické zjevy a učení spiritistů, a to i co do příčiny i co do cíle a rovněž i co do poměru našeho ke spiritismu. Zjevy tyto samy o sobě mohou míti rozličnou příčinu, i neznámou; v učení však vidíme spíše výron poměrů, v nichž se spiritismus zrodil, totiž protestantismu, kde není zcela jistého vůdce a kde tedy každý jest svým učitelem a může své výmysly za pravdy míti, a methodismu, kde spojení s duchy je snadné; v učení tomto pozorujeme výmysly, výklady a dodatky medií často podvodných a lidí ve víře nejistých a slabých. Mimo to vysvětlí-li se a přestanou-li spiritistické zjevy ať z jakékoli příčiny, tu přece zůstává učení spiritistů. Dají-li se zjevy tyto přirozeně vysvětliti, vykročují z oboru náboženství, kamž se dostaly jen proto, že spiritisté udávali za původce jich ducha; učením svým pak spiritismus zůstává vždy v oboru náboženství, a to jakožto úplně protikřesťanské učení. Z toho jest patrný i náš poměr ke spiritismu, totiž že byť bychom se i rozličně chovali ke zjevům, učení musíme rozhodně zavrhnouti jako protikřesťanské.

A tak pojednáme v části prvé o jevech spiritistických a v části druhé o učení spiritistickém.

[1]) Ed. Hartmann: Der Spiritismus str. 2.

Část I.

Jevy spiritistické.

O VZNIKU A ROZŠÍŘENÍ SPIRITISMU. — O JEHO JEVECH. — O JEHO PŘÍČINĚ. — O ZNÁMOSTI JEHO JAKO STARÉ A U VŠECH NÁRODŮ ROZŠÍŘENÉ POVĚRY.

Díl I.

O vzniku a rozšíření spiritismu.

§ 1. Vznik a rozšíření spiritismu.

Novodobý spiritismus pochází z Ameriky, odkudž rozšířil se rychle po Evropě. Ve státu New-Yorkském v osadě Bloominggrove (kraj Orange) narodil se dne 11. (dle jiných 21.) srpna roku 1826 Andrew Jackson Dawis. Rodiče jeho byli chudobní, i byl nucen v těchto nuzných poměrech pásti dobytek. Ve škole pobyl asi pět měsíců, naučiv se s těží mateřskému jazyku. Jsa 12 let stár, vstoupil do kupeckého obchodu, kdež však nevydržel, nýbrž šel do učení k jistému obuvníkovi. Zde ho používal krejčí Lanigston často při mesmerismu (magnetisování živočišném); při tom sám se přiučil magnetisování a pak se oddal výhradně léčení magnetismem. Při podobných pokusech upadával do zvláštního stavu, v němž jevil zvláštní znalosti věcí tajných v přírodě. Brzy stal se známým daleko široko. Proto pozván i do Nového Yorku, by tam u přítomnosti učených mužů konal své pokusy. Vskutku i zde při schůzích upadal do stavu, podobného spánku, v němž diktoval po 157 schůzí své dílo: „Začátky přírody, její božská zjevení a hlas k lidstvu“ (vydáno bylo toto dílo již roku 1846 a brzy rozšířeno ve čtyřiceti vydáních). Podobně sepsáno jím i více spisů. Tak „Duchové cesty“, kde ukazuje a popisuje, kterak rozličnì národové jsou usedlí v onom životě posmrtném; spis

„Filosofie duchového styku“ podává často až dětinné věci: andělé jsou dle tohoto spisku lidské bytosti, které stýkají se s lidmi na zemi pomocí elektřiny; sami jsouce positivně elektrickými, přitahují k sobě záporně elektrické (odtud klepot a p., odtud i označení písmen v abecedě). Pomocí této síly spojí se s osobou při schůzce spiritistické, a přitahujíce elektricky k sobě písmeny abecedy, oznamují jí věci neznámé. Přijdou li sami, nepronikají zavřenými dveřmi, nýbrž třeba jim je otevříti. Pro nejdokonalejší duchy jest zvláštní okres duchařské vlasti posmrtné, který byl některými hvězdáři vynalezen a nazván velikým drakem. Tato země (či hvězda) jest krásná, divoká krajina, která jest asi dvamillionkrát větší než naše země. I tito nejdokonalejší duchové stýkají se s lidmi, by je též klamali a škádlili, vydávají se za Swedenborga, Krista Pána (!), za sv. Pavla; nejsou vlastně zlí, nýbrž jen lehkomyslní. Jelikož mají též jakési rozměry (organismus), nemohou hned býti kdekoliv; často nacházejí se i mimo okrsek zemský a tu spojují se pomocí elektrického proudu živočišného s duchy zde na zemi (totiž s lidmi) a rozmlouvají s nimi, jako by mezi námi byli.[1]) Konečně předpovídá Dawis v první knize své, že i v nejbližším čase budou se duchové zjevovati. A tak se také stalo.

Roku 1846 bydlil v Hydesville v republice New-Yorkské Michael Weckmann. Týž slýchával ve svém bytě tlouci na dveře a kdykoliv je otevřel, nikoho nenašel; tlukot ten opakoval se často a tak silně, že konečně rozmrzen se vystěhoval. Po Weckmannovi pronajala si týž byt protestantská (vyznání methodistického), německá, velmi spořádaná rodina Foxova. Sestávala z otce Jana Foxa, jeho manželky a tří dcer. I ti slýchávali často údery na zdi, po stropě, na nábytku, zvláště v místnosti, kde spaly dvě dcery: 15letá Lea a 12letá Katie (Kateřina). S počátku myslili, že klepot pochází od okolních sousedů. Než brzy nalezli i v místnosti, kde tyto dcery spaly a která

[1]) Dr. Josef Dippel: Der neuere Spiritismus str. 16. — Perty: Der jetzige Spiritualismus str. 130.

byla dobře uzavřena, vše v nejhorším nepořádku rozházené, dcery samy pak cítily v noci na těle dotyky rukou a slýchaly časté zvuky. Než i tomuto pořádku Foxovi brzy uvykli. Jedenkráte na večer hovořila Kateřina s matkou právě o těchto obvyklých žertech, kterým se často všichni smávali, a tu náhodou udeřila prsty o sebe, palcem o malík: a hle, hned ozval se ve vzduchu úplně podobný úder a zvuk. Kateřina zarazivši se udeřila prsty několikrát o stůl, a hned ozval se ve vzduchu podobně týž počet úderů „Viz, matko,“ zvolá, „on slyší a vidí.“ „I jdi,“ dí matka; „to žertuje s tebou tvoje obrazotvornost neb ozvěna.“ „Ne,“ dí Katie, opakovala znova dřívější pokus a doložila: „snad jest to nějaký duch, zeptejme se ho.“ Tu matka dodala si odvahy a žádala, by počítal do 10. A hned ozve se 10 úderů. Po mnohých otázkách táže se paní: „Jsi člověk?“ — žádná odpověď. „Jsi duch?“ hned ozvala se celá spousta úderů. S dovolením jeho povolány i jiné osoby a všem dosvědčeno, že původcem těchto zvuků jest duch. To se stalo v červnu r. 1848.[1])

Brzy seznali, že duch nejraději odpovídá matce a zvláště Kateřině, a dle toho soudili, že duch má zvláštní zálibu v některých osobách, které si pak volili za prostředníky, media. Brzy vše rozneseno po celém okolí; pokusy se konaly i mimo rodinu Foxovu a výsledek byl znamenitý a překvapující. Tak rozpředena byla i rozprava v rodině Foxově s duchem. Za značky si zvolili: jeden úder: ne, dva: snad a tři: ano; na to četl neb psal někdo abecedu a dle úderů (ano neb ne) skládal označené písmeny ve slova a slova ve věty. Tak se i dověděli, že původcem těchto úderů jest duch jakéhosi obchodníka podomního, jménem Charles B. Rosna, který před pěti lety zde přenocoval, zavražděn byl a pak beze stopy zmizel; na to označil duch i místo, kde kosti jeho odpočívati měly, a vskutku 6 neb 7 stop hluboko nalezena kostra mrtvoly.

Vysvětlení k tomu podává Fichte slovy: Podivno

[1]) Antonelli: Lo spiritismo I. str. 15.

na tom všem jest, že podobné historky se tak často vypravují. [1])

Rodina Foxova byla brzy všude známa a četně navštěvována. Dověděv se o tom všem jejich duchovní, pastor a methodistický biskup, začal je pronásledovati. To přinutilo rodinu, že se přestěhovala do Rochestru, kamž ji následovali i duchové.

Zde vznikly r. 1849 spiritistické spolky. Paní Foxová se 2 dcerami a 2 jinými osobami rozmlouvala a při tom náhodou, aniž si nač myslily, měly lokty opřeny o stůl, kolem něhož seděly. Najednou stůl se pohybuje, vystupuje na 6 stop do výše. Jedna z přítomných osob zvolala, by duch přivedl stůl na své místo; a stůl hned se vrátil do dřívější polohy. S radostí vrhly se ženy na kolena a pěly díky, k čemuž stůl dával takt tlukotem nohy.

Tak objevil se snadný způsob, jak lze obcovati s duchy, a pokračováno dále v pokusech u rodiny Foxovy, která zde bydlila u starší dcery provdané za Fishe; táž dcera dala se později na radu duchů (!) s Fishem rozvésti a vdala se za Browna.

Vynalezli, že počet úderů znamenati má, kolikátá písmena v abecedě jest míněna; písmeny skládány v odpověď; ba seznali, že možno, kdy si kdo přeje, obcovati s duchem, ano i s jakým si kdo přeje. A tak vyvoláváni hned zemřelí, příbuzní, rodiče, muži, ženy, muži slavní též i k účelům jiným, jako vědeckým a politickým. Tak utvořilo se též více spolků neb kroužků spiritistických. — Ještě jiným způsobem jednalo se s duchy: věštící tabulkou. Tabulka ta má podobu číselníku na hodinách, místo čísel jsou však písmena abecedy; uprostřed jest umístěna ručička, která se otáčí kol své osy asi jako magnetická jehla. Položí-li medium ruku na desku neb na okraj, ručička se pohne a kolem své osy se točíc, ukazuje písmeny. Podobné služby koná i psací stůl, zvláště k tomu zřízený. Stoleček má tři nožičky: na jednu přivázána tužka, podložen papír

[1]) Fichte: Der neuere Spiritismus str. 47. — Dippel, l. c., str. 48.

a stůl píše. A proč by nepsal duch sám? Dána tužka mediu do ruky, a hle ruka počne sebou trhati a píše i proti vůli media o věcech, které by ani medium nechtělo psáti, a tužka, položena na papír, sama se zvedne a píše. A proč by konečně duch sám nechtěl i mluviti? A tak mluví duch sám skrze medium neb i jinou osobu. A konečně poslední možnost: duch sám se ukazuje, se zjeví a obcuje se shromážděnými! Odpovědi, které od duchů pocházejí, jsou nejrůznější: dobré i špatné, pravdivé i nepravdivé a lživé, nábožné i rouhavé, mravné i nemravné, o věcech většinou malicherných. Při tom dějí se i jiné zjevy: stoly a nářadí se pohybují a skáčí, ozývají se zvuky hudební, zjevny plaménky atd.

Rozličné osoby staly se medii, i netrvalo to dlouho, a spiritismus rozšířen.

O příčině souzeno různě. Mnozí vykládali vše halucinací, že se přítomní všichni i s mediem klamou, bloudíce na mysli jako mnohé osoby nemocné, jiní tvrdili, že medium všecky podvádí, jiní rozličné výklady vědecké chtěli nalézti, někteří katolíci pravili, že spiritistická zjevení působí ďábel, jiní volali: „Hle nové zjevení Boží;“ než vidouce, kterak duchové lhou, se klamou, nemravní jsou, ihned ztichli. Spiritisté sami vykládají vše jen pomocí duchů zemřelých. Někteří obviňovali rodinu Foxovu z čarodějnictví, chtěli ji i usmrtiti (lynchovati). Později se mluvilo, že rodina Foxova prohlásila vskutku vše za klam a podvod, kdežto jiní tvrdí, že se zdráhala vše odvolati. To však na věci nic nemění, neboť události jsou zde, a o tyto se nám jedná. [1])

Spiritismus rozšířil se v Americe, kdež jakož i v Anglii se nazývá spiritualismus, úžasně rychle. Tak již r. 1850 bylo ve Spojených Státech na 30.000 medií; kroužků magnetických, kdež se spiritismus prováděl, bylo ve Filadelfii na 300, v Novém Yorku r. 1853 již na 1500; v Cincinnati bylo na 1200 medií. Roku 1856 počítalo se již v severní Americe na 3,000.000 spiri-

[1]) Franco: Lo spiritismo str. 9.

tistů a na národní schůzi spiritualistů v Rochestru r. 1868 měli býti již zástupcové 10,000.000 spiritistů a přijato zde též 19 základních článků spiritistických; konečně Edwods a Owen počítají r. 1871 na 11 millionů všech.[1]) Mezi ně patřili i mužové učení, vzdělaní, jak později obšírně uvedeme.

Spiritisté mají v Americe velmi mnoho rozšířených časopisů. Mezi nimi zasluhují zmínky: Ve Spojených státech: The Banner of ligt, v Bostonu, týdenník, který má asi na 30.000 čtenářů; Religion philosophical Journal, týdenník v Chicagu; Matter and Mind, týdenník ve Filadelfii; Spiritual Offrings, měsíčník v Rochestru. V republice Argentinské: Constantia v Buenos Aires, měsíčník; La ecoista spiritista v Montevideu, měsíčník. V Kolumbii: La discussion a Quadalajére, Regata, měsíčník; Lumen, měsíčník, San Juan Batista. — V Mexiku: La Razon, v Toluji měsíčník; La Cey de Amor v Meridě, rovněž měsíčník.[2]) Mimo to mají své knihy, katechismy, dle nichž uctívají duchy způsobem náboženským. Proto můžeme končiti s učeným Dippelem: „I když připustíme, že jejich počet v Americe, ponejvíce dle nich udaný, jest přemrštěn, přece jisto jest, že v Americe spiritismus má více přívržencú než církev katolická. [3])

Do Evropy dostal se spiritismus r. 1851 z Ameriky, a to cestujícími na parníku „Washington", který přistál v Brémách a v Hamburku. Mezi prvními šiřiteli jeho v Evropě byl dr. Andree v Brémách. Mnozí však naproti tomu domnívají se, že k nám přišel ze Sibiře a z Mongolska, kdež byl jako stará pověra znám a odkud měl se hlavně přes Rusko i u nás rozšířiti. Rovněž již dříve nalézáme podobné směry v Evropě, a sice v tak zvané škole pneumatologů (duchařů). Již Swedenborg (1688—1772) chlubil se zvláštními zjeveními a založil novou církev: „Církev křesťanskou" neb „Nový Jerusalem", která se rozšířila hlavně ve

[1]) Dippel: Der neuere Spiritismus str. 51.
[2]) Wieser S. J.: Der Spiritismus und das Christentum str. 5.
[3]) Dippel, l. c. str. 52.

Švédsku, Holandsku a v Americe. Jeho přívrženci v Německu založili zvláštní školu pneumatologů, by vědecky studovali podobná zjevení A právě proto, že se obírali vědou duchů více vědecky, nerozšířili se. Hlavním jejich šiřitelem byl Jan Jung-Stilling (1740—1817).[1]) Jisto jest, že rozšířil se spiritismus po Evropě po roce 1852.

Ve Francii byli hlavně dva šiřitelé jeho: Švéd Baron de Güldenstubbe a Rivail. Prvý stýkal se často s prof. dr. M. Pertym v Bernu a s filosofem J. H. Fichtem v Tubinkách Zanášel se též hypnotismem, [2]) jak sám píše v díle svém „Positivní pneumatologie", když si vycvičil vhodné osoby, kterých pak v hypnotismu užíval. Spiritismu přiučil se od americké vidinářky d'Abnourové kol r. 1850. Pak pořádal schůzky, a to s přítelem svým hrabětem d'Ourches, který podobně zabýval se dříve hypnotismem. Teprve ve 20té schůzi podařilo se jim obdržeti údery duchů, až konečně mohli oba, aniž se vůbec stolu dotkli, stolem spiritistickým dle svého přání pohybovati a obdržeti i přímé odpovědi duchy psané.

Rovněž i jeho sestra Julie byla slavným mediem, které i pověrčivý císař Napoleon III. navštěvoval. Julie viděla delší dobu Napoleona I. v noci u své postele,

[1]) Walter: Aberglaube und Seelsorge str. 311.
[2]) Jménem hypnotismus rozumí se celá soustava jevů, které lze pozorovati na člověku umělým způsobem do spánku přivedeném, kteréžto jevy osoba spící buď sama koná, neb které může jiný, hypnotisující, na ní vyvolati. Nejdříve se vykládalo, že se tento stav spánku vyvolá magnetisováním (pomocí tak zvaného živočišného magnetismu), a odtud nazýval se i magnetismem; někdy zove se i somnambulismem, kterýžto stav jest hypnotismu podobný. Jevy hlavní jsou: přenášení smyslů, spící vidí, mluví jinými částmi těla, cítí rozličné bolesti, nechá se voditi, části těla ztuhnou jako stiženy nemocí; vidí i zavřenýma očima dobře, rozeznává nemoci přítomných osob, přijímá dojmy, myšlenky a pocity osoby hypnotisující a j.; dle tohoto posledního snaží se lékaři léčiti choroby, zvláště duševní, na př. lidi oddané pití, vpravujíce v ně (suggescí) ošklivost před pitím. Výsledky však nikterak neodpovídají nadějím v hypnotismus kladeným! I zde jest mnoho podvodů; v celém hypnotismu není nic mimopřirozeného: vykládá se vše aspoň dostatečně přirozeným způsobem.

a tu radil starý Napoleonův duch svému synovci, by postavil na Rýnu 200.000 mužů, že se pak Němci neodváží vtrhnouti do Dánska. Ona měla též varovati Napoleona III. před zákeřnickým útokem Pianoviho (1863) a označila prý mu jako místo atentátu stoupající cestu, kde kočí měl rázně švihnouti do koní, by rychle jeli. To prý se stalo a tak byl jen sluha slabě zachycen jednou ze dvou kulí. „Ký tedy div — dí Dippel — že pověrčivý císař Napoleon III často navštěvoval na zapřenou jako hrabě Bacciochi Güldenstubbe "[1]) Divno však, proč mu duchové nepomohli a neporadili před jeho pádem r. 1870!

Po válce francouzsko-německé r. 1870 musila se celá rodina vystěhovati z Francie; usadili se ve Stuttgartě. Když pak se vrátili zpět, zemřel Güldenstubbe a byl v Heidelbergu vedle své matky a bratra svého pochován (r. 1873). Osamocená sestra přála si viděti ducha bratra svého, a hle, po 3 týdnech se jí zjevil a jí poradil, by se odstěhovala do Bernu, a ne, jak sama chtěla, do Lucernu. Na to cestovala v Egyptě a Palestině, dvě léta byla v Benátkách a navrátivši se do Bernu vydala spis bratrův „Positivní pneumatologii" po druhé. Za svého života tvrdila stále, že jest v neustálém styku se svým bratrem.

Vůbec jest známo, že celá tato rodina trpěla na takováto zjevení. Tak již její matka, bdíc u deset neděl starého Konstantina, slyšela hlas: Musíš poslati po poslovi (který denně do města docházel) míru na rakev. Na to Konstantin rychle umřel. — Julie vyprávěla Pertymu, že když jí byla 3 léta, vozík ku hraní sám se začal pohybovati, ku postrachu služky. Od 3 do 5 let dlela nejraději v neobydlené části zámku, kde si hrála s 2 dětmi, o nichž nikdo nevěděl, odkud jsou; když jí bylo 7 let, řekla to matka otci, bojíc se o její rozum, a děti, které považovala Julie za dvě zemřelé, jí neznámé sestry, více se neobjevovaly. Jako mladá dívka chtěla se starší sestrou otevříti skříň, což se jim nepodařilo; hned se objevil starý muž, pravil,

[1]) Dippel l. c. str. 56.

by si ho dobře prohlédly, by ho pak rodiče poznali, a ukázal jim, jak by skříň otevřely. Dle popisu dívek poznali rodiče v neznámém zjevu dědečka se strany matčiny. — V mládí žili často na ostrůvku Oesel; kdys jeli poblíže Petrohradu na pobřeží, při čemž koně se splašili a celý povoz byl by se střítil do moře. Všichni viděli, že jsou ztraceni; kočí nevěděl si rady. Tu najednou zjeví se před nimi bílá postava a koně se zastaví.[1]) Z toho patrno, kterak rodina tato již před objevením se spiritismu, a to tedy sama od sebe, byla blouznivou, hysterickou.

Mnohem více rozšířil však spiritismus v Evropě Hippolyt Leo Denizard Rivail, známý pode jménem Allan Kardek. Pseudonym tento si osvojil řídě ještě časopis L'Univers, protože prý duchové mu sdělili, že žil již dvakrát na tomto světě, jednou pode jménem Allan jako rytíř ve století dvanáctém, a po druhé jako Kardek. Dle jiných sdělilo mu prvé jméno medium paní Jafetová a druhé jméno medium paní Rosová. Kardek narodil se v Lyonu 14. října 1804, zemřel 31. března 1869 v Paříži. Pocházel z rodiny katolické, navštěvoval však ve Švýcařích školu protestantskou; cílem prací svých si vytkl spojiti pomocí spiritismu všecky víry v jednu. V domě jisté paní seznal rodinu Baudinovu, která ho zvala, aby se zúčastnil schůzí spiri-

[1]) Dippel, l. c. str. 55. — I za mého působení na saských hranicích, v Blatně v Rudohoří, seznal jsem podobnou ženu, která bydlila v Sasku, kdež jsou protestanti přerozličných druhů, methodisté i spiritisté. Osoba ta byla tak hysterickou, že skoro o ničem jiném nedovedla mluviti a tak všechny lidi obtěžovati než o duchu, který se zjevuje jí, jejímu muži, dětem atd., dává jim rozličné rady, tak na př.: by sázeli brambory, že bude hlad, a to vše vyprávěla tak přesně a určitě, že dovedla i jednotlivá slova ve verších, které jí duchové řekli, jako by se všemu nazpamět byla naučila. Že veškeré námitky moje a všech ostatních lidí, protivné důkazy, vážnost úřadu církevního, ničeho nepomohly, jest samozřejmo — vždy tkvěla jen v tomtéž stavu, ve stavu, řekl bych, tichého blázna. Místo práce a starostí s rodinou zabývala se duchy, ke škodě a zkáze celé rodiny; její muž vida tento její neutěšený, blouznivý stav, oddal se nemírnému pití. Jinak ovšem činila dojem slušné ženy, trochu zasmušilé, a jinak v dobrém pořádku.

tistických. Zde poznal ducha Zefyra, který mu dával rozličné rady. Z mnohých zjevení, kteráž měl se svými duchy, složil články víry spiritistů, jejich přikázání a rady. Hlavním jeho dílem jest „Kniha duchů“,[1]) v přemnohých vydáních a řečech rozšířená; mimo to proslula jeho díla: „Kniha medií,“[2]) „Evangelium dle spiritismu,“ „Původ, zázraky a proroctví dle spiritismu,“ „Co jest spiritismus?“

Kardekovi však vyčítá Güldenstubbe, snad ze závisti, že má tak mnoho přívrženců: „Allan Kardek — dí ve spise k Pertymu — jest bohužel zcela neznalý spisů medianských, jest skladatel, který nezná ani nutných podmínek duchových pokusů, ani nesčetných skutků minulosti, jež dokazují tajuplnou sílu duše a její vnitřní styk se světem duchovým. Jeho rozšíření našlo u nižších tříd značný ohlas, avšak nikdy nemohlo zapustiti kořeny ve vzdělaném obecenstvu“;[3]) a o jeho slavné „Knize duchů“ praví, že nepochází od Kardeka samého, nýbrž od paní Celiny Jafetové, somnambuly magnetiséra Roussana.

Totéž vyčítá Kardekovi Axakov v časopise: „Psychická studia“.[4]) Přátelé Kardekovi ovšem protestovali, avšak nic nevyvrátili. Tutéž zprávu podává svým čtenářům i český časopis „Nové slunce“, ač tito v českých krajinách jsou právě stoupenci Kardekovými. Píšeť: „Rivail zpracoval v té době již nahromaděný materiál, položil sám několik otázek, uvedl vše v system a vydal dílo „Kniha duchů“, ani nepřipomenuv v ní jména paní Jafetové, ačkoliv tři čtvrtiny byly plodem jejího mediumismu a ostatní čtvrtina byla ze sdělení Bodinové, která náležela k jinému kroužku . . . Vystoupiv z kroužku paní Jafetové, ponechal si mnoho rukopisných zpráv o zasedáních, kterých nevrátil ani po nesčetných upomínkách . . . Tyto rukopisy staly se mu materiálem ke druhé jeho knize: „Knize medií“,

[1]) Do češtiny přel. Fr. Pavlíček. (Č. Budějovice 1881.)
[2]) Do češtiny přel. Fr. Pavlíček. (Č. Budějovice 1885.)
[3]) Dippel, l. c, str. 58.
[4]) Rok 1875, str. 422.

jejížto celý obsah čerpán jest dle slov paní Jafetové z jejích mediumistických sdělení. Výše uvedené údaje o pramenech francouzského spiritismu jest třeba ještě doplniti oněmi myšlenkami o znovuvtělování, kteréž byly v běhu ve Francii kolem r. 1850. Tresť jich možno nalézti v knize Pezzaniho: Množství existencí, u Cahagneta a jiných!“ Zajímavý jest tento doklad proto, že z něho viděti, jakou jest Kardek dle přiznání samých spiritistů povaha, když cizí věci vydává za své! A to jest vedle Dawise hlavní zakladatel a šiřitel spiritismu, původce knih, které mají platiti spiritistům za věrouku a mravouku! Jak divně se též vyjímá, když Kamil Flammarion, hvězdář a jeho přívrženec, velebí Kardeka: „Spiritismus není žádným náboženstvím, nýbrž vědou, o jejíž rozšíření si získal Kardek velikých zásluh.“[1])

Kardek brzy se stal oblíbeným, jeho učení podporoval i Napoleon III. a přemnozí jiní. Liší se od Güldenstubbe hlavně svým učením o stěhování duší (znovuvtělování), dle něhož duše naše po smrti opětně se stěhuje, do těla lidského se vtěluje (v malé dítě) a žije jako nový člověk na zemi, což se po smrti tak dlouho opakuje, až jest duše úplně dokonalou. To Güldenstubbe rozhodně popírá.

Ve Francii samé byli mnozí učení muži, přírodozpytci, spisovatelé, přívrženci spiritismu, jako: Viktor Hugo, Louis Blanc, Sardou, Alex. Dumas, Gautier, Nodier, George Sandová, Eugen Sue . . . Hrabě de Ballet držel si za své medium Alfreda Firmana (o němž též později).[2]) Počet spiritistů se tu velmi různě udává; někteří soudí na 2 milliony, jiní (a to i spiritisté) tak na 50.000. Hlavním jejich časopisem jest „Revue spirite“, měsíčník v Paříži vycházející.[3])

Mnohem později než v ohnivé Francii započal spiritismus ve chladné Anglii. I zde upoutaly na sebe pozornost nejprve zjevy fysické, a proto i fysikové nepovažovali to pod svojí důstojností, by zjevy tyto

[1]) V pohřební řeči: dne 2. dubna 1869. Dippel, l. c. str. 58.
[2]) Dippel, l. c. str. 61.
[3]) Wieser, l. c. str. 5.

zkoumali. [1]) Tento postup neměl pro celý spiritismus velikého významu, protože nedbal jevů duševních, veškerého vývoje tohoto duchového zjevu, a tak musíme tvrditi, že zkoumání spiritismu v pravém a obsáhlém významu bylo svedeno se svého vlastního pole (jest totiž hlavně jevem duševním) a bylo omezeno na nahodilé vedlejší zjevy, které chybí u nejvyšších a nejdůležitějších jevů spiritistických a jimž se tak klamná cena přikládá. [2])

První časopis objevuje se v Anglii r. 1857 a první spisy kolem roku 1858. Brzy však tak se rozšířil, že v Anglii shledáváme slavná media Daniela Hume, bratry Dawenportovy, Florenci Cookovou, která provádějí jednotlivé zjevy, a to od nejmenších až do nejobtížnějších. Proto sestoupili se členové učené společnosti Anthropoligal Institute ve skupinu pode jménem Antropoligal Society, kteří si berou za úkol zjistiti jednotlivé jevy spiritistické: a právě tato společnost učenců má velikou zásluhu, že spiritistické jevy uznány býti musily, byť i neznáma byla jejich příčina. Mimo to věnovali se přemnozí soukromému studiu spiritismu, nejprve v úmyslu, by se opřeli jevům a je vyvrátili, později však byli nuceni aspoň pravdivost jejich uznati. Tak na příklad Alfred Wallace, znamenitý přírodozpytec anglický, zakladatel darwinismu, člen mnohých učených společností, mluví o zjevech těchto v díle svém: „Vědecký názor o nadpřirozeném"; Aug. de Morgan, prof. mathematiky a bývalý děkan kolleje universitni v Londýně, uveřejnil spis: „Od hmoty k duchu"; rovněž Will. Crookes, učený lučebník anglický, vynálezce prvku thallia, radiometru, člen vědecké společnosti v Londýně, radaktor časopisů: „The Chemikal News" a „Quarterly Journal of Science" vydal díla: „Pokusná otázka o nové síle" a „Spiritismus a věda", jimiž háji spiritismus; Varley, anglický inženýr, který první položil kabel přes Atlantický ocean. Angličan Guphy sepsal knihu proti spiritismu a tuto měl již v tisku; tu se

[1]) Fichte: Der Spiritismus str. 58 - 59.
[2]) Dr. Dippel, l. c. str. 62.

přihodily v jeho domácnosti podobné zjevy, takže knihy své nevydal, svoje mínění změnil a věřil v sílu (hmotnou dle něho), která působí zjevy sluchové.

Jiní, kteří ve spiritistické jevy v Anglii uvěřili, jsou: professoři Challis, Huggins, Gregory, Mayo, lékaři Elliotson, Gully, Cameron, Sexton, Burns, Aschburner, Dexter, Haddock; filosof Charles Bray; právníci Dr. Rob. Chambers, dr. Cox; spisovatelé Thackeray, Trollope, Owen, Howitt, Hall, Gerard, Massey, Wilkinson . . .

Spiritismus v Anglii hájí mnoho časopisů, tak: „The spiritual notes", měsíčník; „The Spiritualist," týdeník; „The spiritual Magazine," měsíčník; „The Medium and Daybreak," týdenník; „Psychological Review," měsíčník; „Human nature" v Londýně, měsíčník, — dále „Spirituale Reporter", Lancashire. [1])

Co se týče R u s k a, poznamenali jsme již, že zde asi spiritismus znám byl dříve, a to ze Sibiře a Mongolska. Ku vědeckému badání učiněny první kroky r. 1875, kdy členové „Společnosti pro fysiku" utvořili zvláštní komité, které by zkoumalo jednotlivé jevy. Hlavním zástupcem a obhájcem spiritismu jest Alex. Axakov, ruský státní rada. Protože v Rusku měl mnoho protivníků, založil r. 1874 v Německu časopis „Psychische Studien", by se zde uveřejňovaly zprávy a jednotlivé jevy, hledal slavná media a přiváděl je do Ruska, by se tak spiritismus co nejvíce rozšířil. O jeho úmyslu, jakož i o úmyslu jeho přítele Bultlerowa, prof. lučby, člena petrohradské akademie věd, hlavního a po odchodu Alexandra Axakova předního šiřitele spiritismu, praví Fichte: [2]) „Úmyslem těchto důstojných i vlasteneckých mužů bylo, položiti spásonosnou protiváhu proti nevěreckému nihilismu, který prý jest domovem ve vyšší společnosti, jakož i ve vzdělané části ruského duchovenstva." A vskutku byl spiritismus v Rusku hojně rozšířen.

První pokusy Axakovy se nedařily: tak mluví již

[1]) Sr. Kadeřávek: O spiritismu, v Čas. kat. duchov. r. 1881. Wieser, l. c. pg. 4. Dr. Dippel, l. c. str. 62—65.
[2]) Fichte: Der neuere Spiritismus str. 67.

6. října 1875 na jednom večírku v Londýně o obtížích, které jsou při šíření spiritismu v jeho vlasti. Na to vzal s sebou do Ruska na 10 týdnů medium Mr. Pettyho a jeho dva syny, chlapce 13ti- a 17tileté. Pokusy jejich byly však tak nepatrné a nezdařilé, že byli jednoduše za podvodníky prohlášeni. Podobně stalo se i jinému mediu anglickému, slečně Clayerové. A tak rozhodla komise ze „Společnosti pro fysiku“: „Spiritistické zjevy spočívají buď na nevědomých pohybech neb na vědoměm podvodu media, a učení spiritistů je pověrou.“ Mezi tyto odpůrce patřil i Mendelejev, který ve svém díle: „Látka k posouzení, co jest spirismus“, odsuzuje spiritismus. Proti tomuto ohlášen však hned protest, který byl podepsán 130 osobami rozličného stavu a rozličného povolání, ponejvíce šlechticů. Patrno tedy z toho, kterak spiritismus měl mnoho zastánců, a to jistě z důvodu, který již dříve jsme uvedli.

Axakov sám odsoudil jednání komise, jak se samo sebou rozumí. „Osobivý tón, — praví — nedostatek důkazů, domýšlivá jistota, s kterou odsoudilo komité tak spletitou otázku, která zaměstnává již po 25 let milliony duchů, dále způsob jednání, jímž se do světa vynáší rozsudek, aniž by se předložily protokoly, musil uraziti zdravý rozum obecenstva.“[1])

Axakov povolal na to do Evropy doktora lékařství Henryho Slade, který pobyl čtvrt roku též v Petrohradě a velmi mnohé schůze zde konal. Slade rovněž činil svoje pokusy v Berlíně, od r. 1876 pak ve Vídni se svojí neteří a sluhou. Čím hlavně všechny překvapil, bylo, že působil svoje jevy ve dne, beze zvláštních příprav: židle, stůl, tabulka břidlicová s rytcem, toť vše, čeho užíval. Sám sedal za obyčejný stůl vždy se dvěma hosty a předpovídal pomocí své tabulky. Každý účastník zaplatil 10 marek.

Axakov dobře věděl, že mu nutně třeba, by použil tisku k rozšíření spiritismu. Zákony ruské byly však přísné, omezujíce jakoukoli svobodu tisku; a proto uchýlil se Axakov do Německa, kde v Lipsku založil již r. 1869 „Bibliotheku spiritualismu pro Německo,“ v níž uveřejněny hlavní spiritistické spisy americké a anglické; dále založil časopis „Psychische Studien“, kterýž by měsíčně vycházel a uveřejňoval jednotlivé úkazy a články o spiritismu. Tím se stal vlastně zakladatelem spiritismu v Německu.[1])

[1]) Psychische Studien 1776 str. 193. Sr. Dippel, l. c. str. 67

V Německu shledáváme spiritismus již roku 1853 a 1854. Byly to pohyblivé stolky spiritistické, tak že na př. v zimě r. 1853 v každém hostinci, v každé zábavné místnosti byl stolek spiritistický jako zábavná hra, tím více, když s ním spojen byl i psychograf, který totiž, položil-li kdo naň ruku a tázal se pak po rozličných věcech, hned sděloval odpovědi. Než odpovědi byly nemravné, pověrčivé, beznábožné; „brzy zmizela tato epidemie skoro tak rychle, jak rychle se byla rozšířila,“ [2]) praví dr. Dippel. Známy jsou odpovědi z psychografu v Mnichově, kde působila dvě media: M. Kahlhammer a Krescenc Wolf. Ze začátku psali (píšící media), později jednoduše říkali odpovědi (mluvící media). V krátké době se však spiritismus tak rozmohl, že v několika měsících měl zde na 20 až 30 medií. Roku 1861 hrabě Reichenbach chtěl vysvětliti zjevy tyto novou silou, O d zvanou; jel proto do Berlína a tu hledal osobu pro své pokusy příhodnou, a konečně ji našel u spiritualisty Hornunga a magnetisatéra Hahna.

Malé spolky shledávány brzy i v jiných městech; tak již r. 1869 povstaly „Spirit. Studien“ v Drážďanech, které sledují Kardeka a jichž účelem jest, „zkušební cestou vysvětliti zákony přirozené, za kterých jest možný styk duchového života s tímto světem, a tímto stykem pravdy evangelické, pravdy spasitelné křesťanského života uvésti na pamět, v pevné přesvědčení je přivésti, jakož i pozorovati život duchů na onom světě“. Konečně v r. 1871 v Lipsku byla založena „Harmonická filosofie“ dle Dawise od W. Bessera. Tu vyvolalo vystoupení Sladeho, o němž dříve jsme se zmínili, opět nový zájem o spiritismus. Za jeho působení v Berlíně

[1]) Dr. Dippel, l. c. str. 67.
[2]) L. c., str. 68.

vyšlo mnoho velmi různých, sobě odporujících článků; nastalo pak takové pozdvižení, že policie vyzvala Sladeho, by Berlín opustil. I tento pokus byl by přešel beze stopy, kdyby se ho nebyl ujal německý učenec Zöllner. Bedřich Zöllner, filosof a fysik, professor hvězdářství v Lipsku, líčí v pozdějším díle svém dřívější stav svůj duševní takto: [1]) Jako gymnasista osvojil si materialismus či hmotařství: zavrhoval tedy vše, co s duchem a duchovní činností souvisí, a tím ztratil i veškeru radost na svém životě. Ač se mu materialismus nezamlouval, přece nedovedl jej vyvrátiti. Modlitbu dávno již zapomněl i Boha nad sebou nechtěl uznati, a proto se ho dotkla velmi těžce rána, která jejich rodinu stihla, když totiž jeho bratr a sestra zešíleli. Útěchy nemohl ve svém pojímání světa míti, rovněž i veškery domluvy jeho zbožné matky nic nezmohly, vždyť zavrhoval vše, co s modlitbou souvisí, a proto obstaral si z lékárny jed, by učinil konec svému životu, přijdou-li nová trápení.

Zöllner zavrhoval tedy všechno duchové a proto i spiritismus prohlásil za mam a klam. Když přišel Slade do Lipska a vzbudil úžas svými pokusy, navštěvoval ho i Zöllner, ovšem jen za tím účelem, by objevil podvod Sladeho. Spojil se se svými kollegy W. Webrem, professorem fysiky, Scheibnerem, professorem mathematiky, Gust. Fechnerem, professorem fysiky, o jehož díle uslyšíme v druhé části, Hofmannem a jinými, a konal se Sladem rozličné pokusy, a to za všech dle něho možných opatření: za denního světla, v místnostech, kterých Slade dříve neznal, by se tam nemohl připraviti, Zöllner sám si přinášel předměty, tabulky atd., kterých Slade nedostal před pokusy do rukou, by nemohl si je připraviti. Schůzí konáno na 30 a při nich zjištěny

[1]) Wissenschaftliche Abhandlungen III. 37. — Jest dobře tento stav jeho duše znáti, neb tak lze si též vysvětliti, kterak z jedné protivy padl do druhé: z materialisty, kterým byl bez důvodů, jak sám doznává, stal se spiritistou, duchařem. Rovněž lze pochopiti z jeho povahy, proč tak houževnatě hájí své tvrzení a proč si nyní vše slibuje od spiritismu, čeho dříve postrádal.

zjevy jakožto skutečny, takže jimi Zöllner byl úplně přesvědčen a přinucen svoje názory změniti. Jako dříve popíral ducha, tak nyní hájil zase s největší rozhodností spiritismus. Svoje pokusy uveřejnil ve třech dílech (v r. 1878 a 1879) „Wissenschaftliche Abhandlungen". Od přívrženců spiritistů přijato dílo s nadšením, jiní aspoň uznali jeho cenu vědeckou a jeho pokusy za přesné, kdežto jiní i toho dílu jeho upírají poukazujíce na to, jak stále opakuje útoky proti svým protivníkům při hájení svých názorů o světě, náboženství, politice, vivisekci, židovstvu, demokracii, na jeho příchylnost k židovstvu a k sourodákům v Berlíně. Rovněž neprospěl si prudkým vystoupením proti svým protivníkům, nazývaje je ve svém díle „Transcendentale Physik" lháři, podvodníky atd.

Následek jeho spisů byl, že všude se hovořilo o spiritismu, stále konaly se pokusy a tvořily se nové spolky. Tak povstvala v Berlíně „Psyche", r. 1879 pak „Berlínská společnost pro transcendentální pokusnou fysiku"; v Elberfeldu 1884 založena „Theosofická společnost Germania" Olkottem a dámou Blawatskou, která později jako podvodnice dopadena, a j.

Přemnozí učenci, duchovní i světští, ze všech stavů a oborů posuzují spiritismus a dle svých názorů buď ho hájí neb jej zavrhují. — Časopisy spiritistů jsou v Německu mnohé. Měsíční jsou: Psychische Studien, Zeitschrift für Spiritismus; týdenní: „Licht, mehr Licht". — Der Sprechsaal. — Spiritualistische Blätter. — Konečně četl jsem v jejich časopise i provolání, aby se všichni spiritisté sloučili v jeden spolek pod jménem „Německý spolek spiritistů", v němž by se spojili všichni přátelé experimentální psychologie, okkultismu a metafysiky, jako jsou: neopsychologové, okkultisté, animisté, spiritualisté, angloamerikáni, Dawisovci, Allan Kardekovci, psychisté, theosofové, neookkultisté, zenologové. [1])

I do Italie rozšířil se spiritismus po r. 1858, a to do všech téměř větších měst. Velmi mu prospěl Caesar Lombroso, muž vyznání židovského, známý ve

[1]) Zeitschrift für Spiritismus ze 12. března 1904.

světě zvláště tím, že vykládá zločinnost z rozličných útvarů lebky u jednotlivých lidí, tedy jako výplod špatného vyvinutí tělesného, a ne jako čin svobodné vůle. Lombroso jsa materialistou, zavrhoval všechno, co nese na sobě známku ducha, a proto byl rozhodným nepřítelem všech zjevů spiritistických, pravě sám o sobě, že jest málo lidí, kteří tak málo věří spiritismu, jako on. Když pak slyšel o mnohých zjevech spiritistických a zároveň i o tom, kterak i jiní učení muži se přesvědčili o pravosti jejich, rozhodl se, že i on bude konati pokusy. K tomu cíli spojil se s prof. Tamburinim, Virgiliem, Bianchim a Viziolim a ku pokusům používal za medium Eusapie Paladinové. Eusapie byla dívka málo vzdělaná a prodávala v kraji neapolském ovoce; tu shledala ve 13. roce věku svého, že jest mediem, aniž o tom dříve byla co věděla a aniž vůbec byla dříve znala něco o spiritismu. Nejdříve používal jí za medium Damiani a Romei, později převzal ji Ercole Chiaia.[1]) — I v Římě utvořil se spolek pro jevy spiritistické pod názvem „Sezione Romana di psichologia esperimentale“ a rovněž „Accademia internazionale“ pro studia spiritistická, jichž sekretářem jest Jan Hofman, inspektor vrchní sekty zednářské. Píšeť P. Franco: „V Italii hrozí spiritismu veliká pohroma; přece však bez zevnější okázalosti vniká do mnohých domů, by zde zohyzdil víru a mravy. Jsme však přece, díky Bohu, daleko od přemrštěnosti spiritistů ruských.“[2])

Z časopisů buďtež zde uvedeny: „Annali dello spiritismo in Italia“, Torino, a „Aurora della scienza spirituale“, Florenze.[3])

Velmi snadno rozšířil se spiritismus po Švýcarsku; vždyť zde poměry náboženské jsou úplně roz-

[1]) Antonelli: Lo spiritismo I. str. 54. — Později uvidíme, že i Eusapie byla ku konci dopadena při podvodu.
[2]) Franco S. J.: Lo spiritismo, str. 62–69.
[3]) Viz Giov. Fossa: La chiave dello spiritismo: I. str. 55, kde uvádí se i prof. Brofferio, kterýž po pokusech s Eusapií v Miláně a Neapoli hájí spiritismus v pojednání: Per lo spiritismo.

hárané, ve mnohé sekty rozštěpené. I tu ukazují duchové sobě vytknutý ráz náboženský, právě tak jako v Mnichově, s tím toliko rozdílem, že duchové ženevští hlásají opravdovou nenávist proti všemu katolickému. Ve stolku pastora Boota dávají zjevení svá nejen andělé a archandělé, nýbrž i Kristus sám (!) tu hlásá nové evangelium.[1]) V Ženevě vychází též časopis „Lumière et Liberté“.

Rovněž i ohnivá povaha španělská naklonila se ke spiritismu, tak že brzy i ve Španělsku se rozšířil. Schůzky spiritistů navštěvovali tam i vysocí hodnostáři: ministři, generálové, poslanci. Ano r. 1874 navrhli konečně, by i na universitě zřízena byla stolice pro spiritismus. Ovšem k tomu nedošlo.[2]) Hlavní jejich časopisy jsou: El criterio espiritista, (měsíčně) Madrid; La Fraternidad Murcia (dvakrát měsíčně); La Revelation, Alicante (měsíčně); El Espiritismo, Sevilla (dvakrát měsíčně); Revista Espiritista, Barcelona (měsíčně).[3])

Rovněž i v Belgii a Holandsku spiritismus záhy zkvétal, a to mediem Homeem; týž konal schůzi v Amsterodamu, po níž se utvořily dva spolky: jeden v Haagu (Oromaze) a druhý v Amsterodamu (Veritas). I jiná media byla sem volána, tak Bastian, Herne, Williams, Taylor a j. Konečně konán r. 1875 sjezd spiritistů a asi 20 schůzí provinciálních a utvořena společnost: Fédération belge spirite et magnetique.

I časopisů zde vychází mnoho; zvláště: La Revue belge du Spiritisme (měsíčně), Le Messager (dvakrát v týdnu) v Lüttichu; Moniteur de la Fédération belge spirite e magnetique (měsíčně); De Rots, flámsky a francouzsky, v Ostende.[4])

Do Rakouska dostal se spiritismus zvláště přičiněním barona Lazara Hellenbacha, a tak byl rozšířen ve Vídni i v kruzích šlechtických, že se dostal i do samého dvora císařského, jak později uvidíme.

I v Uhersku hojněji než kde jinde rozšířen:

[1]) Dr Dippel, l. c. str. 73.
[2]) Dr. Dippel, l. c. str. 74.
[3]) Wieser S. J.: D. Spiritismus und d. Christentum str. 5.
[4]) Wieser, l. c, str. 4.

k tomu zajisté přispěla i ta okolnost, že tam panuje v náboženských věcech veliká rozháranost v rozličných sektách, spojená s neomezenou libovůlí. Tak již r. 1878 založen byl zde spolek „Spiritistických badatelů“ a vydávany jím „Reformující listy ku pěstění čisté ethiky“. V prvním ročníku obsahují výklad evangelia podle sv. Jana, Lukáše a Matouše, který byl diktován a sepsán (prý) evangelisty samými pomocí medií: Adelmy, Alžběty a Antonína. V druhém ročníku jest výklad apoštolských listů od media Adelmy, výklad zjevení sv. Jana též od Adelmy a výklad evangelia podle sv. Marka od media Antonína. Spolkem tímto vydáno též mnoho jiných knih.[1])

I do Čech musil býti spiritismus zavlečen. Již arcivévoda Jan praví ve svém spise: „Moderní pověra ta zahnizďuje se nejen mezi tkalci krajiny broumovské, nýbrž i mezi rolníky v okresu libereckém, ba dokonce i v četných palácích naší šlechty po domácku se usadila.“ Nejvíce rozšířil se mezi jinak zbožným lidem v Krkonoších. Lid horský baží rád po hloubání náboženském a také rád se obírá věcmi duchovními; proto také spiritisté nejvíce stoupenců nalezli tam, odkud lidé musili daleko choditi do kostela. Chození toto jest již v létě obtížné, v zimě pak pro neschůdné cesty, sněhové vánice a závěje je mnohdy úplně nemožné. Obydlí lidská jsou zde roztroušena a ne tak pohromadě jako v kraji; tu jsou čtyři, jinde deset stavení, za půl neb za čtvrt hodiny najdeš jich opět tolik, nebo i jedno stavení samotné. V zimě zapadnou tato osamocená obydlí sněhem často tak, že když v nich někdo z obyvatelů zemře, mrtvola jeho musí dotud zůstati nepohřbena, až sníh sejde a cesta se uvolní. Horský lid velice rád čte; tak zvané krváky jsou mu pravou pochoutkou. Jinde zase čte se hojně v bibli.[2]) Jsou to tedy jistě poměry, v nichž spiritismus snadno se mohl rozmáhati Z Německa, přičiněním továrníka

[1]) Dr. Dippel, l. c. str. 74.
[2]) Pavlík-Sychra: Spiritismus ve světle pravdy, str. 15.

Ettricha v Trutnově, dostal se spiritismus do Čech a pak prací po celém Jilemnicku známého O. Votočka z Jestřábí, který je dnes již na soudu Božím, rozšířil se po celých Čechách. Shledáváme se s ním hlavně na Jilemnicku, Semilsku, Turnovsku, Mladoboleslavsku, Trutnovsku, Královédvorsku, Chrudimsku, Příbramsku, Budějovicku, Písecku, Kladensku; na Moravě jest hojně rozšířen kol Moravské Ostravy.[1])

Spiritisté v Čechách vydávají své časopisy, překlady spiritistických spisů cizojazyčných, jakož i své spisky menšího obsahu. Mezi časopisy nutno uvésti zašlou „Hvězdu záhrobní“, rovněž zašlý „Život“ Dra. Pichy, dále „Posla Záhrobního“, který byl vydáván v Hrabačově od K. Sezemského a vychází nyní v Nové Pace, „Lotus,“ časopis theosofický od Kocha, a „Proč žijeme“, vydávaný v Praze u Hejdy a Tučka. Spiritistické družstvo „Flammarion“ v Praze vydává svůj měsíčník „Nové Slunce“. Nákladem „Nového Slunce“ vyšly spisky: Z tajemného světa (vytváření se a mizení přízraků), Styky s astrálním světem, Brána nového života (o smrti), Před branou vyšších světů (od redaktora Jar. Janečka), Přímé písmo astrální a j. Dále zasluhují zmínky pojednání: O Bohu; Ježíš Nazaretský; Sborník pro filosofii, okkultismus a mystiku; Genesis neb stvoření všehomíra (zázraky a proroctví dle spiritismu); Co jest spiritismus? Katechismus spiritismu; Otázka sociální a duchověda Důležitější mezi překlady jsou: Animismus a spiritismus od Axakova; Kniha medií od Kardeka; v Ústřední knihovně spiritistické č 6: Křesťanský spiritismus od Roustainga; časopis pro lesníky „Háj“ přeložil Wallaceův „Vědecký názor o nadpřirozeném“ a N. Kamarád v Praze přeložil Kaproviczovy „Hlavní zásady nauky duchů“.

* * *

Tak šíří se spiritismus jako nakažlivá nemoc. A ptáme-li se po příčinách, sluší je hledati předně

[1]) Srovnej: Pavlík-Sychra: Spiritismus ve světle pravdy, str. 14.

ve vnitřním stavu člověka, jenž touží poznati neznámé a vše, co jest před námi zahaleno tajemstvím. Tu pak na prvém místě jest otázka: Co stane se s námi po smrti? Přirozenost na e touží po životě dalším, lepším, kde by člověk konečně odměněn byl za lopotu, strasti a starosti zde na zemi. Cit po spravedlnosti volá, by neřesti a zlé věci vůbec aspoň po smrti byly potrestány a ctnosti odměněny; potřebu toho hlásá nám rozum, bychom tak povzbuzeni byli k dobru, by lidé na světě ctnostně žili a svět neřestmi se nenaplnil. Z toho patrno, že člověk touží seznati, co ho očekává po smrti a jak se vede těm jeho známým a drahým, kteří ho na této cestě předešli. Církev katolická staví nám zde pevnou hráz, hlásajíc, že duše ty jsou v rukou Božích, náleží jinému řádu, čistě duchovému, tedy vyššímu, v nejž my dle libosti nahlédnouti nemůžeme, a nabádajíc nás, bychom v tomto světě svatě a ctnostně žili a tak si připravili věčný příbytek odplaty. Kde však tato živá víra přestává nebo jest úplně slabá, nejistá, ba snad dokonce vyhaslá, tam obživne stará žádost srdce lidského, hledajíc jiných prostředků, když ne ve víře, tedy v pověře. A proto se shledáváme se spiritismem, hlavně pokud se týče jeho učení, zejména u sekt protestantských a u lidí, kteří ve víře katolické pochybili nebo této víry dokonce nešťastně pozbyli.

Dále napomáhají spiritismu i okolnosti vnější: a) některé zjevy skutečné, jichž příčiny dosud dokonale neznáme, většinou pak zjevy smyšlené, které se duchům přičítají, když dají se mnozí zklamati a v blud uvésti; b) učení rozličných sekt protestantských, že jest nyní království Ducha svatého na zemi, který se zjevuje v rozličných osobách. Tak již Swedenborg honosil se zvláštními zjeveními a založil zvláštní církev, jak jsme již dříve slyšeli. Dále Alfons Cahagnet vychloubal se, že má ducha otce Swedenborga v sobě, a hlásal zásady přímo spiritistické již před rodinou Foxovou. Rovněž sekta Quakérů v Americe učí, že Duch svatý přebývá v nich; ti scházejíce se usedají a čekají, až Duch sv. do některé osoby (ženštiny obyčejně) vstoupí, jež pak počne sebou házeti a pak kázati. Jim podobni jsou Methodisté, mezi nimiž vypučel spiritismus. c) Že vzbudil všude tak veliký zájem a úžas, toho příčinu sluší hledati i v jiné okolnosti. Byli totiž tehdá mnozí, kteří měli za to, že vše duchové jest již odstraněno a stanovisko to již je překonáno; byli to hlavně tak zvaní hmotaři či materialisti. Když pak se objevily úkazy, neměli protivníci žádných důkazů pro své domněnky, a proto byli nuceni zjevy tyto popříti, neb je zkoumati a jich pravost vyvrátiti. A tu se stalo, že někteří z nich aspoň zjevy samé připustili, jiní pak se zjevy přijali i učení a všechny domněnky a stali se duchaři.

Tak můžeme si vysvětliti, proč tak rychle zakládány v Americe i v Evropě spolky a akademie spiritistické, jichž účelem mělo býti dle Kardeka: spojiti jednou všechna mínění a všechny lidi v jeden a týž cit bratrství, oživený láskou křesťanskou. Ve Francii založen r. 1858 Kardekem Spolek pařížský pro studia spiritistická; v Barceloně r. 1890 Spolek mezinárodní studentů spiritistických; v Anglii spolek dialektický, o němž jsme již dříve mluvili, a roku 1882 spolek ku „pátrání duchovnímu," v němž, jak již dříve řečeno, nenacházejí se spiritisté, nýbrž vzdělaní mužové, by zjistili skutečnost jevů spiritistických.

Ku podporování spiritismu byly založeny mnohé ústavy. Tak v Anglii založen „ústav jasného bdění," kde by se nemocní spiritisticky léčili a děti vychovávaly na media. Ve Francii zanechal Kardek jmění na zřízení domu pro cvičení spiritistická. V roce 1889 oznamovaly časopisy ústav spiritistický s hostincem ve Švýcarsku, kde za tisíc korun ročně by se konala cvičení spiritistická; v Americe zřízen ústav studijní v Klevelandu (stát Ohio); ve Virginii založeno pak i nové náboženství a nová církev.

Mezinárodní kongressy konány, mimo zmíněný v Barceloně, též r. 1889 v Paříži v sále zednářském, neboť zednáři jsou též spiritisty a mají ve Francii zvláštní oddělení k tomu, zvané „Temple de Famille";[1])

[1]) Dr. Dippel l. c. str. 61.

ba co více, madridský spolek spiritistický žádal, by zednáři převzali vedení, spojíce se s nimi, jelikož prý mají jeden účel, stejné prostředky a stejné základy. [1])

Z krátkého tohoto přehledu patrno, kterak spiritismus náhle se ukázav, hladiny veřejného života rozvířil. Při tom patrno, že země protestantské zvláště jsou spiritismem proniknuty. V Evropě je to hlavně Anglie a Německo, méně Italie a Francie; rovněž v Rusku je velmi mnoho spiritistů. V nynější pak době, kdy se již mnohem chladněji o spiritismu uvažuje, lze zvláště dvě věci znamenati: Předně je to trpké zklamání těch učených hlav, které kladly do spiritismu všechny možné naděje, ve skutečnosti však nezískáno leč to, že tím učenci povzbuzeni, pátrati po příčině jeho a tím více si tedy všimati života duševního: — tedy jen nepřímý užitek a výsledek. Dále lze znamenati, že čím dále tím více klesá spiritismus s oné výše na niž byl dříve povznesen; přechází — abych tak řekl — na denní hračku, klesá asi na podobný stupeň v obyčejném životě, jako vykládání karet. A proto zdá se mnohým, že spiritismu ubývá.

O celém tomto vývoji poznamenává dobře dr. Dippel: „Viděli jsme, že spiritistické spolky a časopisy jsou v Anglii, Španělsku, Nizozemí, ve Švýcarsku, v Italii, v Rusku, v Rakousku a Uhersku; přidejme k tomu jeho veliké rozšíření v Americe, kde má spiritismus přes 20 časopisů, z nichž má „Banner oft ligt“ v Bostonu přes 30.000 odběratelů: i jest nám uznati, že spiritismus jest všeobecný zjev duchovní a že jeho přívrženci nemají nepravdu, nazývají-li jej největším hnutím století.“ [2])

---

[1]) Srovnej: P. Franco S. J.: Lo spiritismo str. 56–62.
[2]) Dippel l. c. str. 75.

Díl II.

Jevy spiritistické.

Tážeme-li se, co se při spiritismu děje a v čem vlastně záleží, třeba nejdříve popatřiti na jednotlivé schůzky duchařské, jak se konají, čeho k tomu jest zapotřebí a co se při nich děje. Proto promluvíme nejprve o jednotlivých schůzích, uvedeme některé z nich, a to pokud jsou co nejjistěji zaručeny, a při nich seznáme i jednotlivé i společné úkazy. Jelikož pak jevy tyto jsou tak mimořádné, a při okolnostech, za nichž se dějí, je klam tak snadný a konečně i při mnohých schůzkách podvod zcela určitě dokázán, jest otázka, zdali vůbec všecky jevy nezakládají se na podvodu a klamu, či jsou-li aspoň některé z nich jisté. Tím zároveň seznáme dvojí výklad spiritismu: těch, kdož praví, že všichni p ř í t o m n í při schůzce se klamou, a tak spiritismus jest hallucinací, a těch, kdož praví, že m e d i u m klame přítomné, a tak spiritismus jest podvodem. Obě tato tvrzení nejsou vlastně výkladem spiritismu, nýbrž popírají, že na zjevech těchto jest vůbec něco pravdivého, že takové zjevy vůbec se dějí, popírají jednoduše celý spiritismus.

Z toho patrno, že nutno vůbec dokázati jsoucnost a pravdivost těchto jevů, a to co nejpřesněji, bychom po té mohli se teprve ptáti po jejich příčinách.

§ 2. Podmínky jevů spiritistických.

Schůze spiritistická koná se obyčejně takto: Několik osob, ne mnoho, zpravidla různého pohlaví, sejde se v určité místnosti v podvečer; mezi nimi jest i medium, t. j. osoba, která obstarává obcování s duchy. Když jsou všichni přítomni, začnou se modliti, by jim Bůh seslal toho neb onoho ducha (duši zemřelou) a odvrátil od nich duchy zlé; na to zasednou za stůl, světlo se shasne, nebo se udělá aspoň co největší temno, pak začnou zpívati nábožnou píseň nebo hraje se na nějaký nástroj (kolovrátek, ariston, polyphon neb jiný hrací stroj), položí ruce na stůl křížem a to tak, by ruce sousedů vždy posledními prsty se dotýkaly, čímž utvoří z rukou svých jakýsi řetěz kolem stolu; na to čekají, ovšem s největším napjetím myslí a často čekají velmi dlouho, až se konečně stolek začne hýbati a se otáčeti; často jest cítiti větřík, duch přichází, stůl se pohybuje, případně klepe nohou. Tu medium, které celý postup řídí, klade otázky, k nimž dle spiritistů duch odpovídá a n o neb n e. Medium táže se, kdo jest přítomen, jaký duch, zdali všichni dle přání ducha sedí neb ne, jak se má zaměniti pořádek, až všichni sedí dle přání ducha, — dále se táže, co duch chce, jak se mu vede, co dělá ten neb onen na světě neb ve vzdáleném kraji (ruce již ani netřeba držeti v řetězu), zvláště táže se po příbuzných, po věcech budoucích atd.; na konec poděkuje duchovi, všichni vstanou, třeba se pomodlí a je konec schůze.

Všimněme si nyní jednotlivých částí:

Kterýkoli duch může býti vyvolán; nějaká formule modlitební není předepsána. Duch sv. Augustina vytýká jedné schůzi[1]): „Proč nezačnete nějakou všeobecnou modlitbou své schůze, která by naladila k tomu vaše city?“ a na prosbu, by jim sám nějakou takovou modlitbu jmenoval, odpověděl: „Vězte, že není žádné určité formule. Bůh jest příliš veliký, než aby kladl větší váhu na slova než na myšlenky.“ Konečně dal

[1]) Kardek: Das Buch der Medien str. 508.

se přece pohnouti, že jim udal následující modlitbu: „Prosíme Boha všemohoucího, by nám poslal dobré duchy, kteří by byli při nás, a odstranil takové, kteří by nás mohli v omyl uvésti, by nám udělil potřebného světla, bychom rozeznali pravdu ode lži, by odstranil od nás zle smýšlející duchy, kteří by mohli mezi nás nesvornost zavésti tím, že by vzbudili v nás závist, pýchu, žárlivost. Kdyby se někteří pokusili, by se mezi nás vmísili, zapřísáháme je jménem Božím, by zpět odešli. Dobří duchové, kteří řídíte naše práce, sestupte, byste nás učili, a učiňte nás schopnými, bychom přijati mohli vaše učení. Učiňte, by zmizel v nás každý osobní cit (sobecký) při myšlence na obecné blaho. Prosíme jmenovitě tebe (a tu se jmenuje jméno ducha, kterého si přejí vyvolati), bys nás oblažil svojí přítomností, ty zvláštní náš ochránče!“

Možno vyvolati kteréhokoli ducha: i ty, kteří právě zemřeli, i ty, kteří již dlouhou dobu jsou mrtvi, přátele, učené i neučené, úplně dle libosti. Duchové se dostavují, i když se jménem nevolají; přece však, dí Kardek, je vždy lépe určitého ducha jménem vyvolati i proto, že pak povstává mezi společností a duchem jakési vnitřní přátelství a určité spojení, i proto, aby se nedostavili špatní duchové, kteří velmi rádi každé příležitosti použijí, by pokoušeli při schůzích a tak je kazili. Dostaví-li se duch, tu se ohlásí pohybem, klepotem neb jiným způsobem: „Tu jsem, co chcete, co si přejete ode mne“, neb přímo hned odpovídá na otázky mu kladené.

Duch někdy nepřijde, buď že nemůže, neb že nechce; tak má-li mezi tím nějaké jiné poslání, neb je-li (dle Kardeka) zase vtělen zde na zemi v nějakého živočicha, neb je-li mu medium nepříjemným, neb osoba, která si jej dá vyvolati, nemilou, neb nezamlouvá-li se mu okolí, není-li všechno vážné, neb účel nepěkný, je-li vyvolán jen pro zábavu. Neobjeví-li se duch vyvolaný, tu přijde jiný neb anděl strážce. Ač může duch býti vyvolán kdekoli a kdykoli, přece jest radno, by se vyvolával vždy na jednom místě a vždy

v určitou dobu, protože i přítomní snáze se tu na jeho příchod připraví, i duch raději a jistěji přijde.

Jak to však možno, že duch vše slyší, když jest volán, byť i byl vzdálen třeba na druhém konci světa? Ani tu nezůstávají duchaři odpověď dlužni. Tak dle Kardekovy „Knihy duchů“ duch sám jim to vykládá tak zvaným přenášením myšlenek. Myslíme-li si na ducha, tu ucítí prý podobný náraz ve svém nitru, podobný pocit, jaký my máme, podobnou myšlenku. Jako spojíme-li elektrický proud se strojem telegrafickým, přenášejí se pohyby na jednom konci na stroj, který jest na druhém konci, podobně děje se i u ducha; byť i byl kdekoli, vždy to uslyší.

Často však, jak duchaři sami vyznávají, se stává, že místo ducha žádaného přijde jiný. Zvláště rádi přicházejí duchové zlomyslní a zlí, neb se i do spojení vměšují, tak že nejsme nikdy jisti, s kým hovoříme, tím spíše, že zlomyslní duchové se přetvařují, hlas a způsoby ducha žádaného na se berou, často i dobré odpovědi dají, jen aby člověka oklamali. Proto třeba míti se na pozoru i tenkráte, jsou-li odpovědi sebe lepší. Toto doznání duchařů jest velmi důležité, zvláště když se tážeme po ceně a významu těchto odpovědí; neboť jak možno na ně váhu klásti, musíme-li se domnívati, že jsou třeba od ducha zlomyslného, který nás chce jen klamati?

Jak odpovídá duch?

Hlavně tím, že pohybuje stůl, a to na pravo neb na levo; dle úmluvy či lépe dle přání media znamená prvý pohyb a n o, druhý n e, odpověď to na otázku danou. Nebo pohybuje či klepe duch nohou u stolu, a tu jeden, dva nebo tři údery znamenají a n o, n e, s n a d. Než i tento způsob jest příliš volný; proto vynalezeny ještě jiné, mnohem jednodušší způsoby. Obyčejně užívá se nyní tak zvaného věštícího stolku čili psychografu. Jest to malý stolek, který má tři nohy; na jedné noze jest připevněna tužka a pod ní papír. Medium položí ruku na stolek, ten se pohybuje a ukazuje písmeny na papíře již dříve dle abecedy napsané; písmeny pak se skládají ve slova a tato ve věty. Tento

psychograf jest velmi rozšířen a jsou celé dílny na něj i u nás v Čechách.

Podobný, avšak pohodlnější přístroj jest planchet (planchette), deska to asi 2 dm dlouhá, na jednom konci širší, na druhém do špičky (v podobě trojúhelníka); pod širším koncem jsou dvě kolečka a na špičatém konci v otvoru jest připevněna tužka tak, že přístroj ten jest jaksi na třech nohách. Tu dá medium ruku na prkénko, toto se pohybuje a tužka na podložený papír píše.

Jiný přístroj jest pease, okrouhlé to prkénko (terč), na jehož okraji jsou písmenka abecedy; uprostřed pak jest ručička jako u hodin nebo u kompasu, která se pohybuje, neb obráceně: ručička jest pevná a terč se pohybuje. Položí-li medium ruku neb prst na malou páku, která jest připevněna a určena, by přístroj pohybovala, zvedne se ručička, otáčí se a ukazuje písmeny, které se skládají ve slova.

By snad medium písmen nevidělo, dá se mezi ně a přístroj buď stínidlo nebo temné sklo. By zamezen byl veškerý úmyslný pohyb media, sestavil Hare zvláštní přístroj, nazvaný dial. Jest to čtverhranný rámec, na prkénku upevněný; na rámci jsou písmena a slova a n o a n e; uprostřed jest upevněna ručička, jejíž osa zasahuje do rámce a kol níž ovinuta jest šňůra, jejíž jeden konec po jedné straně vychází Jeden konec šňůry upevní se u stolu, druhý pak jinde, třeba na zdi; pohybuje-li se stůl, táhne se tím šňůra a tak otáčí se osou, na níž spočívá ručička; u ručičky pak jest pružné péro, které uvádí zase ručičku a tak i šňůru do původní polohy. [1])

Podobně jsou ještě mnohé jiné strojky, které slouží k tomu, by při doteku media pohybem svým ukazovaly číslice a písmena.

Než což nemůže odpovídati duch přímo? Nemůže psáti odpovědi sám? Upevněna tudíž na stolek místo třetí nohy tužka, podložen papír a tužka vskutku psala slova a odpovědi celé. Než je nutno tužku uvázati, může-li duch sám si ji podržeti? I položena tužka v ko-

[1]) Dr. Dippel l. c. str. 50.

šíček, na jehož okraj položí medium prst, a tužka se zvedne a píše. Tento způsob poradil Kardekovi sám duch. [1]) Dne 10. června 1853 zvěstoval mu totiž v Paříži: „Jdi do vedlejšího pokoje, vezmi košíček, uvaž k němu tužku, polož jej na papír a dej prst na okraj košíčku.“ Ale i jinak může duch psáti, totiž pomocí media samého. Najednou cítí medium, kterak se mu ruka začíná pohybovati, béře mimovolně tužku a duch píše odpovědi jeho rukou, věci, o nichž medium nevědělo, často i proti vůli media. — Konečně nepotřebuje duch takových prostředků. Svázané a uzavřené desky, mezi nimiž jest tužka, objevují se popsány; nebo je slyšeti odpovědi ve vzduchu; nebo mluví duch skrze medium neb nějakou osobu přítomnou. Proto jest přísně nařízeno, že cítí-li kdo z přítomných v sobě jakési povzbuzení k mluvení, má se volně duchu propůjčiti (bludařství Quakérů, jak dříve řečeno.) Ba i duch se zjevuje, buď částečně (hlava, ruka, nohy), nebo ovšem, mimořádně, celý, o čemž později pojednáme obšírněji.

Nejdůležitější osobou jest medium, které sprostředkuje styky s duchy. Slovo m e d i u m jest latinské a znamená zde tolik co prostředník, tedy toho, kdo jest uprostřed mezi dvěma. Medium tedy duchy přivolává, s nimi mluví, jim otázky klade. Tak praví Kardek [2]): „Košík neb deska může býti uvedena v pohyb jen vlivem jistých, k tomu zvláštní mocí obdařených osob, které se označují jménem medií t. j. prostředníků mezi duchy a lidmi. Podmínky, které tuto moc udělují, závisí od příčin fysických a mravních ještě nedokonale známých, neboť nalézáme media v každém stáří, u obojího pohlaví, ve všech stupních duševního vývoje. Rovněž nabude člověk schopnosti té cvikem.

Další výklad o mediu shledáváme v Kardekově „Knize medií čili ukazovateli medií a vyvolavatelů“. Zde popisuje (str. 313) sám duch medium takto: „Medium jest bytost, která duchům slouží jako pouto ke

[1]) Buch der Geister, str. 16.
[2]) Buch der Geister, str. 17.

spojení s lidmi, by mohli se zjevovati lehce lidem, vtěleným to duchům. Následkem toho nejsou bez media možna žádná patrná, žádná vnitřní, žádná písemní neb fysická neb jakákoli sdělení“ K vysvětlení tohoto pojmu vizme dále učení duchařské dle Kardeka. Týž vykládá dále (l. c. str. 299): „Duch tedy, aby se s lidmi sdílel, musí použíti k tomu media, musí se jaksi stotožniti s duchem media; spojení toto může se státi, pokud jest mezi nimi jakýsi soulad neb jakési příbuzenství. Duch totiž působí na ducha tím, že ho buď přitahuje neb odpuzuje, dle toho, jsou-li si podobni neb ne; dobří jsou podobni ovšem jenom dobrým, zlí pak zase zlým. Z toho následuje, že mravní vlastnosti media podstatně působí na povahu duchů, kteří se pod jejich vlivem zjevují. Je-li mediem osoba špatná, neřestí plná, tu přicházejí k ní duchové špatní a jsou stále připraveni, by se zjevili na místo dobrých, kteří byli vyvoláni. A které jsou vlastnosti, jimiž medium má býti obdařeno, by se zjevovali duchové dobří? Vlastnosti ty jsou: dobrota, přízeň k jiným, prostota srdce, láska k bližnímu, opovrhování světem. Chyby, které duchy dobré odpuzují, jsou: pýcha, sobectví, závist, žárlivost, nenávist, žádostivost, smyslnost a veškeré náruživosti, kterými se poutá člověk k zemi. A tak veškeré mravní nedokonalosti jsou rovněž tak mnohými otevřenými branami, které dopřávají přístup zlým duchům.“ — Zde poznamenejme hned, co praví dr. Dippel: „Pozoruhodným zdá se nám, že mezi vlastnostmi, které přitahují dobré duchy, se nejmenují: láska k Bohu, zbožnost, horlivost v modlitbě, věrné plnění přikázání Božích a podobné ctnosti, které na Boha upomínají.“ [1])

Dle Kardeka jest však třeba i fysické síly media: medium musí duchu propůjčiti část sebe, by duch zjeviti se mohl. Člověk sestává dle učení Kardekova ze tří částí: z těla, z duše a pak z látky polohmotné, polotělesné, kterou duše se poutá a pojí k tělu, kterou duše naše tělo ovládá. Duše lidská není totiž nic jiného než duch, který jest v těle uzavřen a s těím

[1]) Dr. Dippel l. c. str. 80.

spojen; k tomu používá duch — řekl bych — jako tmelu jakési polohmotné látky, která není ani tělo ani duch, nýbrž z obojího jakési prostředí, a kterou se pojí k tělu; látku tuto nazývají perispirit. Duch má tento perispirit stále s sebou, tedy i po smrti, totiž při oddělení od těla, takže sám od sebe může se opět s tělem spojiti, a pomocí perispiritu může též působiti v tento tělesný svět.

„Perispirit," dí Kardek, „je látka nám neznámá, dá se ohýbati, roztáhnouti, proniká i těleso, pomocí jí oživuje duch tělo, působí na ústroje tělesné; perispirit jest volný; spojí-li se však duch s tělem, tu jest perispirit sice také vázán na tělo, avšak ne úplně, neboť u některých lidí — každý člověk jest duch, který ovládá perispiritem tělo, své obydlí — právě pro jejich zvláštní ústrojí perispirit vyzařuje, vyplývá z těla, a v tom spočívá fysické působení media." Nestačí totiž, by duch se chtěl zjeviti a by medium jej vyvolalo, nýbrž jest třeba, by oba perispirity, totiž media a ducha, se spojily. A tu vyplývání tohoto tělesného fluida může býti rozličné síly, a dle toho také jeho spojení s jiným fluidem může býti více méně snadné, následkem čehož mají media rozličnou sílu. Tak vykládá i duch Eraste: „Media mají zvláštní, více méně vyvinutou sílu, kterou se jinému přispůsobiti mohou, assimilaci, více méně silnou magnetickou sílu, která dovoluje nám, duchům a lidem, bychom vešli ve styk velmi rychle a velmi snadno. Konečně mediím zvláště vlastním jest a jejich individualitu tvoří, že mají zvláštní příbuzenství s námi a zároveň zvláštní sílu, která ničí všeliký odpor mezi nimi a námi a působí jakési vyzařování (perispiritu) a tak přivozuje spojení s námi; naproti tomu hmotný odpor dříve jmenovaný zabraňuje u většiny, kteří nejsou medii, by se u nich vyvinula schopnost býti mediem."[1])

Dvou tedy věcí jest mediu třeba: předně mravní síly, kterou rozličné duchy jaksi poutá, a pak síly fysické, které duch používá jakožto nástroje, jímž vchází

[1]) Kardek: Buch der Medien, str. 91, 90, 313 a j.

ve styk se světem, jímž různé věci provádí na světě. Výklad ten vzat i z okolnosti, že při delším pokusu mediu sil ubývá, jak později uvidíme.

Jaký vliv a účinek má tedy medium na ducha? I o tom vypráví duch Eraste[1]): „Již jsme řekli, že media jako media mají jen podřadný vliv při zjevování se duchů. Jejich úkol jest týž jako při elektrickém stroji, který přenáší různé zprávy na různá místa. Když tedy nějaké sdělení diktujeme (totiž když duchové diktují), tu působíme na medium jako telegrafní úředník na stroj. Medium jest tedy klepot telegrafního přístroje, který na proužku papíru označuje znaménka, jež sdělují depeši na tisíc mil daleko. — Rovněž sdělujeme skrze nezměrné prostory, které dělí svět viditelný od neviditelného, hmotný od nehmotného, co chceme říci, pomocí media jako přístroje." Medium jest tedy pouhý přístroj, přístroj bez rozumu, bez vůle, který tudíž nikterak neodpovídá důstojnosti člověka; odtud vysvětlitelno, proč media říkají, že nevědí, co mluví, a proč často i při lepších mediech odpovědi jsou prahanebné, tak že se i media za ně stydí.

„Ale jako vliv ovzduší působí často rušivě na elektrickou sílu při přenášení telegramu, rovněž tak působí rušivě i mravní vliv media a kazí často správné přenášení depeší z onoho světa; neboť pak jsme nuceni připustiti, by prošly prostředím škodlivým. Ovšem takový vliv se ničí často naší silou (energií) a naší vůlí, a tak neobjeví se žádný škodlivý účinek. Ve skutečnosti sdělení největšího filosofického dosahu a ohlášení dokonalé mravnosti bývá často sdělováno skrze media, která pro taková vyšší učení jsou velmi málo způsobilá, kdežto s druhé strany často málo poučná sdělení přicházejí od osob (medií), které se pak úplně stydí, že jim sloužily za tlumočníky (media). Všeobecně možno tvrditi, že podobní duchové (totiž duchové, kteří mají tělo, čili media) podobné duchy přitahují, a že duchové vznešených Plejad (hvězd, na nichž duchové

[1]) Kardek: Buch der Medien, str. 281 a násled.

bydlí) zřídka sdělují se skrze špatné vodiče, mají-li po ruce dobré mediánské vodiče čili dobré duchy."

Z tohoto, jakož i z jiných míst v knihách spiritistických následují mnohé velmi důležité závěry, a to i co do obsahu i co do jistoty učení a zjevení spiritistických. Co se týče obsahu, shledáme-li vskutku někde ve spiritismu sdělení filosofická neb hlubší učení mravní, nenajdeme buď nic nového, neboť co tu a tam jest dobrého, to jest učení již známé, učení křesťanské, co tedy media již napřed odjinud znáti mohou; nebo nacházíme tu mnoho domněnek již z dob pohanských a z dob prvních bludařů (ve smyslu náboženském i filosofickém), kteří od pravdy jsou daleko; anebo nacházíme odpovědi úplně hloupé, beze smyslu a co se týče mravnosti, zcela nemravné. Ovšem tu jest po ruce velmi dobrá výmluva: svede se vše na media, která mají na všem býti vinna svou hloupostí a nemravností! Ale což když media jsou chytrá a mravně nezkažená, tak že se za odpovědi sama stydí? Tu jsou zase vinni zlí duchové! Opět dobrá výmluva!

Co se týče jistoty, vyznávají spiritisté sami, kterak nejsme nikdy jisti, zdali s dobrým neb zlým duchem mluvíme, zdali se tedy máme jím říditi neb ne! A zajisté, i špatní duchové se zjevují, a to hlavně jen skrze špatná media; zjevují se však někdy i skrze dobrá media, taková, která se pak za své skutky a za svá sdělení stydí; naproti tomu dobrý duch hlásí se i skrze špatná media. Mimo to špatní duchové jsou duchové lži, a proto klamou lidi, berou na se podobu duchů dobrých, dávajíce ze začátku odpovědi dobré, by tím spíše člověka zavlekli. Tak dí i sám Kardek: „Skutečností, pozorováním dokázanou a duchy samými dotvrzenou jest, že nižší duchové vydlužují si často známá a vážená jména. Kdo může nás tedy ujistiti, že když o sobě praví, že jsou ku př. Sokrates, Julius Caesar, Karel Veliký, Fénelon, Napoleon, Washington atd., jsou skutečně těmito osobami? Tato pochybnost jest i mezi horlivými přívrženci spiritistického učení; připouštějí styk a sdělení duchů, avšak táží se, jak mohou se o jejich totožnosti přesvědčiti? Důkaz jest

zde velmi těžko podati, a byť to nemožno bylo nějakým již věrohodným způsobem, tož aspoň podle zdání, dle jistých značek." [1])

Uvažme dále, že přístroj se může porouchati a tak medium může, byť i nevědomky a bez vlastní vůle, chybiti, a hned jest odpověď jiná. Konečně medium může i zúmyslně klamati. Tak patrna jest úplná nejistota, i u nejvěrnějších spiritistů, co do původu všech odpovědí; a tak i patrno, že všechna zjevení a sdělení i co do mravnosti jsou úplně bezcenná, neboť nikdo jich, nevěda, zda nejsou od zlého ducha, nesmí následovati, i co do vědění pozbývají významu, jelikož mohou býti lživá a klamná. To budiž nyní řečeno jakožto příprava k dalšímu, neboť další důsledky uvidíme v druhé části při učení duchařském.

Dle výsledků, jakých to které medium se dopracuje, lze media děliti ve třídy. Tak činí i Kardek. [2]) A tak máme již i jakýsi přehled zjevů. Každé téměř medium má více schopností a může rozličné zjevy provésti; mezi těmito však jest obyčejně jedna schopnost, která buď ostatní svojí dokonalostí převyšuje, neb aspoň mezi ostatními vyniká, a dle této schopnosti lze medium do té neb oné třídy zařaditi.

Zjevy buď ukazují na sílu fysickou, která pohybuje tělesy, hmotou, a to jsou zjevy hmotné, tělesné; nebo ukazují na příčinu rozumnou, odpovědi, a to jsou zjevy rozumové.

Media, která působí zjevy fysické, jsou: media, jež působí klepot, pohyb předmětů, přenášení předmětů, zdvihání předmětů, media pro hudební výkony, pro přinášení různých věcí; noční media, která totiž jen za tmy působí; pneumatografická media, která přenášejí dopisy z tohoto do onoho světa a zase zpět; léčící media, ktezá působí magnetickou silou; [3]) vzbuzující media

[1]) Kardek l. c. str. 24–25.
[2]) Buch der Medien, str. 230–251.
[3]) Nutno zde opět lišiti léčení či vůbec magnetismus a hypnotismus od spiritismu (duchařství), a to opět i co do účelu (duchařství či spiritismus hledá věci nadpozemské, duchy), i co do prostředků (spiritismus vyvolává duchy přímo, kdežto ma-

která vzbuzují rozličné schopnosti v jiných, ku př. schopnost ku psaní.

Pro rozumové zjevy jsou media, která slyší duchy, píší, co duch chce, vidí, co duch chce, která vidí duchy ve stavu bdícím; inspirovaná media, kterým vkládají duchové myšlenky; media, která mají předtuchy; media prorocká; media, která upadají do spánku neb jsou u vytržení (v extasi); stav takového vytržení nazývá se francouzsky trançe, t. j. stav, kde duše media se vzdálí zevnějšího vlivu, takže nic zevnějšího, řečí, otázek nechápe a jen v sebe sama pohřížena jest. Dále jsou kreslící, malující a hudební media.

Media rozeznávají se dále též: a) dle způsobu jednání: psychografická neb píšící, a to buď úplně jako stroj, neb jen částečně; nazírající, která nic nepíší, nýbrž hned sama vše vidí a tak zvěstují; píšící v různém způsobu psaní, v různých řečech; media vzdělaná a nevzdělaná; b) dle povahy: začátečnická, která nekonají zjevů fysických; media vycvičená, krátká v odpovědích (lakonická), srozumitelná, zkušená, na která se dá působiti, která jsou jen pro některé zjevy, jen pro vyvolání, jen pro přímé diktování; c) dle obsahu: básnická, veršující, literární nepřesně píšící, literární dějepravná, vědecká, lékařská, náboženská, mravná, media pro sprostá a nestydatá sdělení; d) dle síly, kterou jednají: klidná, rychlá, se zmítající.

Konečně jsou media nedokonalá: zaslepená, opanovaná neb posedlá, lehkověrná, lhostejná, domýšlivá, zpupná, vznětlivá, lakomá, ctižádostivá, sobecká, žárlivá, media, která předstírají i takové zjevy, kterých nemají, by si jen jméno získala. Z toho patrno, že tato nedokonalá media jsou špatná. Dobrá jsou zvláště media vážná, skromná, obětavá, jež jsou hotova obětovati vše, by jen dobru ostatních prospěla; media jistá, která si jsou jista

gnetismus a hypnotismus nestarají se vůbec o nadpozemské a hledí dosíci výsledků cestou úplně přirozenou, nemajíce vůbec tedy co činiti s duchy či spiritismem). Srov. co dříve již řečeno.

zjevy a tedy zasluhují i důvěry a nejméně klamu vydána jsou. [1])

Z toho, co řečeno, patrno, že medií bylo a jest veliké množství. Jména hlavních by byla: ženy: Katie Foxová, kterou pojal za manželku návladní Jencken, Mrs. Guppyová dříve Miss Nicholovová, Mrs. Fayová, Mrs. Manchesterová, Mrs. Stewartová, Mrs. Jenny Lordová, Mrs. Webbová, Mrs. Morrisonová, Mrs. Conantová, Mrs. Lätitia Lewisová, baronka Julie z Güldenstubbe, baronka Adelma z Vay. Mezi muži jsou hlavní: Daniel Home, Foster, bratři Edgys-ové, Dr. Slade, Williams, Herne, bratři Davenportové, Taylor, Bastian, Holmes, Brédif, Bouvier, Paiss, Ostrogradský, Speer a dítě Jencken, narozené r. 1873 z rodičů Katie Foxové a Jenckena. [2]) S mnohými se ještě setkáme a uvidíme, kterak přemnozí, a to právě nejslavnější, byli dopadeni při podvádění.

U osob při schůzi přítomných není třeba ničeho, žádné podmínky, která by ukazovala k Bohu, ani modlitby, ani víry, ani nějaké ctnosti; třeba pouze, by jich nebylo mnoho, by byli všichni vážni, nadchnutí jakousi horlivostí, dále by byli zvědavi a chtěli se něčemu přiučiti, toužíce se vzdělati ve vědě a mravech.(!) „Vyšší duchové přicházejí jen do vážných kroužků, zvláště takových, kde panuje úplná svornost a jednota v myšlenkách a citech.“ [3])

Ačkoli tyto podmínky jsou velmi důležity, by se duchové zjevovali, přece spiritistické zjevy nejsou na nich úplně závislé; tak není závislým zjevení duchů na vážnosti přítomných, jelikož dějí se zjevy, i když jsou přítomni, kteří vůbec všemu tomu nevěří a s úsměvem na celý spiritismus pohlížejí, ba dokonce i tu, když přijdou osoby s úmyslem, by celý klam a podvod odhalily. Ba ani media není třeba, ač by se zdálo a dle výkladu duchařů nutno jest, by medium celé působení duchů sprostředkovalo, neboť zjevy se dějí, i když medium

[1]) Kardek l c str. 248.
[2]) Dr. Dippel l. c. str. 87.
[3]) Kardek: Buch der Medien str. 298.

jest vzdáleno, ba dokonce i když jest nepřítomno: tak de Gasparim docílil, že se stůl zvedl, aniž se ho byl dotknul a aniž medium bylo přítomno.[1]) Není tedy třeba nějaké přípravy a všechny podmínky nejsou vlastně podmínkami, bez kterých by duchům bylo nemožno se zjevovati, nýbrž jsou asi jen příležitostí, při které se snáze nebo lépe zjevují.

§ 3. Jevy při schůzích spiritistických.

Co děje se tedy při jednotlivých schůzích? Někdy neděje se nic, někdy jest viděti různé jevy fysické, jindy i slyšeti odpovědi. Media si tu pomáhají tím, že klamou a podváději, často pak klamou i přítomní sebe samy; proto jest při pozorování jednotlivých jevů třeba největší opatrnosti. Nuž uveďme nyní některé zprávy o jednotlivých schůzích, a to jen takové, které jsou co nejvíce jisty, ze schůzí tedy slavnějších a pokud možno věrohodných. Pak bude možno jednotlivé zjevy z nich sestaviti v určitý postup: od lehčích k těžším, od fysických k rozumovým.

Začneme s Francií. Pavel Gibier jest znám jako slavný lékař francouzský mnohými svými spisy. Ten vyznává sám o sobě,[2]) že není spiritistou, totiž že nevěří, že by zjevy tak zvané duchařské mohly býti od duchů, jak myslí spiritisté, zavrhuje vše, co má na sobě něco zázračného. Studoval jevy spiritismu, protože se mu zdálo, že jevy tyto jsou velmi důležity, jichž příčina a zákony, ač jsou přirozené, jsou nám dosud neznámy.[3]) A tak bez všeliké obavy vyznává, že v nich jeví se síla, která jest mimo člověka a která se zdá býti svobodnou.[4]) O jevech spiritistických jedná ve svém díle: Le Spiritisme. Uvádí nejdříve zkušenosti jiných mužů, kteří byli známi buď ve vědě neb spisovatelství, jsouce nepřáteli církve katolické, právě

[1]) Antonelli: Lo spiritismo I. str. 73.
[2]) Antonelli: Lo spiritismo I. str. 62.
[3]) P. Franco: Lo spiritismo str. 158.
[4]) „Qù en est le spiritisme" par A. Jeanniard du Pot. Paris 1900, str. 16.

jako Gibier;[1]) mezi nimi uvádí na př. Augusta Vacquerie, redaktora časopisu le Rappel, a vypravuje, co tento viděl v Jersey i v domě Viktora Huga, kde byla přítomna spiritistka de Girardinová, přítelkyně a obdivovatelka slavného básníka. (Již dříve jsme se zmínili, že Viktor Hugo byl přesvědčen o spiritismu právě jako Napoleon III.) Dále uvádí Gibier čtrnáct případů ze schůzky spiritistické v Novém Yorku, kde se duchové skutečně v těle zjevili. Uveďme však jen, co sám zažil:

Jednoho večera v minulém podzimu byli jsme v domě pana M. B., váženého professora, který má též moc, by stolky mluvily. Tu navrhli, by znova vyvrátili moje pochybování ve věcech spiritismu a proto by se spiritisovalo. Pán a paní položili ruce na stůl v jídelně a vybídli mne, bych učinil totéž. Souhlasím. A hle stůl se hýbe a tluče údery, které souhlasí s písmeny v abecedě, a počíná nás uváděti na žerty tak nepočestné, že mladá paní se zarděla. „Vím, co jest," dí manžel, „jest to duch nižší, více špatný než dobrý, kterého nemůžeme se zbýti." Hle, tu způsob styku duchařského se mění a slyšíme pěkná rčení; též sloh se změnil a tak jsme pozorovali, že tento duch musí býti rozdílný od prvého. Stůl odporoval: „Jest to týž duch." — Odpověděli jsme: „Tedy nejsi původcem tohoto rčení." — „Nejsem." — Žádali jsme tedy nápis knihy, odkud bylo vzato. Byl nám udán i s číslem hlavy knihy té. — Náhodou nalézala se v knihovně pana B. Avšak hlava nesouhlasila. Teprve po třetí bylo nám udáno správné číslo hlavy. Když jsme knihu rychle prohlíželi, nalezeno a shodovalo se vše až do písmeny, jak hlásil stůl. Na konci žádali jsme, by se nám dal poznati; v několika minutách odpověděl těmito verši:

Jsem v ráji, jak jeden zavržený,
mísím se, ďábel, chorům andělů, —

[1]) Gibier P.: Le spiritisme (Fakirisme occidental) 4. vyd. Paříž 1896, str. 316 318.

kazím jejich bělost dotykem mé špiny,
při nádobách zlatých jsem střep rozbitý![1])
„Satan."

„Ó pane satane, řekli jsme, podezříváme tě, že jsi i tyto verše někomu ukradl." Satan ukázal se ostatně jako dobrý diblík; řekl, že je satanem Viktora Huga[2]) a musí zaujmouti opět místo mezi vyvolenými; i dal nám dobrou noc dle svého způsobu tím, že se jednou před každým uklonil.

To zažil sám Gibier, avšak i při ostatních zjevech, které uvádí, zasluhuje víry, neb je též sám uzřel při schůzkách spiritistických. Za medium mu sloužil Američan Dr. Slade (nar. 1836), proslulý již od dětství svojí silou spiritistickou; Gibier léčil jej v těžké nemoci a tu seznal jeho upřímnost. By pak i při schůzích zadostučinil všem požadavkům vědeckým, byl všemožně ostražitým; před pokusy prohlédl celou místnost, poroučel Sladovi zouti i boty, prohlédl mu rukávy i oděv; pokusy konal u přítomnosti 3 neb 4 přátel, dobrých to pozorovatelů. Pokusy se vždycky nedařily; když se však jevy dály, tu si každý zaznamenal, co viděl, a pak zkoušeli zjevy dohromady.

Jevy, které takto zjistili, jsou: 1. Silné údery na stůl i na sesle, často z nenadání, jako by se chtěly roztříštiti; stůl zdvihl se až do stropu; bylo slyšeti údery na jejich střevíce, slyšeti, jak kuřata na zemi zobají; medium tu nepohnutě bdělo. Sesle a těžký nábytek pohyboval se sám od sebe, jakoby žil neb skákal; tužky a tabulky chodily, tabulky se tříštily. Jehla magnetická, sklem přikrytá, v rukou všech se nepohnula, v rukou media však hned se pohybovala a na slova media: „Chtěl byste učiniti, by se točila," otočila se několikrát. — 2. Slade byl často zachvácen vytržením (extasí), kterýžto zjev nazývá Gibier stavem,

[1]) Je suis au paradis ainsi qu'un déclassé,
Je suis mêlé, démon, à la foule des anges,
Je souille leurs blancheurs au contact de mes fanges;
Près des amphores d'or, je suis un pot cassé!
„Satan."

[2]) Vzato ze spisu „La fin de Satan".

v němž snaží se medium znenáhla postoupiti svoje smysly duchu, jenž nastupuje na místo ducha lidského, mluví a jedná na místě jeho. „S počátku lehký zápal zbarvil jeho zrak, několika pohyby svraštily se svaly v obličeji; oči obrátily se do výše, a po několika mžiknutích a pohybech víčka se násilně srazila, zaskřípaly zuby a záchvat škubnutí po celém těle zvěstoval posedlost ducha. Po tomto trapném okamžiku obličej Sladův oživnul úsměvem, hlas se změnil a jiný Slade, proměněný, pozdravil každého z nás. V tomto stavu Slade, jak sami jeho známí tvrdili, byl nahrazen duchem Indiána jménem Owasso; tu byl Slade vesel. Jindy sám Owasso ustoupil jinému duchu pleti červené, který neznal anglicky, a tu se Slade vztyčil, chodil rychle a mluvil jasně v jazyku cizím, kterýž musil býti řečí Indiánů Karaibů. Owasso ustupoval též duchu lékaře, který pak udílel rady lékařské, což jsme sami zažili. Sám Slade vyprávěl, že někdy mluví i řečmi cizími (jako francouzsky); tento zjev však jsme nespatřili."[1]) — 3. Při schůzce dne 12. května 1886 spatřil za plného světla denního (v 11 hodin dopol.), když Slade měl ruce na stolku, ruku bez ramene, která se k nim blížila. Medium vyzvalo Gibiera, by mu podal ruku pod stolem; stůl byl však příliš veliký; pročež vzal si Gibier do ruky tabulku, by touto dotekl se ruky media, tu však již cítí, že se někdo dotýká jeho ruky, nechá tabulku v ruce media a chopí se neznámé ruky: byla studená. — 4. Často pozoroval, kterak tabulky pod stolem byly popsány; při tom viděl nepohnutý zrak i nepohnuté ruce media. Když se tu díval mezi tabulky, by viděl tužku, kterak píše, tužka klesla a nepsala více; když pak přitisknuty byly tabulky opět k sobě, tužka mezi nimi psala, ač prostor nestačil, by se tužka postavila. Když se tomu Gibier divil, dalo medium tabulku pod stůl, i bylo slyšeti psáti a nalezena slova: „Pohyby vašich očí a světla jsou nám škodlivy." Zvláštní ještě pokusy vykonal Gibier se

[1]) V díle výše uvedeném str. 335–336.

svými tabulkami, které si sám označil, přinesl do bytu media a položil na stůl. Před jeho zraky položilo medium na jednu z nich kousek tužky, druhou tabulkou ji přikrylo a obě dvě položilo na ruku Gibierovu. Byl jasný den. Na stole drželi ruce Gibier se svým přítelem a Slade levou ruku, kdežto pravou držel tabulky ve vodorovné poloze. Po půl minutě cítí Gibier, kterak tabulky jsou těžší, a medium oznamuje, kterak cítí, že přechází síla z jeho ruky, kterou drží tabulky: několik úderů na desky a hned jest slyšeti, jak tužka píše a činí body. Tabulky otevřeny a shledáno písmo. „Při tomto pokusu," dokládá Gibier, „pozoroval jsem tabulky třemi smysly: zrakem, sluchem a hmatem." [1])

Roku 1886, a sice 30. června, přinesl si Gibier jiné tabulky, zabalené v papíře, svázané, zapečetěné, a ptal se media, zdali možno i na nich obdržeti odpověď. „Nevím, zeptám se." Navrhl tedy Gibier, by odpověď byla napsána na jiné tabulky nové, které též přinesl s sebou, a žádal, by medium si na ně sedlo; Slade tak učinil. Spojili ruce v řetěz; tu bylo slyšeti psáti; odpověď zněla: „Jest velmi nesnadno na tyto tabulky působiti; učiníme, co nám možno." Ač potom neobdržel na oněch zapečetěných tabulkách žádného písma, přece obdržel je na těchto nových, které měl Gibier jen stále v ruce a jichž se Slade nedotekl. Tím se ještě Gibier nespokojil nýbrž navštívil slavného umělce z divadla Robert-Houdina a vyložil mu všechny zjevy písma do podrobnosti a tázal se ho, zdaž možno podobné zjevy i nejvycvičenější obratností a dovedností napodobiti. „I kdyby všichni se dohromady spojili, nemohou něco podobného vykonati," zněla odpověď. Na to i umělec sám se dostavil se svou paní k jedné schůzce u Sladeho, zkoušel všechno svým znaleckým okem a prohlásil: Tvrdím, že schůze tato jest v pravdě spiritistická a nepochopitelná bez připuštění zjevů tajemných; a opětně totéž potvrzuji: Já, prestidigitatér divadla: Robert-Houdin, v dubnu 1886.

A tak vyznává Gibier na konec: Příčina písma

[1]) P. Franco: Lo spiritismo str. 114.

přímého, zdá se, že jest nezávislá (svobodná) a rozumná. [1])

Obraťme se do Německa, a to k Zöllnerovi. Dr. Zöllner, o němž jsme se dříve zmínili, jest proslulý hvězdář a professor na universitě lipské, člen hvězdářského ústavu v Paříži. Činil pokusy s jinými professory: s Fechnerem, Webrem, Braunem, Scheibnerem, Thirschem, Wundtem. Všichni vycházeli ze stanoviska, že nelze připustiti, co není s největší jistotou a přesností vědeckou dokázáno. V roce 1877 až 1881 činil pokusy, k nimž používal téhož media jako Gibier, totiž Sladeho, při všech možných opatřeních. Výsledky svých pokusů uvádí ve svém díle „Vědecká pojednání". Jsou to: 1. Pohyby jehly magnetické, která jest uzavřena v kompase, a magnetisování jehly ocelové. 2. Údery ve stole uzavřeném; nůž zvedl se do vzduchu asi na stopu, aniž se ho byl kdo dotekl. 3. Předměty těžké zdvihány, jako lůžko Zöllnerovo, jež odstaveno na dvě stopy ode zdi, při čemž Slade seděl obrácen zády k lůžku, nohy maje křížem a jsa co nejbedlivěji hlídán. 4. Skříň byla rozbita za velikého hlomozu, aniž se jí medium doteklo, a kusy odhozeny až na 5 stop daleko. 5. Tabulky šifrové, velmi přesně spojené, před zraky všech popsány písmem na stranách k sobě obrácených (tedy vnitřních). 6. Dva konce provazu samy se spojí a sváží; ač jeden konec drží Zöllner, druhý Slade, přece se tvoří na provaze uzly. 7. V připravené mouce a ve vrstvě sazí objevují se otisky rukou a bosých nohou, ač Slade seděl a byl obut. — Podobné zjevy uvidíme ještě při jiných, a to novějších pokusech.

Jděme do Anglie. Zde zjistil zjevy spiritistické Wil. Crookes, jeden z předních mužů vědy, jenž obohatil svými výzkumy fysiku a lučbu. Znám jest jeho spis o polarisaci světla, jeho studie o spektroskopii slunce a těles nebeských, jeho objevy o amalgamaci, jeho fotometr a mikroskop; objevil prvek thallium, sestavil rourky po něm zvané, kterých užil Röntgen při objevě svých paprsků; pracoval též o fotografii

[1]) P. Gibier, dílo uvedené str. 344. —

nebe, zvláště slunce, o zdravotnictví, o moru dobytčím atd. [1]) Patrno tedy, že Crookes jest pozorovatelem velmi bystrým, mužem zkušeným, vzdělaným, a tedy i v této otázce jistě osobou nad jiné povolanou. Mimo to byl sám až do roku 1871 nepřítelem všech jevů spiritistických, maje za to, že jsou vůbec v odporu se zákony přírodními. Tu pozoroval, slyšel a četl, jak jevy spiritistické za pravdivé uznány od mužů učených, rovněž velmi bystrých pozorovatelů, kteří jinak byli nepřáteli spiritismu a nejprve vše zavrhli, až konečně skutečností přinuceni, pravdu vyznávají, anebo aspoň to uznati musí, že zjevy takové se skutečně dějí. To otřáslo i jím, a proto si umínil, že též bude konati pokusy, a to jedině za tím účelem, aby dokázal, zda zjevy spiritistické vskutku jsou čili nic. Lze si tedy mysliti, že k dosažení cíle svého musil vynaložiti vše, by možný snad podvod zamezil nebo skutečný podvod objevil. Za media používal nejvíce Daniele Douglasa Homea a pak slečny Cookové, proto zvláště proslulé. Zkoušky s Homeem dály se u přítomnosti dvou učených mužů, W. Hugginse a E. W. Coxe. Před zkouškou měřena teplota místnosti, medium pozorováno co nejpečlivěji; i při jeho strojení se byli přítomni. Dva z pozorovatelů posadili se po stranách media, položivše svoji nohu na jeho nohu; harmonika, která byla v místnosti, dána pod kovovou klec. Zkouška děla se za dne. Schůze započata: Home držel jednu ruku v kleci, i bylo nejdříve viděti, jak harmonika září, pak bylo slyšeti jednotlivé tony a konečně jednoduchou melodii. „Jako nemožno obdržeti podobný účinek, leč by někdo otvíral rozličné klapky, a to v určitém pořádku harmonickém, tak všichni přítomní pokládali účinek tento za rozhodný zjev spiritistický. Co však následovalo, bylo ještě více mimořádným, protože Home zvedl ruku s harmoniky, položil ji vůbec mimo kovovou klec, a sice v ruku sousedovu: a tu stroj pokračoval ve hře, aniž se ho nějaká ruka dotýkala.“ [2])

[1]) Toto, jakož i následující uvedeno dle Antonelliho: Lo spiritismo str. 36, kdež doslovně jest citován.

[2]) Crookes: Force psychique. Esperieuces nouvelles. Recherches sur les phenomènes du spiritualisme. Paris; str. 20.

Důležitější jevy, které Crookes při Homeovi jakož i při jiných mediích pozoroval, jsou tyto:

1. Pohyby těžkých těles při jednoduchém dotyku rukou media, avšak bez jakéhokoli pohybu mechanického, kteréž stupňují se od otřesu místnosti a všeho, co v ní jest, až do vyzvednutí těžkých předmětů do vzduchu; tyto pohyby doprovázeny jsou klesáním teploty až na několik stupňů a větrem dobře citelným.

2. Šramot a údery, které přirovnává k úderům jehly, ke stroji v plném pohybu, k výbuchům ve vzduchu, ke slabým úderům kovů, ke křiku ptáků atd.; takové rány mohou vycházeti z kteréhokoli místa i bez dotyku media; lze je slyšeti, jak vycházejí ze stromu, ze seslí, ze zdí, ze stropu, na ramenou, na rukou. Úderů těchto viděl sám a slyšel tak veliký počet, že byl o nich úplně přesvědčen.

3. Tíže těles se mění Tak mohl zjistiti, že tělesa, která vážila dříve 25 až 100 liber, stala se tak těžkými, že sám a ostatní mohli je jen s velikou nesnází zvednouti.

4. Stoly a sesle zdvihnuty od země, aniž se jich kdo byl dotekl; pětkrát zvedl se těžký stůl na několik palců, ba i na půl druhé stopy od země; jednou zvedl se stůl i za dne, při čemž Crookes držel nohy i ruce media; jindy zvedl se stůl do výše, když Crookes vše možné učinil, by zamezil jakýkoli podvod.

5. Zvednutí těla lidského. Tak spatřil Crookes, jak paní zvedá se i se seslí do výše na několik palců; rovněž i dva chlapce viděl za dne se zvedati; podobně pozoroval, jak Home i se seslí se zvedá.

6. Pohyby malých předmětů bez působení media. U přítomnosti mnohých pohybovaly se závěsy u oken; žaluzie zvedly se i na několik stop; na šátku se učinil uzel; vítr ovíval všechny; do pohybu uvedeno kyvadlo u hodin i v uzavřené skříně.

7. Jevy světelné. Po přísném opatření spatřil, jak ve vzduchu pevné světelné těleso, veliké jako vejce koroptví, krouží nade všemi a pozvolna klesá k zemi; to viděl celkem po 10 minut; před zmizením jeho ozývají se tři rány na stole k důkazu, že těleso to jes

pevné; při celém zjevu sedělo medium nepohnutě na sesli. Rovněž pozoroval, kterak rozličné body světelné sbíhají se a spočívají nad hlavami rozličných osob; jak jiskry padají se stolu k zemi a pak vyskakují na stůl, při čemž slyšeti i rozličné zvuky. Z jisker složil si Crookes abecedu, a hle, dostává vskutku též rozličné odpovědi. Spatřil též oblak světelný nad stolem; vícekrát dán mu pevný předmět do ruky rukou, která nepatřila nikomu přítomnému; někdy viděl i mráček světelný, kterak zhustl, vzal na sebe podobu ruky a přinášel mu malé předměty.

8. Zjevy rukou zářících samých sebou neb viditelných při obyčejném světle Tak viděl, kterak se malá ruka zvedá se stolu, podává mu květinu; třikrát se objevila a zase zmizela; seznal, že byla tak skutečná jako jeho vlastní; při tom byly ruce i nohy media drženy jím samým. Jindy uzřel ruku a malé rameno, jako dětské, kterak jako v žertu pohybuje se nad jistou paní; pak přešel zjev na Crookesa, udeřil ho na rameni a zatáhl za oděv. Dále viděli všichni, kterak jeden prst a palec uchopily list květiny, kterou měl Home v knoflíkové dírce, a položily ji před více osob. Mnohokrát spatřili, kterak se ruka chápe klapek harmoniky, při čemž ruce Homeovy byly úplně vzdáleny od stroje. Ruce tyto byly pevné, jako z hmoty vzduchové, často úplně živé, neboť prsty se pohybovaly, maso bylo jako u ostatních lidí, dotekl-li se jich kdo, mizely v jasný mráček; někdy zase byly studené a jako mrtvé; stiskly i ruku Crookesovu jako starému příteli; i on stiskl ruku tu pevně; znenáhla však přeměnila se v páru a tak zmizela.

9. Obdržel mnohé psané odpovědi rozličného druhu.

10. Rozličné lidské podoby. Tak jednoho večera spatřili Crookes a přítomní, jak závěsy u oken se hýbají a objevuje se průsvitná osoba, která pohybuje závěsy a pak zase mizí. Jindy objevuje se postava v koutě pokoje a jde, béře nástroj a hrajíc chvátá k jisté paní, jež uleknuvši se vykřikne, načež podoba

zmizí; tak viděli po několik minut, pozorujíce i medium Homeho.

11. Dále jsou zjevy, z nichž souditi nutno, že původcem jich jest bytost nepřítomná a rozumná. Jedenkráte smluvil se Crookes s mediem o úderech na ruce dle abecedy, pak se tázal: „Může bytost rozumná, která řídí tyto pohyby, změniti způsob abecedy a odpověděti mi údery podobnými způsobu telegrafování dle Morsea?“ Za okamžik vskutku se tak děje. Jindy stál u stolu, na němž ležel časopis „Times“. Přiložil prst na časopis a zvolal: „Napište, vidíte-li je, slovo, které jsem právě zakryl;“ za chvilku tužka napsala: hover, slovo zakryté prstem.

12. Konečně jsou zjevy složité. Tak při jedné schůzce zvonek, který byl zanechán v knihovně na knize, přišel zvoně do místnosti, kde se konala schůze, uzavřené na klíč, jejž měl Crookes u sebe. Jindy stonek květiny vytržen z kytice, položen na stůl a prošel malou trhlinou stolu a položen byl na zemi. Někteří viděli i ruce, které zde pracovaly; květina shledána pomačkanou a mnohem větší než otvor; mediem byl Home.

13. Zajímava jsou sdělení Crookesova o tom, co zažil s duchem, který se mu zjevoval v těle lidském, a to po celá tři léta. Ke zjevu tomuto používal za medium slečny Cookové, která byla v nejvyšším slova smyslu schopna působiti, by duchové na sebe vzali lidské tělo (ztělesnění neb zhmotnění duchů). Crookes vynaložil všechny prostředky, jež měl jakožto zkušený a svědomitý pozorovatel po ruce a jež mu věda jeho poskytnouti mohla, by neupadl do osidel podvodu se strany media samotného. U přítomnosti mnohých, a to slavných mužů, započal a řídil schůze s mediem; sám podobným kouskům spiritistickým nevěřil a přece pomocí media mohl míti u sebe ducha v těle lidském, činiti na něm všechna pozorování fysiologická, jež uznal za potřebna, by zjistil úplný rozdíl mezi duchem a mediem. Duch sám nezjevil se mu hned v podobě lidské, nýbrž jako modravý mráček po straně media; z toho se vytvořilo poznenáhlu tělo a to bralo na se

podobu lidskou, stále více znatelnou, pohyby, život, barvy, obličej, oči živé jako jiskry, srdce, jež tluče, a konečně podobu osoby ženské, která se hýbe, mluví, se všemi obcuje, a když chce, zmizí, a to buď najednou, nebo zvolna, tak jak povstala. Nazývala se Katie (Kateřina) Kingová, duch to zemřelé Indiánky. Dříve, pokud žila na zemi, jmenovala se Annie Owen Morganová, nyní prý jí uloženo z trestu, by vedla život, po tři léta zjevujíc se Crookesovi, za pokání za své dřívější hříchy. Dále vyprávěla, že jest rozhodnuta povznésti se pak na vyšší stupeň života duchovního, a tu že nebude moci, leč ve dlouhých přestávkách, odpovídati svému mediu, ale že potom medium bude ji moci vždy viděti ve světle magnetickém. Byla hovorná, milá, žertovná, v oděvu bílém, na hlavě majíc turban.

Protože jest jev tento velmi důležitý a nejvíce zajímavý, nutno o něm jednati s největší obezřetností; uvedeme jen jednotlivé případy, jak je Crookes sám vypravuje:

„Schůze dála se v domě p. Luxmorea a místností, kde bylo medium, byla zadní komnata, oddělená od hlavní světnice oponou, za kterou bývala pomocnice (medium Cooková). Když byla dokončena obyčejná příprava, totiž prohlédnuta místnost a zámky u dveří prozkoumány, vstoupila slečna Cooková do zadní komnaty. Za malou chvíli objevila se podoba Katie (ducha to, kterého medium vyvolalo), a sice u okraje opony, avšak vzdálila se téměř hned, pravíc, že jejímu mediu není příliš dobře a že nemohlo usnouti dosti silným spánkem, by se duch mohl vzdáliti bez nebezpečenství pro ně. Nalézal jsem se na nějaký krok před oponou, za kterou, téměř se jí dotýkajíc, seděla Cooková; často mohl jsem slyšeti její nářky a vzdechy, jak trpí. Tyto vzdechy opakovaly se v přestávkách, téměř po celou schůzi, a jednou, když Katie byla přede mnou ve světnici, slyšel jsem určitě zvuk jako vzdech bolesti, totožný s těmi, které vydávala Cooková v přestávkách po celou schůzi, a který vycházel ze zadu za oponou, kde seděla. Vyznávám, že podoba zdála

se podivuhodně živou a skutečnou, a pokud jsem mohl při slabém světle viděti, zdály se její způsoby podobnými způsobům slečny Cookové . . . Čtenáři znají mne, doufám, dosti, že se nezdám schopným přijmouti domněnku upřílišenou a žádati od jiných, by totéž smýšleli se mnou po nedostatečné zkoušce . . . Žádám však pouze, by ti, kdož by chtěli přísně souditi slečnu Cookovou, zdrželi svůj úsudek, pokud nedám jistý důkaz, který stačí, by, jak doufám, otázku rozhodl . . .

„Od nějaké doby používal jsem ke zkouškám fosforečné lampy, která pozůstávala z láhve, v níž byl olej fosforečný hermeticky uzavřen. Domníval jsem se, tak že každý tajuplný zjev mohl by se státi viditelným. Dne 12 března při schůzce v mém domě Katie přišla mezi nás a něco málo promluvila; pak se vzdálila za oponu, která oddělovala moji pracovnu a knihovnu, kde sedělo medium. Za okamžik objevuje se Katie na pokraji opony a vzkřikla volajíc: Vstupte v komnatu a zdvihněte hlavu mého media, jež klesla dolů ke zdi. Katie stála na nohou přímě, oblečena v bílé roucho, s turbanem na hlavě. Hned zaměřil jsem k bibliothece, bych pomohl slečně Cookové, a Katie učinila nějaký krok do zadu. A vskutku slečna Cooková smekla se částečně s divanu, a její hlava byla v položení velmi obtížném. Položil jsem ji opět na pohovku, a při tom, ač bylo temno, mohl jsem zcela zřejmě pozorovati, že slečna Cooková nebyla oděna jako Katie, nýbrž že měla na sobě obyčejný černý oděv a byla v hlubokém spánku; neuplynuly ani tři vteřiny mezi okamžikem, kdy viděl jsem Katii v oděvu bílém, a okamžikem, kdy zvedl jsem slečnu Cookovou na pohovku. Když jsem se vrátil, bych dále vše pozoroval, objevila se Katie znova a sdělila se mnou, že přemýšlela, jak by se mi objevila současně s mediem. Plyn byl stažen a tu žádala mne o lampu s fosforem; i posvítila, bych ji viděl několik vteřin při světle, pak vrátila mi ji zpět, pravíc: „Nuže vstupte a pojďte, byste uzřel moje medium.“ Následoval jsem ji do bibliotheky a při světle lampy viděl jsem medium Cookovou odpočívati na pohovce, jak jsem

ji byl dříve položil. Popatřil jsem kol, abych uzřel Katii; ta však zmizela; volal jsem ji, ale neobdržel jsem odpovědi.

„Nyní přicházím ke schůzce, která se stala včera večer u Hackneye. Katie se ukázala s přesností co největší; téměř po dvě hodiny kráčela po pokoji, rozmlouvajíc důvěrně s přítomnými. Vícekrát kráčejíc uchopila mé rámě, a pocit, který měla moje duše, byl jako by se mne byla dotekla živá dáma, stojíc po mém boku, a ne vidina z jiného světa; a pocit ten, dosvědčuji, byl tak silný, že jsem hodlal neodolatelně učiniti novou a choulostivou zkoušku, totiž zkoušku a pozorování fysické, jak i jiní činili, z čehož by vysvítalo, že se zde jedná vskutku o osobu lidskou a živou. Mysle tudíž, že, nestojí-li mi po boku duch, se zde přece jedná o ženu, žádal jsem za dovolení, bych ji mohl obejmouti a tak skutečně zjistiti důležitá pozorování . . . Obdržev dovolení, použil jsem ho vhodně, jak by v podobných okolnostech učinil každý slušný člověk. Pan Volkmann (jiný pozorovatel téhož zjevu) bude spokojen, dozví-li se, že mohu potvrditi svoji výpověď, že vidina, která ostatně neodporovala, byla bytostí tělesnou jako slečna Cooková . . .

„Katie tehdy řekla, že jest s to, by se nám ukázala zároveň se slečnou Cookovou. Stáhl jsem plyn a se svojí fosforovou lampou vnikl jsem do místnosti, která sloužila mediu. Dříve však prosil jsem svého přítele stenografa, by poznamenal pozorování, která bych mohl učiniti uvnitř, protože, mysle na důležitost prvních dojmů, nechtěl jsem vše svěřiti paměti. Vkročil jsem opatrně do komnaty; byla tmavá; pátral jsem po slečně Cookové, skleslé na zemi. Klekl jsem, by přišel vzduch do lampy, a při světle tomto viděl jsem ji oděnu v černý oděv, jako na počátku schůze. I zdála se býti úplně necitlivou; nepohnula se; chopil jsem ji za ruku a přiblížil světlo k jejím zrakům; tu pokračovala ve svém spánku. Zvednuv lampu, patřil jsem kolem, i viděl jsem Kateřinu u nohou v zadu co nejblíže ke slečně Cookové. Katie byla oděna v roucho bílé, jako jsme viděli dříve při schůzi. Drže ruku slečny Cookové ve své a

kleknuv ještě, svítil jsem nahoře i dole, bych viděl úplně, jak nejvíce možno, vskutku pravou Kateřinu, kterou jsem před několika okamžiky objal, a ne fantasma nemocného rozumu. Nepromluvila, avšak hlavou dala znamení, že souhlasí.“

Třikrát zkoumal pozorně obě dvě, a přesvědčil se, že se vskutku jedná o bytosti, které jsou uplně rozdílné. Na to přichází k tomu, by označil rozdíly mezi oběma: „Výška Kateřiny jest rozdílná; v příbytku mém byla o šest palců větší než Cooková. Včera večer, jsouc bosa a nestoupajíc na špičky prstů, byla o $4^1/_2$ palce větší než Cooková. Včera večer měla Kateřina krk obnažený; kůže byla úplně jemná při dotyku i při pohledu, kdežto Cooková má na krku jizvu, kterou lze viděti, a kůže jest drsnější. Uši Kateřininy nejsou proraženy, kdežto slečna Cooková nosí obyčejně náušnice; pleť Kateřinina jest co nejbělejší, kdežto pleť slečny Cookové je více hnědá; prsty Kateřininy jsou mnohem delší než slečny Cookové a její oči jsou též větší. Jiné povážlivé rozdíly jsou ve způsobu, jak mluví a se vyjadřují . . .

„V posledním týdnu před svým odchodem dávala Kateřina v příbytku mém téměř každý večer schůzky a dovolila mi, bych ji při umělém světle fotografoval.“ — Dále popisuje všecky věci, jichž použil k opatrnosti při fotografiích Kateřiny, jichž mohl obdržeti 44, z nichž některé se podařily stkvěle a jedna představuje obě dvě (Katii i Cookovou) zároveň. Potom obdivuje se Crookes kráse Kateřiny a praví: „Fotografie může, pravda, dáti obrysy její postavy; avšak jak mohla by zobraziti stkvělou čistotu její pleti a vždy případný výraz jejích způsobů tak měnivých, jež byly brzy smutné, kdykoli vyprávěla nějakou trpkou událost ze svého minulého života, brzy veselé, spojené s nevinností dívky, kdykoli shromažďovala kol sebe mé syny a bavila je veselými událostmi, jež se jí přihodily v Indii?“

Dále vykládá jiné rozdíly mezi oběma (Kateřinou a Cookovou). „Vlasy slečny Cookové jsou silně hnědé, tak že se zdají skoro černé; vloček vlasů Kateřininých, který mám zde před očima a který s jejím dovolením

jsem ustřihl uprostřed mezi silnými vrkoči, když jsem vlastními prsty se jich dotekl až na samé hlavě, bych se přesvědčil, zda jsou pravé, jsou kaštanové a více do běla Jednoho večera pozoroval jsem tlukot tepny; puls u Kateřiny měl pravidelně 75 úderů, kdežto u slečny Cookové několik okamžiků později 90, jak obyčejně. Pokládaje ucho na prsa Kateřinina, slyšel jsem tlukot srdce, a to pravidelnější než u slečny Cookové, kterou jsem zkoumal po schůzi. Zkoušeje i plíce Kateřininy, shledal jsem je zdravějšími než u media, protože tehda slečna Cooková byla churava, majíc silný zápal. — Jedenkrát utrhla si Kateřina přede všemi hosty kousky ze svých bílých šatů, a to asi 15 až 20, by jim je nechala na památku; a jak všichni se pak co nejpodrobněji přesvědčili, nebylo možno nalézti místa, kde byly utrženy; totéž stalo se u jejího závoje."

Na to líčí Crookes, kterak Katie zmizela na vždy: „Když nastal Kateřině okamžik, by se od nás odloučila, žádal jsem ji za dovolení, bych byl poslední, který ji uviděl. Pročež, když povolala k sobě všechny přítomné a každému zvlášť nějaké slovo řekla, dala nám jakési poučení do budoucnosti, abychom se dali pod ochranu slečny Cookové. Dokončivši svá doporučení, dovolila mi Kateřina, bych ji následoval do komnaty a zůstal tam až do konce. Záclona byla stažena; tu rozmlouvala ještě nějakou chvíli se mnou; na to přešla pokojem a šla ke slečně Cookové, jež ležela jako bez ducha na zemi. Sklonila se nad ní a pravila: „Probuďte se, probuďte se, musím vás opustiti." Slečna Cooková se probudila a všecka v slzách prosila Kateřinu, by zůstala ještě nějaký čas. „Moje drahá, nemohu; moje poslání jest ukončeno; Bůh vás žehnej," odpověděla Kateřina a mluvila dále se slečnou Cookovou několik minut, až slzy této zabránily jí dále mluviti." Následuje poučení Kateřinino. „Tu přiskočil jsem, bych zadržel medium Cookovou, která by byla téměř upadla na podlahu, i viděl jsem bolestné tahy ve tváři. Ohlédl jsem se kolem a Katie i se svým bílým šatem zmizela."

Crookes dotvrzuje pravdu svých poznání dokládaje se i osobou mu zjevenou i svým povoláním. O osobě Kateřiny praví: „Představiti si, že by nevinná patnáctiletá školačka (medium Cooková) byla schopna počíti a také konati po více než tři léta tak bezměrný podvod, odporuje více mým dobrým smyslům, než abych věřil, že Katie-Kingová jest vskutku tím, zač se vydává." [1])

Rovněž i sám od sebe odmítá výčitku, že by byl lehkověrný a snadno se dal klamati: „Jestliže lidé, kteří dychtí vždy po nadpřirozeném, od nás žádají: Veříte nám či nevěříte? odpovídáme: My jsme chemikové, my jsme fysikové; náš úkol nezáleží v tom, bychom věřili nebo nevěřili, nýbrž abychom zjistili a přijali, zdali daný zjev jest skutečný neb smyšlený. Když jsme tak učinili, tu ostatní nepatří nám. Nuže, co se týče skutečnosti zjevů, my je připouštíme, aspoň prozatímně, protože za nesmírného úžasu našich smyslů a našeho rozumu patrnost jich nás nutí, bychom je připustili... Vzpomeň si, čtenáři, že nestavíme žádné domněnky neb podmínky žádného způsobu... Komise zkušební, mužové slavní a zkušení ze všech národů, kteří se spojili, by bděli přísně nad našimi pokusy, uzavírají s námi: Nepravíme vám, co snad jest pouze pravděpodobné, nýbrž tvrdíme, co jest skutečné. Místo abyste pochybovali neb věřili jen náhodě, což jest totéž, a přemýšleli, jak jsme byli s to, abychom ztratili čas ve studiu hříček dryáčníků, jak takové dětské jednání bylo možno, dejte si na práci a zkoušejte dříve fakta, jako my jsme začali, dříve jim nevěříce... Ukažte nám jasnou kritikou, kde jsme chybili ve svých pokusech. Označte nám, víte-li, způsoby zkoušek, které více mohou dokázati; nalezněte řadu větších nesnází a dovedněji sestavených, než ty, do kterých jsme uvedli media, dbajíce i na jejich věci zatajené. Avšak nepokládejte smysly naše jen tak ledabyle za lháře nebo za lehkověrné, jež se dají jen tak oklamati; neobviňujte rozum náš z pošetilosti, kterou (v závorce budiž řečeno) my

[1]) L. c. str. 196.

jediní měli bychom právo po tak přesných studiích hledati ve vás, protože skutečnosti tyto odporují vašim převráceným úsudkům, podobným oněm, které i my před tím jsme měli . . . Jest nesnadno, by kdo byl více pochybovačným a více hleděl se o všem přesvědčiti než my při svých pokusech . . . Není v dějinách ani posvátných ani světských ani v letopisech vědy nějaký fakt, který by spočíval na důkazech pevnějších a přesnějších než zjevy, které nás nejen přemohly, nýbrž znásilnily svoji patrností."

Vraťme se nyní zase do Italie. Zde činil a činí pokusy prof. Caesar Lombroso; s ním spojili se, jak jsme dříve řekli, i jiní vzdělaní muži: Tamburini, Virgilio, Bianchi, Vizioli. Za medium jim sloužila, jak jsme též výše uvedli, Eusapie Paladinová.

Lombroso vypravuje: „Učinili jsme všechna možná opatření, přivázali jsme jí jednu nohu, drželi jsme jí nohy a ruce každý svou nohou a rukou: já totiž a Tamburini. Započali jsme pokusy při světle; každý z nás měl rozžatou svíčku při sobě, bychom tak zamezili všemožný podvod. Děje zjištěné byly zvláštní. Tak zjistil jsem mezi jiným při plném světle, kterak stůl a naše sesle byly zvednuty; dle síly, které bylo třeba, by se přivedly do dřívější polohy, soudil jsem na odpor asi 5 až 6 kg. Pak bylo slyšeti na žádost p. Ciolfiho, který znal dobře medium, údery uvnitř stolu, jež odpovídaly dobře našim otázkám o stáří přítomných a o tom, co se mělo státi skrze šestnáctiletého ducha neb genia. Když byla učiněna tma, bylo slyšeti těžké údery uprostřed stolu a za chvíli zvonek, který ležel na stole a vzdálen byl přes metr od Eusapie, přešel zvoně ve výši a v kruhu nad našimi hlavami a postavil se na náš stůl a po chvíli na postel, vzdálenou 2 metry od media. Mezitím co bylo slyšeti zvonek, dr. Ascenzi, který na popud náš stál za Eusapií, rozžal svíčku a spatřil zvonek se hýbati a vznášeti, by postavil se na postel za Eusapií. Učiněna opět tma; bylo slyšeti, kterak dřevěný stolek se hýbe, a mezitím, co jsme s Tamburinim ruce drželi, cítil prof. Vizioli, jak jest tahán za vousy a dotýkán malou a stu-

denou rukou. Cítil jsem sám, kterak jsem zvednut ze sesle, jež mi odňata a pak opět dána; těžká opona, která dělila tuto místnost od pokoje a byla od media asi metr vzdálena, jako větrem hnána přitočila se ke mně a obtočila se kolem mne, takže jen stěží jsem se z ní vybavil. Jiní viděli asi 1 dm nad hlavou mojí a prof. Tamburiniho žluté plameny. Co mne více zarazilo, bylo, že mísa, umístěná ve vedlejším pokoji asi $1^1/_2$ m od nás a plná mouky, se obrátila tak, že se mouka nevysypala. Medium sice mělo v úmyslu jí pohnouti, avšak proto, by nám mouku vhodilo ve tvář, jak nás dříve upozornilo: „Dejte si pozor, že vám vhodím do očí mouku, která jest tamto!" Svíce rozžaty, řetěz, který jsme rukama kolem stolu tvořili, rozpuštěn, mísa nalezena obrácena. Brzy potom bylo viděti, jak veliký kus nábytku pomalu se pohybuje, jakoby byl někým tlačen. — Podobné pokusy učinili s Eusapií doktoři Barth a Defiora, kteří mi psali toto: „Viděli jsme vícekrát zvonek ve vzduchu zvoniti a nikdo jím nepohyboval; dvakrát slyšeli údery rukou. Bankéř Hirsch přál si mluviti s milou mu osobou, viděl její obraz a slyšel od ní slovo francouzské; osoba ta byla z Francie a zemřela před 20 lety. Podobně stalo se i Barthovi, že viděl mrtvého otce a obdržel od něho 2 polibky; všichni tu viděli plaménky nad hlavou Eusapie. To jsou fakta. Nuže, žádné z těchto fakt, jež třeba připustiti, (neboť kdo chce popírati fakta, které bylo lze viděti?) není takové síly, že by se musil k jeho vysvětlení předpokládati jiný svět, rozdílný od světa těch, kteří se obírají soustavou nervovou." [1]) — Dle Lombrosa tedy fakta nutno připustiti, avšak lze je vysvětliti světem duchů, tedy nikoli spiritismem, nýbrž soustavou nervovou.

Roku 1892 dne 5. března činil Lombroso nové pokusy s Eusapií a prof. Tomášem de Amicis z university neapolské, s Bedřichem Verdinoisem, žurnalistou, s lékařem Herkulem Chiaiou a Arnoštem Ciolfim ve

[1]) Článek: „Tribuna giudiziaria" v Neapoli. 7., 20. února 1892, podepsaný Lombrosem. Toto jakož i následující uvádí Antonelli: Lo spiritismo I. str. 56. a násl.; Fede e scienza II. n. 11.

Vomeru, v 10 hodin, v místnosti, kde se nalézal malý dřevěný bílý pravoúhlý stolek a 8 seslí. Před pokusy zkoušeli Lombroso a de Amicis s veškerou pílí stůl, sesle, medium, zavřeli na klíč dveře, zadělali otvory v zámku, učinili kruh kolem stolku s Eusapií, kdežto ostatní tři, Chiaia, Verdinois a Ciolfi, seděli dále od stolu. Místnost byla osvětlena plynovou lampou, uprostřed pověšenou.

Potom asi po desíti minutách započaly obvyklé pohyby stolku, až se týž úplně zvedl nad zemi do výše 30 až 50 cm a zůstal 5 až 8 sekund ve výši. Na žádost p. Chiai , by síla, působící zde pode jménem John, působila pod šatem media, stolek abecedou odpověděl „a n o“ a dodal několika údery: „a s i n i“. Tu hned všichni vzkřikli: Což jsme „asini“ (oslové)? Stolek odpověděl: „ne“ a doplnil dřívější slovo na: a s i n i s t r a (na levo), dávaje tak na jevo, že se zjev objeví na levé straně media, po straně prof. de Amicis. Důkaz patrný, že slovo a s i n i s t r a nebylo výrazem myšlenky některého z přítomných, ježto nikdo na to nemyslil.[1]) Z větší opatrnosti před možným podvodem držel prof. de Amicis rukou nohy a kolena media; prof. Lombroso staví se též po levé straně Paladinové, drže ve svých rukách ruce její. Pánové Chiaia, Verdinois a Ciolfi stáli zpříma u ramenou professorů, pozorlivi též na zjev; po nějaké minutě očekávání počal se vyvíjeti jako nový úd a zdvihati pomalu záhyb šatů; prof. Lombroso pokusil se několikrát chopiti se údu toho, avšak ten rozplynul se vždy s touž rychlostí pod jeho rukou.

Zde tedy zjev tento dokazuje, že se dál zjev úplně mimo vůli přítomných, neboť všichni stáli nevědouce co se stane, a očekávajíce něco jim neznámého;[2]) příčina působící byla vskutku mimo vůli těch, kteří byli v kruhu.

Dále chtěl tu Lombroso silným magnetem na

[1]) Není zcela správno, neboť bylo zde medium, které mohlo dobře na odpovědi a tedy i na toto mysliti a svým vlivem působiti, jak později též uvidíme.

[2]) Opět i zde bylo medium, které mohlo dobře o všem věděti.

temeni hlavy Eusapiiny seznati působení jeho na Eusapii v okamžiku působení síly mediánské; v tom však prof. de Amicis zpozoroval, že sesle, vzdálená 3 dm po levé straně Paladinové, přibližuje se sama o sobě k ní. Lombroso nechal magnetu, odebral se na levou stranu media a společně s ostatními seznal, že sesle dvakrát se zvedla se země, dotýkajíc se oděvu media ve výši 30 cm, a tu rychle podařilo se mu dotknouti se údu dříve vytvořeného, který se mu zdál míti spíše podobu nohy, kdežto prof. de Amicis tvrdil, by se vyhnuli všeliké námitce, že nikdy nezanechal nohy ani kolen media a že medium se nehnulo po celou dobu.

Potom měřil Lombroso dvěma dynamometry svalovou sílu Paladinové a pak při plném světle opakovaly se několikrát pohyby a zdvihnutí stolu až do výše 30–50 cm. Na radu pana Chiaie všichni i s mediem odstrčili sesle do zadu a vzdálili ruce od stolu, držíce je však stále spojeny; bylo viděti, kterak stůl nejprve se otřásá, pak zvedá se do 30 cm. výše a zůstává tak několik vteřin ve vzduchu.

Tu se zdálo, že Paladinová trpí mnoho při tomto zjevu, snad pro větší námahu své vůle a pro větší spotřebu fluidu, musíc pracovati do dálky, bez dotyku stolu. Prof. Lombroso chtěje vyzkoušeti vše až do konce, žádal od této neviditelné síly, která se jmenovala John, zda všecky tyto zjevy jsou výsledkem vůle neb rozumu media, a bylo mu odpověděno třemi údery: n e.

Dříve nežli přikročili k pokusům za tmy, postavil prof. Lombroso po své levé straně a tudíž po pravé straně media ve vzdálenosti asi 1 metru od media jednu ze dvou prázdných seslí a položil na ni bubínek, zvonek a dynamometry, které ukazovaly 0; druhá sesle nalézala se asi 2 metry od prof. de Amicis při zdi. Na naléhání p. Chiaie svázal Lombroso všechny sedící touže šňůrou za ruce, ponechávaje volnou pouze svou pravici a levici p. Chiaie, které se stále držely.

Zhasnuto brzo světlo: tu i de Amicis i Lombroso si stěžují, že cítí dotyky na těle. Chiaia prosil ducha Johna, by zvonil zvonkem; místo toho, s překva-

penim všech, shodil se sesle všechno, pohybuje zároveň oběma seslemi prázdnými, dosti od sebe vzdálenými; jest slyšeti, jakoby na podlaze mezi sebou zápasily. Lombroso žádá, zda předměty, které byly shozeny na zemi, mohou býti přeneseny na stolek; bylo slyšeti kladnou odpověď; za chvilku bylo pozorovati šramot předmětů na stole, a na otázku, zda jsou to dynamometry, odpovědělo stolkem a no. I chtěli rozsvítiti a se přesvědčiti; John se tomu protivil a za krátko bylo slyšeti šramot, jak jedna sesle padla na zemi, kdežto druhá staví se jemně na stůl, aniž se dotkla rukou sedících. Když učiněno světlo, nalezena sesle na stole a na ní dynamometry, z nichž jeden (Collin) ukazoval 65 stupňů, druhý (Charrier) 37; druhá sesle nalezena na zemi.

Lombroso postavil opět oba přístroje na nullu. Učiněna opět tma, sesle byla Johnem lehce vzata a postavena na zemi. Chiaia znovu prosil, aby duch zazvonil; místo toho bylo slyšeti pochod na buben. Na žádost, by tloukl na buben prsty, poslechl John i bylo slyšeti jemné údery prstů. Tento zjev trval 25 až 30 vteřin. Na žádost všech bylo po chvilce viděti ve vzduchu několik plamének barvy modravé, které směřovaly v rozličné strany. Sesle, na níž seděl prof. de Amicis, byla mu vzata násilím a po několika vteřinách mu vrácena, by si mohl opět usednouti Na otázku, zda by chtěl John pokus s dynamometry opětně konati, odpověděl a no, vybízeje je k rozmluvě. Po chvilce praví medium, že vše je hotovo. Zapálen plyn a shledán na jednom přístroji (Collin) tlak 33, na druhém 30 stupňů; oba byly mimo ruce media, které bylo stále za ruce přivázáno k druhým, totiž k Lombrosovi a prof. de Amicis.

Při opětné tmě bylo slyšeti rány uprostřed na stůl, aniž se dotekly rukou sedících. Všichni, jeden po druhém, pocítili na rukou čerstvý vánek a pak jakoby vous rychle je přejel.

Když se rozmlouvalo, zvolala Eusapie s tváří téměř ustrašenou, že vidí stín a v něm osobu stojící u ramenou Lombrosových, stín, který se natahoval, by se

chopil dynamometrů. Lombroso vskutku tvrdil, že cítí na ramenou tlak, jakoby se ho osoba dotýkala, a pustiv na okamžik ruku Chiaiovu, chtěl se volnou rukou dotknouti předmětu za sebou, tu však necítil ničeho. Mezi tím hlásí Eusapie, že vidí, kterak John tiskne silně dynamometry, a prosí prof. de Amicis, by mohla levou rukou dotknouti se pravice Lombrosovy, pak tiskne silně jeho ruku, dávajíc tak na jevo, jak John tlačí přístroje. Rozžato svělo a tu seznáno, že jeden přístroj má 30, druhý, obrácený, 42 stupně. Mimo to zpozorováno, že tlak ruky Eusapiiny na ruku Lombrosovu odpovídal 42 stupňům. Pak potvrzeno, že všichni byli vždycky pevně svázáni, načež rozvázali pomalu ruku po ruce. Všichni povstali a tázali se stolku, chce-li se všemi se rozloučiti. Sotva se doteklo stolku prstem medium, de Amicis a Lombroso, zvedl se stolek do výše asi na 1 metr a klesaje udeřil do země. Schůze měla konec o $^1/_2$1. po půlnoci.

Ku konci praví Lombroso, že změřiv sílu media, shledal, že se zmenšila, a že kdyby byla zjištěna i váha jeho před pokusem i po něm, že by se byla též shledala tíže menší, jak i jindy bylo zjištěno. [1])

Rovněž prof. Parrier konal pokusy, hlavně r. 1896, s tímtéž mediem Eusapii Paladinovou, a to za zcela nových podmínek, v přítomnosti jiných učených mužů a jedné dámy. Před každým zasedáním zkoumali medium a veškerý oděv jeho; medium sedělo na sesli úplně osamocené; stůl i sesle spojeny elektricky, takže při jakémkoliv sebe menším pohybu media měl zvonek elektricky zazníti; při každé schůzi se celá zkouška opakovala. Mimo to žádala i účastnící se dáma, by se nedbalo zjevů, které by se děly buď pomocí nohou media neb za tmy. Pokusů zúčastnili se: prof. Sully Prudhomme, Boisseaux, Guerronam, Mangin, Archeadon. Mimo to ustanoveno, by se při každé schůzi měnili, kdo má dávati pozor a kdo má vše za-

[1]) Uveřejněno v „Tribuna giudiziaria“ 25. dubna 1892. Podepsán Lombroso, de Amicis, Chiaia, Ernesto Ciolfi a Federico Verdinois. — Srovnej Antonelli: Lo spiritismo I. 62.

znamenávati. Jistě větší a podrobnější opatření nebyla možná. Výsledky, jichž v těchto poměrech dosáhli, byly jisté, a záležely hlavně v tom, že se objevovaly zářící ruce, osoby byly dotýkány, nábytek byl pohybován, zvedán a těžké předměty přenášeny.

Totéž medium propůjčilo se rádo i k řadě pokusů, které jsou důležity i zjevy samými, i osobami, které se jich účastnily, a tak slouží k důkazu o skutečnosti jich. Celkem konalo se 17 schůzí, a to v Miláně v říjnu r. 1892 u Jiřího Finziho, prof. fysiky, v přítomnosti Alex. Axakova, ředitele Psychických studií v Lipsku, Jana Schiaparelliho, hvězdáře a ředitele hvězdárny v Miláně, Karla du Prela, prof. filosofie na universitě v Mnichově, Angela Brofferia, prof. filosofie, Josefa Giacosy, prof. fysiky na král. vyšší škole rolnické v Portici, G. B. Ermacory a G. Finziho, obou prof. fysiky; mimo to zúčastnili se jich i prof. C. Richet z lékařské fak. v Paříži a Lombroso. Tedy zajisté mužové vynikající, hodní víry. Rovněž již patrno, že učinili všechna možná opatření.

Při schůzích udály se tyto zjevy: 1. Medium a přítomní stáli; tu se stůl naklonil na jednu stranu v úhlu 30—40 stupňů; dynamometr, který byl přivázán ke stolu a zavěšen na trámku upevněném na dvou skříních, udával, když se stůl zvedl asi 15 cm, váhu síly 3·5 kg; při jiných pokusech, když se stolu dotklo medium nebo přítomní, udával jinou váhu. Několikrát zvedl se stůl úplně do výše 60 – 70 cm. Když bylo medium na jeho vlastní přání váženo, mělo jednou více (62 – 72 kg), po druhé zase méně (52 kg).

2. Několik předmětů, též těžkých, samo sebou se pohnulo, sesle dosti veliká a těžká (10 kg) pohybovala se ke Schiaparellimu, který byl asi 1 m vzdálen od media; tento vstav postavil ji na dřívější místo, avšak sesle opět se vrátila zpět. Vícekrát bylo viděti, kterak sesle sama o sobě se zvedá. Přítomnost media i zdáli působila na váhu, protože, i když bylo medium 70 cm vzdáleno, váha se pohnula.

3. Při tmě, duchům tak milé, udály se tyto zjevy:

a) Šňůrou 60 cm dlouhou uvázaly se ruce media tak, že byly od sebe 20 cm, od pozorovatelů pak jen 10 cm vzdáleny; kolem tepny (na rukou) šňůra otočena třikrát tak pevně, že se mediu mohlo udělati špatně, a zavázána na tři uzle; to učiněno proto, by medium, kdyby se mu i podařilo jednu ruku vyprostiti, nemohlo ji zpět strčiti a by tak bylo možno podvod odhaliti. Mimo to postaven zvonek na sesli; učiněn řetěz a ruce i nohy media byly drženy. Na to učiněna tma; sesle dosti vzdálená od media se pohnula, skočila na stůl a zvonek zavzněl a pak upadl na stůl. Rozžato světlo a uzly na rukou media zpozorovány neporušeny.

b) Na stole byl umístěn papír se sazemi, a sice na druhé straně od media vzdálené. Při tmě pozorováno, kterak ruka klepala slabě na stůl, a du Prel cítil na zádech při levé straně dotek prstů. Učiněno světlo: na sazích spatřen otisk ruky a na zádech du Prelových nalezeny stopy sazí; ruce media byly čisté.

c) Při pohledu směrem k oknu spatřeny vícekrát dvě ruce černé, neprůhledné, na kousku ramen, které pak vícekrát navzájem se udeřily; medium bylo při tom od několika přítomných bedlivě pozorováno.

d) Dne 28. září a 3. října, když ruce media drželi Richet a Lombroso, medium zdviženo rychle s celou seslí a pomalu postaveno na stůl; když pak sesle zase se stolu byla snesena, cítili oba professoři slabé údery na své vlasy.

e) Prof. Gerosa byl vzdálen 1·20 m od media; tu bylo slyšeti zvuk trubky a týž prof. zvedl do vzduchu ruku: tu se jí dotkla jiná ruka a udeřila ho trubkou. Prof Schiaparellimu odňaty vícekrát brejle a to tak jemně, že to stěží pozoroval.

f) Těžké předměty a velké hliněné vásy přenášeny, přinášeny na stůl a postaveny opět na totéž místo, při čemž síla zde působící neb předměty nikdy se nedotkly rukou pozorovatelů, které spočívaly na stole; podobné zjevy přiházely se vždy.

g) Jeden z přítomných položil si před schůzí převlečník na sesli, vzdálenou od media; tu na konci schůze spatřili zářící papír a na něm některé lístky, které nacházely se v kapsách převlečníku, a medium

si naříkalo, že cítí něco na krku; učiněno světlo a shledán převlečník ne na sesli, nýbrž na ramenou media s rukávy do sebe vloženými. Budiž poznamenáno, že po celou schůzi dva přítomní, jak obyčejně, drželi ruce i nohy media. Tyto všechny zjevy dály se i při světle. Dali tu do prostřed místnosti závěsy, takže místnost rozdělena na dvě části, jednu méně osvětlenou a druhou více osvětlenou, a umístili medium na sesli, tak že bylo zády obráceno k části méně osvětlené. Za závěsy postavili nádobu plnou vlhké země a sesli se zvonkem. „Viděli jsme, kterak tato umělá stěna nahýbá se k nám: nejblíže stojící položili ruce na stěnu a cítili odpor; sesle jednoho silně zatažena, nějaký předmět objevil se vícekrát nad hlavou media; Axakov vstal a vložil otvorem mezi závěsy ruku nad hlavu media a hned hlásil, že prsty se ho vícekrát dotkly; pak byla jeho ruka zatažena skrze závěsy. Všichni přítomní položili ruce do otvoru a i oni cítili doteky rukou. V černém pozadí otvoru bylo viděti vícekrát modravá světélka. Jednou objevila se pěst ruky nad hlavou media; pěst se pomalu otevře a tu lze viděti prsty. Jest nemožno počítati, kolikrát se nám tato ruka objevila a byla od nás dotknuta; dosti budiž, řekneme-li, že nebylo více možno o tom pochybovati; byla to vskutku ruka živá, lidská, které jsme se dotýkali; mezi tím celé poprsí i ramena media bylo lze viděti a ruce byly držány ode dvou přítomných."

Po 17 schůzích došli všichni k následujícím výsledkům: *a*) že v daných okolnostech žádný jev nemohl žádným umělcem býti proveden; *b*) že totéž může býti řečeno o větší části zjevů, které se děly při tmě. Pro větší část těchto posledních zjevů (za tmy) mohli bychom uznati, že jest možno je napodobiti od media, které zná podobné kousky umělecké; přece však z toho, co jsme řekli, jest patrno, že tato domněnka není nejen pravděpodobnou, nýbrž jest i bez užitku, protože, i připustíme-li ji, nesouvisí nikterak se zjevy úplně jistými. Ostatně, co jsme viděli na vlastní oči, stačí,

bychom dokázali, že zjevy tyto zasluhují vědecké pozornosti.[1])

Vypravuje se též o působení duchů do dálky. Tak ku př. West v Novém Yorku vyvolal v jedné schůzi ducha své zesnulé manželky, a maje za to, že s ní vskutku mluví, prosil ho, by zvěstoval některým spiritistům ve Filadelfii, že se mu jeho schůzky daří; za 17 minut vrátil se duch, vyplniv rozkaz, jak též později dokázáno. Tak prof. W. F. Barret, když byl r. 1880 v lázních v Lowstoftu s manželkou a jinými osobami při schůzce, kde se udály obyčejné jevy, jako přenášení, zvedání těles, a přítel prosil, by duch přinesl nějaký předmět ze světnice professorovy z Londýna, bylo téměř hned slyšeti, jak nějaký předmět padá na stůl; byla to fotografie, kterou měl prof. Barret ve svém saloně v Londýně uloženu v album. Jednoho dne plukovník Ollcott, jeda přes hřbitov, učinil na listě jisté rostliny (Dracaena Regina) modrou tužkou zvláštní znamení. Na večer při schůzce spiritistické s mediem Thayeovou žádal od ducha, by přinesl onen list; za nedlouho byl list na stole; nikdo z přítomných nevěděl o jeho cestě přes hřbitov.[2])

Jsou ještě jiné zjevy, které mají též zvláštní důležitost a proto jest třeba míti i je na mysli: Tak ku př. doktor Armstrong předsevzal si vyzkoumati, zda jevy osob mají nějakou váhu, a zda medium, když se objevují postavy, ztrácí též na váze. Při jedné schůzi s mediem Woodovou, která vážila 176 liber, objevily se tři jevy, které nechaly se též vážiti: tu vážily mezi 34 a 176 librami.

Při jiné schůzi objevil se stín, který se nechal vážiti; měl váhu mezi 83 a 84 librami. Při jiné schůzi bylo medium slečna Fairlambová zašita v „hamak", pod nímž byla podložka s ukazovatelem i té nejmenší změny váhy. Po chvíli viděli, kterak medium zmenšuje svoji váhu, až se objevil duch, který kroužil několi-

[1]) „Italia del popolo" 1892, supl. al n. 883. — Uvádí Antonelli Lo spiritismo I. 68—73.

[2]) Pappalardo: Spiritismo, Milano 1901 str. 136—8; Antonelli I. 74.

krát před shromážděnými po světnici. V tom okamžiku mělo medium jen 60 liber, totiž polovičku své vlastní váhy; pak pomalu, jak mizel zjev, zvětšovala se i váha media, až konečně po schůzi chyběly jí jen 3 až 4 libry na váze prvotní. „Není to důkazem," praví Armstrong, „že, když se zjevují duchové, část jejich vzata jest z ústrojí media?" [1])

Konečně nechají se duchové i fotografovati. Tak slavné jsou pokusy, které konal J. Burus, jemuž se podařilo duchy fotografovati, a to více najednou, v Liverpoolu, při čemž mu pomáhal básník H. Pride a p. Balfour; za medium jim sloužil ředitel velikého hospodářství. Schůze započala. Medium sedělo na pohovce v místnosti oddělené od sálu závěsy a padlo do hlubokého spánku. Hned objevilo se za vchodem 6 neb 7 zjevů: nejdříve mladík, veselý a živý, který z časopisu, jenž ležel na stole, učinil si stočiv jej hůlku, kterou pak tloukl ostatní; pak stařena s čepičkou na hlavě, která o sobě pravila, že jest matkou paní domácí; na to sestra media, jeho bratr nedávno zesnulý, naposledy Archibald Lamont, rovněž nedávno zesnulý. Všichni tito duchové byli vedeni starcem s bílými vousy. Stařec byl fotografován zároveň s jedním z přítomných, jménem Hitchmann. Burus vida, kterak objevují se zemřelí rodiče a přátelé, vyvolal všechny své známé zemřelé přátele, kteří též všichni se objevili. Později objevil se mu zjev Roberta Bruce, jeho přítele, s manželkou, kteří jej všichni políbili, s ním mluvili a jemu ruce podali.

Nejen fotografie, nýbrž i jiné památky zůstávají po nich. Začněme s Axakovem. Maje za medium známou Kateřinu Foxovou, r. 1883 v Petrohradě, by zamezil podvodu media, položil ruce její pod skleněnou desku za tmy zářící, a na desku položil svou ruku. Pak žádal duchů, by zanechali otisk svých rukou na papíře posypaném sazemi. A tu Axakov seznal, kterak prsty media jsou od sazí černé.

Dr. Wittis viděl při schůzce ruce. Aniž co řekl, vytáhl nůž a bodl jím do viděných rukou: medium

[1]) Tamtéž

vzkřikne, že cítí bolest, jako by mu byla proražena ruka; učiněno světlo a ruka media shledána bez úrazu.

Prof. Denton, slavný geolog americký, chtěl obdržeti otisk rukou, které se ukazovaly. Připravil si nádobu se studenou vodou a rozpuštěný vosk. Na to žádal, by zjev ponořil ruku do vosku a na to do vody; učiněno tak a hle, když ruka zmizela, zůstal pěkný povlak.

Podoby rukou na mouce obdržel dr. Wolfe, užívaje za medium slečnu Hollisovou. [1])

Podobných otisků a podob medií, která se zjevují, jest plno, jak později zvláště ukážeme.

Zvláštním zjevem jest působení na přírodu, totiž na květiny, by rychle rostly; tak ku př. ze semene vyroste před zraky všech úplná květina s květy, a chce-li kdo, i s plody.

Tak A. J. Dawis obdržel květiny náhle ze semene, a to i s nejlepšími květy vonnými, kterých každý mohl se dotknouti a je zkoumati.

Fitton z Newcastlu měl za medium D'Esperanci při ní zjevoval se duch jménem Yolanda. Duch tento zjevil se a vykouzlil z vody a země krásné pelargonie. Oxley popisuje, kterak obdržel květinu Ixora crocata. Vycházejíc z komnaty, Yolanda dala znamení, by se jí dala nádoba s vodou a pískem, potom sehnuvši se k zemi před zraky nás všech, zavolala Reimerse, který na její žádost dal do nádoby písek a vodu. Yolanda položila nádobu do prostřed místnosti, učinila několik kroků a přikryla vše lehkou rouškou a vzdálila se do komnaty asi na 3 kroky od nádoby. V témž okamžiku spatřili jsme, že se něco pod rouškou zvedá a roztahuje na všechny strany, nabývajíc výšky 14 palců. Yolanda se přiblížila a zvedla roušku: spatřili jsme, že vyrostla v nádobě pravá květina s kořeny, stonkem a listy. Yolanda vzala nádobu a dala ji mně; vzal jsem ji a zkoumal se svým přítelem Calderem. Květina neměla květů. Položil jsem ji na zemi, a sice 2 kroky ode mne. Yolanda vstoupila do komnaty, odkud jsme slyšeli dvě rány, které dle úmluvy alfabetní znamenaly:

[1]) Pappalardo str. 110. Antonelli str. 77.

pohleďte nyní na květinu. Tu Calder zvedaje nádobu zvolal: „vizte, zde jest květ“. Vskutku, květina měla veliký oranžový květ a povyrostla o 6 palců. Tato rostlina byla: Ixora crocata.

Ku konci jako na závěr uveďme ještě pět schůzí, které uveřejněny byly r. 1902 a konány v Janově v prosinci r. 1901. Nejprve přinesl obsah jejich časopis „Secolo“ (XIX. 20—24. ledna 1902), a to od svědka Vassalla; později vyšly též o sobě od téhož pode jménem: Nel mondo degl' invisibili, Roma 1902. Schůze konaly se v sále „Circolo Minerva“; medium již známe, jest to Paladinová. Sál má dvě okna se mřížemi, okenicemi a záclonami až k zemi sahajícími; v zadu za nimi bylo medium; v sále bylo několik sesli, kulatý stolek, bílý dřevěný stůl, široký, by kol něho 6 neb 7 osob mohlo státi, a jiný stůl mnohem delší a těžší mezi okny; bylo zde několik elektrických lamp, by dle potřeby bíle neb červeně zářily. Schůzím předsedal Frant. Porro z university v Turině; účastnil se jich též Arnold Vassallo, kterýž vše popsal, tři jiní páni a jedna dáma.

První schůze byla 18. prosince; dáma a Vassallo drželi medium, s každé strany vždy ruku a nohu. Za rozmluvy učiní řetěz, a za nedlouho upadlo medium do slabého spánku. Hned při plném světle, bez dotyku, okrouhlý stůl, který byl na metr vzdálen od media, pohybuje se hlomoz dělaje po zemi, a přiblížil se ke stolu, kde byli přítomní. Když přišel ke stolu, tu stolek, na němž byl buben, mandolina, trubka cyklistická a harmonika, se zvedne, jako by byl vznesen silnou neviditelnou rukou, ukloní se a hodí všechny nástroje na stůl, a vrací se na prvotní své místo. Když bylo světlo zhasnuto, tu bylo slyšeti, kterak všecky nástroje pohybují se ve vzduchu do všech koutů, hrajíce, a zvláště zdálo se, že se zvláštní rychlostí pobíhá roh cyklistický. Vassallo cítí, kterak mandolina spočívá na jeho prsou a při tom držena jest od dvou rukou, které ho přátelsky objímají, jakoby osoba, která nástroj držela, stála za ním; struny při tom hrály; na to jemně položen mu na hlavu buben. Totéž stalo se i jiným.

Brzy na to pozoroval Vassallo, kterak široká ruka spočívá mu na ramenou, a zvolal: „Soudě dle rozměrů, řekl bych, že jest to ruka Johna Kinga,“ a hned mu neznámá síla odpovídá třemi údery na záda: „a n o“; tu ho objímaly dvě hrubé ruce; ruka pravá mu byla zdvižena, a tu cítí, kterak se dotýkají jeho ruky vlasy velmi jemné neb vousy. Učiněno světlo na povel neznámé příčiny: všichni pozorují, kterak předměty jsou v dřívější své poloze; avšak při plném světle mandolina se zvedá vodorovně a přibližuje se k pravé ruce dámy; zde zůstává nepohnutě státi 1 metr a 20 cm nad zemí a dlouhou chvíli hraje různé akkordy, načež následovaly i jiné zjevy, již menší důležitosti.

Táží se Johna, zda jsou i jiné bytosti přítomny, a tři údery odpovídají: a n o. Tu za plného světla směrem k závěsu a tak na dlaň nad hlavou media objevuje se, viditelně všem po několik vteřin, ruka mladistvá, která se živě pohybuje a pozdravuje Dle žádosti učiněna tma, všichni cítí zjevy radosti, Vassallo pozoruje dvě ruce, kterak jej silně svírají a všemi způsoby mu dávají poznati svoji lásku, mnoho silných políbků mu dáno, takže i jiní je slyšeli, a na otázku, kdo jest tato síla, slyší jméno Romano, jedno ze tří jmen svého syna, o kterémž jméně ani nejbližší příbuzní nevěděli. „Víš, Naldino,“ dí mu, „že mám stále při sobě upomínku na tebe?“ A hned mu položen prst na místo v zápisníku, kde měl obrázek svého syna. I žádali od ducha, by se ukázal, učiněna polotma tím, že svíčka postavena mimo světnici při vchodu: a objevuje se podoba, která dle seznaných znamení odpovídala dokonale obrázku syna jeho. Konečně Vassallo, by tím spíše zjistil, že duch zjevený jest týž duch, za kterého se vydává, učinil náčrtek svého syna a všichni v něm poznali ducha zjeveného.

Učiněna opět tma i cítí všichni, kterak nádoba naplněná pohybuje se v délce 2 metrů od media, též k němu, jež, jak všichni pozorovali, napilo se z ní. Na to táže se Vassallo, zda možno, by se sám napil, avšak sotva že se poněkud napil, vzata mu zase a postavena na stůl. Při světle vidí, kterak stůl se zmítá

jako když moře se bouří, láhev však se nepohnula, jakoby byla přibita. Dáma cítíc dotyky zvolala, že jí někdo zdvihá klobouk, a mezi tím, co levou rukou si vytáhne jehlu na pravé straně, béře jí neviditelná ruka jehlu s druhé strany a klobouk, který položen do rukou téže paní.

Při druhé schůzi medium Paladinová úplně bdělo. Po obvyklém úvodu volá jeden z přítomných, muž to silných svalů a postavy veliké: „Činí násilí obrovské, by mi vzali židli; cítím, kterak útočí najednou se dvou stran; budou však míti co činiti.“ To řekl, protože jsa nováčkem ve věcech spiritistických, neznal síly, kterou bytosti nev ditelné mohou vyvinouti. Tu povstal jakýsi druh zápasu o židli mezi ním a neznámými bytostmi: konečně vyskočiv zvolá: „Perbacco, vzali mně ji.“ Při tomto zjevu držel sám ruku media a jeho tělo mělo 80 kg váhy. Židle mu byla vzata a postavena touže silou na stůl. Mezitím ze vzdálené skříně vzaty touž silou zvonek, svícen, veliká láhev s vodou a postaveny na židli, kdežto pod židlí roztroušeny byly tužka, péra, kousky pečetního vosku, sešity a jiné předměty ve zvláštním geometrickém pořádku. Učiněno světlo; stůl byl jako obchod papírnický. Na to veliká skříň přes 40 kg těžká tlačí se ne iditelnými bytostmi k onomu silákovi silou velikou, rychle, za hlomozu, jakoby mu chtěly ukázati svou sílu; ten'o započne potyčku se stolem, vraziv do něho, takže odlétl kus do zadu, stůl hned byl strčen zpět a to asi 5- nebo 6krát, čemuž se všichni přítomní smáli.

John žádá tmu; i zvolal týž pán: „Mám státi na nohou?“ Hned bylo cítiti pohyb ve vzduchu nad hlavami všech, pak šramot židle, jak se staví na zemi, načež praví týž: „Dvě silné ruce se mne chápou za ramena způsobem trochu hrubým a mne posazují: než i tak díky!“ Potom nastoupily obvyklé dotyky a zjevy ohnivých plamének. Zvláštnějším při této schůzi byl zjev pěti různých osob: Johna, dospělé ženy, starce, děvčete, mladíka, pro každého zvláště, který řekl každému mnohé věci velmi vnitřní, jich se dotýkal, je objímal, líbal, což všechno zjištěno.

Třetí schůze dne 23 prosince zúčastnil se místo zmíněného siláka prof. Mirelli. Po silných úderech žádána tma; stalo se Tu se objevil duch, o němž Mirelli se domníval, že je to duch jeho matky; i zdržel se s ní trochu v rozmluvě. Na to dle žádosti učiněno světlo: všichni pozorují, kterak se blíží k Mirellimu duch, jenž mu oznámil, ukazuje na hlavě spicího media znamení jeho matky, totiž výrůstek kůže na čele.

Na to objevila se světla, těkající v různé směry. Později duch John pohnul stolem, přenesl jej do prostřed sálu, převrhl láhve a sklenice, vytáhl zátku u láhve a dal píti téměř každému, dávaje mu láhev jak se patří ke rtům. Pak odložil láhev a skleničku a začal tleskati rukama ve výši; šramot takový zdál se přicházeti od stropu; na to vzal jednomu pánu ze zadu zápisník, udeřil ho jím do ruky a zase mu jej vrátil, dávaje mu lásku svou na jevo; jindy vzal témuž pánu prsten a dal jej jeho paní na prst, spojil ruce dvou sousedů a udeřil na ně tak silně, že to všichni slyšeli.

Čtvrtá schůze byla dne 26. prosince. Duch se představil professoru Porrovi, jakoby byl jeho dcerou, políbil jej ukazuje mu tak svou lásku, a vyslovil jméno jeho dcery a tedy své vlastní: Elsa. Na to vzal mu zápisník, rozdal listy přítomným a pak je zase sebral; Paladinová byla při tom držena dvěma pány. Fonograf, který přinesli, by zachytili hlas duchův, rozezvučel se; vzata od něho trubka a za silného vdechnutí bylo slyšeti zvuky na uších a tváří dvou pánů. Vassallo dle pohybu neznámé ruky na své tváři poznal svého syna Naldina, a tři údery mu to též potvrdily. Pak hned mu vzata jehlice, která byla zemřelému milou, dar to Hermeta Novelliho; tu bylo cítiti dlouhé objímání, polibky a konečně hlas: „Otče můj, otče drahý! (Papa mio, Papa caro!) Opět tři silné polibky, a ozval se hlas: „Ty dáš mamince.“ Světlo elektrické rozžato: všichni viděli podobu lidskou, kterak svírá upřímně Vassalla a jednu jeho ruku.

Poslední schůze byla dne 29. prosince. Vedle obvyklých 6 pánů zúčastnili se jí i Mirelli a Soris. Zjištěny pohyby stolku a silné údery; stolek stojící v rohu

před zraky všech přenesen byl na stůl; zjištěny lehké dotyky přítomných. Vše to při červeném světle dle vůle duchů. Pak lampy červené i bílé se zhasly a opět rozžaly, při čemž přístroj na přerušování proudu byl na 3 metry vzdálen. Tu v rohu pokoje povstává z mráčku lidská hlava, přiblíží se k jednomu z přítomných, přitiskne se mu k obličeji a políbí jej; dle doteku tento cítil nos, oči; postava však se rozplynula v páru. Na to cítil prof. Mirelli, kterak je svírán a na důkaz lásky políben. Tu slyšeti nedlouho potom silné údery ve stolu: kytara a buben nad hlavami všech byly neseny ve vzduchu: medium dvakrát zdviženo a neseno na stůl. Při konci schůze a jako na rozloučenou byla všem stisknuta ruka a tu uslyšeli, jak cizí ruka silně udeřila do zdvižené ruky jednoho z přítomných. Na otázku přítomných, co by to bylo, odpověděl: „Na začátku schůze tak opatrně, že toho nikdo nepozoroval, skryl jsem dovnitř veliké skříně, která stojí tamto, starou minci, žádaje v mysli své, by John na konci schůze ji vzal a mně ji při stisknutí ruky podal. Vše se splnilo do podrobností. Dvě široká ramena objala mne nejdříve velmi mile a pak cítil jsem, kterak padá do mé ruky skrytá mince, ona mince stará: hle, zde jest.“ [1])

Jak jsme již dříve pravili, lze při schůzích obdržeti často i odpovědi na dané otázky. Odpovědi takové jsou často špatné, nemravné, nejapné, bez významu, právě tak jako jednotlivé zjevy, odpovědi dle povahy media a posluchačstva, dle schopností přítomných, odpovědi ne povšechné, nýbrž na danou otázku se vztahující. Tím lze si vysvětliti, proč i sestavené odpovědi, neřku-li nějaké snad učení, tak od sebe se různí i v těch nejdůležitějších základních věcech, a žádné hlubší ceny nemají, jak později uvidíme.

Zde však nutno některé z nich do slova uvésti, bychom blíže poznali je i způsob jejich a tak později mohli na jich příčinu souditi.

Axakov ve své knize „Animismus a spiritismus“

[1]) Antonelli I. str. 83—85.

táže se, zdaž duchové též vidí. Následuje tedy tato rozmluva:

Otázka: Vidíte nás? Odpověď: Ano. Ot.: Vidíte též písmeny v abecedě? Odp.: Ano.

Ot.: Svýma, nebo našima očima? Odp.: Těma i oněma.

Ot.: A zavře-li medium oči, vidíte stále? Odp.: Ano, na tom málo záleží!

Ot.: Máte zvláštní ústroj zrakový? Odp.: Máme.

Ot.: Jest tělesný (!)? Odp.: Zajisté.

Mirville pojednává ve svém díle [1]) o duchách a uvádí mnohé rozmluvy, zvláště takové, které ukazují na špatného jich původce. Mezi jiným uvádí dlouhý dopis hraběte Mesloua [2]), v němž tento vypravuje, co sám zažil. Hrabě totiž slyše o spiritismu ve Spojených Státech amerických a v Německu, konal v květnu 1853 zkoušky zároveň se dvěma mladíky a 23letou slečnou. Z otázek a odpovědí uvedeme tyto:

Ot: Jednáme vskutku s bytostmi rozumnými? Odp.: Ano. Ot.: Patří tyto bytosti k řádu vyššímu, než jest náš? Odp.: Ano. Ot.: Jest tento řád našemu nejbližší? Odp.: Ano. Ot.: Jsou ještě jiné řády vznešenější? Odp.: Ano. Ot.: Jaká jest vaše povaha? Je snad tělesná jako naše? Odp.: Ne. Ot.: Je snad tekutá neb plynná? Odp.: Ano. Ot.: Jste bytosti rozumné, dobré? Odp. Ano.

Ot.: Nechtěli byste se k nám zle chovati aneb těm pomáhati, kteří nám zle činí? Odp.: (rozhodně) Ne! Ot.: Jest po smrti odplata pro dobré a trest pro zlé? Odp.: Ano.

Ot.: Jest tedy věčné peklo? Odp.: Ne.

Ot.: Náboženství katolické nás tedy v tomto směru klame? Odp.: Ano. Ot.: V čem záleží tedy trest zlých? Odp.: V tom, že duchové musí tráviti delší nebo kratší dobu zkoušku ve vrstvě bližší zemi a pak se povznášejí z vrstvy do vrstvy, jsouce vždy dokonalejšími, až se očistí, a tak naposledy dosáhnou poslední vrstvy,

[1]) E. de Mirville: Question des esprits. Paris 1855. st. 84.

[2]) Di Meslou jest vlastně vicomte (visconte — vicecoma, hodnost mezi hrabětem a baronem, posud ve Francii).

ve které se spojí s Bohem. Ot.: Máte tutéž přirozenost jako duchové, kteří klepají ve Spojených Státech? Odp.: Ano.

Ot.: Není žádný jiný prostředek mimo řetěz magnetický, bychom se s vámi spojili? Odp.: Ne.

Ot.: Není snad osob, které v naší řeči nazýváme media, jež se mohou přímo a bezprostředně s vámi spojiti? Odp.: Ano.

Ot.: Můžete tedy v jistých okolnostech ukázati se nám viditelně? Odp.: Ano.

Ot.: Žil jste již na zemi? Odp.: Ano.

Ot.: Pamatujete se na svůj minulý život? Odp.: Ano.

Ot.: Zajímáte se tedy o lidi, které jste na této zemi miloval? Odp.: Ano.

Ot.: Zajímáte se o někoho z nás? Odp.: Ano.

Ot.: Ukažte nám na osobu. Odp.: Paní D. (při schůzce přítomná).

Ot.: Kdy jste opustil zemi? Odp.: Před devíti lety.

Ot.: Jak jste byl stár, když jste opustil zemi (zemřel)? Odp.: Třicet devět let. Ot.: Jaké bylo vaše pohlaví? Odp.: Pohlaví ženské.

Zkouška tato učinila veliký dojem na paní, která si totiž myslila, že jest to duch její matky. Brzy se vše rozšířilo mezi příbuznými a známými celé rodiny hraběcí; i chtěli se přesvědčiti o skutečné přítomnosti zemřelé matky. Proto vstoupili v obcování s duchy, a sice pomocí malého stolku o jedné noze. Duch se objevil a svou přítomnost oznámil tím, že se několikráte otočil; na to několikráte udeřil, uhodnul hodiny, pravil, že má veliký zájem o celou rodinu a že jest duchem bratra pana hraběte, který zemřel r. 1845 jako horlivý křesťan s odevzdaností do vůle Boží. Zpráva tato překvapila a dojala celou rodinu znající dobře zesnulého, a proto učinila všechny možné pokusy, aby se přesvědčila, že skutečně duch jest tím, zač se vydává. Duch byl zapřísahán jménem Boha živého, by jich neklamal, na stůl postaveny věci svěcené, růženec, křížky, a tu duch byl velmi účinlivým a zbožným, hlásal, že jest poslán Bohem samým, by chránil celou rodinu a

učil ji dobru, radil jim milovati Boha, modliti se k Panně Marii, matce jeho, k níž i zemřelý měl zvláštní úctu, citoval myšlenky z evangelií a zbožných knih každou chvilku, dával jim moudré a láskyplné rady, naříkal, že otec hraběte pro mnohá svá zaměstnání jest vzdálen od sv. svátostí, a radil všem, by víc a více pečovali o povinnosti náboženské a tak je více plnili.

Naproti tomu otec zesnulého a farář tamější, člověk velmi vzdělaný, který snažil se v této otázce pravdy nabýti, nedůvěřovali mu velmi a myslili, že jest jim činiti spíše s duchem lži, než s duší zesnulého. Této schůze zúčastnilo se mnoho jiných osob. Avšak duch neodpovídal nikdy na otázky jim užitečné neb vztahující se na věci budoucí; ba vytýkal jim jejich lehkověrnost a neopatrnost.

Jednoho večera však příbuzná hraběte začala si hráti s jiným stolkem. Tento se za nedlouho zvedl a pravil, že nesmí věřiti duchu prvého stolu, který hleděl jedině rodinu oklamati a získati si jejich důvěry. Takovou zprávou ovšem zaraženi, počali se ptáti prvého stolu, který zase praví, že se nesmí důvěřovati duchu druhého stolu, sám že jest duchem dobrým, druhý však že jest žárlivý, když vidí, že jsou jím ostříháni, by šli po dobré cestě: ba i ducha druhého stolu přímo oslovil ve jménu Boha živého, by odhalil se a vyznal, že jest duchem zlým. Po tvrdošíjném odporu a křečovitých skocích ukončil druhý stůl pravě, že jest (stůl) oživen duchem zlým a že poslán jest proti rodině pro dobro, které jí prokazoval duch bratrův, před ním že jej Bůh zavazoval k útěku.

V prvních dnech opakoval duch vždy věci výtečné a dobré, takže všichni byli přesvědčeni, že v stole jest vskutku duch bratrův. O jedné neděli matka hraběte a teta otazovaly se na novo prvého stolku, který však si umínil neodpovídati, ač dříve odpovídal sám od sebe. Dámy žasnouce naléhaly, proč neodpovídá. Tu zvedl se netrpělivě a odpověděl do slova toto: „Mrzí mne to, odpovídati vám vždy slova sladká, na která nemyslím, a líčiti vám pocity lásky, když nemám pro vás leč pocity nenávisti.“

Ot.: Nejsi tedy tím, za kterého jsi se vydával? tázaly se hned obě užaslé dámy. Odp.: Ne.

Ot.: Tedy kdo jsi? Odp.: Duch zla.

Ot.: Proč tedy konal jsi tuto hru s námi? Odp.: Abych získal vaši důvěru, bych vás pak lépe oklamal.

Ot.: Avšak netrpěl jsi, když jsi byl tak nucen, bys mluvil o Bohu, Panně Marii, o Svatých, a zvláště když jsme kladli na stůl kříž, posvěcené předměty, růžence atd ? Odp.: Trpěl jsem, avšak zapíral jsem se v naději, že později dosáhnu, bych vás zničil." Ot.: Ty nás tedy nenávidíš ? Odp.: Ano, protože jste křesťany.

Po těch slovech se duch poroučel, pravě: „Bůh mne nutí, bych takto mluvil, peklo mne volá zpět . . ."

Hrabě Meslou, který napsal a potvrdil tuto zprávu, končí: „Taková jest přesná a značně zkrácená zpráva o pamětihodných zjevech, které se staly před našimi zraky. Tyto skutky mají na sobě svůj znak; osobám vážným, nestranným, bez předsudků, náleží, by dovodily si důsledky."

M. C. de Larouche-Héron, katolický spisovatel, byl uveden svým přítelem k mluvícímu mediu u paní Brownové, o níž jsme se již dříve zmínili, že byla dcerou Foxovou, která na radu duchů dala se rozvésti od manžela Fisha a pak si vzala Browna. Spisovatel měl tuto rozmluvu:

Ot.: Jste poslán od Boha? Odp.: Ano, jsem! Ot.: Nejste spíše poslán od ďábla? Odp.: Ne. Ot.: Duchu, řekni mi, které náboženství jest lepší? Žádná odpověď. —

Ot.: Snad kult methodistický, kult papežský, kult katolický, kult presbyteriánský — snad židovství, snad islamství? — Úplné ticho. —

Ot.: Každý kult je pošetilý? Odp.: (tři mocné údery) Ano. Ot.: Jest třeba, bychom následovali rad našeho vlastního svědomí? Odp.: Ano.

Ot.: Každé náboženství, kde jsou kněží, jest špatné? Odp.: Ano. Otázka: Náboženství, kde jest papež, jest

špatné? Odp.: Ano. Ot.: Kde se nacházejí jacíkoliv služebníci, jest špatné? Odp.: Ano, ano, ano.[1])

Baron N., nevěrec, odpůrce veškeré víry ve věci nadpřirozené, dovolil des Mousseauxovi a de Mirvilleovi, by vykládali veřejně, co se jim přihodilo se stoly točícími se a mluvícími. Tu chtěl i sám vše zkusiti a proto se otázal: „Víte, že pracujete proti sobě samým? Víte totiž, že mne ke zpovědi přivedete? Odp.: Ne, ne. Ot.: Avšak ano, ano. Odp.: Já ti to překazím. Ot.: A jak můžete tomu zabrániti? Odp.: Uvidíme.

Pravdou jest, že jsem šel přímo ke zpovědníku, bych se vyzpovídal. Od toho však okamžiku vztek jejich byl hrozný. Stal jsem se jejich stolem, zmocnili se mne a úplně se spojili se mnou: nemyslil jsem více sám od sebe, nebyl jsem já, kdo ze mne mluvil.

Trpěl jsem bolesti pekla a nevím, co by se bylo stalo, kdybych nebyl dostal vůdce mnohem lepšího. Díky jemu, klidu a poslušnosti, modlitbě a dvakráte větší důvěře, posedlost zmizela, a poslední z krutých hostí opustil mne pravě: „Zvítězil jsi, avšak nalezneme tě opět na tvém lůžku, a to v hodině smrti; v té chvíli jsme všemocni." Až po dnes cítím, jako bych byl spasen a jsem nejšťastnější mezi lidmi. Nicméně chtěl jsem přece jednoho dne se od nich dozvěděti nějakou pravdu a aspoň něco dobrého."

Ot.: Dejte nám, řekl jsem jim, nějaký pojem o dobrotě Boží. Odp.: Jak to můžeš žádati, když jest nekonečná? Ot.: Jest tedy nekonečná, a ty, nešťastníče, přece tak trpíš? Odp.: Ukrutně. Ot.: A vždy? Odp.: Vždy. Ot.: Avšak, když jsi tak ubohý a Bůh dobrý, jak pravíš, což kdybys snažil se ho usmířiti? Kdož ví? Odp.: Žádáš věc rozhodně nemožnou. Ot.: A proč? Odp: Nemohl by mně odpustiti, protože nechci.

Ot.: A i kdyby ti dovolil, že budeš úplně v niveč obrácen, přijal bys pak? Po dlouhém váhání jeden duch odpověděl: „Ano, protože moje bytí jest ještě

---

[1]) Figuier L.: Histoire du merveilleux, Paris 1881, 4 vol. 292 str.

jediným dobrem, které mám od něho, a kdybych byl v niveč uveden, nebyl bych mu ničím více povinen. Jiný duch odpověděl: Než já bych nepřijal, protože neměl bych více útěchy, nemoha ho nenáviděti. Ot.: Ty ho tedy velmi nenávidíš? Odp.: Jestli ho nenávídím! Moje jméno jest: nenávist; nenávidím všechno, nenávidím sebe sama.[1])

Učiňme zmínku i pokusech de Saulcyho, rovněž učeného muže ve Francii. Týž nevěřil nikterak duchům spiritistickým, a proto činil pokusy, by zjistil, zdali zjevy tyto jsou skutečny neb ne; jednal tedy tak, jako později Crookes, Gibier, Lombroso a j.

1. Při svých pokusech nařídil, by zprávy sepisoval jeho syn, který byl při všem přítomen. Tak za jeho přítomnosti psal duch tajemství křesťanská, a sice obráceně: tak na př. trojúhelník, který umění křesťanské klade na hlavu věčnému Otci, a to se slovy: „Je suis Dieu à l'invers," t. j. ‚jsem Bůh naopak' totiž v opačném smyslu, ukázav takto svoji bezbožnost, a na rozkaz Saulcyho musil napsati: „jsem pes," by takto na jevo dal svoji zvrhlost.

2. Důležitou je též rozmluva, kterou měl týž s duchem, jenž se nazýval Jidášem; rozmluvu napsal sám Saulcy, dav ji již dříve jmenovanému des Mausseauxovi, by ji uveřejnil.

Schůze konala se dne 24. července 1853.

Ot.: Jak se jmenuješ? Odp : Jidáš Iškariotský.
Ot.: Kde jsi? Odp.: V pekle.
Ot.: Můžeš tedy vyjíti? Odp.: Ne.
Ot.: Jsi tam zcela nebo částečně? Odp.: Zcela.
Ot.: Trpíš? Odp.: Ano.
Ot.: Jsi tím, který zradil Krista Pána? Odp.: Ano.
Ot.: Proč? Odp.: Belzebú (t. j. mne to svírá).
Ot.: Jak to: Odp.: Peníze.
Ot.: Ježíš Kristus modlil se pod olivami? Odp.: Ano.
Ot.: Máme věřiti křesťanství a poslouchati Ježíše Krista? Odp.: Ano. Ot.: Jsi lhářem? Odp.: Ano.

[1]) Mirville l. c. str. 88. a násled.

Ot.: Jsi nestvůrou? Odp.: Ano. Ot.: Třikrát zlořečeným? Odp.: Ano. Ot.: Jsi zavázán nás poslouti? Odp. : Ano. Ot.: Přišel bys, kdybychom tě zavolali? Odp.: Ano.

Odejdi.

Ano konečně znám jest i případ, kde duch žádá za smlouvu mezi ním a člověkem, by se mu člověk úplně zapsal, právě tak, jak se ve starých pohádkách vypravuje. Týž spisovatel Mirville vypravuje, kterak jeho přítel lékař viděl při jedné schůzi, jak tužka píše: Chceš-li se mi úplně odevzdati, duše, duší i tělem, vyplním všecky tvé tužby, též tu, která ti nejvíce jest na srdci v tomto okamžiku. Souhlasíš-li, napiš své jméno pod mé a vše jest hotovo. Duch se podepsal: Gielf.[1]) Lékař se třásl, avšak nepodepsal.[2])

Když spiritismus započal, účastnili se ho, hlavně ve Francii, i kněží, biskupy zmocnění, by vlivem své moci činili pokusy a tak bádali, zda snad vskutku zlý duch není původcem aspoň některých zjevů.

Tak činili r. 1854 pokusy: des Mausseaux, který jako sekretář kommisse psal hned vše při schůzi, inženýr a čtyři kněží. Rozmluva zněla takto:

Ot.: Jsi duch? Odp.: Ano.
Ot.: Duch zlý? Odp.: Ano.
Ot.: Řekni své jméno. — Tu stůl se nehýbe (v jedné z předcházejících schůzí nazval se ďáblem.)
Ot.: Jsi ďáblem? Odp.: Ano.
Ot.: Jakého řádu? — Stůl se nehýbe.
Ot.: Kde jsi byl krátce před tím, v době kdy duch se nazýval obyvatelem vzdušných vrstev? Odp.: Peklo.
Ot.: V pekle? Odp.: Ano.
Ot.: Trpíš? — Dva velmi silné údery odpovídající: Ano. —
Ot.: Neobýval jsi nikdy zem? Nebyl jsi vždy duchem? Odp.: Vždy duchem.

[1]) Mirville l. c. str. 71. násl. — P. Franco: Lo spiritismo str. 304.
[2]) Mirville tamtéž.

Ot.: Lhal jsi, když jsi se nazýval Rabba? (v jedné předcházející schůzi.) Odp.: Ano.

Ot.: Dělá ti bolest vyznati se, že jsi lhářem? Odp. Ano. —

Ot.: Jest to moc kněžská, která tě nutí odpovědětí? Odp.: Ano. Ot.: Zápas, který nyní nastává (ve spiritismu totiž), jest vskutku zápasem antikrista? Odp.: Ano. (Ďábel jest lhář, proto netřeba mu ani tuto věřiti.)

Ot.: Jest peklo věčné, jak praví křesťané? Odpověď (silnou ranou): Ne

Ot.: Kristus Pán jest tedy Synem Božím? Odp. (opět silná rána): Ne.

Ot: Kristus Pán jest tedy člověk jako my? Tu zůstává stůl nepohnutý. —

Při schůzi večerní, ještě důležitější, nařídili duchu, by odvolal poslední rouhavá slova. Stůl opětně otázán se zvedl a stál jen na dvou nohách.

Ot.: Jest duch přítomen ve stolu? Odp.: Ano.

Ot.: Jak se jmenuješ? — Stůl se nehýbe. —

Ot.: Objevuješ se, jsa přinucen naším voláním? Odp.: Ano.

Ot.: Odkud přicházíš? Odp.: Z pekla.

Ot.: Trpíš? — Stůl s důrazem tluče pomalu: Ano. Pak následovalo několik rozkazů o pohybech a zjevech, nepřirozených u stolu: stůl poslouchá přesně.

Na to následují opět otázky: Miluješ Krista Pána? Odp.: Ne.

Též biskup francouzský (z Rennes) konal hned na počátku spiritismu pokusy se stolkem. Svolal kol sebe vikáře a kanovníky, otázal se stolu stran mladého missionáře, který krátce před tím mučednickou smrtí skonal v Číně a od něhož nosil u sebe kousek košile nasáklé jeho krví. Stůl umluvenými údery vyprávěl podrobně celý děj utrpení jeho, a to s takovou věrností a pravděpodobností, že biskup a všichni přítomní byli velice pohnuti: všichni svrchovaně žasli. Tu biskup přerušuje schůzi a praví nahlas: „Abys všecky tyto věci věděl, jest třeba, bys byl ďáblem. Dobře, jsi-li jím vskutku, zapřísahám tě jménem Boha

všemohoucího, Ježíše Krista ukřižovaného, zavazuji tě a velím tobě, bys se rozbil u mých nohou.“ Stůl okamžitě činí veliký skok a láme si dvě nohy u nohou biskupových.[1])

Zajímavý je také případ, který vypravuje Bénézet, ředitel časopisu Languedockého, muž pilný, známý spisovatel, horlivý katolík. I on činil na počátku spiritismu pokusy, přesvědčil se však o něm tak, že se rozhodl, nekonati žádných jiných pokusů. Tu se přihodily jeho dceři a zeti, jichž dříve při pokusu používal, věci podivné. Jednoho dne při jídle uslyšeli všichni údery na stůl; užasli zaměnili místnost, avšak údery je následovaly. Když seděli asi čtvrt hodiny klidně a četli, dcera, která si postavila po straně sklenici se svěcenou vodou, by se tak chránila před strachem v noci, uslyšela znova kolem jedenácté hodiny údery, které vycházely ze spodu židle. Namočila si prst do svěcené vody a střikla ji pod židli. Najednou její ruka jest zadržena a kousnuta a cítí bolest stahujíc ji zpět. Začne hned křičeti a tu vidí její manžel na začervenalé a oteklé kůži otisk dvojí řady zubů. Ještě se ani nezotavila ze strachu, křičí znovu a kladouc ruku na pravé rámě upadá do mdloby. Manžel pozoruje pilně oděv, nevidí ničeho, avšak na obnaženém rameni nalézá ránu velikosti pětifranku, a několik kapek krve. Sotva že se trochu zotavila, cítí opět, že jest kousána na přední straně ramene a na bocích, ač ne tak silně. Znamení tato zůstala i den potom, a na rameni měla podobu dvou psích zubů.[2])

Uvedli jsme některé schůze, pokud jsou více méně zaručeny a při nichž zjevy jsou patrny. Při některých schůzích neděje se úplně nic a medium samo mluví a píše, při jiných stůl se pohybuje, při jiných jsou i zjevy složitější až k nejtěžším. Rovněž patrno, že zjevů jest veliké množství, a to bez všelikého pořádku. Z toho již následuje, že nelze přesně ani schůze dle rozlič-

[1]) Pailloux Sav.: Le Magnétisme, le Spiritisme et la Possession. Paris 1865, str. 435. — Antonelli l. c. str. 99.

[2]) Mirville l. c. str. 80—82. Antonelli l. c. str. 100.

ných zjevů děliti, ani určité zjevy samy v rozličné skupiny tříditi.

William Crookes postupuje od zjevů lehkých k těžším a rozeznává třináct skupin. 1. Pohyb těžkých těles dotknutím bez všelikého napjetí sil; 2. zvuky: klepot, praskot, škrábání, syčení, melodické zvuky; 3. změna váhy těles; 4. pohyb těžkých těles vzdálených od media; 5. zdvihnutí stolu, židlí a jiných předmětů bez dotyku přítomných; 6. zdvihnutí a vznášení se těles lidských; 7. pohyb rozličných malých předmětů bez dotyku přítomných; 8. světelné úkazy; 9. zjevy buď svítících neb při světle viditelných rukou; 10. přímá psaní duchů; 11. zjevy osob neb obličejů; 12. zvláštní zjevy, jichž příčina musí býti mimo nás, na př. prsteny samy se přenášejí na prsty, uzly se dělají na šátku, na provaze; 13. zjevy složité povahy: tak na př. pronikání hmoty hmotou (květiny stolem).

Rozdělení Crookesovo není však ani přehledné ani přesné. Lze však zjevy tříditi snáze dle původce či příčiny zjevů samých. Při mnohých zjevech jeví se totiž jen jakási síla hybná, fysická, která pohybuje předměty; při jiných síla rozumová, která odpovídá, kdy chce a jak chce; při jiných konečně objevuje se původce sám v těle lidském, a to buď jen v částech (hlava), nebo zcela. A dle toho možno zjevy děliti přehledněji na fysické, rozumové a tělesné.

I. Fysické zjevy jsou: 1. Zjevy pohybu i po rozpuštění rukou z řetězu: stůl se pohybuje, zdvihne se, ve vzduchu se vznáší, pomalu padá, nakloňuje se, pohybuje se přes hlavy přítomných, po několika okamžicích se vrací na své místo; ba i přítomní, drží-li se stolu, jsou nuceni následovati pohybu stolu a s ním se pohybovati. Rovněž tak se děje i s jinými předměty, byť i byly připevněny neb zavěšeny (obrazy): pohybují se, a to i se hřmotem.

2. Změny váhy a míry: předměty velmi těžké stávají se velmi lehkými, že jimi každý snadno pohne, a naproti tomu předměty lehké (péra, židle) jsou tak těžké, že jimi nemožno hnouti; medium se zvedá, ve vzduchu se vznáší, při tom i září, lehce se snáší, při tom mění

se tíže a rozměry media, takže mohou přítomní vše zkoumati; květina roste ze semene rychle v úplnou květinu i s květem.

3. Zjevy věcí neznámých: objevují se plaménky, světla často mnohobarevná, v temné místnosti; objevují se části těla lidského: ruce, nohy; přítomní cítí, že se jich někdo dotýká, je tahá, je líbá; nástroje hudební vydávají zvuky; nad přítomnými padají věci i z daleka přinesené, na př. květiny.

II. Ke zjevům rozumovým patří: 1. Na otázku danou odpovídá se, a to dle smluveného způsobu, údery, psaním, při čemž nikdo píšícího nevidí, péro neb tužka se zdvihne a píše jako by byla živá, často píše i rukou media, při čemž medium jest nuceno psáti i proti své vůli a psáti věci, které medium samo by nechtělo psáti: ano hlas vychází ze stěn, ze stropu, z nářadí, právě tak jako i údery. Ba i dva vzdálení píší slova beze smyslu, která se však potom dohromady doplňují v určitý smysl.

2. Zvěstují věci neznámé, skryté, i ze vzdálených krajin, a to jazykem všem neznámým.

3. Berou na se hlas i výřečnost se všemi chybami i dokonalostmi zesnulého, takže přítomní jsou jisti, že jejich příbuzní s nimi mluví.

4. Mění své výpovědi; modlí-li se kdo, tu se rouhají, jindy zase zbožně mluví a modlitbu doporučují; očividně lhou, se klamou, mluví někdy pěkně, jindy zase sprostě, nemravně, nestydatě.

III. Tělesné zjevy: sem patří tak zv. vtělení se duchů: duch sám béře na se podobu lidskou, a to buď celou neb jen částečnou (poprsí), a tak se zjevuje, obcuje s přítomnými, dotýká se jich, nechá se dotýkati, baví se, podá jim na rozloučenou všem ruku, zdraví je na rozloučenou, zase odchází; medium jest buď ve spánku neb i mezi přítomnými. Berou na se rozličnou podobu před zraky všech: nejdříve jest viděti hlavu, pak tělo, v šatě dlouhém, hlava často září, jsou pohledu buď milého neb přísného, často dávají všem na památku část oděvu, květiny atd.

Toť byly by asi všechny zjevy, které se dějí, jak jsme již řekli, zcela v libovolném pořádku.

Co se týče zjevů fysických, poznamenává Lehmann po mnohých zkouškách, že pohyb stolů jakožto následek dotyku rukou jsou jediným fysickým zjevem, který při obyčejných poměrech se děje: „Seděl jsem častokráte celé hodiny při velmi dobrých mediích a všemi pravidly umění jsem se pokoušel do pohybu uvésti nějaký předmět, nad nímž jsme drželi ruce: avšak nemohli jsme ani dřívko od sirky pohnouti, by se posunulo aspoň o nějakou částečku millimetru. Když se jedenkráte stalo, že media se domnívala, že stůl se hýbe pomalu bez dotyku, ukázalo se při bližším ohledání, že se ho několik prstů ještě dotýkalo.“ [1])

Stran rozumových zjevů uznávají spiritisté sami, že odpovědi nepřesahují oboru vědomostí media; jsou obyčejně nejisté, bez významu, dle schopnosti media: „Ovšem že medium může v tranci více mluviti i o věcech, kterých si není pak vědomo, neb jazykem, kterého v obyčejném stavu nezná; avšak jednou přece znalo jazyk onen i slyšelo o věcech, o něž se jedná.“ [2])

Co pak se týče úkazů tělesných, praví Wieser: „Zprávy o ztělesnění duchů vzbuzují málo víry, protože o mnohých se vypravuje mnoho podezřelého.“ [3])

§ 4. O skutečnosti jevů spiritistických.

Každému, kdo čte již první zprávy o spiritismu, tane na mysli, zdaž to vskutku pravda. Jsouť to věci tak podivné jako ony, o nichž nám vypravují různé pohádky, kde se čaruje a kouzla se provádějí, jak jen možno. Mimo to vše se tak náhle rozšířilo, bez veškeré přípravy, beze všeho studia, bez veškeré práce lidské. Co to často stojí námahy, než se něčeho dovíme; zde však

[1]) Lehmann: Aberglaube und Zauberei. Stuttgart 1898, str. 252. — Walter: Aberglaube und Seelsorge str. 321.
[2]) Walter l. c. str. 334.
[3]) Wieser: Spiritismus und Christentum str. 7.

sedne se za stůl a možno rozprávěti s kýmkoliv, kdekoliv, zprávy zasílati kamkoliv, o čemkoliv. Místo, čas, vzdálenost, váha atd. nehrají žádné úlohy — právě tak jako ve starých pohádkách. A skutečnost takových věcí měli bychom připustiti v nynější době, v době, kdy se vůbec nic nepřipouští, leč co všemi svými smysly chápeme?

Ký tedy div, že hned ze začátku se každý tázal, co jest na všem pravdy. Přirozenost naše nutí nás k podobné otázce. Ovšem přemnozí, a to učení muži byli hned s úsudkem hotovi a prohlásili jednoduše: Vše jest nesmysl, hloupost, výmysl lidský, protože není možno a nám pochopitelno, jak by se podobné zjevy díti mohly; a proto jest vůbec vědy nehodno a nedůstojno, by se podobnými hloupostmi zabývala. A děje-li se tu a tam něco, jest to podvod a klam. „Tážete-li se mne,“ praví Helmholtz, „proč jsem se tím obšírněji nezabýval, mohu vám jen odpověděti, že můj čas byl využit prací, kterou jsem pokládal za užitečnější než abych hojil lidi bažící po divech, kteří nechtějí býti vyhojeni. A s druhé strany musil jsem si říci, že podaří-li se mi podvod dokázati, nesmím doufati, že tím nějaký dojem učiním na ty, kteří všemu věří. A nepodaří-li se mi důkaz, podal bych jim tím výtečný důvod proti sobě. A poněvadž nejsem s to, abych většinu uměleckých kousků, které dovedný kejklíř provede, rozluštil, proto nemohu se též odvážiti, bych vysvětlil všecky magnetické a spiritistické divy, jež by mi chtěli ukázati; tím méně, jelikož společenské postavení aneb ženské pohlaví účastníků mi zakazuje, bych vykonal prohlídku, která by každého přesvědčila. Konečně bývá často použito šikovné výmluvy, že přítomnost člověka nevěřícího ruší celý div . . . . Jestliže po tomto vysvětlení zajímá vás můj soukromý názor, tu mohu se jen úplně a zcela připojiti k náhledu svého přítele kollegy du Bois Reymonda (který totiž vysvětluje stav člověka ve spánku hypnotickém jakožto stav člověka nepříčetného a proto jako předmět

lékařů, kteří jednají s blázny). Že ostatek v hypnotických zjevech zrno pravdy spočívá, nechci popírati."[1])

Jiní však přece lépe a, abych tak řekl, vědečtěji jednali. Zkoušeli totiž vše, pozorovali vše, medium i přítomné, a tu dospěli k dvojímu výsledku: buď totiž popřeli skutečnost jevů spiritistických, nebo připustili aspoň některé z nich. A tak i nyní shledáváme oba dva proudy, prvý, který tvrdí, že ve skutečnosti neděje se nic spiritistického, a druhý, který aspoň některé jevy připouští.

Ti, kdož zastávají se směru prvého, mají vše za klam a podvod. Medium i přítomní prý se klamou. Jako blouznivec a člověk plný obrazotvornosti, co si ve své hlavě vymyslí, pokládá za skutečné, tak prý i zde co mediu i přítomným v myšlenkách povstane, co se jim jen zdá (jako spícím), to mají za skutečné. Ostatní pak ukazují na nesčetné podvody medií, — a řekněme hned, že právě ta nejdovednější media byla dopadena, jak všechny přítomné podváděla — a tu pak dovozují: jest dokázáno, že media společnosti oklamávají; media jsou podvodníky neb podvodnicemi; jsou kejklíři, kteří svojí šikovností všechny podvádějí. Zjevy tedy jsou dle nich sice skutečné, nikoli však spiritistické, nýbrž jsou jen výplodem obratnosti dovedných kejklířů, a tak není zde o nějakých duchách ani památky.

Vizme nyní obě mínění, kteráž rozhodují o celém spiritismu.

Známo, jak se lidé často klamou, jak smysly, kterými dojmy zevnější přijímáme, často nás svádějí. Tak klame nás zrak, neboť jak často na př. se stane, že vidíme-li předmět z dálky, zvláště je-li jinému podobný, pokládáme jej za něco zcela jiného než čím ve skutečnosti jest; tak klame nás i sluch, neboť jak často máme šelest větru za lidský hlas, šumot třeba i z dálky za nějaký zvuk z blízka, ozvěnu svého vlastního hlasu za hlas cizí; klame nás i hmat, jak nás známý všem pokus o tom přesvědčí: ponořme totiž

[1]) Naturwissenschaftliche Wochenschrift 1892 č. 38. — Walter I. c str. 371.

obě ruce do vody, jednu do teplé, druhou do studené, na to ponořme obě do téže vody, a budeme ihned míti za to, že tato třetí voda má různou teplotu: ruce, která byla dříve v teplé vodě, zdá se studenou, a ruce, která byla v studenější ještě vodě, zdá se teplou.

K tomu připojme naši obrazotvornost: často je tak živá a tak veliká, že nevíme, je-li něco skutečností nebo ne. Tak bojácný člověk vidí v podvečer v každém předmětě, i ve svém stínu někoho. Zvláště jsou-li smysly naše znaveny aneb jsou-li na některý předmět příliš upjaty, takže je předmět cele opanuje a tyto nemohou bdíti ještě nad obrazotvornosti a ji krotiti, tu pak tato pracuje, předvádí v duši rozličné obrazy, myšlenky atd., které jsou konečně tak silny, že člověka vyruší z jeho stavu, a člověk pak překvapen hledá příčinu mimo sebe. Tak se děje polospícímu: jeho obrazotvornost jest volná, smysly nepracují, člověk ze živého sna se probouzeje ptá se sám sebe, zda to skutečnost neb ne. Rovněž tak se děje tomu, kdo duchem příliš a namáhavě pracuje; buď příliš v práci jsa ponořen, neb znaven klesaje nad prací svojí, nechápe, co se děje vůkol, nebo naopak umdlévá, obrazotvornost jeho více pracuje a její rázný pocit ho vyruší, takže hledá příčinu mimo sebe.

Konečně jest v každém člověku více méně i jakési rozpoložení vnitřní, které ho a jeho obrazotvornost podporuje, tak na př. bázeň, přílišné věření všemu, všechny způsoby pověry. Běda takovému, jde-li na př. pod večer sám buď kolem lesa, nebo hřbitova atd.; hned vidí a slyší vše možné. K tomu též patří na př. přílišná bolest, žal nad úmrtím někoho, který budí v člověku touhu, drahého opět viděti.

Nyní vizme schůzi spiritistickou. I zde jest veliká příprava, rozpoložení mysli. Nejdříve koná se modlitba, čímž se již vzbudí přílišná důvěra v přítomnost duchů, zhasnou se světla (strach a obrazotvornost začne pracovati), vše ztichne, všichni pozorně očekávají, smysly jsou příliš napjaty a při nejbližší příležitosti, při šelestu míní, že již něco vidí, kdy o duchu není ani památky,

že slyší, kdy duch nemluví. A proto se též stává, že rozličtí přítomní vidí neb slyší rozličné věci. Často však obrazotvornost není tak veliká, a tu pak nic se neděje. Často opětně trpí medium tímto přeludem neb hallucinací, a pak cestou elektrickou přenáší dojmy své na přítomné (dí Hofmann). Ovšem tu možno též, že přítomní v obrazotvornosti své vidíce a slyšíce, hned si představí ústa, ruku, hlavu atd. K tomu uvažme ještě, že je vůbec v takovémto stavu vyloučena možnost, zjevy ty zkoumati.

Tímto způsobem vykládá se spiritismus jako hallucinace nebo přelud. Snadno patrno, že podobný výklad jest nesprávný a nikterak dostačující. Co se týče celého podkladu, tuť ovšem jisto, že smysly nás klamou, avšak jen někdy, za jistých okolností. Jestiť nám rozeznávati chybu a nedostatek v práci pro nějakou vnější okolnost od práce samé, řádné a smyslu vlastní; byť i v prvém případě práce naše pro nějakou mimořádnou okolnost chyběla, nechybí v případě druhém. Tak na př. zrak se může klamati při tmě atd., avšak při světle jemu přiměřeném podává nám obraz věci, jaký jest; a nerozeznáme-li jeden předmět od druhého, tu není tím vinen zrak, nýbrž často naše schopnost posuzovací, nedostatek cviku, paměti, nevytříbenost v uvažování atd. Rovněž tak tomu u sluchu: Dojde-li zvuk dosti silný, máme dojem zvuku určitého. Podobně jsou i ostatní okolnosti věci vůbec mimořádné, které v člověku obyčejně nevystupují: tak na př. všichni nemají tak bujné obrazotvornosti, nejsou pověrčiví, bázlivci, spáči, rozumem namáhavě pracující, rovněž nebudou všichni ve stavu bolesti. Dle toho mohlo by se tedy jen říci, že mnohý duchař se může klamati, míti i hallucinaci, což každý jistě připustí, avšak že všichni bez rozdílu všude a vždycky se klamou, říci nelze.

A což, když se ve schůzi spiritistické vynechá a odstraní vše, co hallucinaci vzbuzuje, a zjevy se přece objevují? Tak na př.: Začne se bez přípravy, bez modlitby, za denního světla, u přítomnosti nespiritistů neb lidí, kteří chtějí objeviti hallucinaci, a proto hned vše zkoumají, lidí nevěřících, v místnostech a pracovnách k tomu cíli od učenců určených a za tím účelem již připravených?[1])

c) Ani neplatí důkaz, že rozličtí účastníci vidí věci rozličné, neboť tato rozličnost vztahuje se jen na okolnosti vedlejší, avšak všichni se shodují v tom, že se takový zjev stal. Jako vidí-li celá společnost pěknou krajinu, téměř každý z přítomných obdivuje něco jiného: květiny, stromy, pole, domy atd., a přece nikoho nenapadne, že krajiny té vůbec není.

d) Konečně, když hallucinace pomine, mizí též vše, nezůstane nic mimo člověka. Ve spiritismu zůstávají však i po schůzce rozličné památky, jako na př. nepořádek na stole, na skříních, květiny v rukou přítomných, přestavění věcí, ba i ve vzdálenosti nalezeny stopy ze schůze.[2])

Ovšem že v obyčejné schůzi spiritistické pracuje velmi hallucinace, spojená často s podváděním se strany media, jak později uvidíme, a tak dají se i nejčetnější zjevy vysvětliti, zvláště co se týče duší zesnulých, jejich hlasu, způsobu jednání, výmluvnosti; avšak z toho nenásleduje, že všude a všechny zjevy jsou hallucinací.

Důvody tyto jsou velmi snadné a patrné; mnohem těžší však jest výklad druhý, že media přítomné účastníky podvádějí a zúmyslně klamou.

Duchové nezjevují se každému, kdo by si toho přál, nýbrž volí si dle svého vlastního přání zvláště některé osoby za své tlumočníky: ano nezjevují se ani vždy tenkráte, kdykoliv a kdekoli si toho přeje samo medium; a tak není vůbec nikdo jist, zda se mu duch zjeví v tomto neb v onom případě. Tak ku př. i slavný jinak Dan. Douglas Home upadl v úplnou nemožnost duchy vyvolati, a tu se nikdy nepokoušel veřejně vystoupiti. Podobně jiné medium, Slade, dotazoval se vždy před vystoupením duchů, bude-li ho duch poslouchati.[3]) Z toho již patrno, že je lehce možno, aby

[1]) P. Franco l. c. str. 328–332.
[2]) Srov. Walter l. c. str. 337.
[3]) Srov. P. Franco l. c. str. 328.

se mohl leckdo za medium vydávati, ač vůbec žádným není, neb aspoň někdy, kde duch nepomáhá, své kousky za zjevy duchů, své myšlenky za odpovědi duchů vykládati a tak všecky přítomné klamati. Jinými slovy, často jest možno, že medium podvádí a přítomné klame, buď aby od nich něco vyzískalo, nebo aspoň na svém jméně utrpělo.

To připouštějí i spiritisté sami: „Předpokládá-li kdo," dí Kardek, „že může působiti na duchy, by jednali v hodiny a dny určité, činí pokus se svojí největší nevědomostí. Co tedy učiní, aby získal odměny? Naličí ony zjevy. Nejednají-li duchové, doplní vše; obrazotvornost jeho jest tak plodivá, jedná-li se o peníze. Ať si tedy dá každý pozor, uvidí li ohlášení, kterým se zvěstuje přístup ke schůzím za peníze!" [1])

A co sami spiritisté připouštějí, to se vskutku stává. Nemyslíme zde na umělce, kteří svojí šikovností, při čemž jim i celé okolí divadelní pomáhá, provádějí umělé a podivuhodné kousky; byť i nazývali je spiritismem nebo magnetismem, každý z diváků ví, oč se vlastně jedná, a nikoho ani nenapadne, by myslil na nějaký mimořádný vliv duchů; zde by bylo jen vždy žádoucno, by i dětem, které se podobných představení účastní, vše se vysvětlilo, by snad nezůstaly v bludu. Mluvíme však zde jedině o těch, kteří skutečně předstírají, že jsou pravým mediem, že s duchy mluví a jednají, ve skutečnosti však jen klamou a podvádějí. Takových podvodů dokázáno mnoho, a to právě — jak musíme doznati — při největších a nejslavnějších mediech, při těžších a složitějších pokusech. Proto zjevno, jak veliké opatrnosti jest třeba, bychom se nedali oklamati, a že nikdy nelze tvrditi hned a beze všeho, zde že jest zjev skutečně spiritistický. Rovněž jest patrno, kterak možno říci, když spiritisté sami podvod připouštějí a mediím skutečně podvod dokázán, že spiritismus jest podvod a klam.

Uveďme nyní některé podvody, bychom poznali,

[1]) Kardek: Livre des mediums str. 423.

jak bývají šizeni nejen obyčejní lidé, nýbrž i lidé učení, nejen tam, kde snad není opatrnosti, nýbrž často i při všech možných pokusech, by klam a podvod byl odhalen, nejen snad u lidí prostých, nýbrž i u lidí vznešených.

V. Bol. Pavlík-Sychra, redaktor „Jizerana" v Ml. Boleslavi, účastnil se obyčejných schůzek v Podkrkonoší. Svým dlouhým pozorováním došel k výsledku, že vše jest podvod a klam, jak uveřejnil též ve svém pěkném spisku: „Spiritismus ve světle pravdy". Vizme jeho líčení: [1])

„Večer sejdou se muži, ženy a děti do některého domku, obyčejně tam, kde bydlí medium. Zkušený spiritista předsedá. Začínají zpěvem, modlitbami, jež velmi zbožně vykonávají, což jest příčinou, že lehkověrní snáze uvěří, načež se zhasne, a vše v úplném klidu očekává. Duchové se blíží. Za chvíli začne medium jeviti nepokoj, svaly v obličeji a celé tělo hraje, oči se kalí, a za chvíli vyskočí, ruce položí na stůl, oči má ve sloup a začne nejdřív trhaně, pak jasně a zřetelně, často uměle duch mluviti. Obsah řečí bývá různý, dle toho, jaký a čí duch z media promlouvá anebo jaké jest posluchačstvo. Obyčejně však to, co medium mluví, najdeme v zaniklé „Hvězdě záhrobní" (bývalém to časopisu duchařském), „Životě" (časopise) a t. d. Jsou to mnohdy až za vlasy tahající nesnysly. Když pak první medium končí, začne to i druhým trhati a pak začne ten. Tak se vystřídá 1—10 medií, ponejvíce ženských. Po ukončení následuje zpěv, modlitby, načež jsou pohoštěni od hostitele. Sezení trvá 2—5 hodin."

„Mnohdy se také sestry a bratři dostanou do sebe; zejména prostřednice a prostředníci rádi se pohádají. Takovým výstupům byl spisovatel přítomen ve Dvoře Králové, v Horaticích a Č. Šumburku.

„Nejzajímavější historka se odehrála ve Slatině u České Skalice. Když tu domnělý bratr prostředník

[1]) Str. 31. Vyšlo v Přešticích 1903.

v zasedání přednášel, počalo to lomcovati jedním z posluchačů. Zraky všech obráceny byly na něho. Mnozí měli z toho radost, že mají zase nové medium. Však nastojte! Bratr jeho vstal a prohlásil: „Nevěřte mu, není prostředníkem, on se doma řeči naučil a chce vás podvádět.“ A hle! Nové medium nikdy více nepřednášelo, ani nemělo škubání.“

Jiný případ: „V Plavech u Železného Brodu bydlil kolář Petr Krikorka, který jsa řádně mediem M. Zikešovou z Haratic napálen, prohlásil: „Já těm babám nevěřím, je to samý švindl. Jen tomu znamenitě duch přednáší, kdo dá mediím hodně másla a tvarohu.“

O psacích mediech uvádí týž dva případy: „... zpozorovali přítomní u hocha as 12letého nervosní třesení ruky, což za projev přítomného ducha považováno, který psaním projeviti se chce. Rychle podána tužka a papír onomu hochu, a ruka jeho psala, vlastně škrtala na podaném mu papíru. Napsané nebylo lze přečísti, aniž co kloudného z toho sestaviti, ale hoch onen považován byl za píšící medium.“ Podobný jest jiný případ: „Nesrozumitelný a nečitelný byl projev píšícího media v M. Medium tvrdilo, že ač samo německy neumí, přece německý projev napsalo, a chtělo mně tím působení bratra záhrobního ve věci té dokázati. Já, ač německy mluvím a píši, neshledal jsem v projevu nic srozumitelného.“ (Dubský: Spiritismus v Čechách 11.)

Rovněž zajímavé jsou věci o mluvících mediech: „Přišel k nám tuhle Bismarck,“ vyprávěla spiritistka v Žel. Brodě: „ale ten na to prskal, že musil tou nenáviděnou češtinou s námi mluvit. Pletl to všelijak, ale přece jsme mu dobře rozuměli.“ — Jindy zase vyprávěli, jak k nim přišel Napoleon I. „Ten to sekal; trochu francouzsky, trochu česky, ten holt byl voják.“

A což jasnovidnost, t. j. vidění věcí neznámých! „Jedenkráte zasedali jsme v Haraticích za účelem vycvičení v jasnovidnosti media. Já, můj bratr Jan, Fr. Hlůže a starý Balatka z Haratic. Mimo to zasedala s námi M. Zikešová, která již jasnovidnost měla. Když jsme tak asi 14 dní zasedali a žádný z nás jasnovidnosti neobdržel, zkusil jsem to sám. Jednoho večera počal jsem se zúmyslně chvěti, rukama a celým tělem pohybovati. Vedle mne sedící fanatický spiritista Hlůže stiskl mně ruku, aby se přesvědčil o skutečném působení ducha na mne. Úlohu svoji sehrál jsem dobře, v čemž hlavně pomáhala mně tma, neb jinak byl bych se musil smáti. Pak jsme vstali a světlo rozžehli. Jmenovaný Hlůže tázal se bratra mého, na druhé straně sedícího, zda i on chvění u mne pozoroval, což on kladně zodpověděl. Hůře však bylo s mediem M. Zikešovou; ta nevěděla co teď; na ni duchové nikdy nepůsobili a „viděla zrakem duševním“ také. Druhý den, když nás nikdo poslouchati nemohl, ptala se mne: „Je to pravda, co se včera stalo?“ „Jak se mne můžete na něco takového tázati?“ odpověděl jsem jí. Uvěřila, že skutečně duchové se mnou pracovali, a byla ráda, že to tak lehce dopadlo a skuteční duchové, jak si ona myslila, prostřednictvím mé osoby její švindl neodhalili. Když jsem asi za týden oznámil „vidění“, Zikešová viděla také. Ve skutečnosti však já neviděl nic jiného než několik hloupých lidí. Neviděla Zikešová tedy také nic víc. Zajímavo je, že od té doby se žádným viděním nevyrukovala a jen mé vidění potvrdila.“

„Zajímavo jest také chování se staré Hlůžové. Byla to sice dobrá babice, ale tak zfanatisovaná, že mně jí bylo až líto. Podařená Zikešová měla na ni nesmírný vliv tím, že povolala za ochránce kruhu svého ducha jediného syna Hlůžových. Dotyčná Hlůžová, když jsme s bratrem se ukazovali nápadně chladnými vůči projevům spiritistickým, „viděla nad námi rudou zář“, t. j. zlé duchy. Jindy také viděla na bramboře, na stole vysypané, „bratříčka“, t. j. ducha. Bolela-li jí záda atd., vždy přičítala to duchům, kteří prý se jí na bolavých místech usadili.“

Rovněž o zhmotňování duchů uvádí příklad: „Zasedali jsme v Haraticích za účelem zhmotňování duchů. Bratr Hlůže dle rozkazu media nakoupil plátna a upravil ve světnici boudu, do které si na lavici ulehla Zike-

šová. Tak se zasedalo denně hodinu. Duchové se však hmotnými neukázali. Hlůže sice viděl „hvězdičky“, ale tomu nepřikládal žádné víry, až konečně mi povídal, jsa roztrpčen: „Bratříčku, mě se zdá, že nás Marie drží za blázny, a že místo modlení se pěkně vyspí.“ Hlůže měl pravdu, neboť Zikešová v boudě chrápala, jako když mlýn spustí; to s počátku přikládali spiritisté působení duchů.

Také o budoucích věcech se mluvilo: Zikešová prorokovala dříve již jmenovanému Krikorkovi: „V nejkratší době přijde veliká voda,“ pravil duch, „všecko si ukliďte na půdu.“ Krikorka uposlechl, všecko své nářadí a jiné věci odnesl na půdu a v radostném očekávání těšil se, až to nespiritistům voda všecko pobere. Na místě vody přišla Zikešová, která prý neměla žádného pokoje, pořád ji to táhlo ke Krikorkovům. V tom však už upadá do extase a duch mluví: „Drazí bratří a sestry. Stali jste se obětí zlého ducha. Duch nízký (jménem Lotkovitz) v nestřežené chvíli vešel do kruhu našeho a vás obelhal.“

Proč by se nedali duchové fotografovati? Hle: „Zikešová chtěla fotografovati duchy. I přišel bratr „ze záhrobí“, oznámil Krikorkovi, aby si opatřil fotografický aparát a duchy fotografoval. Došlo k tomu. Klap — a Zikešová byla na obrázku. Po duchu však ani stopy. To se opakovalo několikráte, a Krikorka zanevřel na media i na duchy.“

Medium se může vznášeti též do výše: „Ve Vojicích u Hořic vyskytla se prostřednice, kterou duchové zvedali do výše. Sám jsem se přesvědčil. Přítomní spiritisté věřili, že jest žena skutečně zvedána. Kdyby však byli hleděli dolů, na zemi, a ne nahoru, jak jest vysoko vyzvednuta, viděli by, že jsou obětí troufalého švindlu, neboť žena ne že byla zvedána, ale stála na příčce stolu, dole připojené.“

Tu pak ovšem není divu, že při takovém duchaření nastanou spiritistům všelijaká překvapení. Na př.: „V Jablonci n. J. učitel byl horlivým spiritistou. Jednou se dověděl, že kdesi zemřela učitelka, spiritistka, kterou

dobře znal. Večer dal si ji při sezení zavolati, přišel její duch, líčil, jak se mu krásně daří, napomínaje všecky ke svornosti a lásce. Za několik dní sešel se s jistým občanem, a ptal se, jak se má vdovec. Ten se mu dal do smíchu, že zmíněná paní je zdráva jako buk.“ [1])

Ovšem, pomyslí si čtenář, u tak jednoduchých a pověrčivých lidí jest to možno, avšak jinak je tomu u lidí vzdělaných. Ale i zde jest podvodů hojně, a to více, než by kdo myslil.

Tak známý nám již dr. P. Gibier, jinak přející spiritismu, uveřejňuje ve svém spise následující událost: Bratři Davenportové úžasem plnili shromáždění spiritistická při svých pokusech; nejen v Anglii, nýbrž i mimo ni mluvilo se o nich, a to i mimo kruhy spiritistické. Přišli do Paříže. Hlavní a abych tak řekl parádní jejich kousek záležel v tom, že se dali od přítomných svázati dle libosti, na to zmizeli na okamžik pod jevištěm v propadlišti, v temnosti duchů, a hned se objevují s celým provazem v ruce. Kterak by to bylo možno jinak, než působením duchů? Tu jeden pán, který je totiž byl svázal, spatřiv pak opět volný provaz, zvolal: „To není onen, toť zcela jiný!“ Pobouření bylo ovšem veliké. Bratři totiž v propadlišti rozřezali starý provaz, a vzavše si nový, s tímto se objevili! — Při jiné schůzi dělali duchové jiný umělecký kousek. Bratři se přivázali, a to na vodorovný trám, mnohokráte otočivše provaz kol sebe a trámu: na to byli na několik okamžiků zakryti v temné takto říši duchů, a objevivše se opět, odstupují od trámu úplně volni, a to se všemi otočeninami provazů úplně netknutými! Řekne snad někdo: „Tu tedy duchové způsobili, že prošla hmota hmotou, totiž otočeniny provazu nedotknutě skrze trám jako skrze vodu nebo vzduch!“ I kdež pak! Jeden z diváků vyskočí na jeviště a ukazuje trám který se dal pěkně strčiti na stranu a tak v temnotě učiněné zakrytím byl po-

[1]) Str. 37.

šoupnut a ze všech otočenin vysmeknut. Umělci ovšem musili utéci, a lidu peníze vráceny. To bylo r 1866.[1])

Podobný případ uvádí jiný časopis, též francouzský:[2]) Jiří Sitwel a Karel von Buch popisují (časopis „Times" ze dne 10. ledna 1880) schůzi spiritistickou, která se konala den před tím v anglické národní společnosti spiritistické. Sami se súčastnili již dříve dvakráte podobných schůzí. Po prvé bylo medium přivázáno k sesli za oponou jedním z podepsaných. (To se děje od diváků nedůvěřujících mediu proto, by si byli jisti, že medium nemůže dělati ducha a tak podváděti.) Tu se neobjevil žádný duch; nejspíše nechtěl se objeviti. Ve druhé schůzi bylo medium opět uvázáno, avšak způsobem, jaký naznačil ředitel společnosti. Tu se zjev udál. Ukázal se duch, který vysvětluje, že jest duch Marie, děvčete zesnulého v dvanáctém roce věku svého. Co se týče postavy, hlasu, pohybu, podobal se duch úplně mediu, které ovšem, jak bylo řečeno, mělo býti přivázáno k sesli za oponou. Vše to, jakož i okolnost, že bylo znáti veliká prsa a šněrovačku pod bílým šatem, věc to podivuhodná u dítěte dvanáctiletého, zvětšily podezření obou pánů (Silweta a Bucha). Súčastnili se tedy opětně 9. ledna schůze, doprovázeni ještě dvěma přáteli. Vše se děje jak minule. Sitwel uváže medium hodně volně. Když pak se duch znova objevil, tu jeden z pánů vyskočil za něj a tak mu zabránil, by opět zmizel, druhý odkryje oponu, a hle, ukazuje všem prázdnou sesli a šaty, které medium odložilo. Ač byla jen jedna svíčka rozžata, vidělo se vše dobře. Svíčka se zhasla, a lidé odešli do druhé místnosti, kde jeden člen chtěl ovšem vše omlouvati, avšak bez všelikého výsledku, ostatní pak nemohli ničeho říci. Co následovalo, jest rovněž důležito. Dne 13. ledna zaslal tajemník společnosti oné, Burke, dopis časopisu „Times" jakožto odpověď k uveřejněné zprávě o tomto podvodu ze dne 10. ledna. Praví, že zpráva ona je

[1]) P. Gibier: Le spiritisme, Paris 1891, str. 183. P. Franco, Lo spiritismo str. 72.

[2]) La Controvers et le Contemporain 1880 str. 26'.

v celku správná, tedy přiznává podvod. Avšak na omluvenou uvádí, že ono podvodné medium není nikdo jiný než paní Cornerová, dřívější slečna Florence Cooková, které již dříve Crookes používal a o níž se vší pílí a bedlivostí dokázal, že jest skutečným mediem.[1]) Dřívější její duch, Katie Kingová, jak jsme při Crookesovi slyšeli, musil ji opustiti, a proto vrátivši se r. 1877 z Číny měla jiného strážného ducha: Marii, který se objevoval bíle oblečen, maje obličej závojem zakrytý, nohy a ruce obnažené.

Zajímavý jest ještě jiný výklad jejího podvodu, který podává baron Dirckinck-Holmfeld. „Paní zcela počestná byla v tranci, ve spánku, jinými svlečena, a jako duch postavena!"[2]) Z toho jest viděti, jak mnohý buď sám chce býti klamán, nebo jiné chce klamati: překvapení společnosti, její přiznání, jakož i všechny okolnosti jsou samozřejmy, že je nelze vyvrátiti.

Avšak i první duch paní Cornerové, Katie Kingová, nebyl jen tak duchem nevinným. V Americe, totiž ve Filadelfii, kde se představoval jako mladá dáma veliké krásy a od svých ctitelů mnoho šperků dostal, byl odhalen jako živá slečna Whiteová, kterou později novinářský zpravodaj navštívil a za manželku pojal. Přiznání tohoto ducha přivedlo starce Mr. Roberta Dale Owena, který totiž ducha Katii Kingovou oslavoval jako ženského spasitele, ke zbláznění.[3]) Podvodem tímto nebyl vinen tak duch sám, jako media Mr. a Mrs Holmesovi, která chtěla slečně z nízkého postavení pomoci. Podvod však zůstává podvodem.

[1]) Časopis La Controverse et le Contemporain, Paris, červen 1880, str. 261. — P. Franco l. c. str. 73 a 74.

[2]) Dippel: Der neuere Spiritismus, str. 104.

[3]) Zpráva tato uveřejněna v Novo-Yorském Morning Post a pak v Kölner Zeitung 4. června 1875. Důkaz podvodu potvrzen jest též od Owena, Henryho Childa a Epese Sargenta. Dippel l. c. str. 104.

Z toho patrno, co jsme již dříve poznamenali, že právě slavná media při těžších věcech dopadena byla při podvodu. Mnozí také z toho dovozují, že tudíž všechny pokusy, o nichž jsme při Crookesovi mluvili, spočívají na mediu-podvodnici a jsou tedy podvodem. Jiní však praví, že z těchto případů nelze souditi na všechny, zvláště ne na ony, při nichž Crookes byl opatrný a bedlivý, nýbrž že Florence Cooková byla dříve vskutku mediem, kterému později duchové vypověděli službu a které si chtělo tak potom pomoci, by své pověsti neuškodilo. Může-li tato výmluva — o důkaze ani nemluvím — míti nějakou váhu, posoudí čtenář sám.

Vizme nyní jiné proslulé medium, Harryho Bastiana, který záhy svými kousky proslul. Ve své smělosti odvážil se i do naší panovnické rodiny, kde však podvod jeho objeven, a to arcivévodou Janem a nástupcem trůnu Rudolfem. Arcivévoda Jan uveřejnil pak celý podvod,[1]) a z jeho spisku uvádíme následující:

„Když spiritismus i u nás v mnohých rodinách i šlechtických se zahnízdnil, tu chtěl i arcivévoda Jan seznati některé zjevy. Obrátil se tedy na barona Lazara Hellenbacha, proslulého to u nás spisovatele spiritistického, o němž jsme se již dříve zmínili, by mu zaopatřil přístup k nějakým schůzím. Ve Vídni však nebylo tehdáž žádné slavné medium, a proto navrhl Hellenbach, povolati do Vídně Bastiana, který byl tou dobou v Paříži neb v Londýně, a který již dříve r. 1881 ve Vídni meškal a svými pokusy úžas budil Arcivévoda souhlasil a smluveno s ním, že dostane za jednu schůzi 100 zl. Již 17. ledna 1884 měl se dostaviti; protože však na cestě dostal práci v Hamburku, přišel teprve 27. ledna a hned 28. ledna měla býti první schůze. Toho dne představil se ráno mezi 10. a 11. hodinou Bastian, tehda v 41. roce věku svého, doprovázen Hellenbachem, arcivévodovi, a tu ustanoveno, že se pokusy díti budou u arcivévody, a to v prvním poschodí, k čemuž místnosti dle přání Bastianova upraveny.

[1]) „Einblicke in den Spiritismus."

Arcivévoda Jan pozval k první schůzi korunního prince Rudolfa, arcivévodu Eugena, dvorního radu dr. Widerhofera, vládního radu rytíře z Weilenu, nadporučíka hraběte Wurmbranda, rytmistra barona Schrenka, rytmistra Bauera a barona Hellenbacha. Bastian přinesl si náčiní duchařské: zvonek, hrací hodiny, kytaru, svítící teploměr a fosforující (zářící) tabulku.

O půl deváté započala schůze v tmavém pokoji. Studený vzduch ovívá ruce a obličej, zářící teploměr, který se nachází v pravé ruce arcivévody Jana, jest duchem zatáhnut, ale duch nemá síly, by jej z ruky vytrhnul. Hrací hodiny vydávají rychle zvuky, rovněž i kytara hraje. Na rukou i na nohou cítí arcivévoda, kterak se ho prsty duchů dotýkají, cizí ruce potřásají jejich ruce, cizí ruce jsou vlhké a studené. Kytara a hodiny slabě hrajíce vznášejí se ve vzduchu nad hlavami přítomných.

Korunnímu princi se však tyto hlouposti nelíbily, chtěl totiž hlavně viděti celé postavy duchů. Uděláno světlo a vše připraveno ke druhé části schůze.

Tu obával se již arcivévoda, že duchové jsou zaplašeni a že se neobjeví, protože největší část přítomných jim nevěří. V tom však slyšeti slabý šelest a praskot, praskot jest zřetelnějším, záclona mezi místností, kde byli diváci, a místností, kde byl Bastian ve spánku duchařském, se rozhrne, a ejhle, první duch; zdá se býti bez pochyby duchem Bastianovým, v salonním oděvu. Po druhé, po delší době, objevuje se plný, bezvousý obličej, pak přichází ženská osoba bíle oblečená, pak malá, ne však slabá dívka, bíle oblečená, pak opět neobyčejně veliká osoba, rovněž v bílém obleku, a na konci šedý, neurčitý duch, který se objevuje jednou v pravo, po druhé na levo od záclony. Všechny ženské osoby měly čepce na hlavě a na nich, jakož i kol pasu, pásky neurčité barvy.

Svědkové v místnosti bavili se živě, zda první postava byla duchem Bastianovým neb ne; pak se rozešli. Korunní princ pozval hned Bastiana ke druhé schůzi dne 30. ledna, který po částečném vá-

hání pozvání přijal; na to Bastian s Hellenbachem odešli.

Oba dva, arcivévoda Jan i korunní princ, byli přesvědčeni, že vše jest pouhý podvod. „Avšak," praví korunní princ, „to nestačí; dokázati se to musí, protože přemnozí tomu věří." Na to radili se, kterak by Bastiana polapili, a to právě při nejdovednějším a největším zjevu, při vyvolávání duchů.

Na večer dne 30. ledna byla druhá schůze, ku které pozváni byli noví hosté, totiž kníže Batthyány, baron Schloissnigg, arcivévodové Rainer a Karel Štěpán, kteří se též o duchy zajímali, protože o dřívějších hostech pravil Hellenbach, že netvoří duchům zvláště příznivý kroužek. Při této schůzi byl Bastian přivázán k sesli, a to, jak jen bylo možno, nejnemotorněji, při čemž mu schválně ponechány ruce volny. V krátce slyšeli jsme šumot, jako kdyby provaz na zemi byl otřásán, aneb vlečen. Napjatě očekávali všichni zjevy, avšak marně: Bastian nemohl totiž přijíti do spánku.

Korunní princ nechtěl si nechati dále líbiti podvod, a proto ustanovena poslední schůze na 11. února, kdy se vše mělo odhaliti tím, že by jednoho ducha venku zadrželi. Tu mezi pokojem, kde byli pozorovatelé, a mezi knihovnou, kde byl vždy ve spánku Bastian při objevování se duchů, byly zřízeny zapadající dveře tak, aby v tom okamžiku, kdy duch se objeví při závěsech, zapadly a tím medium od ducha oddálily. Dveře upevněny tak, že se mohly pomocí šňůry, která do místnosti, kde byli pozorovatelé, vedla, sklapnouti, a teprve s druhé strany bylo je možno otevříti. Bylo by možno bývalo snazším způsobem si pomoci, a to buď chytiti nějaký zjev na jevišti, nebo se podívati, co dělá Bastian v knihovně. Avšak oboje nechtěli učiniti: prvé proto, by nedali příčiny k nářku mediu, které je ujišťovalo, že každé násilí, učiněné duchům, mohlo by i jemu škoditi na zdraví; druhé pak nechtěli vykonati, protože arcivévoda Jan slíbil mediu, že po celou dobu zjevování se duchů nikdo nevkročí do knihovny.

Pasť tedy pořízena, a pracovala dobře. O $^1/_2$9. hodině večer, dne 11. února, shromáždili se hosté, k nimž místo arcivévody Karla Štepána přibrán nadporučík baron Mensshengen. Před schůzí hovořilo se, zda zjevující se duchové jsou duše zemřelých nebo jsou-li to bytosti, které na narození čekají, či konečně bytosti s jiného světa, které s námi nemají vůbec co činiti.

Na to počala schůze při tmě: rozličné předměty, které se nalézají na psacím stolku, podává neviditelná ruka přítomným. Před druhou částí žádá Bastian píti, i posláno pro vodu; tu se opřel Hellenbach o stěnu, na níž bylo umístěno celé tajemství; kdyby byl něco zpozoroval, neb mimoděk zatáhl za šňůru, bylo by vše bývalo vyzrazeno, a arcivévodovi nepříjemnosti způsobeny. Bastian sám ohlíží se v bibliothece, zda vše ve starém pořádku, dotýkal se i dveří, a chtěl je více ještě otevříti, tu však arcivévoda, hovoře s ním, obrátil jeho pozornost na zcela jiný předmět, mezi tím co korunní princ sesli do zadu postrčil, by nepřišla mezi zapadající dveře. Když konečně závěsy ve dveřích za Bastianem zastřeny, sedl si arcivévoda co nejblíže ku konci šňůry, korunní princ po jeho pravé straně. Konečně opona se rozhrnuje, a v otvoru lze viděti obličej a poprsí do polovičky: těžko poznatelná tvář, dle všeho žena; pak přišel duch druhý: mužský obličej se znatelnějším černým pevným zrakem. Teď měly přijíti celé postavy duchů, a tu umluveno při třetí celé postavě šňůrou zatáhnouti, by snad nebylo potom pozdě. Úplné ticho, nikdo se nehýbe, v polotmě rozhrnuje celá postava závěsy, by se více ukázala; ale jen na jedinký okamžik. Arcivévoda béře konec šňůry do ruky, nastává vážný okamžik. Druhý duch, na polo Říman, na polo rytíř, s obnaženou hlavou, v bílém rouchu, plném záhybů, sám záře, ukazoval tak výšku svoji. „Se šňůrou v ruce šeptal jsem," dí arcivévoda, „korunnímu princi: „teď;" kývnutí hlavou znamená jeho souhlas. Chytil jsem pevně šňůru, okamžik rozhodný zde. Sotva že jsem zpozoroval, že zá-

věsy se rozhrnují, by opět ukázaly bílou postavu, zatáhnu prudce oběma rukama šňůrou. Křídla dveří těžkých a velikých prudce a hřmotně zapadají za duchem, a hákem, na péru upevněném, jsou pevně držena. Jediný pohled na zavírající se opět samy od sebe závěsy přesvědčuje mne, že duch za závěsy snaží se dveře násilím otevříti.

Skočím k závěsům, za kterými lze pozorovati od nás odvrácenou postavu v prudkých pohybech, sáhnu tam a mám Bastiana ve svých rukou. Současně vyskočil i korunní princ, chytil Bastiana ze zadu a táhl třesoucí se postavu odhaleného media ze závěsů ven se slovy „Tedy zde jest duch.“ Ostatní diváci povstávají se svých sedadel, ze začátku nic netuše, a obklopují strachem bledého, ani slova mocného Bastiana.

Po několika velmi rychlých pohybech, kteréž mu nebylo možno zameziti, a dle nichž se zdálo, jako by něco strkal na levé straně do kalhot, byl Bastian takto přistrojen:

Byl bez střevíců, pouze v ponožkách; jiný oděv měl na sobě; kabát a rozpiatá vesta mu visely na jeho loktech, na levé straně kalhot visel mu kus bílé látky (kašmíru), podobný dolů visícímu záhybu košile. Když jsme skrze chodbu a jiné postranní dveře vkročili do bibliotheky (zapadlé dveře, jak řečeno, mohly se jen z bibliotheky otevříti), byly střevíce jeho u sesle vedle sebe. Překvapení společnosti propuklo ve veselý smích; Hellenbach se ovšem nesmál, Bastian usedl na pohovku, obuv se, odešel do salonu, by se dostrojil; když tak tu seděl, blízek jsa omdlení, měl s ním korunní princ soustrast, a hleděl ho upokojiti slovy: „Nestane se vám nic.“ Bastian použil pak vhodné příležitosti, kdy totiž všichni si pasť prohlíželi, a zmizel; druhý den, 12. ledna odejel z Vídně.“

Arcivévoda končí takto: „Bastian ovšem dokončil svoji hru jako medium, ač byl zdráv propuštěn. Mohu mu jen přáti, aby dále vystupoval jako professor magie, jako prestidigitateur, nebo docela jako protispiritista; takto si poctivý chléb zasloužil, a tak napravil, k čemu ho cizí pověrčivost a pobláznění svedlo.“

Než nastojte, Hellenbach ho i tu hájí a za nevinna prohlašuje, neboť dle učení spiritismu o proměňování duchů bylo prý zcela možno, že se duch s mediem v jednu osobu spojil a jím působil.[1]) Ovšem, s takovými lidmi nelze mluviti!

Ani nestačí říci, že jen jednou byl přistižen a jen tu si pomohl, když ho duchové opustili. Vždyť arcivévoda uvádí ve svém spise, kterak již dříve byl odkryt. Hellenbach pak sám praví: „Jednou domníval se jistý učený muž (byl to baron dr. Drasche), že dokázal, kterak Bastian vždy vstane, kdykoliv se ukáže zjev ducha; se sesli totiž, na níž Bastian měl seděti, bylo spojeno elektrické vedení, které vždy v hořejším poschodí zvonilo, kdykoliv Bastian povstal. A protože zvonek vždy zavzněl, když se duch měl objeviti, souzeno správně, že Bastian vstává a ducha dělá.[2])“ Ovšem Hellenbach hned vykládá, že dle učení spiritismu zvonění jest zcela nevinné, a že Bastian nevstává! „Medium totiž musí duchu ze své hmoty, těla, část těla propůjčiti, by se mohl zjeviti, a tu právě, když si duch tělo tvoří a hmotu z těla media bere, media na váze ubývá, stává se lehčím a zvonek zvoní, naproti tomu, když duch tělo své odkládá, tělu media přibývá hmoty, stává se těžším, a tak zvonek zvoniti přestane.“ Komu as líbí se tento důvod?

Avšak jděme dále. Dříve již byl Bastian též dopaden, a to v červenci r. 1874. Tu dával Bastian spolu s anglickým mediem Mr. Taylorem v Arnheimu představení. Když bylo slyšeti zvuky a hlasy, cítiti dotyky cizích rukou, když hrající kytara nad shromážděnými se vznášela, učiněno rychle elektrické světlo, a ejhle! Mr. Bastian drží kytaru nad hlavou, a leknutím pustí ji jednomu z přítomných na hlavu.[3]) Avšak ani toto objevení u spiritistů neplatilo. Bastian totiž řekl: Když

[1]) Einblicke in den Spiritismus, str. 60—62.
[2]) Tamtéž str. 30.
[3]) Psychische Studien 1875 str. 42. — Dr. Dippel l. c. str. 100.

učinili náhle světlo, tu jel jsem oběma rukama přes uši v tom okamžiku, kdy právě kytara, v ruce ducha hrajíc, nacházela se nad mou hlavou. Přítomní však proto přece tvrdili, že ruka hrající byla rukou Bastianovou. Z toho patrno, jak těžko jest dokázati podvod a jaké opatrnosti je třeba, jak však ještě obtížnější jest, nějakého spiritistu o podvodu přesvědčiti, neboť vždy najdou nějakou výmluvu. Soudný muž však vida, jak jistý a určitý jest poslední podvod, uzná jistě i druhé případy za totéž.

Medium Miss C. F. Woodová odhaleno rovněž dne 15. září 1882, a to v domě jakéhosi Catlinga.[1]) Při schůzi přítomno bylo 17 známých; dva páni přivázali medium na sesli a pak se čekalo. Teprve po dvou hodinách přišel duch Byl v bílém rouše a ukázav se na okamžik v místnosti, kde spalo medium, hned zase zmizel. Pak přišel slavný duch „Pocha"; ta objevila se rovněž v bílém oděvu, přišla k malému stolku, sehrála na dva malé nástroje, dala jednomu z přítomných sladké věci, políbila jinou dámu a několik minut hovořila. Na to Mr. Clade uchopil náhle domnělou Pochu a na místo indiánského malého děvčete (Pochy totiž) držel v náruči medium — Woodovou, která byla bez svrchního roucha, jsouc zahalena v bílou látku (mušelin); na památku kus jí ho odňal.

Totéž stalo se v Mnichově. Zde totiž povolali si slavné anglické medium, známého tehdáž duchaře Mr. Eglintona, jehož pokusy byly vskutku znamenité, tak že mnoho lidí přidalo se ke spiritismu. Schůze konány v tmavé místnosti, kde zářily slabě zvláště k tomu cíli chemicky připravené kovové růže. Eglinton sám si je připravoval a také je při schůzi nastrčil. Schůze dařily se a duchové činili pravé divy, až konečně i sami se objevovali. Jedenkráte objevil se duch jakéhosi moslemína, který měl oči zcela takové, jako anglické medium samo, a tu napadlo některým, zda skutečně duchem tím není medium samo. A proto někteří z přítomných byli při schůzi velmi opatrní. Vzali kovové

[1]) Psychische Studien 1882, str. 526.

růže a položili je delší dobu na paprsky sluneční; tim byla jejich svítivost značně zvýšena; na to při schůzi položili jich více na jednotlivé údy media. Učiněn řetěz, a tu bylo pozorovati, kterak medium Eglinton jako kočka vylézá na sesli a odtud na stůl. Sestupuje dolů, dotekl se zase tak dovedně rukou sousedů, že toho ani nepozorovali, a to jen jednou rukou; pravou volnou rukou a nohama prováděl svoje kousky; hrál na stroje, házel kytarou atd. Ovšem že druhého dne musil opustiti Mnichov.[1])

V Novém Yorku odhaleno bylo slavné medium Madame Cadwellová, a to v měsíci červnu r. 1890. Medium bylo v Brooklynu tak známo, že se k němu jako k nějaké kněžně utíkali lidé i z dalekého okolí. Tu předsevzaly si čtyři osoby, tři páni a jedna dáma, že budou zjevy trochu více zkoumati. Proto dali si učiniti tři malé elektrické batterie, které by se daly ukrýti v taškách upevněných v zadu na kalhotech; síla elektrická vedena slabými dráty skrze rukávy košile k elektrickým lampičkám, které byly v podobě kuliček umístěny v manšetách. Jednalo se jim arci hlavně o to, by se mohli súčastniti schůze, což bylo tím těžší, že při veliké nedůvěře byly připuštěny jen osoby, které již známy byly jako úplně spolehlivé. Nejdříve dostala se dovnitř dáma, na to uvedla svého „bratra" a konečně vyžádala si dovolení, by mohla přivésti i své strýce; a tak byli všichni uvnitř.

Rozhodující schůze súčastnilo se asi na 40 osob. Brzy objevili se duchové, duch zemřelého herce Nelse, který se obyčejně zjevoval a pak uváděl i jiné duchy. Medium při tom bylo ve vedlejší místnosti ve spánku „trance", tak aby se mohli zemřelí objeviti. Duch zemřelého chlapce dělal při všem tlumočníka a jmenoval duchy, kterým se zalíbilo ze své říše do světa k lidem přijíti. A hle! tu objevuje se již 14 tisíc let zemřelá Indiánka, a na to duch herečky, která též dávno z této říše pozemské odebrala se do říše duchů. V tom dal jeden z našich čtyř přítomných ostatním třem umlu-

[1]) Psychische Studien 1882, str. 297 a násl.

vené znamení, a co následovalo v několika vteřinách? Jeden skočil bleskurychle ku vchodu do komnaty, kde mělo spáti medium, a vchod zakryl takto svým tělem; dáma chopila se ducha a držela jej pevně, ostatní pak dva vyskočili na sesle a elektrickým světlem ozářili celou místnost. Všeobecný výraz úžasu a překvapení: v náruči dámy nachází se medium Cadwellová! Vedlejší pokoj jest prázdný, na sesli leží oděv media, medium pak samo ve velmi nedokonalém oděvu v objetí dámy oběma rukama zápasí po svobodě. Aby všechno pochybování zmizelo, vytaženy záclony v oknech a vše osvětleno světlem slunečním. Proto přece některé dámy nechtěly věřiti, že jest zde podvod, nýbrž že to učinili zlí duchové a duch se opět v medium proměnil! Známá to již výmluva. Většina však, která si často svým kapsám zde ulehčila, odešla úplně ze spiritismu vyléčena. Medium ovšem se svými pomocníky obrátilo se na naši společnost, a teprve po dlouhém zápase s pomocí jiných přátel, kteří čekali venku, podařilo se jim dostati se ven. A konec všeho? Medium zavřeno a žalováno pro podvod.[1])

Rovněž i jiná slavná media, Mr. a Mrs. Fletscherovi, dostala se do vězení, protože jim duchové pomohli, by dámě Hart-Daviesové odcizili dědictví na 100.000 liber sterlingů a démanty.[2])

Jiným slavným mediem byl Alfred Firman.[3]) O něm však zmiňuje se Mrs. Kislingburyová ve svém dopise ze 7. září 1875 professoru Pertymu, že nemůže sama tvrditi, že by Firman byl vždy prost všeho podvodu. A tak súčastnil se i v Amsterodamě schůze ve spolku spiritistickém „Veritas“ a dopaden, kterak ústy chopil se hudebního nástroje a jazykem hrál. Také byl dopaden při podvodu v Paříži (1875) v domě lékaře dra. Hugueta a odsouzen na 6 měsíců do žaláře.

[1]) Augsburger Postzeitung 1890, 23. června. — Dippel l. c. 101—103.
[2]) Schneider: Der neuere Geisterglaube str. 374.
[3]) Jeho používal francouz. hrabě de Bullet, jak jsme pravili na str. 21. — Perty: Der jetzige Spiritualismus str. 178. — Dippel, l. c. str. 105.

Rovněž zmínili jsme se dříve (str. 27.) o mediu Blawatské. Blawatskou hájí a o pravosti jejích pokusů svědectví vydává anglický učenec Sinnet a plukovník Olkott: a přece chvátá za ní dr. Richard Hodgson až do Indie, by ji zkoušel, a zde se mu podaří její podvod odkrýti.[1])

Přistupme nyní ke zvláštním pokusům, v nichž duchové dělají, co nejvíce mohou, v nichž, abych tak řekl, styk duchů se světem dochází svého vrcholu: k fotografování duchů, přinášení dopisů z říše duchů a rozdávání darů, květin, duchy samými neb skrze media.

Již Allan Kardek měl svého úředního fotografa duchů, zkrachovaného krejčího jménem Bougueta. Ten fotografoval duchy a prodával jednotlivé fotografie až za 5000 franků. Tak stál v obchodním spojení s mediem Firmanem, nám již známým, který vyvolával ducha indiánské dívky jménem „Quiboche“, dále i s Leymariem, který jsa redaktorem časopisu „Revue spirite“, jak se rozumí, doporučel fotografie vším způsobem. Tu jistý zámožný Angličan vymohl si náhlou policejní prohlídku celého atelieru Bouguetova a hle, co nalezeno? Asi na 300 dovedně provedených hlav z vosku neb hmoty papírové: hlava nastrčena na připravené tělo, vše zastřeno nějakým kusem šatu a duch stál zde a dal se fotografovati! Ovšem, aby to duchově vypadalo, učiněna hezky nejasná snímka na skle, ta pak strčena do přístroje k fotografování a šlo se fotografovati: stroj se spustil, sklaplo to a fotografie ducha, vskutku však dříve tam již daného obrázku, byla hotova. Často se mu povedlo, že mohl si napřed opatřiti i bližší popisy nebo fotografie zesnulých, které pak naznačeným způsobem fotografoval.[2])

Známa jest také jako medium Mrs. Anna Stewartová v Terre Haute. Ta opět o sobě tvrdila, že jest navštěvována slavnými duchy: Kristem Pánem (!), Pannou Marií, sv. Petrem, proslulou věštkyní z Endoru a mnohými jinými slavnými osobami ze Starého a No-

[1]) Zeitschrift für Spiritismus 1904, str. 95.
[2]) Schneider: Der neuere Geisterglaube str. 369—370.

vého zákona. Všichni duchové se jí dali fotografovati, a fotografie bylo arci možno u ní též koupiti. Tu redaktor časopisu „Mind and Matter", jménem Mr. Roberts, ji navštívil a podařilo se mu rovněž objeviti umělá poprsí fotografovaných duchů, kteráž jednoduše za duchy byla fotografována.[1])

Zajímavý jest ještě jiný zjev. Duchové totiž chtěli přímo obcovati s příbuznými, tak aby jim dopisy přímo byly zasílány. Při tom medium bylo správcem pošty, poštmistrem duchů. Takovým mediem byl Flint se svojí manželkou v Novém Yorku. Pozemšťané, lidé zvědaví, musili si napsati otázky, dobře zapečetiti, a zcela přesnou adressou na ducha, arciť i se známkou, opatřiti, načež je poštmistr za dva dollary duchům dodal a odpověď opatřil. Jaký div, že podobných dvoudollarových zásilek učinil na 10.000! Věc vyšla na jevo tím, že vlastní žena udala muže soudu a jeho obchodní korrespondenci světu předložila, vedouc s ním process o rozvod manželský (!). Poštmistrem „říše duchů" nazýval se též J. V. Mansfield z Bostonu. Dopravoval dopisy laciněji, jen za dollar, nepotřebuje ani známek; odpovědi dal si totiž sám od duchů diktovati, aby tak celá doprava byla jednodušší. Vynikal nad předešlé i tím, že dopravoval z říše duchů i obrazy zemřelých, jež duchové sami malovali. Tak zaslala nevěsta duchů svůj obraz sektářskému kazateli, který si ji vskutku skrze poštmistra namluvil, ba její obraz dokonce v místnosti, kde kázal, vyvěsil. Nešťastnou náhodou přihlásil se však záhy malíř, ne duch, ani z říše duchů, nýbrž obyčejný smrtelník, který obrazy z říše duchů maloval. Ze všeho povstal zajímavý process.[2])

Zvláštní bylo květinové medium Anna Rotheová. O jejím zatčení v březnu r. 1902 přinesly listy berlínské následující zprávu: „Policejním komisařům Leonhardimu a Krachtovi podařilo se zjednati si vstup ke schůzi, konané v sobotu v 7 hodin večer, v domě soukromého učitele Jentsche. Schůze, která se konala v tmavém berlínském pokoji, súčastnilo se asi 16 osob.

[1]) Psychische Studien 1882, str. 173. — Dr. Dippel l. c. str. 103.
[2]) Schneider: Der neuere Geisterglaube str. 369-370

Všichni seděli kolem dlouhého, černě ověšeného stolu a tvořili řetěz, by žádný nevěřící nepřekvapil medium. Blízko dveří sedělo medium, paní Anna Rotheová. Program sliboval mnoho: mimo přinášení květin též zjevování se duchů a rozmluvu s nimi. Po předmluvě soukromého učitele Jentsche žádala Rotheová za dovolení, aby směla býti kteroukoliv z přítomných dam prohlédnuta na důkaz, že nemá při sobě žádných příprav a že tedy beze všech prostředků pracuje. Starší dáma převzala tuto úlohu v tomto tmavém pokoji a prohlásila konečně, že při ní ničeho nenalezla. Na to upadla Rotheová ve spánek. Tu nejdříve hlásil se duch klepající, který, jak medium vysvětlovalo, přicházel z dálné končiny, by pykal za své hříchy. Pak přišlo nejslavnější číslo toho dne, „hra duchů květin". Paní Rotheová probudila se ze spiritistického spánku, posadila se, ruce držíc vzhůru, napolo ležíc. „Přinášení" započalo. Hyacinty a narcisy plné vůně, z nichž některé i na drátku připevněny byly, padaly se stropu. V tom okamžiku vytrhl se jeden z přítomných z řetězu, totiž komisař Kracht, po něm následoval druhý, Leonhardi, a oba uchopili ruce media Rotheové, tak že se nemohly pohnouti. Pronikavé hvizdnutí, dveře se rozlétnou, a několik úředníků naplní místnost, kde se hned zmocňují Jentsche a manžela paní Rotheové. Paní Rotheová padá do mdlob, které však hned přestaly, když ji komisař vyzval, by se dala prohlédnouti. Tomu medium odporovalo a křičelo o pomoc, ovšem marně. Tu přistoupila jiná dáma, totiž dáma od policie, a vytáhla ze spodního oděvu media-podvodnice více malých hyacintů a narcisů. Po prohlídce byli medium se svým chotěm a svojí dcerou a učitel Jentsch dopraveni do král. policejního praesidia a podrobeni hned výslechu. Přítomní byli pak sepsáni, aby při processu mohli vydati svědectví. Rotheová, jejíž manžel byl dříve tkalcem v Saské Kamenici, prováděla tento obchod již patnáct let. Jako květinové medium byla činnou jen krátký čas, jelikož tento podvod přišel teprve asi před čtyřmi roky z Ameriky do Berlína. Dříve obírala se duchy klepajícími, fotografováním duchů a zjevováním

jich. Konečně jako medium květinové měla tolik drzosti, že tvrdila, že se kolem ní nachází duch císaře Bedřicha, který prý jí daroval fialku až ze San Rema. Vstupné pro každou schůzi obnášelo 10 marek za osobu, a to ať se co zjevilo nebo ne.

Zatknutím a odhalením media Rotheové připraveno velikému počtu věřících spiritistů těžké zklamání v tuzemsku i za hranicemi. Zaměstnávala se totiž až dosavad celá řada učenců tímto nejslavnějším ze všech medií vědecky a přece nic podvodného nenašli!! Spisy o Anně Rotheové obsahují mnoho svazků; zvláště v Anglii požívala zvláštní obliby. Příbytek její byl hned téhož pro ně tak nešťastného večera prohledán a nalezeny seznamy osob, které schůzí se účastnily; sahají daleko do minulosti a vykazují velmi zajímavá jména, mezi nimi i některá z nejvyšší šlechty. Rotheová působila před rokem v Paříži, a to pod protektorátem švédské šlechtičny, vdovy po dřívějším vyslanci. Přítomným Němcům bylo tu nápadno, že duchové mají nejlepší saský přízvuk; převzali si totiž při svém zjevování hlas od šlechetné občanky Saské Kamenice. I zde zvláštním číslem bylo přinášení květin."[1])

Avšak jsou ještě jiné důkazy, z nichž patrno, že se ve spiritismu děje podvod. Spiritisté sami vyznávají, jak jednotlivá media podvádějí. Tak praví jedno z nejslavnějších medií, známý nám již Home: „Pochybuji, zda jest vůbec jen pět zhmotňujících medií (t. j. medií působících, by duchové na se vzali tělo a tak se objevili), která by nebyla přistižena, jak se za duchy přestrojují; tím spíše, že ženská media schovávají si obyčejně při těle bílou látku, v kterou se strojí a za duchy mění. Rovněž i jiné medium, Alfred James, slavný zvláště ve Filadelfii, přiznává výslovně, že béře s sebou kusy bílého mušelínu, aby duchové snáze měli se do čeho zabaliti."[2])

K tomu poznamenejme hned, že v Americe jsou již zvláštní obchody, které prodávají rozličné potřeby

[1]) Münchener Neueste Nachrichten 4. března 1902. – Walter l. c. str. 341.

[2]) Psychische Studien 1880, str. 376. — Dippel l. c. str. 106.

ku zjevování se duchů, jako látky, masky, vlasy, atd. ku všem pokusům spiritistickým, by si medium mohlo pomoci a buď duchům zjevování se usnadnilo, nebo i samo rady si vědělo, jak má ducha zastupovati, když by náhodou některý duch nechtěl nebo nemohl se zjeviti.[1])

Než jak je možno dělati všechny takové pokusy? Zajímavý doklad o věci té nalézáme v knize: „Vyznání media", jejíž skladatel, který se skrývá pod pseudonymem „Parker", byl ve službě media jinak slavného a prohnaného, kterého rovněž označuje pseudonymem „Thomson",[2]) a kteréžto medium připravilo spisovatele o víru a klid srdce, načež ho později zlomyslně opustilo.

Do schůze (dle něho) vezmou se tyto předměty: kapesní nůž, jehla a nit, klíče a kleště na přetrhání drátů, by se tak mohly mařiti učiněné nástrahy; závitek jemné, svítící hmotou natřené látky k udělání roucha duchům; sirky, olej fosforečný a sama sebou svítící látka k dělání úkazů světelných; masky duchů k dělání zjevují-

[1]) „Čech" v čís. z 29. března 1906 píše: „Nedávno spiritistické medium zahrálo si středně s nevěrtou, kteréž napovědělo, že její snoubenec stane se jí nevěrným a že ho nedostane, načež lehkověrná dívka se usmrtila. Stalo se to u Prahy v Šárce a nešťastná dívka, jež otrávila se fosforovým roztokem, jmenovala se Novotná. Nyní se četníci shánějí po onom mediu. — Veseleji to dopadlo v Londýně. Za nejlepší medium platil jakýsi Craddock. Sezení účastnil se též major Mayhen se svou paní. Vstupné obnášelo 30 šilinků za osobu. Hned při prvním sezení bylo důstojníku nápadným, že duch skrze medium mluvil příliš břichem, ale ještě více se podivil, když se zjevil duch, jenž paní jeho nazval maminkou, a když jí předvedl dítko, které vůbec nezemřelo. A tu si major umínil medium odhaliti. Příští neděli dostavil se opět do sezení. Objevil se duch, jenž se k němu blížil s vousem vzhůru vyčesaným. Když se duch na dosah ruky přiblížil, uchopil jej major. Nastal zápas mezi majorem a duchem. Kdosi osvítil komnatu a tu se ukázalo, že duchem tím byl Craddock. Podvodník musil vrátiti vstupné."

[2]) Confessions of a Medium, Londýn 1882. — Protože neudává spisovatel svého pravého jména ani jména media, jest i kniha jeho rozličně posuzována: jedni vidí v ní úplnou pravdu, druzí však považují vše za smyšlený román: proto však přece jest patrno, že spisovatel musí všechny pokusy spiritistické důkladně znáti, a tak nám podává pěkný pohled, kterak media podvádějí a klamou. — Schneider, l. c. str. 356—367.

cích se duchů; vous, skla na oči, nepravé nosy, rukávy k upotřebení při fotografování duchů. Co se dá v temném pokoji ukrýti, skryje se tam; ostatní podrží si sluha, by to včas mediu podal. Rovněž musí sluha dáti pozor, by nikdo nepovolaný nevnikl do pokoje, kde spí medium. Někdy béře si medium k pokusům též své dvě sestřenice Lou a Louny; z nich zvláště Lou dovede ukrýti rozličné věci pod šaty, by toho nikdo nepozoroval. To jsou přípravy, schůze pak se dějí takto:

Přítomní se napomenou, by přísně dbali na vše, co medium řekne a poručí; na to utvoří se řetěz kol stolu, na němž se pravidelně nachází několik nástrojů: kytara, zvonek, bubínek. Tu medium Thomson vložil ruce mezi ostatní. Již na počátku položil si svoje ruce blíže k sobě a tím i pravou ruku souseda a levou ruku druhého souseda také blíže k sobě; na to úžasně rychle pod rukou souseda vyprostil svůj malík u pravé ruky a vstrčil na jeho místo jiný prst své levé ruky; tím jest jeho pravice volná a sousedé dotýkají se nevědomky jen jeho levé ruky. Pravou volnou rukou může nyní pracovati s předměty na stole a pohybovati nábytkem, který blíže stojí. Ku světelným úkazům používá Thomson fosforu, který rozetře na rukou, nebo pařížské svítící látky. Jako předmětů, které duchové z dálky přinášejí, používá věcí, které může pohodlně v kapse ukrýti. K dělání duchů používá látky, která též sama září. Za závěsy, neb v druhé místnosti se do ní zahalí, látka pak se pomalu stahuje a svinuje — duch mizí. By dokázal, že duch není Thomson, používá za ducha Louny, sestřenice, o níž ani přítomní nemají tušení.

Avšak přítomní mohou překaziti, by Thomson ruku svou odstranil! I tu ví si Thomson rady. Tak spojili jednou ruce všech drátem, který probíhal skrze knoflíkové dírky rukávů a otvory ve stole; tak ruce připevněny ke stolu Hle! Medium podstrčilo falešné rukávy a pak vytáhlo obě ruce z nich! Přiváží-li se ruce, ví si Thomson také rady: tu zase zuby svými uzly rozváže...

Thomson dá se vstrčiti do pytle, který pak nahoře kol krku se mu těsně uváže; avšak Thomson zcela lehce vyběhne z něho ven a zase do něho vleze! Dělají to snad duchové? Nikoli. Thomson, když hned po prvé do něho leze, vstrčí prst u okraje, jímž jest provlečena šňůra, a sice do otvoru na vnitřní straně jeho, a tu vtáhne si prstem kus šňůry dovnitř, a když se mu kol krku zatahuje a zavazuje, má k sobě vtaženu velikou část téže šňůry vnitř na knoflíku při kabátu připevněnou. Vše jest hotovo; tu popustí celou šňůru, čímž se kol krku uvolní a Thomson leze ven.

Nepodaří-li se mu něco, odnesou to duchové, buď že se nechtějí zjeviti, anebo že nemají dosti síly, by to neb ono teď provedli, ovšem však až po druhé, až se mu to zase podaří...

Při tomto výkladě nutno se zmíniti o zvláštním boji proti těmto spiritistickým podvodům. Mnozí umělci totiž vystupují jako antispiritisté, ukazují jednotlivé zjevy při schůzích spiritistických a zároveň vysvětlují, kterak takové zjevy dají se vykonati bez duchů, s použitím rozličných nám známých prostředků. Zvláště s dobrým výsledkem postupují tak v Německu.

Hlavním prostředkem jest veliká zručnost, telefon a elektrický proud. Tak spojí se stolek elektrickým proudem, jehož druhý konec jest někde na druhé straně jeviště; medium dotkne se konce toho buď rukou neb nohou, a vzdálený stůl na povel dle libosti se hýbe, po případě se otáčí nebo skáče. Nebo se zaváží mediu oči, jak kdo chce pevně, medium sedne si na sesli, neb se obrátí zády, neb jinak se ukryje, a hle, vidí všechno, co za jeho zády druhá osoba píše; medium totiž postaví se jednou nohou na konec telegrafického strojku, který jest veden pod podlahou, nebo si sedne na sesli, nohou sesle vede se telefonický proud do vlasů k uším, a tu jednoduše třetí osoba někde skrytá pozoruje, co se napíše, a pak to buď telegrafuje nebo telefonuje mediu. Jak mnoho působí zručnost, dokazují pokusy antispiritistky Lané-Neyové, které činila v Mnichově. Paní Lanéová, tak o ní psaly noviny, používá rozličných předmětů, brambor a jiných věcí, ke zjevům

duchů, jež provádí, i když jest pevnými šňůrami silně uvázána. Ukazuje, kterak se může nejrůznějším poutům uniknouti a ruce si uvolniti, i když jiným se to zdá téměř nemožným. Při poutání použije se všemožných prostředků, ba ani donucovací kazajka nemá na ni moci, vždyť i tu se dovede vyprostiti; rovněž ukazuje i květinové medium Annu Rotheovou. Ač i s třemi dámami tvoří řetěz, přece padají květiny, ba i kytara hraje; dámy totiž nepozorují, že drží jen jednu ruku její. Duchové zemřelých osobností se objevují, ovšem bez duchařství, zcela přirozeně. Konečně ukazuje i útěk z uzavřeného kufru, ano i v zapečetěném pytli! Kufr má totiž dno dovnitř se otáčející, zapečetěný pytel lze jednoduše na spodní straně otevříti.[1]) A tak to jde dále.

Budiž však již o těchto umělcích dosti řečeno. Mnohý čtenář bude si asi mysliti: Spiritismus jest tedy podvod a nic jiného! Vždyť dokázáno tolik podvodů, a to právě u slavnějších medií a v takových pokusech, v nichž spiritismus vrcholí! Mimo to účel celého spiritismu jest vydírání peněz; jsouť na příklad zvláštní duchové na hledání pokladů, avšak napřed jest zaplatiti 1000 franků, duchové na hledání ztracených předmětů, duchové, kteří napřed prorokují výsledek lásky nebo jiné záležitosti, jako vykladačky karet, media při lití olova, media, která prodávají kapky do kávy, z nichž jedno ve Francii vydělalo v sedmi měsících 22.000 franků, media, která prodávají fotografie...[2])

Tím spíše lze tak souditi, uvážíme-li i velikou obtíž při posuzování jednotlivých pokusů. Již místnost samotná může býti tak upravena, že i oku dovednému a velmi bystrému zůstane mnoho ukryto; kterak lze pouze povrchní zkouškou seznati, že vskutku v podlaze nebo někde ve stěně nic není ukryto? Všimněme si dále i medií samých: jsou to většinou vyškolené osoby, jak z jejich jistých podvodů patrno; mimo to jsou to

[1]) Münchener Neueste Nachrichten 4. října 1902. — Walter l. c. str. 343.

[2]) Schrenck-Notzing: Studien str. 128. — Walter l. c. str. 340.

často i osoby co do mravnosti nikterak nejlepší, a u mnohých patrno, že snaží se klamati; dále jak těžko jest, před schůzí je úplně prohlédnouti, zvláště ženské, vždyť často schovávají věci tam, kam žádná z přítomných, aspoň trochu citlivých osob si netroufá. Vizme i pokusy samy: obyčejně se neví, co bude následovati, a tak i zkušené oko nemůže se připraviti; dále překvapí a tím pozorovatele zarazí: než počne zkoušeti, zjev mizí...; tím více, děje-li se vše při tmě. Konečně i přítomní jsou většinou osoby již předem pro spiritismus zaujaté, které jednou jsouce překvapeny, již všemu věří; často pak i mezi nimi jsou pomocníci media, a jestliže nějaký podvod se dokáže, hned se najde výmluva a vše odbyto: věří se všemu dále. Proto praví Helmholtz: „Znám z dlouhé zkušenosti bažení po divech v 19. století a tvrdošíjnost, s kterou přemáhá takováto víra i ty nejpatrnější důkazy prostého podvodu, neboť moje mládí sahá ještě do doby, kdy kvetl živočišný magnetismus. Od té doby přešly mnohé jiné způsoby téhož duševního směru. Každý způsob má jen krátké žití; když se totiž velice množí podvody, tu zaměni se jednoduše jméno, a máte zase jiný způsob.“[1])

Proto přemnozí zavrhují spiritismus jako podvod a klam. Přece však nebyl by tento závěr přesný a logický; vždyť, byť i bylo ze sta případů 99 podvodů, přece může stý býti správným. Jako je-li na př. v řadě mincí mnoho peněz falešných, nebude nikdo souditi, že všechny mince jsou falešné, nýbrž každý řekne jen, že i ostatní mohou býti falešné, — i jest se míti na pozoru, jednotlivé kousky peněz zkoumati a o každém zvláště dokázati, že není pravdivý. Rovněž tak jest tomu i při zjevech spiritismu. I zde dokázáno mnoho podvodů; proto však nemožno říci, že vše jest podvod, nýbrž lze jen říci, že i ostatní zjevy mohou býti podvodem, a proto nutno se míti na pozoru a důkladně jednotlivé pokusy zkoumati.

Nemožno také říci: Já jsem ničeho neviděl. Vždyť Londýn též mnozí neviděli a přece jest. Stačí, že vi-

[1]) Naturwissenschaftliche Wochenschrift 1892, číslo 38.

děli vše jiní, že máme svědky, kteří pravdu mohli poznati, a proto i vyšetřili všechny podmínky i za jisté uznali skutky samé, svědky, kteří nám pravdu též říci chtěli. A tu možno říci, že tací svědkové jsou i při zjevech spiritismu, a to ne snad jeden nebo několik, vždyť i tu by se mohli klamati, nýbrž celé množství a ve všech končinách země, v Americe i v Evropě, osob učených rozličného směru, katolíků i nekatolíků, osob, které spiritismu nevěřily a zjevně proti němu byly, které vše zkoumaly za tím účelem, by právě podvod objevily, avšak pravdivostí zjevů překonány po zkouškách co nejpřísnějších volají: Ano, ve schůzích aspoň některých dějí se zjevy, které nemožno jen podvodem vysvětliti; jest slyšeti odpovědi, které nepocházejí od media.

Tak na př. dr. Robert Hare, jeden z nejváženějších chemiků ve Spojených Státech amerických, musil uznati skutečné zjevy, ač ze začátku jim věřiti nechtěl; rovněž i učenec Mapes, prof. na universitě v Pensylvanii, vzpíral se uznati spiritismus, avšak přesvědčen o skutečnosti jeho, změnil svoje mínění. J. W. Edmonds, vrchní soudce nejvyššího dvoru v Novém Yorku, chtěl proti spiritismu psáti, avšak mění svůj náhled a dokazuje skutečnost jeho. A v Evropě? V Anglii je to William Crookes, o němž jsme dříve se zmínili, Lubbock, darwinista, president spolku mathematického, prof. Alf. Russel Wallace, všichni tři učení muži; ve Francii dr. P. Gibier; v Německu baron Lazar z Hellenbachu, dr. Zöllner; v Rusku Axakov, v Italii Lombroso atd. Z theologů katolických uvedeme jen jména: P. Isacchino Ventura, Ballerini, Pianciani, Perrone, Gury, Franco, Piccirollo, opat Monticelli, Tizzani, Sibour; kardinálové: Gousset, Alimonda, d'Annibale. Totéž dokazují i celé společnosti. Tak již roku 1831 „Akademie Pařížská" po dlouhých zkouškách dotvrzuje zjevy mesmerismu. V Anglii „dialektická společnost vědátorů" jmenuje zvláštní komisi, která by prozkoumala jednotlivé skutky; po dvou letech r. 1871 tak jest jista, že se vůbec neodvážila ani výsledky svého badání uveřejniti, až konečně členové sami uveřejňují zprávu, dle níž 35 osob vyslechli, od

31 osoby obdrželi písemné zprávy a při 41 schůzi sami zkoušeli jednotlivé zjevy.

Na kongressu Států amerických před r. 1864 dotvrzuje 15.000 občanů skutečné zjevy a žádá, by kongress se věci celé ujal a ji zkoumal; podobně kongress mezinárodní v Barceloně roku 1888, v Paříži 1889.[1]) Z těch mnozí mohou zvolati: „Vizte, zkoušejte sami jednotlivé zjevy a dokažte, že jsou podvodem. Ovšem připouštíme, že v některých případech medium podvádí; avšak dokažte, že tomu tak i v případech, které my uvádíme a které jsme všemi prostředky, jež nám věda poskytla, se vší, ano ještě větší obezřelostí, než při jiných vědeckých pracích, zkoumali. Dokažte, kdy a kde jsme chybili a tak dali se podvésti. Tu věru nutno vůbec popříti, že jest možno něco dokázati."

Ve slovech těchto jest jistě mnoho pravdy a proto končí dr. Dippel (str. 444): „Jestliže od učených mužů, kteří požívají vážnosti ve světě, kteří sami dříve nevěřili a byli nepřáteli všeho mimopřirozeného, uznány zjevy za skutečné, potom ovšem nemožno prohlásiti vše za blud a klam podvodníků."

Není-liž vážnost učenců, kteří po dlouhém odporu věci se ujali, důkazem, který překoná všecky námitky? I tu nutno říci, že nikoli! Neboť i tu velmi trefně poznamenává Lehmann:[2]) „Tito mužové byli ve svých odborech jistě výtečnými pozorovateli, avšak nikdy nedokázali, že jsou také obeznalí ve vědách, kterých dobrý pozorovatel spiritismu musí býti znalým, zvláště co se týče činnosti duševní a tak zvané vyšší magie čili vyššího kouzelnictví." A zajisté mohou pozorovatelé v jiných oborech jinak velmi bystří velmi se klamati, a nevyznajíce se tu stávají se, jednou jsouce oklamáni, lehkověrnými a obětí podvodu. Jisté slavné medium pravilo, že může i professory právě tak za nos voditi, jako jiné lidi!

---

[1]) Srv.: P. Franco: Lo spiritismo str. 69 a násl. — Civiltà cattolica r. 1864. — Fossa: La chiave dello Spiritismo, I. 164 a násl. — Zeitschrift für Spiritismus, 1904, str. 95.

[2]) Lehmann: Aberglaube und Zauberei, Stuttgart 1898, str. 270—341—351. — Walter l. c. str. 347.

A vskutku, což nebyli při pokusech, o nichž jsme se zmínili, doktoři, professoři atd., a přece při jiné schůzi dopadeno medium při podvodu! Jak dlouho klamali Bastian, Paladinová, Anna Rotheová atd., a to nejen obyčejné smrtelníky, nýbrž i osoby vzdělané a z nejvyšších kruhův, až dostiženi, a to ne vždy muži učenými, nýbrž i obyčejnými policajty, jako Anna Rotheová! Jak tedy patrno, učenost zde všecko nerozhoduje.

Tak na př. Crookes často ve svých zprávách si odporuje, z čehož patrno, že i svojí obrazotvorností se klamal. A Zöllner? Vžil se časem úplně v myšlenku, že jsou zjevy ty zjevy skutečnými; ba zdá se, že v posledních letech nebyl již zcela duševně zdráv; konečně pak jeho zprávy nejsou úplně přesny a nevylučují veškerého podvodu. Ba Lehmann praví, že Zöllnerovy zprávy patří k nejméně cenným, které vůbec byly podány v tomto oboru![1]) Tak na př. co se týče pokusů s uzly, zprávy si odporují, neboť dle jedné zprávy se mu uzly na šňůře hned povedly, dle druhé zprávy se mu uzly na šňůře, jejíž konce byly dohromady zapečetěny, nikdy nepodařily, nýbrž teprve po mnohých pokusech se mu uzel i zde povedl. Ovšem k tomuto pokusu přinesl Zöllner úplně nové šňůry. Avšak tu táže se Lehmann: Kde zůstaly staré šňůry? Nemohl si Slade jednu nebo dvě přisvojiti, doma si pak otisk pečeti udělati a na to i na šňůře si uzly připraviti a opět zapečetiti? Mimo to nedal Zöllner při této poslední schůzi nikdy šňůry z rukou svých? Pak by byl mohl Slade zcela jednoduše svoji připravenou šňůru zaměniti, a kouzlo bylo hotovo!

Mimo to Sladeovi se sice zde tento uzel povedl, proč se mu však nikdy nepovedl uzel na šňůře tak ze střev vyříznuté, že tvořila nepřetržitý kruh?

Tak prohlásil i dr. M. Dessoir z Berlína, který konal se Sladem a Eglintonem mnohé pokusy: „Vše, co v jeho přítomnosti media vykonala, byly jen lehké umělecké kousky, vědomý neb nevědomý klam.“[2])

[1]) L. c., str. 290.
[2]) L. c. str. 292—296 a str. 341.

Z toho tedy patrno, že by zde vážnost učeného Zöllnera, Crookese a Wallace mnoho neplatila!

Podobně mnoho lze říci i o tak zvaných obrácencích spiritismu. Uveďme zde jednoho, du Prela. Karel du Prel jest doktorem filosofie v Mnichově v Bavorsku; sepsal malý spisek: „Der Spiritismus“. Práce jeho má tři části. V první části vykládá, kterak sám, jsa hvězdářem a darwinistou, přesvědčen byl zjevy a stal se spiritistou. Ve druhé části dokazuje proti spisu Eduarda Hartmanna: „Der Spiritismus“, kterak nemožno jednotlivé zjevy prohlásiti za podvod, a to z těchto důvodů: 1 zjevují se části těla; 2. mnozí zjevy vidí a současně totéž pozorují; 3. jsou patrny rozličné pohyby; 4. trvají jakési památky po schůzi; 5. písmo; 6. otisky ruky; 7. fotografování; 8. zjevy mají podobu celého člověka. U všech, kteří pročetli pozorně jednotlivé klamy, nebudou tyto důvody mnoho platiti; mimo to nemá nijakých zvláštních důvodů. Ke zjevům pak samým poznamenává Schneider: „Proč berou duchové na sebe právě podobu osoby z nynější doby, a ne z doby, kdy zde byli na světě? Proč zjevny právě moderní zvyky, totéž chování, tatáž mluva, a to i tenkráte, žil-li duch před 15.000 lety?“[1])

O odpovědích praví du Prel: Píší věci, kterých medium nezná, a to způsobem zemřelému vlastním! Avšak tu poznamenává Gutberlet: „Ani zde není třeba hádati hned na zemřelé; vždyť sloh, písmo, způsob mluvení dá se snadno napodobiti; může tedy pocházeti odpověď od jiných duchů nebo lidí,“[2]) a to tím spíše, přimyslíme-li si trochu lehkověrnosti v posluchačstvu!

Ve třetí části svého spisu mluví du Prel o spiritismu v Miláně. Byl tu přítomen i s jinými; tak zde byli: Axakov, Schiaparelli, ředitel observatoře, Brosserio, prof. filosofie, Gerosa, prof. fysiky, Tinzi, dr. filosofie

[1]) Schneider: Der neuere Geisterglaube, str. 513. — Walter l. c. str. 355.
[2]) Gutberlet: Der Kampf um die Seele, Mainz 1899, str. 445.

v Miláně, Ermacora, dr. fysiky; za medium jim sloužila Eusapie Paladinová. Ač vše chtěli přesně dokázati, přece proti všem důvodům možno uvésti, že Eusapie 1893 v Miláně dopadena při podvodu. Při jedné schůzi cítí sám du Prel, jak někdo uzel rozvazuje, ač drží ruce media; tu praví, že duch „John" uzel rozvazuje! Sám rozeznává rozličné případy: 1. Vědomý podvod medií; přiházívá se, jedná li se o peníze; 2. podvod ducha, aniž by medium o tom vědělo; tak na př. duch zdvihne ruku media a udeří jí na stůl; 3. podvod ducha, aniž by se media použilo; duch rozvazuje uzly neb pouta, by medium bylo úplně volno; 4 zdvojení media; tak na př. má medium místo jedné ruky ruce dvě, by pak byla fotografována neb otisknuta ruka nepravá; že by medium o tom vědělo, nezdá se (dle něho!) pravděpodobným; 5. čistě spiritistický zjev, při němž nekoná medium ničeho. [1])

Takto arci možno vše připustiti; aby medium bylo nevinno, svalí se prostě vina na ducha, že tento sám podvádí. Leč podle čeho pozná du Prel, že duch zdvihá ruku media, a nikoli medium samo, by udeřilo na stůl, anebo že duch rozvazuje uzly media, a ne medium samo? Rovněž podivno je též, co řečeno o dvojité ruce media. Takové nedokázané věci neplatí. A tak nezbývá zase, leč že buď medium podvádí (prvý případ), anebo že zjevy spiritistické jsou skutečné (druhý případ); ostatní případy jsou bez důvodů.

Rozhodujíce tedy o pravosti zjevů, máme, jak z minulého patrno, na zřeteli způsob, jak se který zjev koná, vnitřní souvislost mezi mediem a zjevem, neboť v tom právě se liší zjev spiritistický od zjevu kouzelnického. Dobře praví ve směru tom lékař Leeser z Lipska: [2]) „Když zkoumáme jevy spiritistické, nejedná se nám tak o zevnější zjev, nýbrž o vnitřní cenu a způsob, v čem totiž zjev spočívá; a proto nelze ze zevnější podoby se zjevy umělce hned souditi, že i zjevy spiritistické pocházejí od podobného

[1]) Der Spiritismus, str. 91.
[2]) Dr. Dippel, l. c, str. 20.

umělce." A v tom vlastně jest nám hledati spiritismus, ve způsobu, jakým se jednotlivé zjevy dějí, zdali mezi mediem a zjevem jest ještě nějaká jiná bytost čili nic. A tu vskutku pro sílu duchovou svědčí i umělec při dvorním divadle v Berlíně Bellachini, který praví o mediu Sladovi: „Tímto dosvědčuji, že by bylo velmi smělým, chtíti o objektivní síle mediánské amerického media Slade již po jedné schůzi i při nejvýše možné opatrnosti a pozorlivosti konečný úsudek pronésti. Když jsem zkoušel na přání více vážených pánů z rozličného stavu, jakož i z vlastního zájmu sílu media po celou řadu schůzí i při denním světle i na večer v ložnici, jest mi dle pravdy vyznati, že jsem zkoušel jednotlivé pokusy s nejpřísnější pozorností a s ohledem na celé okolí, zkoušel jsem i stůl, a nenašel ničeho, z čehož by se dalo souditi na nějaký pokus na základě přístrojů; jest mi vyznati, že nějaké vysvětlení pomocí umění při těchto okolnostech a takových zjevech jest úplně nemožným. Spíše se musí mužům vědy, jako Crookesovi a Wallaceovi v Londýně, Pertymu v Bernu, Buttlerowi v Petrohradě přenechati, by pátrali po vysvětlení této síly, a ji u Slade dokázati. Pravím dále, že posavadní od neznalců daná vysvětlení o tomto „jak" jsou upřílišená a dle mého náhledu a dle mé zkušenosti nesprávná a strannická. Berlín, 6. prosince 1877. Samuel Bellachini." [1])

Zde máme tedy asi důkaz od osoby k tomu způsobilé. Ovšem, že jest již trochu starý a že se již mnohé náhledy změnily, a pak bylo by bývalo záhodno, by byl zkoušel i jiná media a nedbal na jiné učené hlavy.

Přehlédneme-li tedy všecko, vidíme, jak se jednotlivé schůze dějí, jaké zjevy se stávají a jak se lidé sami klamou, a ovšem též, jak často jsou sami klamáni. A proto na otázku, je-li spiritismus podvodem, nelze jedním slovem odpověděti. Předně jest jisto, že se lidé často sami klamou a mnohé za spiritistické mají, co jím ve skutečnosti nikterak není. Dále patrno,

[1]) Dr. Dippel, l. c. str. 18.

že i media podvádějí, a to tím více, a) mají-li kolem sebe lidi důvěřivé, pověrčivé nebo aspoň snadno věřící, a b) plyne-li jim z toho nějaký zisk. Protože je podvod při všech zjevech možný, jest třeba té největší opatrnosti; a tak i při zjevech, které se nám uvádějí za jisté, není vyloučena pochybnost, zda se skutečně staly. Zvláště to platí o zjevech vzácnějších a zvláštnějších; vždyť by to bylo něco mimořádného, kromobyčejného, my pak máme souditi v první řadě jen na okolnosti řádné, a proto i zde spíše na možný podvod.

Totéž platí i o obyčejných schůzích, kde dohled není žádný. Děje-li se však některý zjev často, při mnohých schůzích, kde podvod všemožně jest vyloučen, a je-li dokázán bez veškerého omylu a sebeklamu, tu pak zajisté nutno jej uznati.

Ovšem, nastává druhá těžká otázka: Které jsou to zjevy, jež nutno za jisté uznati? Přesně odpověděti, jak z řečeného patrno, nelze.

Záporně lze odpověděti tolik, že zajisté nejlepší či nejtěžší zjevy, jako donášení dopisů, fotografie a zhmotnění duchů, nelze připustiti. Vždyť zde jsou podvody tak patrné, spiritisté sami je připouštějí a právě media slavná, která jimi vynikala, dopadena; proto i zde bude o nich mluveno málo, a to jakožto o zjevech nedokázaných a nejistých.

Kladně pak odpovídajíce uznáváme, že nejvíce jistoty mají zjevy, které se dějí téměř při každé schůzi a často a při všech téměř okolnostech. Tak asi točení stolku, odpovědi na dané otázky, které ovšem nepřesahují schopnosti media neb přítomných atd.; čím dále, tím však jsou nejistější a podvodu bližší.

Díl III.

Příčiny jevů spiritistických.

Připustili jsme aspoň některé jevy spiritistické; nuže, co jest jejich příčinou? Otázka tato tvoří jádro a základ spiritismu, neboť není-li duch, a to dle spiritismu duch dobrý jich původcem, padá celý spiritismus. I zde jest třeba největší opatrnosti. Uvážíme tudíž nejdříve ze zjevů, jakou musí býti příčina jejich a jaké musí míti vlastnosti, a po té teprve otážeme se, co asi může býti takovou příčinou, zda něco přirozeného, nám známá nebo neznámá síla, či něco mimopřirozeného, nějaký duch, a to dobrý či zlý, nebo konečně zdáž není nutno jednotlivé jevy rozděliti a u některých hledati příčinu přirozenou, u jiných pak příčinu mimopřirozenou. Odpovědí shledáme tolik, kolik otázek. Projdouce takto všechna mínění, budeme teprve moci učiniti si nějaký závěr.

* * *

Kdo tedy provádí jednotlivé zjevy spiritistické? Samo od sebe nepovstane zajisté nic, a proto i zde musí býti nějaká síla, nějaký původce. Chceme-li někde něco míti, musíme to tam dáti; chceme-li, by se stůl zvedl, musí jej někdo nebo něco zvednouti; rovněž chceme-li, by někde mimo nás hlas se ozval, musíme o to péči míti, by vskutku hlas ten zavzněl. Tak i při schůzích spiritistických musí býti někdo nebo něco,

čím nebo kým se stůl zvedá, židle se pohybuje, nástroje hrají atd. Toť zřejmo. Mimo to příčina ta musí býti schopna, by takový zjev vykonati mohla, jelikož každý účinek vyžaduje přiměřenou příčinu.

Nuže, vizme spiritismus. Co asi zde jest příčinou? Při schůzi nalézáme stůl, přítomné a medium. Tito však nemohou býti příčinou zjevů spiritistických. Nikoli stůl, jelikož stůl sám není nikdy živý, nikdy se nepohybuje, neskáče sám o sobě. Jelikož dle zákona tíže klesá k zemi, jak je možno, by vznášel se sám ke stropu? Rovněž nemá rozumu. Kterak tedy možno, by mohl dávati nám odpovědi, a to úplně rozumně? Proto také nikdo se neodvážil nic podobného tvrditi; a v tom jediném shodují se všichni pozorovatelé.

Působí snad přítomní posluchači sami vědomě zjevy spiritistické? Nikoliv (— ovšem všechny tak zvané sebeklamy či hallucinace jsme vyloučili; nyní jednáme o zjevech skutečných —). Vždyť všechny pozvané přítomné osoby chtějí něco viděti a slyšeti, nemajíce v úmyslu samy něco činiti, nýbrž naopak žádají, by někdo jiný pokusy prováděl. Jak by tedy bylo možno, že, když klidně sedí, stůl se dá do pohybu, a to někdy tak silně, že všichni jsou nuceni stolu následovati? Působí tedy zde někdo na ně. Tak je tomu i při odpovědích; přítomní sami žádají, by odpověď se ozvala, a tu slýchají často odpovědi, na které sami nemyslili, ba ani zde v tom okamžiku jich nevěděli, jelikož jsou to odpovědi o věcech jim vzdálených nebo neznámých!

Zbývá tedy konečně medium. Řekne tudíž někdo, že medium vědomě vše koná (— podobné kousky všecky jsme výše vyloučili, proto o nich nyní nemluvíme —). Jak může však medium, které mezi ostatními sedí, na rukou a nohou jest střeženo, pohybovati i předměty těžkými, vzdálenými, je zdvihati, údery působiti? Jak by mohlo hráti, když je vzdáleno od nástroje? Jak mluviti o věcech vzdálených? Ano kterak bylo by možno, že se ozývají odpovědi i proti vůli media, aneb i tenkráte, když medium vůbec není přítomno? Zjevy dějí se tedy bez ohledu na medium a jeho schopnosti.

Přece však jest nějaké síly media třeba. Vždyť medium musí vše říditi, a tedy více méně činno býti; dále musí míti i jakési schopnosti, jelikož každý nemůže býti mediem; schopnost tato může pak býti cvikem zvětšena, medium může býti vychováno. Mimo to průběhem schůze medium se unaví, ubývá mu sil, stává se lehčím; dále medium spí, a tu pracuje v něm (dle spiritistů) jakási síla, tedy síla cizí;[1]) když pak se probudí, neví ničeho. Konečně media sama praví, že pracují cizí silou, avšak že i sama původci svoji sílu poskytují.

Patrno tedy, že jest nám příčinu hledati mimo vše, co při schůzi vidíme, tedy příčinu zevnější, příčinu jinou.

Vizme dále, jakou příčina ta býti musí, jaké má míti vlastnosti? Musí býti rozumná a svobodná.

Proč rozumná? Jelikož přichází a působí na zavolání; rozumí, co kdo chce; odpovědi a zjevy srovnávají se úplně s danými otázkami a s projeveným přáním. Proto i původce chápe, co kdo si přeje, ano původce musí sám nejen vše pochopiti, nýbrž i promysliti, aby pak přiměřeně odpověděl; ba rozeznává i rozličná znamení dle dohodnutí, jimiž odpovídá.

Původce zjevů těch je však též svobodný. Neboť kdo má rozum, může dle rozumu svého rozdílně jednati; má tedy vůli, kterou se rozhoduje pro tu neb onu věc, pro tuto neb jinou odpověď. A vskutku, původce zjevů spiritistických přichází kdy chce, zjevy se objevují libovolně, tak že nikdo si není jist, nastane-li zjev čili nic; jedná jak chce, mluví s kým chce, způsobem jakým chce; neodpovídá, nechce-li, zvoní, píše atd. často i proti vůli přítomných.

A v tomto kuse se s námi též mnozí shodují. Crookes připouští, že příčinou zjevů spiritistických jest

[1]) Zde není nikdo, kdo by sílu tuto vyvolával ze spícího, jako při hypnotismu a magnetismu, kde jest vždy činnou a vše působí osoba hypnotisující.

původce rozumný, avšak nikdo z přítomných, a nalézá jakousi sílu duchovou, psychickou. Gibier, jinak racionalista, praví, že se mu zdá, že jest původce nezávislý, a má rozum. Figuier vynalézá jakousi rozumovou sílu media, která zde bez vědomí media působí, jako ve spánku hypnotickém. Zöllner dovozuje, že příčina tato při rozmluvě jest obdařena rozumem a vůlí, protože media poslouchá; Axakov taktéž dí, že příčina jest rozumovou a od media rozdílnou. Také Lombroso tvrdí, že příčina jest rozumná, a sice, že jest to dle něho jakási síla, která vychází z mozku media pomocí chvění.[1]) A tak soudí i všichni spiritisté ostatní.

Co jest tedy s touto silou rozumnou a svobodnou? Zde na světě v řádu přirozeném, totiž v řádu přírody viditelné, jest jediný člověk bytostí, která má rozum a vůli. Je snad zde nějaká síla, která vychází z přítomných mimo jejich vědomí, a to buď úplně bez jejich svolení, nebo jen s jakýmsi svolením povšechným, které záleží v tom, že si přítomní žádají viděti zjevy spiritistické? Či je zde síla mimopřirozená, která zde v řád přirozený vstupuje a kouzla provádí? Je to tedy síla lidská, či duch?

Odpovědi jsou různé podle různého stanoviska, na kterém jednotlivci stojí a se kterého spiritismus posuzují. Vizme tudíž jednotlivá ta mínění, a to nejprve mínění o síle přirozené.

§ 5. Přirozené příčiny jevů spiritistických.

A) Vůle sama.

Původce zjevů spiritistických jest rozumný a svobodný. Působí snad vůle sama s rozumem do dálky, a to tak, že se v dálce něco stane, aniž by člověk sám dal pohybem nebo nějakým smyslem své přání na jevo? Zastánci tohoto názoru uvažují asi takto: Medium přeje si něco druhému sděliti, a v tom okamžiku druhý to již ví; nebo medium chce věděti, co si druhý myslí: spojí se tedy svojí vůlí s vůlí jeho, a hned vše ví, aniž by něco řeklo nebo jinak naznačilo; rovněž přeje si medium, by se stůl hýbal a proto aby ve stole povstala síla elektrická nebo magnetická, a hned se stůl pohybuje. A tak dějí se všechny zjevy vůlí media. Tomu přisvědčují i výpovědi (ovšem některé) spiritistické. Tak ku příkladu americký lékař Dr. Gally ve schůzce s mediem Florencí Cookovou v Luxmore dne 28. listopadu 1873 má následující rozhovor: Tázal se ducha Katie Kingové: „Je možno, byste nám vysvětlili síly, kterými béřete na sebe naši postavu a zase ji rušíte?“ Odp.: „Není možno!“ Ot.: „Je to síla elektrická nebo něco podobného?“ Odp.: „Vše jest nesmysl, co se o elektřině praví.“ Ot.: „Nemáte pro to žádného jména, ani výrazu?“ Odp.: „Je to spíše síla vůle než něco jiného; vskutku, vůle jest základem moci, kterou působím.“[1])

Něco podobného není však možno. Rozum a vůle naše jsou schopnosti duše a ne schopnosti těla, a jako duše je v těle a tělem se na venek jeví, tak i schopnosti její, jsouce duševní, jeví se skrze tělo. A tak jest duše odkázána v těle na věci viditelné, na ústroje tělesné, na smysly, kterými dojmy vnější přijímáme. Proto naše myšlenky vyjadřujeme slovy, aby jim druzí rozuměli, a naopak i nám jest třeba slov neb jiných znamení, bychom rozuměli druhému. Jinak působíme však na bytosti rozumem a vůlí obdařené, totiž na lidi, jinak na ostatní předměty. S lidmi dorozumíváme se slovy, vůlí svou jim radíme, je pohneme, jim poroučíme. Nerozumným předmětům nemožno však raditi, jim poroučeti, tedy slovy na ně působiti; rozum a vůle zde nic nezmohou, nýbrž zde třeba působení síly, která hne předmětem, tedy též jakési pomoci.

Z toho patrno, že na zevnější předměty nutno působiti zevnějšími prostředky, smysly, slovy nebo silou jinou: rozum sám, vůle sama, tedy pouhé myšlenky nic nezmohou.

[1]) Antonelli: Lo spiritismo I. 49.

[1]) Dr. Dippel, l. c. str. 221.

Proto nikterak není možno, by si člověk myslil a chtěl, a hned by stůl skákal; — to se děje někde v pohádkách; aneb aby si něco myslil o druhých, a hned to již věděl, byť i byl 100 mil vzdálen. Mimo to jak možno pak vysvětliti zjevy, které se stávají i mimo vůli media, ba i proti ní, aneb zjevy, o nichž medium nevědělo a jichž neočekávalo?

Zde jest tedy třeba nějakého prostředí čili nějaké síly, kterou by medium neb přítomní vůbec pracovali a tak pokusy činili. Síla tato může býti nějaká síla známá, a to buď síla hybná či mechanická, nebo magnetická, nebo elektrická; nebo je to snad nějaká síla neznámá, kterou třeba teprve vyšetřiti a pojmenovati. K těmto čtyřem domněnkám dají se zařaditi všechna různá mínění ve směru tom.[1])

B) Síla hybná, mechanická.

Výklad: Vůle naše působí v těle na svaly a nervy, tak že se pohybují, pracují a jednají, a to tak, že si časem celého pochodu nejsme ani vědomi. Tak když chceme, jdeme, pohybujeme se, sedneme si. Ano, někdy se i stane, že nejsme si ani pohybu svého vůbec vědomi; konáme něco, a pak teprve si uvědomíme pohyb svůj, tak že mimovolně zvoláme: „Co to vlastně dělám?!“ Tak děje prý se i ve spiritismu: Ruce se položí na stůl, nastane ticho, svaly se počínají stahovati a roztahovati, o čemž vlastně ani nevíme; tyto nepatrné síly všech přítomných se spojí a pohybují stůl. Zjev se děje neuvědomělou silou, která vzniká z pohybů našich svalů.

Co se týče rozumových odpovědí, i tu prý jest výklad na snadě. Richet praví: „Všechny odpovědi jsou takové, že nepřesahují vědění media; jsou to pojmy a vědomosti, jež medium, byť i nemělo jich nyní, když se táže, mělo aspoň dříve. Při schůzi

[1]) Srovnej: A. Jeanniard du Dot: Où en est le spiritisme, sa nature et ses dangers. Paris 1900 str. 16. a násl. — Fossa: La chiave dello spiritismo II. str. 5. a násl. — Antonelli: Lo spiritismo II. str. 4. a násl., a j.

jest ticho, rozum nepracuje, a tu pojmy se opět vybaví a nevědomky pomocí pohybů svalových přenášejí se na stůl a dle těchto pohybů se stůl pohybuje. Je tomu právě tak, jako se přenášejí myšlenky ve slova a na jazyk nebo do péra; myslí-li kdo nějaké slovo, tu ruka sama sebou počíná se hýbati a psáti; tak děje se na psychografu a podobně i na psacím stroji. Medium je při tom pánem ve společnosti, a řídí tak všechny pohyby v jednu sílu.“

Proti tomuto výkladu lze však mnohé namítati. Předně, i kdyby se připustilo, že v našem svalstvu tyto pohyby jsou, jak jest možno, že tato síla tak nepatrná, že jí ani sami nepozorujeme, pohybuje těžkým stolem, a to i tenkráte, když se ruka oddálí, do výše se zdvihne? Někdy pak se stane, že i přítomní touto silou jsou uchváceni. Jak možno však vysvětliti si i jiné zjevy, ku př. přenášení předmětů? Vždyť pohyb stolu jest jen začátkem vlastních kouzel.

Co se týče odpovědí, jest jisto, že mnohé zapomeneme, a tu pak se pojmy takové časem vybaví, náhle si na ně vzpomene. Avšak což když zjev spiritistický přesahuje vůbec vědění media? Když mluví o věcech mediu vůbec neznámých, ku př. o věcech lékařských jako lékař? Anebo mluví-li jazyky, o nichž medium nikdy neslyšelo? Tak dcera soudce Edmondse mluvila nářečím kmenů Chipewa a Monomic; nebo medium chlapec mluvil čínsky, ač nikdo čínsky neznal než dva přítomní, kteří se řeči té naučili v Kalifornii; nebo medium paní Hoytová a pan Smith, kteří znali jen anglicky, při schůzi však mluvili italsky. Anebo hraje-li medium, ač hráti neumělo, jako dcera senátora Tallmage, která neznajíc pranic hráti, při schůzích hrála pěkně kusy Mozartovy a Beethovenovy?[1]) Jak je pak možno, že stůl neb jiný stroj i bez dotyku píše, a to i mezi dvěma složenými deskami? Mimo to dějí se pokusy i bez media.

Patrno tedy, že jest velmi těžko vysvětliti takto zjevy jednoduché, že však je vůbec nemožno vysvětliti

[1]) Antonelli l. c. II. str. 12.

tak věci složené. Případy zde uvedené jsou ovšem tak vzácné, že by jistě bylo třeba, dříve je důkladně dokázati, a lze pochybovati, zdali jsou pravdivy. Jinak je výklad tento dosti jednoduchý a dosti často se ho užívá, avšak je slabý.

C) Síla magnetická.

Výklad: Postavme někomu před oči nějaký předmět, ku př. skleněný knoflík. Pozoruje-li jej člověk nepohnutě dlouhou dobu, tu dojmy tím vzniklé znaví úplně mozek, a tak vzniká v člověku stav podobný spánku, který se nazývá hypnotismem; tu nemá člověk více vlády nad svojí vůli, neuvažuje o sobě, nepřemítá o tom, co dělá, koná, co mu kdo poručí, a když se vrátí opět do bdělého stavu, nepamatuje se na nic. A tak možno mu tu vpraviti myšlenky, které si kdo přeje, a vnuknouti mu, by konal, co kdo chce. Mesmer, otec a zakladatel hypnotismu, vykládal vše tím, že předpokládal v člověku, který takto na druhého působí, jakési tělísko, fluidum, které při pokusech přechází na spícího, působí na jeho tělo, nervy je k sobě přitahuje a odpuzuje, a tak přenáší na spícího všechny myšlenky; působí tedy podobně jako magnet na železo, a odtud jméno síla magnetická. Totéž děje prý se ve spiritismu! Osoby usednou a čekají, až se stůl pohne. Nejdříve se připraví, myšlenky se soustředí, očekávají napiatě, zvědaví jsou ve velikém rozčilení, tím se znaví, a tak upadne snadno některá osoba do hypnotismu. Aspoň na jeden okamžik není si vědoma, co činí, a tu nemá na mysli nic jiného, než až stůl se počne hýbati pod prsty nebo i s prsty, a v tu chvíli udeří do stolu, přijde hned k sobě a na nic se neupamatuje. Protože byla v hypnotickém stavu, může i velikou sílu vyvinouti, až stůl skáče! Ostatní vstávají a tím působí též více na stůl, při čemž myslí, že stolu následují, kdežto ve skutečnosti jest opak toho.

Rovněž snadný jest prý i výklad odpovědí. Předpokládejme jen, že jeden z přítomných je delší dobu ve stavu hypnotickém, a tu na jedné straně slyší,

s druhé pak strany odpovídá — jest mediem. A proto musí býti k tomu též zvláště vycvičeno.

Naproti tomu nutno říci, že jest veliký rozdíl mezi hypnotismem a spiritismem. V hypnotismu spojuje se člověk (hypnotisující) s člověkem (hypnotisovaným), ve spiritismu však vstupuje člověk, či aspoň chce vstupovati ve spojení s duchy, tedy do řádu mimopřirozeného. Též předmět jest jiný; hypnotismus obírá se věcmi z tohoto světa, ve spiritismu však vykládá se obcování s duchy a o věcech posmrtných; vstupuje tedy spiritismus v pole náboženské. A tak je tomu i co se týče dovolenosti, neboť je-li hypnotismus nedovolen a jen ve zvláštních případech lékařům u přítomnosti jiných se dovoluje, děje se tak, protože spící jest úplně v rukou hypnotisujícího, který s ním může dělati co chce, tedy i špatnosti prováděti, protože dále ve spícím povstanou často nemoci (padoucnice), vyvinou se v něm nemoci rodové (jsou-li v rodině), a zůstanou v něm i různé náklonnosti (nemravné, jsou-li osoby hypnotisované jiného pohlaví) k hypnotisujícímu. Spiritismus však vstupuje na pole náboženské, a proto jest, jak vidíme, nedovoleným nejen pro děsné následky přirozené (nemoci atd.), nýbrž i po stránce náboženské.

Rovněž není v hypnotismu žádná síla magnetická, neboť co vlastně stav hypnotický přivádí, jest podnes hádankou. Sám největší znatel hypnotismu, James Braid, připisuje vše velikému přepětí a podráždění obrazotvornosti, tím, že nervy se rozčilí, soustředí se duch ve své pozornosti; mimo to se takový stav vyvolá i bez hypnotisujícího, aneb i když tento jest vzdálen. Proto též o celé síle nic není známo.

Konečně lze i jinak odpověděti přímo: Ve spiritismu není třeba ani žádné připravy; často udělá-li se řetěz při zábavě, stůl se hýbe, aneb rozpustí-li se řetěz, stůl se pohybuje. Předměty samy se pohybují, skáčí, točí se atd., i když medium se jich nedotýká nebo jest v jiné místnosti. Dají se snad předměty ty též uspati či hypnotisovati? A není ani třeba, by media se někde vyučila; vždyť se stávají medii najednou, i nevědomky. Kterak konečně bylo by možno vysvětliti

písmo mezi dvěma deskami, nebo to, jak tužka sama píše odpovědi na dané otázky atd.?

D) Síla elektrická.

O této síle poznamenává dr. Dippel: „Mají-li a musí li se spiritistické zjevy vůbec vysvětliti přirozenými silami, tu jest nám ovšem mysliti na prvním místě na sílu elektrickou.“ [1]) A vskutku, elektrická síla působí na všechny smysly naše, a to velmi rozličně. Přiloží-li se k oku, zableskne se v očích, v uchu působí šelest, na nose cítíme zvláštní dojem čichový, na jazyku má chuť kyselou, na kůži máme pocity teplé a pocity bolesti. Má tedy síla ta jakousi povšechnou povahu, působí rozličné výsledky. Nuže, dle dr. Zöllnera, fysika, [2]) „ve všech tělech spočívá elektrická síla, která uvede-li se v činnost, může i největší sílu překonati.“

A vskutku je známo, kterak ohromná jest síla elektrického proudu! Po tomto výkladu praví dr. Schneider: [3]) „Dle toho nepůsobí nám zcela žádných obtíží, bychom vysvětlili pohyby stolů, židlí, zvonků, tahací harmoniky jakožto účinek síly elektrické. Protože však síla elektrická má veliký vliv i na síly nejmenších částek a může je v prvky rozložiti (— tak rozkládá elektrický proud vodu ve vodík a kyslík, při čemž ovšem voda mizí —), mohlo by se takto v největší nouzi i tak zvané pronikání pevných těles (— květina propadne skrze stůl —) přivésti na účinek elektrických sil tím, že tělesa proudem elektrickým rychle se v prvky rozkládají (— nastane otvor a věc rychle pronikne —) a pak opět rychle se zase pojí. Teplota, kterou Zöllner pozoroval, a světelné úkazy, které Slade při tom poznal, přivádějí nás, jak se zdá, na elektrickou sílu. Konečně nebylo by vůbec nemožno, by elektrická síla, která těleso rozkládá v prvky, v neviditelné plyny,

[1]) Dippel, l. c. str. 222.
[2]) Zöllner, Wissenschaftliche Abhandlungen I., 459.
[3]) Schneider, Der neuere Geisterglaube, str. 404.

rozložila též jiná tělesa, jež tak na okamžik mizí a pak se opět objevují; tím by se zmizení a objevení věci opět vysvětlilo.“

Ovšem že neznáme všech sil elektrických, které jsou v nás, a že těmi, které známe, dají se mnohé zjevy vysvětliti. Avšak proti celému výkladu mluví hlavně ta okolnost, že síla tato není ničím dokázána. Jistě bylo by třeba, by síla tato nějakým způsobem se jevila při pohybu stolu, by rukou na stůl přecházela; avšak nikdo z přítomných necítí ničeho ze síly elektrické, nemá žádného pocitu, jaký se vyskytne, spojí-li se jich více v řetěz a projede-li všemi síla elektrická. Podobně spojíme-li kterékoliv předměty dráty i s tím nejjemnějším měřítkem síly elektrické, není tu ani té nejmenší známky. Ani o příčině její není nic známo. Elektrická síla musí se zajisté vybaviti, nějakým způsobem v činnost uvésti; děje však se něco zde? V některém případě, kdy se vyžaduje ku př. spojení rukou, mohlo by se na něco podobného mysliti; avšak této přípravy není třeba.

Naopak možno též souditi tak, že by si medium mohlo lehce pomoci použitím stroje elektrického: elektrická síla však do dálky mizí, zde pak medium může býti i v jiné místnosti.

Konečně prof. Weinhold pokusil se vskutku o to, by některé zjevy provedl pomocí přístrojů elektrických; to však se mu podařilo jen na takových osobách, kterých dříve použil Hansen k pokusům magnetismu živočišného, při tom pak bylo nápadno, že osoby jevily tím menší schopnost k síle elektrické, čím více času uplynulo od pokusů Hansenových; teprve po opětném magnetisování dostavila se opět chápavost . . . Sám pak končí takto: „Nutno výslovně podotknouti, že úkazy moje nesmí se porovnati s Hansenovými co se týče postupu původu; byloť seznáno, že Hansen ani elektrických strojů nepoužívá, ani sám síly elektrické nevyrábí; rovněž i vzdálenost, na niž elektrická síla působí, jest mnohem menší než ta, na jakou působí Hansen . . . Patrno tedy, že ani živočišný magnetismus,

a tak ani spiritismus nedá se silou elektrickou objasniti a vysvětliti.“ [1])

E) Nějaká síla neznámá.

Zjevy spiritistické působí prý zvláštní síla nová. Crookes se domnívá, že je to síla duševní, psychická. V jistých, nám ještě nedokonale známých okolnostech objevuje prý se v člověku síla, která působí bez těla, bez svalstva tělového, do určitých vzdáleností. Protože jest při zjevech spiritistických třeba media, můžeme míti za to, že síla tato jeví se zvláště u osob podobného ústrojí a od nich na venek vychází; jako pak duše působí na tělo a řídí naše pohyby, tak i zde působí silou touto mimo tělo, ovšem neviditelně. „Tuto sílu nazval jsem duchovou, protože má původ svůj v duši. Neodvažuji se též tvrditi, že by nemohla vycházeti i od nějaké bytosti rozumné.“ [2])

Naproti tomu jiný učenec, totiž professor Thury v Ženevě, hájí názor, že zde není nějaká zvláštní síla, nýbrž jakási látka (Psychode), podobná etheru, látce to, která sprostředkuje naše vidění, která donáší vlny zvukové od předmětu zvučícího k našemu uchu. Též tato látka proniká všechno, tedy i naše ústrojí, a nazývá se též silou elektrickou: jeví totiž sílu životní, která i do dálky působí jako elektrický proud. Látka tato nachází se mezi lidmi, a tu přenáší s jednoho člověka dojmy na člověka druhého, stahujíc a roztahujíc nervy a svaly; tím přenášejí se myšlenky a přání duše, tak že je to jakýsi druh telegrafu mezi dvěma neb více osobami.

Angličan Bray pak tvrdí, že tato látka vyplývá z mozku všech přítomných osob, působením pak media že tak zhoustne, že tvoří jakýsi nový mozek pro sebe, jakousi novou bytost, která se pak s přítomnými spojí; spiritisté pak myslí, že jest to duch.

[1]) Dr. Dippel, l. c. str. 224.
[2]) Crookes, l. c. str. 177—179.

Také Agenor de Gasparin tvrdí, že z přítomných vyplývá jakási látka, která hýbe předměty a pracuje při všech zjevech.

Látka taková má též rozličná jména. Tak jmenuje se fluidum magnetické (živočišného magnetismu Mesmerova), nervové, životní, ether nervový, duch nervový, šťáva nervová atd.

Zvláštní výklad podává nám též Karel z Reichenbachu svým fluidem, „Od“ zvaným. „Od,“ praví Leeser, [1]) „jest činitel, podobný magnetismu a elektřině, nevážitelný, který však jest přece poněkud od nich rozdílný, a jenž má své zvláštní zákony. Jest všude v přírodě rozšířen a má jako elektřina dva protivné póly, kladný a záporný, které se jeví i protivnými zjevy. Nemohou však všichni působiti na „Od“, nýbrž jen tak zvané osoby citlivé. Citlivé osoby jsou ty, které se snadno a více podráždí změnou okolí, podnebí a vnějšími okolnostmi, vůbec snadno se lekají, spí neklidně, nejsou velikými jedlíky, milují však studená jídla, salát, a opovrhují mastnými věcmi, jsou nerady v úzkých pokojích, snadno cítí pocity při přiložení magnetu, znepokojují se snadno světlem měsíce; nerady stojí před zrcadlem . . . Rovněž jeví divné náklonnosti k barvám, majíce odpor ke žluté a majíce rády modrou.“ Jak se poznají citlivci? Podle ruky. Reichenbach dal si podati levou ruku některé osoby, jel po ní ukazováčkem až ke špičce prostředního prstu, aniž se jí dotekl. Cítí-li osoba jakýsi vánek za prstem, jako kdyby někdo stýblem fouknul, jest citlivou.

Vizme póly! Citlivý nemůže pohleděti pravým okem do pravého oka druhého, nýbrž dívá se jen pravým okem do levého a levým do pravého oka. Může se též dotknouti prsty pravé ruky levého oka, avšak ne levou rukou, aniž by nedoznal v tomto případě pocitů bolesti. Z těchto a podobných pokusů patrno, že pravá strana jinak se chová k předmětům než

[1]) Leeser: Prof. Wundt und der Spiritismus. str. 29. — Dippel, l. c., str. 225.

strana levá; proto jsou obě strany polárními: pravá jest negativně polární, levá pak kladně polární.

„Od“ se dá přenášeti, a to dotykem, načež se jeví delší dobu v druhém tělese; „Od“ může býti i dále předveden pomocí tyče ze dřeva, ze skla, z kovu, neb jinou pevnou látkou. Při tmě vidí citlivý člověk světelnou tekutinu na předmětě, kterak zvláště na konci jako světelná pára z něho září. Nedotýkají-li se předměty, tu se přenáší vyzařováním a proniká i tři palce silnými čočkami skleněnými; pak i svítí, ano působí i pocity tepla a chladna. Tak ku př. citlivý člověk, jehož Reichenbach za medium užíval a který seděl v tmavém pokoji, viděl skrze zeď, silnou na plnou cihlu, pohyb ruky Reichenbachovy, jenž seděl v pokoji.

„Od“ konečně působí i jako hybná síla. Vezměme citlivého za ruku a položme na konec prstu do výše zdviženého kousek papíru, ku př. navštívenku; po chvíli počne se papír točiti, a to dovnitř k tělu citlivcovu. Ano, u většího citlivce jest proud „Odu“ tak silný, že přitáhne i magnet i krystaly, čímž vítězí „Od“ i nad magnetem.

Vysvětleme nyní jednotlivé zjevy spiritistické. a) Nejprve pohyb stolu. Reichenbach uvázal kol stolu dlouhé tlusté provazy, konce jich vzali přítomní do ruky a drželi je úplně volně; prsty všech byly obráceny ke stolu. Obyčejný snad pohyb stolu je tu ovšem vyloučen; avšak hle, po 40—50 minutách stůl se začne pohybovati, a to tak silně, že i přítomní jsou taženi, chtějí-li jej zadržeti. Výklad jest ovšem snadný: Z těla člověka vychází „Od“, přechází v předměty neživé, které takto přitahuje a odpuzuje, a tak povstává pohyb; je-li podlaha nerovná anebo jsou-li prsty v nepořádku, stůl skáče a překotí se.

b) Vizme dále hraní: Home drží ruku na kleci, v níž jest uzavřena harmonika, a ta hraje! Výklad: Pomocí „Odu“ působí nejdříve přitažlivě na harmoniku, a ta se roztahuje, pak síly popustí a harmonika sama sebou se stáhne, a tak vydává zvuky. Trefně ovšem poznamenává zde dr. Dippel: „Kdyby Leeser byl řekl, že mohl Home takto nějaký zvuk z harmoniky

vylouditi, mohli bychom se snad s výkladem tím spokojiti; ale melodii, dle pravidel hudebních složenou píseň takovýmto způsobem hráti, toť tvrzení povážlivé, které si nesmí žádný rozumný člověk dovoliti.“ [1])

c) Zdvihnutí těles a zmenšení tíže je též takto možno! Medium jednoduše přidá sobě neb věcem trochu více „Odu“, a to pólu protivného zemi; „Ody“ protivného pólu se přitahují; „Od“ země přitahuje tedy „Od“ v mediu neb ve věci, a věci ty nelze pak zdvihnouti — jsou těžké. — Na to vypustí hodně „Odu“, a jsou hned lehčími. „Podivno“ — dokládá dr. Dippel — „jak medium tu ten tu onen „Od“ dle libosti beze všech prostředků na se béře.“ [2])

d) Čtení skrze předměty, jimiž nelze viděti. Tu pronikají paprsky „Odu“ a medium vidí skrze předmět. Psaní je též snadné: medium totiž svojí silou „Odu“ přitahuje a odtahuje („Odem“ kladným nebo záporným) tužku, a tak píše. Též zhmotnění duchů možno: „Od“ se silně vykouří, zhoustne, jest viditelný — a tak „duch má tělo“.

* * *

Nuže, co říci o všech těchto domněnkách? Již P. Franco praví: „Vyloží-li se jedna, vysvětlují se jí ostatní, vyvráti-li se jedna, vyvraceny jsou i ostatní.“ A věru, ani jedna z nich není dokázána; zůstávají pouhými domněnkami. Zjevy máme a hledáme jejich příčinu; že však příčinou tou jest jedna z daných domněnek, nelze nikterak ani sebe menším důvodem dokázati; proto jest jich tak mnoho! Crookes sám připouští možnost toho, že jiná osoba takové síly používá; ale tu pak nepotřebuje media. „Od“ má podobnost s magnetismem a elektřinou, avšak v žádném citlivci nenalézáme zjevů podobných elektrickým, zjevů rozdílného pólu atd., až na zjevy spiritistické, které však máme právě vysvětliti nějakou již pokud možno danou a odůvodněnou silou. Avšak ani ta, i když ji chceme teprve dokázati ze zjevů samých, ne-

[1]) Dippel, l. c., str. 228.
[2]) Str. 229.

stačí, nevysvětluje zjevů všech. Všechny vysvětlují jen jeden neb více zjevů, ne však všechny; na nejvýše připusťme, že ukazují zjevy fysické, nestačí však na zjevy rozumové! Neb byť i síla duševní neb fluidum byly životné, přece nemají svého rozumu a své vůle; nejsou bytostmi samostatnými. Jak tedy možno, by rozuměly otázkám, by k nim odpovídaly? „Od" tedy by musil býti něčím samostatným, bytostí zvláštní. Avšak snad možno říci, že medium samo nevědomky si odpovídá, a tu že odpověď silou životní vychází ven a zavzní, jakoby přicházela od jiného. Budiž! Vychází-li síla z media nebo z přítomných, jest to síla jejich, síla, která má tytéž vlastnosti; nemožno vša:, by mluvila tak, že překonává schopnosti přítomných, buď že mluví o věcech všem neznámých, nebo řečí neznámou atd. Ovšem že takovéto zjevy se popírají jako jisté a že nebylo by tudy třeba vůbec po příčině zjevů takových badati. Avšak i ke známým zjevům spiritistickým, zdá se, že jsou posavad přirozené cesty trochu slabé, vysvětlujíce pouze jeden nebo druhý zjev, ne však více. Ostatně hájí rozličné domněnky i rozličtí učení muži, a proto, líbí-li se čtenáři některá, může jí dle chuti použiti. Takovým úsudkem končí i dr. Dippel, řka: „Výsledek všech těchto theorií jest dle všeho ten, že nervová elektřina, nervové fluidum atd. nedostačí k vysvětlení zjevů spiritistických." [1])

F) Síla, kterou jest teprve nalézti.

Snad se tedy nějaká síla ještě najde? Ovšem, neznáme všech sil přírodních, ať organických, ať neorganických, a tak objevují se časem síly, o nichž otcové naši ani zdání neměli. Podobně nelze ani nám tušiti, co naše potomstvo objeví. A totéž nutno říci o činnosti duševní, která až posud byla velmi málo poznána.

Síla, která se má nalézti, musí však býti silou přirozenou (— mluvíme tuto o silách v řádu přirozeném,

[1]) Dr. Dippel, l. c. str. 233.

kdežto o silách mimopřirozených uslyšíme později —); musí tudíž býti podle zákonů přírody. Síla tato, jsouc z přírody vzata, nebude tudíž proti sobě, proti přírodě, nebude odporovati zákonům přírody, a nesmí tedy býti ani proti určitým, nám známým zákonům přírodním. Na základě tomto vykládá Jeanniard ve své pěkné práci: [1]) Budoucí věda nezničí zákonů nynějších, nýbrž prohloubí je a vysvětlí; a tak i budoucí objevy vysvětlí nám věci nyní neznámé, avšak nezničí zákonů nám známých. Tak ku př. co zákona tíže se týče, těleso těžké tíží svojí klesá k zemi; nikdy se však neobjeví zákon, dle něhož těleso těžké polétne vzhůru. Podobně medium leží na zemi, svou tíží tíhnouc k zemi; vznáší-li se tou chvíli vzhůru, nelze říci, že je zde zákon, který se objeví, dle něhož tělo svou tíží místo k zemi tíhne vzhůru ke stropu. Zde tedy nutno souditi jinak, totiž tak, že zde musí býti síla, která tělo zvedá, tíži překonává, tedy mocnější jest. Jinými slovy: ač nevíme, co příroda všechno může, přece víme, co nemůže. Tak ku př. v člověku všech sil neznáme, víme však, že některých sil nemá; tak chybí mu schopnost, by poletoval, protože je těžký, chybí mu schopnost, by znal sám od sebe, bez použití všech prostředků, všechny neznámé věci, by viděl vzdálené věci dle libosti, by mluvil řečí úplně mu neznámou, by konal, co přesahuje jeho síly, vědomosti a schopnosti a t. d. Aby konal takovéto věci bez použití všech prostředků přirozených, to nebude nikdy možno, a proto bude se musiti vždy jen souditi, že v tom případě jest něco mimopřirozeného. Že by se snad ve spiritismu podobné zjevy dály, jest popříti; ani jeden podobný případ nelze uvésti ani přesně dokázati, jak v dalším ukážeme.

I medium, nachází-li se mezi přítomnými, neví-li neb nezná-li něco samo, může rozličným způsobem na druhé působiti prostředky nám dosud přesně neznámými a tak se všeho dověděti. A tu praví i dr. Walter: „Dá se očekávati, že vědě přírodní se podaří,

[1]) Où en est le spiritisme, str. 6 a násl.

ještě řadu záhadných zjevů odhaliti Neboť, jestliže kdo dříve v padoucnici. epilepsii, katalepsi, v blouznění, hysterii, které nyní věda lékařská zcela přirozeně vysvětluje, viděl jaksi posvátné nebo ďábelské nemoci, tomu poskytuje i mediánský stav spánku (ztrnutí) sotva jen jedinou známku, kterou lze pozorovati též při šamanismu, různé hysterii a jiných nervových nemocích.“ [1])

§ 6. Mimopřirozené příčiny jevů spiritistických.

Spiritismus tedy posaváde dostatečně a úplně vysvětlen není, a jsou to právě těžší zjevy, které jsou pro nás více méně záhadou.

Proto pochopitelno, že se mnozí obrací k řádu mimopřirozenému. Vždyť každý chápe, kterak v nitru jeho pracuje duch, a tu vzniká v něm i otázka, zda neexistuje i takový duch, který vůbec nemusí býti v těle, a zdaž i jeho duch, který déle živ býti chce, aby přijal odplatu za své činy, nezůstává i po smrti ve stálém spojení s tímto světem. Jestiť moc Stvořitelova neomezena, dobrota neskonalá, a člověk přece není tvorem nejlepším; pouhý duch byl by tvorem dokonalejším. Duch tento jsa oddělen od těla, tedy od věcí viditelných a hmotných, nepatří více tomuto řádu přirozenému, nýbrž jest v řádu mimopřirozeném. Jsou tedy tyto zjevy jejich prací? Vskutku, zjevy ty jsou podivné a nevysvětlené, a proto můžeme se tázati i po řádu mimopřirozeném.

„Jsou však zjevy ty skutečně takové,“ praví Wieser,[2]) „že nás nutí k tomu, bychom přijali nějakou neznámou rozumnou příčinu?“ O tom nemůže býti žádné pochybnosti. Když proslulí badatelé přírody i přes odpor svůj, přijmouti nějaké mimořádné příčiny, i přes své opačné nazírání, kterému hověli dříve, než spiritismus poznali, byli mocí skutků přinuceni uznati duchové bytosti ja-

[1]) Dr. Walter, l. c., str. 349. — Schneider, l. c. 413.
[2]) Wieser S. J., Spiritismus und das Christentum, str. 21.

kožto původce spiritistických zjevů, jest to velikým předsudkem proti možnému vysvětlení přirozenému. Můžeme však i toho zanechati a posuzovati skutky samy. Je-li těžko určiti, jak daleko přirozené vysvětlení stačí, lze nám přece udati některé zjevy, na nichž tříští se všechny možné pokusy, by se přirozeně vysvětlily. Sem patří tak zvané přímé psaní duchů. I když tužka mezi dvěma na sebe položenými tabulkami se pohybuje a v určitém, libovolně uspořádaném postupu jednu nebo více vět napíše, které obsahují odpověď na dříve danou otázku, musí tužku vésti nějaká rozumná bytost; toť nepochybno. Mimo psaní jsou ještě jiné spiritistické zjevy, které předpokládají očividně spolupůsobení tajemné bytosti rozumné, tak ku př. pokus s uzly, hraní na hudební nástroje, zmizení a opětné objevení se předmětů, zhmotnění duchů a vůbec všechny kousky, které vyžadují určité, dobře vypočtené souvislosti, určitého sestavení, a které jsou vyloučeny z přímého působení media, neb které nemohou od žádné ruky lidské býti vykonány. Přinesení čerstvých plodů ze vzdálených krajin jest bez působení jiné, od media rozdílné bytosti nevysvětlitelno. Konečně připamatujme si i často se přiházející objevení skrytých věcí, zvláště vzdálených a budoucích. [1])

Vizme dále, jaké jsou to asi zjevy, které převyšují řád přirozený a v čem se liší od zjevů přirozených. Jsou to předně takové účinky, které přesahují celou přírodu tak, že je příroda vykonati nemůže; tak ku př. by se slunce ve svém pohybu zastavilo neb obrátilo, toho nevykoná žádná příroda, ani viditelná ani neviditelná. Rovněž jsou zjevy, které sice příroda vykonati může, ale nikoli v tomtéž předmětě, na téže věci; tak ku př. vzkřísiti vskutku mrtvého. Přirozeně přivádí se ovšem do těla při jeho plození duše; avšak příroda nemůže do těla již vyžilého, v zemi se obracejícího, uvésti duši zpět, když byla již tělo vskutku opustila. Mluví-li člověk k mrtvému, by vstal, víme,

[1]) S Thomas: De oc. oper. nat. — Lorenzelli: Philosophia II. str. 517.

že jedná marně, neboť byť bychom i neznali všech vlastností hlasu našeho, a co vše hlas náš zmůže, přece víme, že neoživí těla, které přechází v rozklad. Toť jsou zákony přírody. Podobné skutky provésti by mohl jen ten, kdo jest pánem nad celou přírodou, viditelnou i neviditelnou, komu jest celá příroda podřízena a jenž jí tedy poroučeti a zákony měniti může. Obojí tyto zjevy ve spiritismu se nepřiházejí.

Jsou však ještě jiné účinky, které sice člověk vykonati může, a to v témže předmětu, avšak ne týmž způsobem; tak ku př. člověk může téhož nemocného uzdraviti, avšak nikoli tak rychle nebo najednou; člověk může zasaditi jádro a z téhož vypěstiti květinu, avšak teprve po delší době, nikoliv rychle, v několika okamžicích. A takovými zdají se býti zjevy spiritistické. Neboť každý může hýbati stolem, avšak ve spiritismu se zdá vše díti bez doteku; hráti na harmoniku může člověk také, zde však se jí nedotýká; tedy způsob, jakým se jednotlivé zjevy dějí, jest podivný a jak jsme dříve uvedli, tím se též liší od uměleckých kousků kouzelnických.

Způsob tento ukazuje, že zjevy tyto jsou proti zákonům přirozeným; neboť proti zákonům činnosti vůbec jest, aby věc se hýbala, aniž by jí kdo pohnul; proti zákonům akustiky by bylo, slyšeti čisté zvuky bez upotřebení nástroje; proti zákonům přirozeným bylo by, kdyby v místnosti za úplného ticha bylo cítiti vítr, kdyby stůl odpovídal na otázky nesnadné . . . A proto zdá se, že nutno souditi na příčinu jinou, mimopřirozenou. Tomu nasvědčují hlavně odpovědi, neboť dle nich, jak dříve již řečeno, původce jich musí býti rozumný a svobodný. Že by původcem tím byl člověk, nelze dokázati, a proto zdá se jim býti původce mimopřirozený.

K tomu sluší ještě uvésti, co praví Wieser: „Výpovědi medií, že nemohou jednati dle své vůle, nýbrž že se musí podrobiti cizí moci, nasvědčují tomuto výkladu.“ — „Jen tak dá se vysvětliti, že mediánská zjevení, při veškerém rozdílu v jednotlivostech, mají

přece jakousi společnou základní myšlenku, jakož i tak jen dá se vysvětliti podivný účel, který směřuje i přímo i nepřímo, jednak otevřeně a blíže, jednak tajně a vzdáleněji na jakýsi určitý pohyb ve vzdělanosti, jenž způsobuje úplný převrat zvláště v ohledu náboženském.“ [1])

Proti tomuto názoru dá se však ihned namítnouti, že Wieser uvedené věci psal v době, kdy mnozí hledali ve spiritismu spásu, kdežto dnes po všeobecném zklamání, jak později uvidíme, soudí se mohem jinak. Myšlenku základní hledati nutno — nikoli ve společném učení, jako spíše v člověku samém: v lidské pověře, v bažení po spojení se zemřelými.

Již z toho, že jest spiritismus cílem svým namířen proti křesťanství, — jak se dí dále, — patrno, že zde jednají duchové. Základní nauky spiritistické, jako o Bohu, o věčnosti atd., jsou však rozporny; podobnost pak jiných nauk spiritistických lze vysvětliti jednak z učení bludařů, z nichž spiritismus povstal, jednak z toho, že se media obyčejně vycvičí a při tom jistě i těmto základům se naučí.

Dále i spiritisté sami praví, že duchové zemřelých, ovšem dobří, se zde zjevují a jen někdy že špatní duchové připojiti se mohou.

Konečně pak původce sám vydává se za ducha. Toto tvrzení však nemá mnoho ceny, neboť to, že se při rozličných schůzkách duchové sami ohlašovali a že media tvrdí, kterak ve křečovitém stavu svém, při vytřeštění atd., jsou obklopena duchy, méně padá na váhu, jelikož dříve musí býti dokázáno, že ony odpovědi skutečně od duchů pocházejí a že vidění tato nejsou hallucinací medií. [2])

To byly by důvody pro řád mimopřirozený. Nuže, kdo jest mimo přírodu viditelnou? Na prvním místě je to Stvořitel veškerého řádu. Působí snad zde Bůh sám? K tomuto výroku neodvážili se ani duchaři sami, a mluví-li o duchu Krista Pána, považují ducha toho za rovného nám. A vskutku, pozorujeme-li zjevy spiriti-

[1]) Srv. Wieser, l. c. str. 21 a násl.
[2]) Wieser, l. c. str. 24.

stické, bylo by rouháním něco podobného tvrditi. Vždyť jeví se tu věci směšné, jako skákání stolu, házení, kousky uličnické a j., jsou tu zjevy, které místo lásky a úcty vzbuzují strach a hrůzu, člověka do nemoci přivádějí, za tmy pokoutně se dějí, jsou tu odpovědi směšné, lživé, rouhavé a nemravné, ano i takové, které Boha znáti nechtějí! Vizme dále, co vše musí medium zkusiti! Kde by tu byla prozřetelnost Boží? Konečně pak volí si Bůh za prostředníky – a to způsobem zcela jiným — osoby ctnostné, mravné, láskou k Bohu planoucí, kdežto media jsou pravým opakem toho. Vskutku rouháním by bylo, něco podobného si jen i mysliti.

Jděmež tedy dále a tažme se, kdo kromě Boha ještě působí v řádu mimopřirozeném? Rozum nám praví, že jsou zde naše duše, duše zemřelých, a to buď zemřelých v milosti nebo v nemilosti. Dále nás vede rozum a víra nás učí, že jsou zde bytosti úplně duchové, a to buď andělé dobří nebo andělé zlí, zavržení, plní nenávisti k svému Stvořiteli a k celému tvorstvu K těmto druží se nejblíže lidé, v nemilosti Boží zesnulí, kteří vlastní vinou od Boha odpadli a v nenávisti Tvůrce svého a všeho tvorstva se zřekli, lidé zavržení.

Spiritisté nečiní rozdílu mezi dušemi zemřelých a anděly, pravíce, že původcem zjevů spiritistických jsou duchové dobří; rozhodně však popírají, že by původcem mohli býti duchové naprosto zkažení. Původce sám nazývá pak se obyčejně duchem dobrým, duchem některého světce, andělem atd. Dle toho uvádějí se následující tři skupiny: a) duše dobré zemřelých (duše blažených a duše v očistci), b) andělé dobří a c) bytosti zavržené (andělé padlí a duše zavržených).

Spiritismus, jak patrno, hledá svého původce jen v první a druhé skupině. My však uvidíme, že jest rozhodně nutno vyloučiti skupinu první a druhou, a má-li vůbec býti ve spiritismu něco mimopřirozeného, pak že musíme vše připsati jediné skupině třetí.

A) Duše dobré zemřelých.

Dříve než přistoupíme k vlastní otázce, tažme se, zdaž duše zemřelých vůbec na světě se objevují, a pak, jak se asi objevují.

Na první otázku nutno odpověditi kladně, neboť předně neznáme důkladně stavu duše po smrti, jak žije, jaký jest její rozum, jaká její vůle, a proto nemožno dokázati opaku; mimo to dějiny staví nám před oči skutečné události.

Již Písmo sv. vypravuje, jak při smrti Krista Pána hrobové se otvírali, mrtví vstávali a objevili se v Jerusalemě. A také dějiny světské nám totéž vypravují. Sv. Augustin († 430) dosvědčuje, že zemřelí často se objevili a udali místo, kde chtějí, aby těla jejich byla pochována. [1]) Sv. Felix objevuje se obyvatelům města Noly. Známo též, jak sv. Stanislav biskup, když mu král Boleslav vytýkal, že si přivlastňuje neprávem kus pole, vzbudil z hrobu Petra, od něhož pole byl koupil a který již třetí den v hrobě ležel, přivedl ho před soud, kde dosvědčil nevinnost sv. biskupa, a pak opět umřel. Sv. Klára zjevuje se na svůj svátek sv. Terezii a povzbuzuje ji v započatém díle, a opět jiní svatí zjevují se blahosl. Veronice di Binasco. Někteří svatí připomínají zase svůj vstup do nebe; tak sv. Petr z Alkantary objevuje se sv. Terezii v okamžiku, kdy sám umřel; sv. Terezie v noci své smrti se objevuje více osobám; sv. Alois objevuje se ve své záři světici Marii Magd. de Pazzi. Označují též okamžik smrti svým milým, jako sv. František z Assisi, jenž označuje dobu smrti blahosl. Guyovi z Kortony, neb ukazují zvláštní zájem pro některé duše, jako sv. Kateřina ze Sieny, která pečuje o sv. Rosu z Limy. Vizme však hned také, jak se zjevují. Jednak mají tutéž podobu jako za živa; tak svatý Antonín, který se zjevuje v podobě, kterou měl na zemi; biskupové zjevují se ve svých odznacích, sv. Jan evangelista pod podobou orla; mučedníci a panny mají na hlavě korunu a v ruce ratolest

[1]) De cura pro mortuis c. 10.

(sv. Alžběta di Sconauge); jejich pohled září vždy čistotou nebeskou, ctnostmi a svatostí. Nejčastěji mívají kol hlavy zář svatosti. Zjevují se však též ve znacích jiných; na př. jako zářící hvězdy (sv František z Assisi, sv. Rosa Lim.), v kouli ohnivé (sv. German, svatá Chantal), svatost jejich stkví se ve světle, láska v ohni! Zvláštním znakem jejich jest též holubice, obraz nevinnosti duše; jako holubice objevuje se sv. Felix di Treves, sv. Benedikt, sv. Agrippina, sv. Terezie, v okamžiku po své smrti; někteří se objevují se znakem chudoby, jiní opět se znakem rostliny, jako lilie, která jest zvláštním odznakem panen.

Zvláště mezi všemi objevuje se Matka Páně. Zjevila se téměř všem zakladatelům řádů (sv. Petru Nolaskovi, sv. Raymundovi z Pennafortu, sv. Dominiku atd.), osobám jí milým, jako sv. Stanislavu Kostkovi, sv. Bernardettě. Objevuje se jako mocná královna nebes v rozličných tajemstvích svého života, (v Lourdech jako Neposkvrněné početí), vždy plna svatosti, vážná, vznešená, příjemná, kus to ráje nebeského, by člověka těšila, povzbudila, mu pomohla k životu svatému a čistému. [1])

Mrtví se tedy zjeviti mohou. Praví v té příčině Kaulen, [2]) že je to obecnou vírou všech národů, že zemřelí živým se objevují. Učení pak církevní nejen že nezavrhlo tohoto tvrzení, nýbrž naopak skloňuje se k němu (srovnej na př. různé zprávy o svatých, které církev přijímá).

O tom, kterak se mrtví objevují, jsou různé výklady, z nichž zaznamenáváme hlavně dva. Jedni totiž praví: a) Dle své vlastní povahy a přirozenosti, tedy způsobem sobě přirozeným, nemohou mrtví s námi ve styk vejíti, jelikož sami o tomto světě ničeho nevědí, a proto též b) nemohou žádnou moc míti nad světem, (aby ku př. sami ve spiritismu stoly hýbali atd.). Příčinu toho nutno hledati v bytí duší samých. Pokud jsou totiž na zemi, jsou duše spojeny s tělem a takto tělem, smysly, působí na svět; po smrti však nemají těla, tedy ani smyslů, a proto nic nevědí o světě (vždyť nemají očí a uší) a nemohou též působiti na svět. Sv. Tomáš praví: [1]) „Neznají, co se u nás děje", poznamenává však, že si v tom sv. Řehoř a sv. Augustin odporují, jelikož sv. Augustin popírá rovněž, že by znali osudy žijících na zemi, což sv. Řehoř tvrdí. Dovědí-li se tedy tyto duše něco o tomto světě, vědí to buď od duší nově přišlých nebo od andělů, nebo od Boha. A zjevují-li se na světě, děje se tak jen na zvláštní dopuštění a působení Boží.

Druzí však praví se sv. Řehořem: Zemřelí sami vidí, co se ve světě děje. Andělé vědí též, co se ve světě děje, duše zemřelých bez těla jsou pak jako andělé, chápají tedy jako andělé. A naše vědění zajisté nezůstává ve smyslech, ani ne v mozku, nýbrž v duši, a proto i když se tělo i mozek vyměšují časem, vědění zůstává. A tak duše i po smrti dále chápe, pamatuje se na ty, ku kterým poutána páskou lásky, a takové vědění rozmnožuje její blaženost. Ovšem, že i zde vázána jest na paprsek milosti Boží, který ji osvěcuje, pokud paprsek milosti Boží jí toho dopřává. Tak tomu jest i co se týče působení duší na svět viditelný. Pokud je duše v těle, působí na venek tělem; je-li však bez těla, působí na venek přímo. Vždyť právě tak, jako působí na tělo pomocí pohybu, působí pak bezprostředně na věci samé. I duše oddělená myslí, chce, má rozličné pojmy a úvahy, čímž nastává duševní pohyb, a tak může působiti na podobné součástky jako v těle lidském, na podobné látky, z nichž sestávají ústrojí v těle lidském. Konečně pak i člověk může na okamžik duší svou vystoupiti do světa nadsmyslného (vytržení svatých), a tak tedy může zajisté i duše volná sestoupiti na okamžik se světa nadsmyslného.

[1]) Antonelli II. 78. Poznamenejme hned, že tato zjevení nejsou články víry a proto mají jedině cenu dějepisnou; a proto též může každý o nich souditi, jak chce, byť se i některá nacházela v modlitebních knihách, breviři atd.

[2]) Wetzer-Welte, Kirch.-Lexik. IV. 850.

[1]) S. Theol. I. qu. 89. n. 2.

Rovněž není mezi nebem a zemí nějaká nepřekonatelná propast, neboť v celém vesmíru jest veliká souvislost jednoho stupně s druhým. Tak i pro duši není žádného zvláštního odloučení, leč duchové (totiž že jest duchem) a mravní (poslouchati, jak Bůh chce), které jí totiž vůle Boží ukládá; jsouc přítelem Božím, snaží se duše plniti vůli Boží tak, jak si Bůh přeje. Z toho patrno, že se duše může na nějakém místě objeviti, jestli ji tam něco (nějaká vzpomínka, touha, láska) táhne a neodporuje-li to vůli Boží, nýbrž spíše vyplývá-li to ze zvláštního určení Boží prozřetelnosti a spravedlnosti. Protože pak nejživější touha ta jest po smrti, jelikož duše ze světa neodcházejí — jak dí Plato — dobrovolně, nýbrž násilím, proto seznán tento úkaz opětného objevení se od těla odloučené duše často krátce po smrti. Ovšem však takové prodlévání jest velmi krátké, protože jest to jakýsi mimořádný, abnormální, nepřirozený stav duše. [1])

Přehlédneme-li obojí výklad, vidíme, že těžko zde rozhodovati. Již sv Augustin pravil: „Jak bychom mohli vysvětliti skryté, neznámé a od našich pojmů tak vzdálené věci, jako objevování se zemřelých, která se zřídka přiházívají a tak se nám blíže zkoušeti nedají, když nejsme s to vysvětliti, co známe z denní zkušenosti?“ [2]) A také toho ani není třeba, neboť byť se obě tvrzení rozcházela v tom, jak se duše zemřelých zjevují, přece shodují se v tom, 1. že připouštějí, že se duše zemřelých zjevovati mohou, a 2. že tvrdí, že tato zjevení závisí vždy na vůli Boží, vůlí Boží že jsou řízena, nebo že jí aspoň neodporují. To třeba míti dobře na paměti, neboť pak jest nutno, že jen taková zjevení mohli bychom jim přičítati, která odpovídají velebnosti a prozřetelnosti Páně.

Sem za příčinou úplnosti patří též zmínka o zvláštním výkladu Zöllnerově. Dr. Zöllner totiž nevykládá zjevů spiritistických bez působení duchů (pak bychom

[1]) Srov. Petz, Filosof. Erörterungen über die Unsterblichkeit, str. 140—150. — Dr. Dippel, l. c. str. 236 a násl.
[2]) Petz, l. c. str. 173. Pozn.

byli dříve musili o něm mluviti), nýbrž vykládá jen, kterak duchové na tento svět působí, totiž pomocí prostoru o čtyrech rozměrech. Každý prostor u nás má jen tři rozměry: délku, šířku a výšku. Ale již Kant tvrdil, [1]) že planety čím jsou od slunce vzdálenější, tím jsou dokonalejší a tím více rozměrů mají. I praví tudíž Zöllner, že jsou bytosti, které jsou dokonalejší a mají tudíž i čtyři rozměry, a bytostmi těmi že jsou duchové, kteří nemají těla. A proto mohou prý duchové čtyřrozměrového prostoru, kterého my ovšem neznáme, sestoupiti do prostoru našeho o třech rozměrech, kdež své umění provedou (neb si i něco vezmou), načež zase zmizí. Vizme příklad: Vezměme nějaký prostor (!) pouze o dvou rozměrech, o délce a šířce, ku př. tabuli, na níž leží nějaký předmět; aby předmět ten s tabule zmizel, převedeme jej do prostoru o třech rozměrech, který má tedy též výšku, čili jednoduše předmět zvedneme, tak že na tabuli ho není. Tak i duchové ze zdejšího světa o třech rozměrech převedou věc do čtvrtého rozměru, kterého ovšem neznáme, a předmět zmizí, po té pak jej přenesou zpět a předmět se objeví. Co řekneme k tomuto výkladu? Prostor má zajisté vždy jen tři rozměry; rovněž není prostoru o dvou rozměrech; vždyť tabule, je-li v prostoru, má též jakousi tloušťku, a to jest třetí rozměr; rovněž zvedneme-li předmět, zůstává předmět ten vždy v jednom a témž prostoru o třech rozměrech: předmět má vždy tři rozměry, a tu jej jednoduše oddálíme od jiného předmětu (tabule) v témž prostoru. Základ tohoto výkladu jest tedy nesprávný. Rovněž i přechod sám klade se tu úplně bez veškerého důvodu. Mimo to, když duchové uvádějí věci do prostoru o čtyřech rozměrech, mohli by tam duchové převésti i člověka beze smrti do své říše duchové; medium by tam mohlo vše seznati a pak se zase vrátiti! Proto dobře praví Wieser: Jakýkoliv pokus, domněnku tuto vysvětliti, slouží nám jen k tomu, bychom poznali její nicotu.

[1]) Dr. Dippel l. c., str. 211—216. — Wieser, l. c., str. 30 a násl.

Po tomto delším výkladě o duších zemřelých osob obraťme se ke spiritismu. Objevují se snad ve spiritismu skutečně, nebo aspoň mohou se zde objevovati duše našich zemřelých? Je tu snad aspoň někdy zjevení nějaké duše? Spiritisté tak tvrdí. Na tuto otázku zní jenom jedna odpověď, a to rozhodná: Nikoliv a nikdy!

Odporuje tomu všechno: náš pojem o životě budoucím, cíl života našeho, svatý ráz života věčného, svatost duší samých!

Co víme o životě budoucím? Duše zemřelých, které odcházejí v milosti Boží, očekávají spojení s Bohem a korunu svatosti; duše, které v tomto životě pracovaly a bojovaly, očekávají po boji klid a korunu odměny věčné, dle slov sv. apoštola národů: Dobrý boj jsem bojoval, život jsem dokonal, víru zachoval, za to jest mi připravena koruna nesmrtelnosti (II. Tim. 4, 7); tu není duše více poddána světu, netřeba se dále lopotiti, neboť setře Bůh všelikou slzu s očí jejich (Zjev. 21. 4), nastane klid věčný bez vyrušení, blaženost věčná a vznešená, která bude taková, že člověk bude nasycen, dosáhne svého cíle a po vznešenějším toužiti nebude moci. Ano viděti budeme jej, tak jak jest (I. Jan 3, 2), tváří v tvář (I. Kor, 13, 12), ba ani oko nevídalo, ani ucho neslýchalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co Bůh připravil těm, kteří ho milují (I. Kor. 2. 9). Proto baží člověk po statcích nebeských, bojuje proti hříchu, snáší utrpení ve vědomí, že „utrpení tohoto času nejsou rovná budoucí slávě, kteráž se zjeví na nás“ (k Řím. 8, 18).

Ano, takový jest život po smrti; jest to něco vznešeného, něco vyššího, nekonečného. Tak toho žádá rozum i víra, tak učí nás sám Spasitel, svatí Otcové církevní, a církev Krista Pána.

Nuže, jak odporným jest učení Kardekovských spiritistův o stěhování duší, dle něhož duše či duch, není-li úplně čist, začne opět znova: duch starce se stane opět zárodkem člověka, pomalu se vyvíjí, by znova žil na zemi, a to tak často, až bude zcela čist. Kde jsou tedy všechny mé naděje, má útěcha, cíl mého žití? Nový život, nová robota, větší nebo menší, a to

i v takových tvorech, o nichž nemám ani zdání! Proto též i ostatní spiritisté tvrzení toto zavrhují. Tak tedy i v tomto ohledu příčí se putování duší na tento svět našemu názoru o životě budoucím. Avšak i kdyby se duše nestěhovala, nemá klidu a pokoje! Vždyť musí stále býti připravena ta duše svatá, že musí každou chvíli opustiti své šťastné místo, aby navštívila, kde a kdy si ji kdo podle své libovůle vyvolá. A k čemu? By odpovídala na zvědavost lidí, dělala jim zábavu, točila stoly, skákala, házela předměty, strkala židle, působila kratochvíli a žerty, pomáhala mediu k výdělku anebo i podvodu! Duše svatá! To že by byl život věčný? To by měl býti život po smrti? Dělati otroka lidem, poslouchati každého media a lidí, kteří obyčejně nejsou v pověsti svatosti? Dělati komedianta, ať kdekoliv a jakákoliv osoba si to vzpomene? Nebyl by život posmrtný mnohem horší než nynější zde na zemi?

Tak uvažuje senátor Kajetán Negri, který s Lombrosem a Schiaparellim účastnil se schůzí v Miláně, o nichž jsme již dříve mluvili: „Tento duch (totiž duch John), který se hněvá, rozsvítí-li se světlo, bojí se ticha, nedělá nic než žerty a hlouposti, ničí v nás všechnu úctu k životu záhrobnímu. Ve jménu nebe, jest možno, aby veliké tajemství smrti vedlo k takovému cíli? Jest možno, aby přicházela duše zemřelého s druhého světa na zemi, by mi hodila zvonek na hlavu? Tu povstává ve mně nepřekonatelný odpor! Ne, to není tajemství smrti! Žasnu nad vesmírem, cítím nekonečnou velikost tajemství, která mám po smrti poznati, a při myšlence na onen život jsem pln naděje, doufání a přání. A tu bych měl viděti na místo všeho jen žerty, jaké činí John? Jak že, až budu mrtev, pak mám sloužiti nějaké budoucí Eusapii anebo i této Eusapii (mediu přítomnému), ač jsem mnohem a mnohem starší; mám pak běhati světem a zvoniti a tlouci bubínek nad hlavami přítomných, zvedati židle pod sedícími, tlouci na stůl, házeti zvonky? Tím že skončí se život? To že jest nejvyšší zjevení o životě budoucím? To že je budoucnost, která nás očekává? Ne! Není možno! Leč nechme toho, a mysleme

na něco jiného! Než spiritismus má účinek velice žalostný! Jisto jest, že základem jeho jest nezbytná potřeba nesmrtelnosti, kterou člověk nemůže udusiti a která se vším způsobem jeví. Duchové vyhnaní dveřmi vrací se opět oknem. Tu však nevěříme hlasu Božímu, který nám sliboval život budoucí, ale věříme více úderům stolu! Neškodná by byla tato pověra, jen kdyby toho nebylo, že takový člověk se rozohní, vzbudí v sobě náruživost a končí v šílenství, zoufaje sám nad sebou.“ [1])

Vizme také ráz života věčného. Smrtí loučí se duše naše s tímto světem a přestupuje do života věčného. Tyto dva životy jsou různé: jeden přestává a druhý nastává. A nebyl to člověk, který si je učinil, by je mohl podle libosti měnit; a člověk neobdržel též práva o tomto přechodu rozhodovati, neobržel práva nad životem svým, kdy a jak by chtěl odejíti. Právo to ponechal Pán a Tvůrce jediné sobě. A tak nemůže člověk jíti neb volati do života pozemského, by duše přišla zpět na zemi a zde žila. Takové jednání bylo by rušením zákonů přirozených, bylo by protipřirozeným. I zde praví dobře Walter: „Protipřirozeným jest toto obcování (spiritistické), protože jest to veliký a vážný zákon světa, že smrt tělesná vzdaluje odloučenou duši od libovůle žijících. Jako nemůžeme poroučeti duši po smrti (tedy odloučené), by se zpět v tělo vrátila, právě tak málo jest nám popřáno nějakým způsobem na ni působiti. Duchové se tedy nevracejí, protože a když se lidem zalíbí je zařikávati. Na prahu věčnosti má konec veškerá stvořená libovůle zde i na onom světě. „Zemřelí jsou v rukou Božích!“ [2])

Přidejme, že jest to vůbec proti přirozenému pořádku, by nižší řád poroučel vyššímu a tak i člověk duchu, který jest již povýšen nad tento svět.

Konečně známá nám zjevení svatých zcela se různí od zjevů spiritistických!

[1]) Corriere Nazionale di Torino, 4. října 1892. — Antonelli l. c. II. 60—61.

[2]) Simar: Der Aberglaube str. 16, — Walter, l. c. str. 306.

Z uvedených výše zjevů svatých patrno, že v jejich zjevech jest čísti čistou nebeskou lásku, vše září tu svatostí, je tu krásný účel: spása lidí, láska k Bohu a k bližnímu! Vizme jen některá zjevení Matky Páně a svatých.

Odpovídá snad ve spiritismu vše důstojnosti jejich? Aby po přání leckterého media klepali, tloukli stolem, házeli věcmi, dělali komedii? Měli by starší mužové plní vážnosti, jako Sokrates, Aristoteles, Plato a křesťanští světci, kteří varovali se i stínu špatnosti, s bázní a třesením na spáse své pracujíce, jednati zde jako uličníci, a to nemravní a lživí? Vždyť zjevy spiritistické jsou v plném slova smyslu sprosté, lživé, proti nevinnosti, což i spiritisté sami připouštějí. Výmluva spiritistů, že jsou tu v tomto případě duchové zlí, nic nepomáhá, nýbrž ta spiritismus odsuzuje. A připouštějí-li, že aspoň někdy přítomni jsou zlí duchové, odkud vědí, že v jiných případech jsou přítomni duchové dobří? Jediné ze skutků dobrých! Nuže, což neučí sami, že duchové zlí přijímají hlas a podobu duchů dobrých, aby tím snáze lidi oklamali, že sami lhou a pod.? Pak tedy i v těchto případech mohou to býti duchové zlí, a tak nemají spiritisté pro duchy dobré ani jediného důkazu! Naopak, jak jsou špatní, odvážní, sprostí, pokrytečtí a ještě horší, praví sám Kardek, když dí: „Duch často nemá jiného důvodu, než šílenou myšlenku, činiti zlé; jak sám trpí, tak mají i jiní trpěti; nalézá zálibu v tom, že je trápí a sužuje . . . Někdy pracují ze zášti proti dobru, a ze žárlivosti, že jiní z dobra se radují. Jiní snaží se pocitem sprostoty, která vše překoná, zmocniti se mravní slabosti některých osob, o nichž vědí, že nejsou s to, by odporovaly.“ [1]) Kterak mohli by svatí hledati takovým způsobem cestu k nám? „Nelze si mysliti, že by duchové takovými prostředky hledali k nám cestu. Kdyby síla media závisela na nějaké mravní jakosti media, tu by to bylo méně nápadným; ona však závisí na jakémsi nervovém rozechvění a slouží mno-

[1]) Buch der Medien str. 314.

hému za prostředek k výdělku. Angličané zdají se proto míti zvláštní náchylnost k duchům!“ [1])

Mimo to jsou zde i jiné otázky. Proč se neobjeví duchové častěji hned, proč zjevují se klepotem atd., proč nepřijdou hned v těle, ano i když se zjevují, proč tak pomalu, tak tajuplně, by se jich jen nikdo nedotekl a aby je jen stěží viděl, a podaří-li se přece někomu, že by je mohl blíže viděti, neb se jich dotknouti a je uchopiti, proč hned mizí, aneb se octne v jejich náručí podvodník-medium?

Mimo to, když se mohou tak lehko s námi spojiti, proč nepomáhají lidem více? Jak by to bylo dobré, aby poradili ve věcech zdraví se týkajících, aby někomu nějaký poklad odkryli, od neštěstí chránili a pod.? Jak snadno by se odpomohlo mnohému zlu!

Spiritisté, by dokázali totožnost zjevujících se duchů se zemřelými, dovolávají se totožnosti písma, hlasu a jiných známek svých duchů se zemřelými. Co se týče písma, najde se snadno nějaká podobnost mezi každým písmem, a je známo, jak i největší znalci písma se klamou, tak že tomu nelze přikládati žádného významu. Rovněž i hlas lze často napodobiti, aneb tak přizpůsobiti, že si přítomní z něho snadno podobnost dle své vůle vyhledají. Známo, kterak často ani lidí živých dle jejich hlasu nepoznáváme a často se klameme, tím spíše to tedy možno, jde-li o mrtvé. Rovněž tak snadno lze si vysvětliti rozličné jiné vady. Zde pak působí hlavně též sebeklam lidí, kteří očekávajíce ducha všude ho hledají a v každém okamžiku podobnosti spatřují. Přimysleme si ještě trochu chytrosti u media, a nebudeme již hledati důkazů v písmu. Mimo to písmo závisí též od přítomného stavu tělesného (třesení, strachu, rozčilení), tak že u mnohých lidí mění se i s počasím, a rovněž arci i se stářím. A jak jest možno, že duch, který tělo odložil, rozličná jiná těla proběhl, zachoval si najednou totéž chvění ruky, ač ruky nemá, tentýž způsob psaní? Totéž platí rovněž o nahodilých vadách tělesných. Jak je možno, že duch, ač nemá totéž tělo, má přece na těle tutéž jizvu, skvrnu a pod.?

[1]) Wieser, l. c. str. 34.

Jak byli by politování hodni, kdyby měli na věky i bez těla nositi všecky chybičky tělesné. Jak je možno, aby duch bez těla měl přece chyby těla svého?[1])

V tom tedy nemožno hledati žádného důkazu, a vskutku často v témž případě, kde některá osoba spatřuje jistou podobnost, jiní nevidí podobnosti žádné. Konečně i spiritisté učí, že často zlý duch béře na sebe podobu lidskou, přetvařuje se, aby oklamal, tak že je u nich vždy možno, že je to duch zlý, a nikoliv osoba zemřelá.

Jak tedy patrno, mluví vše proti spiritismu a vše vůbec dokazuje, že ve spiritismu není po zemřelých ani zdání. Vše to platí též o zvláštních zemřelých, totiž o duších v očistci. Byť i nebyly úplně čisty od poklesků malých a trestů časných, jsou přece ve stavu milosti, jsou přáteli a dětmi Božími, jsou to duše svaté. A proto i v jejich chování musí se vždy jeviti jen svatost. Stav jejich svatosti nemůže se po smrti měniti, a tak i po smrti musí stav jejich býti svatý. Takový jest pojem o životě duší svatých, a kdyby se nám mohly někdy — ovšem se svolením Božím — zjeviti, musil by se tu jeviti i jejich stav, stav svatosti, byť, jsouce vzdáleny od cíle svého, trpěly! Životy svatých nám též podobná zjevení vypravují. Tak čteme o sv. Markétě z Kortony, že se jí objevily duše v očistci prosíce ji, by se za ně modlila, by byly vysvobozeny ze svého stavu a spojeny s Bohem. Rovněž dovolávají se milosrdenství u Dionysia Certosina, také sv. Kateřina Sienská osvobozuje svého otce z očistce, který pak přichází jí poděkovat. Ano stává se, že se přicházejí duše takové poděkovat, ale pak se více neobjeví.

Žádají-li za pomoc, jsou vážné, plné smutku, bolesti, s pohledem prosebným, soucit vzbuzujícím, buď v mráčku, nebo v záři, pokynem neb slovem označují cíl svého příchodu, a buď vzdechy, neb hlasem označují svoji přítomnost. Nic není při nich, co by nebylo svatým a co by nevzbuzovalo soucitu a veliké touhy,

[1]) Wieser, l. c. str. 34.

aby byly vysvobozeny.[1]) Tuť zajisté vše, i způsob, i účel i příčina zjevení, Boha i jich důstojno!

Pravým opakem všeho toho jsou zjevy spiritistické. Jsou opakem našeho pojmu o životě duší v očistci, opakem naší touhy po životě budoucím, opakem veškeré povahy života budoucího, opakem stavu duší těchto svatých, právě tak jak jsme dříve vysvětlili.

Uveďme zde ještě ke konci jako doklad celé této části to, co praví spiritisté sami. Tak dí Kardek, že v jistém divadle nalezl množství duchů zhmotněných, kteří se pohoršlivě spolu bavili, že často jejich styk protiví se každé osobě, která má aspoň nejmenší cit pro slušnost, protože jsou sprostí, nestydatí, dotěrní, hanební, pyšní, zlomyslní a také bezbožní; rovněž jsou prý pokrytci, kteří pod dobré věci vsunou s promyšlenou chytrostí a hanebností špatné skutky a lživé průpovědi k tomu cíli, by zklamali dobrou víru svých posluchačů.[2])

Jiný horlivý spiritista, jeden z největších a nejslavnějších, Ludvík Konstantin Elifas Levi, mluví o pravých útocích proti mravnosti: Osoby přítomné cítí, jak se jich dotýkají a je svírají neznámé ruce. Tyto dotyky, o nichž se zdá, že dávají přednost dámám, nemají slušnosti a často ani počestnosti. Tušíme, že si dosti rozumíme.[3])

Des Mousseaux, o němž jsme se již dříve zmínili, vypravuje, kterak jistí duchové byvše vyvoláni, dovolují si na přítomných věci, o nichž je lépe mlčeti; při jisté schůzi objevili se duchové, kteří způsobili celou řadu pohoršení, hanebností.[4])

Všimněme si ještě, jak se bavili duchové při schůzích spiritistických, které se konaly v Římě r. 1875 a 1876. Schůze konaly se u malíře Rafaela Pistoniho; jeho dvě dcery, Anežka a Amalie, dělaly media a všem seancím předsedal prof. Felice Sufoni. Účastenství bylo

[1]) Srov. Antonelli II. str. 81. a násl.
[2]) Kardek: Kniha medií str. 172 (č. 134), str. 291 (č. 230).
[3]) Levi Elifas: Clef des grads mystéres str. 248 a 145.
[4]) Des Mousseaux: Les hauts Phénomènes de la Magie. Str. 349. — Antonelli l. c. II. str. 55.

hojné, a to i lidí z venkova, až z Neapole. Při jedné schůzi přišli duchové, mezi nimi Kingová, Pavel a Eleonora, jak se sami nazvali, a jiní. Rvali se mezi sebou jako psi; i přítomní obdrželi notné údery a poličky, a Kingová učinila žertík, namočivši prst do popela a pomazavši všem tváře. Pak bylo cítiti, jak jsou přítomní dotýkáni tu slušně, tu nemile a hrubě, uděřeni na záda, taháni za vousy, za uši atd., což zakoušeli přítomní nejen v bytě, ale i na ulici při světle plynovém, vracejíce se domů, úplně odděleni jeden od druhého. — Ovšem snadno si lze vysvětliti, že to byli asi upomínky na dřívější skutky spojené s obrazotvorností a sebeklamem. — Při jiné schůzi cítil Laurenti dvakráte, jak vrženo mu na hlavu hodně vody, jako by byl ve vzduchu nad ním šumící vodotrysk. Otřel si hlavu a myslil, že mu duchové dají pokoj; avšak v okamžiku cítil, jak jsou jeho vlasy naprášeny nějakou pomádou, kterou také namazáno čelo Tanfaniho a ještě jistého G. G., kdežto Manuccimu udělán tím na čele kříž. Učiněno světlo: všech obličej pomazán tekutou látkou barvy černé, snad totožnou s americkým voskem... Když odcházeli domů, obnovily se nemilé údery. Laurenti a Tanfani obdrželi takové rány, že jim vlasy rozcuchány . . . Laurenti byl tak udeřen do boku (a nikdo nešel mu po straně), že zavrávoral asi 5 kroků a byl by upadl. Totéž dálo se jim i při jiném odchodu na ulici.[1]) — Na konci zprávy stojí: Potvrzujeme nejpřesnější pravdu, a následují podpisy.

V tomtéž časopise je též zpráva o dvacetiletém mladíku, co týž sám se svými přáteli dosvědčuje: „Pokaždé, když ještě nyní po dvou měsících přemýšlím, co se mně stalo, obchází mne hrůza. Všichni položili jsme ruce v řetěz, byl jsem však přesvědčen, že se nic nestane. Asi tak za čtvrt hodiny cítím, jak elektrický proud vniká do mne shůry dolů, a sice tak, že pobouřen opustil jsem stůl a židli, a jako bez sebe běhal jsem volaje: Nech mne, nech mne! . . . . Následujícího dne donutili mne moji přátelé, bychom

[1]) Annali dello spiritismo in Italia 1876, str. 268; uvádí Antonelli l. c. II. 57.

zkoušku opakovali, avšak jen s psacím stolkem, pro nějž jsem měl znamenitou sílu mediánskou . . . Učinili jsme tak: tu vidím stále, jak září plamínky. Chyběly ještě dvě minuty do čtvrti, jak nám pravil duch, když cítím, jak chápou mne náhle dvě ruce za prsa a záda, jak proniká něco mým vnitřním ústrojím a svírá mne tak, že jsem pozbyl dechu, před očima nastala mi tma a svalil jsem se jak mrtev . . . Až na to se pamatuji. Když jsem se vzpamatoval, byli všichni u mne, postřikovali mne octem, třeli mně skráně, otevřena okna, avšak zář stála mi ještě před očima a trvala i chvíli po tom. Pomalu jsem se zotavil." — Při jiné schůzi ptali se přítomní (Rosati více nešel) ducha Eleonory, proč se tak dříve Rosatimu stalo, a obdrželi odpověď, že duch zlý spojil se s jinými duchy zlými, by zabránili dobrým skutkům, které konala Kingová (zdali však to, co konala, bylo dobré, posuď čtenáři sám dle toho, co dříve již řečeno). „Prostředky násilné, jaké byly s to, aby přivedly do křečí ženy, sprosté žerty s přítomnými . . . synové tmy nenávidí světlo, duchové zla pracují vždy ke zlu: to jest jejich dobro, jejich ráj!"[1])

To postačí již jistě každému, by viděl, jak nemožné a nepravdivé jest tvrzení spiritistů. Rozum náš a srdce i cit se příčí tomu, že by duše v Pánu zesnulých měly na povel lecjakého media kdykoli, kdekoli a jakkoli podle jeho vůle prováděti uličnické a bezbožné věci proto, by se vyhovělo zvědavosti lidské. Rozum náš touží, by nabyl po smrti vznešených ideálů, ideálů pravdy, krásy a dobra, které by ho úplně upokojily; svědomí naše vede nás k tomu, bychom dobře činili, zlého se varovali a trpěli v naději, že budeme za to od Pána, věčné to Svatosti a Spravedlnosti, odměněni; a proto i takový odpor srdce proti tomu, že by duše lidská přišla o svou důstojnost, že bychom se měli jednou státi špatnými, zlými, rozkolníky, že by v nás mělo býti zničeno to, co jest vznešené a krásné. Příčí se nám, že takový by měl býti život těch, které jsme milovali, život zesnulých přátel a dobrodinců, ro-

[1]) Annali dello spiritismo in Italia 1875. — Antonelli l. c. II. 59.

dičů našich drahých a příbuzných, kteří i stínu zla se varovali, vážně a svatě s nadějí na život věčný zemřeli, jichž život šťastně dobojován, jichž starší léta byla plna vážného žití, vážné přípravy na blaženost nebeskou, na korunu nesmrtelnosti, kterou Pán přislíbil všem, kteří ho milují. Příčí se nám, že by místo všeho toho měli býti připraveni — k čemuž by se dříve nebyli nikdy snížili — připraveni na to, by jakákoli žena si je volala k tomu konci, aby tropili komedii a kousky i nemravné i bezbožné, aby jí pomáhali vydělávati peníze nebo aspoň dostiučiniti zvědavosti lidské. Ne, toť nemožno! „Nechme odpočívati v pokoji, v posvátném tichu hrobu a v klínu věčnosti duše těch, které v životě jsme milovali, kteří nás těšili, kteří měli nemalou účast na našich nadějích a obavách, radostech a žalostech, kteří nás vedli na cestě dobra, kteří nás vychovávali a milovali láskou nesmírnou, nechme odpočívati v pokoji ty, kteří, jsouce na živu, toužili po nekonečném, že dosáhnou v druhém životě mnohem lepšího života, splnění svých žadostí a tužeb. Ano nechme odpočívati v pokoji naše zesnulé a nerušme jejich slavného klidu v hrobě."[1]) Ano! Odpočívejte v pokoji!

B) Andělé dobří.

Andělé jsou hned od stvoření svého pouzí duchové, t. j. bytosti, které mají rozum a vůli, ale těla nemají. Že andělé jsou, tomu učí nás výslovně zjevení Boží. Žalm 90, v. 11: „Andělům svým přikázal o tobě, ať ostříhají tě na cestách tvých!" Žalm 102, 20: „Dobrořečte Hospodinu všichni andělé jeho." K Žid. 1. 14: „Zdali nejsou všichni andělé duchové služební?" Ano Písmo sv. praví, že jich jest 9 řádů čili kůrů (Efes. 1, 21, Kol., 1, 16.).

Písmo sv. nám rovněž vypravuje, že Pán anděly stvořil, aby mu sloužili (Ž. 102, 20) a lidí ostřihali (Žalm 90, 11). Proto také i na světě se objevují, jako

[1]) Antonelli, Lo spiritismo II. str. 65.

při obětování Isáka (Gen. 21, 12), u Lota (Gen. 19), u Tobiáše (Tob. 5), jakož i v Novém Zákoně: Petr jest vysvobozen ze žaláře andělem (Sk. ap. 12); Pavel slyší o zachránění svém při ztroskotání lodi od anděla (Sk. ap. 27.). Také sv. Otcové církevní učí podobně (sv. Cyprian: ep. 78. „Anděly ve všech svých úkonech za přátele máme.") S tímto učením souhlasí i náš rozum. Člověk sám není bytostí nejdokonalejší, maje pouze duši v těle, ale nejsa duchem; proto mohou býti i pouzí duchové; ano tím, že Pán je stvořil, vyniká jen ještě více všemohoucnost Boží!

Dále Pán ve své všemohoucnosti nemusí sám poskytovati lidem vše přímo, nýbrž může použiti anděla jakožto prostředníka mezi sebou a člověkem, a i člověka jest důstojno, by používal vlivu vyššího, vida, kterak sám o sobě jest sláb a nebezpečí vydán; a anděl sám pln jsa horlivosti v milosti a lásce Boží plní vůli Nejvyššího a vede k němu své svěřence.

Ano církev učí nás i více, totiž že každý člověk má svého anděla strážného, který člověka vede a ostříhá po celý život až do posledního okamžiku, kdy i církev volá v modlitbách svých: Spěchejte mu vstříc, andělé Boží, a přijměte duši jeho!

Tak i v Písmě sv. anděl ostříhá Josefa egyptského (Gen. 48, 16), a též Judita dí (Jud. 13, 20): „Ostříhal mne anděl můj!" Spasitel rovněž učí (Mat. 18, 10): „Andělé jejich v nebesích vždycky vidí na tvář Otce mého", a ve Skutcích apošt., když sv. Petr vysvobozen přichází k ostatním křesťanům, tito praví: „Anděl jeho jest." (Sk. ap. c. 12.) Rovněž tak učí učitelé církevní a také dějiny nám dokazují v životopisech, hlavně svatých, zjevování se andělů.

Dle toho jsou andělé pouzí duchové, tedy bytosti vyšší než lidé, jsou bez těla, rozum jejich a vůle není vázána jen na to, co tělem svým chápeme, nýbrž jest v úplné volnosti, a také jejich poznatky jsou mnohem větší: mohou tedy více znáti. Přece však neznají našich myšlenek, neboť myšlení naše jest úplně svobodno, můžeme mysliti, kdy a co chceme podle vůle své, a proto, kdo by je chtěl znáti, musil by svobodu lidskou opanovati, ve vůli vniknouti. To však může jedině

Bůh, který jako dobro nekonečné může zaujmouti celou vůli naši, a tak ji celou znáti.[1]) Jakmile však myšlenka nějakým znamením na jevo se dá, jako v mluvě, rysy tváře atd., tu ji mohou znáti i andělé. Vždyť i lékaři, praví sv. Tomáš Aqu., mohou některé dojmy duševní poznávati podle tepny, mnohem spíše tedy andělé poznávají podobné změny tajné.

Mohou však andělé působiti na svět viditelný? Řád viditelný s neviditelným, jako všechny řády světové (dí sv. Tomáš), souvisí a to tak, že vyšší vždy nižšího se dotýká, k němu se pohybuje. Nejdokonalejším pohybem mezi všemi jest pohyb věcí s místa na místo, protože pohybuje věcmi, které již jsou hotové, dokonalé. Ježto pohyb tento jest ve světě viditelném nejdokonalejší, spojuje tak se světem duchovým a proto mohou vyšší bytosti (andělé) tímto pohybem ve svět vnikati.[2])

Anděl může tedy působiti pohyb zde ve světě. Protože pak ve vzduchu jsou rozličné částky různých věcí, z nichž se i předměty a tělo lidské skládají, může pohybem svým shromážditi jednotlivé částečky vzduchu atd., až tak zhoustnou, že učiní jakýsi — řekl bych — závoj, podobný tělu lidskému, a tak může se v těle lidském objeviti. Avšak to není anděl v těle lidském jako naše duše, která s tělem spojena jest v jednu bytost, nýbrž jen tak jako my jsme v oděvu svém, který dle libosti můžeme odložiti; anděl zůstává vždycky duchem, a to i tenkráte, má-li kol sebe závoj (řekl bych) těla lidského. Rovněž patrno z toho, že může působiti na naše tělo, na naše vnější i vnitřní smysly, že může mnohé předměty předvésti před naši obrazotvornost, jakož i pohybem působiti ve spaní, by utvořily se v naší obrazotvornosti rozličné obrazy.

Ovšem že Pán jest, kterýž rozličné řády a světy učinil, a jim meze vykázal, by nebyly překročeny a nenastal zmatek. Mimo to andělé jsouce služebníky Božími, plní vůli Boží, a jsouce v jeho milosti a lásce utvrzeni, jinak jednati nemohou. Z toho následuje, že

[1]) S. Th. I. q. 57 a. 4.
[2]) S. Th. I. q. 110 a 3.

andělé nemohou se objeviti, když by to bylo proti vůli Boží, když by to vůli Boží neodpovídalo, nýbrž jedině když jest to podle vůle Boží, se svolením Božím!

A proto jest třeba, bychom ve zjevení anděla shledali předně způsob jeho svatosti a vznešeného povolání důstojný, a rovněž musí i důvod a účel jejich příchodu býti důstojný velebnosti a vznešenosti Boha samého, nejen přiměřený stavu a povolání jejich.

Vizme nyní některá zjevení andělů. Andělé zvěstují lásku a milosrdenství Boží, jeho spravedlnost, jeho věčnou pravdomluvnost. Tak je Pán posílá k Abrahamovi (Gen. 18, 2; 23, 11; 19, 1), Lotovi, Jakubovi (Gen. 22, 24), Balaamovi (Num. 22, 31), Josuovi (5, 13), Davidovi (II. Král. 24, 17), Tobiášovi. A jak vznešený jest jejich úkol v Novém Zákoně! Archanděl Gabriel zvěstuje narození sv. Jana (Luk. 1, 11), vtělení Syna Božího (Luk. 1, 28), andělé slouží Spasiteli (Mat. 4, 11), zjevují se ženám po zmrtvýchvstání Páně, by jim hlásali radostnou tuto událost (Mat. 28, 3), anděl osvobozuje sv. Petra (Sk. ap. 12, 7), přikazuje apoštolům, by kázali v chrámu (Sk. ap. 5, 19). Andělé přinášejí modlitby naše k Pánu (Tob. 12, 12), provázejí duše zesnulých ku věčné slávě (Luk. 16, 22) a jednou zúčastní se posledního soudu (Mat. 13, 49).

Vždy je to zjev vznešený, postava úctyhodná, velebná, láskou zářící: v bílém rouše nevinnosti s křídly, které značí jejich vznešenost, ochotu a hbitost v plnění vůle Boží. Anděl je tu pravý sprostředkovatel mezi nebem a zemí, mezi Bohem a lidmi — vše člověka nadchne láskou, vnitřní radostí a touhou...

I dějiny mají mnoho příkladů zjevení se andělů, vždy však je tu táž vznešenost a velebnost, týž účel: čest a sláva Boží. Tak přicházejí, by se účastnili nejvznešenějšího úkonu zde na zemi, oběti mše sv. O svatém Nilu se vypravuje, že když sloužil mši sv., viděl, kterak sám i kostel obklopen jest nesčíslným počtem andělů; také sv. Samson z Dolu vidí při mši svaté, kterak obklopen jest anděly; blahoslavený Bonifác z Losanny vidí vždy dva anděly u oltáře, rovněž i svatý Oswald, biskup z Yorku. Rovněž přinášejí andělé sv. přijímáni, když žádajícím nemožno k sv. přijímání jíti.

Tak dvakrát sv. Stanislavu Kostkovi, sv. Bonaventurovi, ctihodné Idě, svaté Anežce z Montepulciana, blah. Veronice z Binana, ctihodné matce Anežce di Gesú. Jeví účastenství na našem žití. Tak zvěstují smrt v osobě mladíka sv. Simonovi Stylitovi, sv. Maximovi, svaté Aldegundě; doprovázejí k sv. přijímání blah. Lutgardu, sv. Eudoxii, mučednici za císaře Trajana, doprovázejí při smrti sv. Vincence, mučedníka v Saragoze, svatou Anežku, sv. Konstance, biskupa v Perugii, sv. Antonína, opata a j. Ano i když se objevují v podobě žebráka, jako ctih. Marii de Mailles a sv. Filipu Neri, vždy zřejmy jsou tytéž vlastnosti: velebnost, nevinnost, láska Boží . . Tak i o našem sv. Václavu se vypravuje, jak objevují se andělé, by ho chránili proti Radslavovi a císaři Jindřichovi.[1])

Nyní přistupme ke spiritismu! Spiritisté andělů ve smyslu křesťanském, totiž jako bytosti, které nikdy neměli a nebudou míti těla, by zde na zemi žili a život věčný si zasloužili, čili jako pouhé duchy neznají a proto také nemohou tvrditi, že by andělé v jejich schůzkách se objevovali. Mluví-li snad někdy někdo o andělích, tu buď nezná učení spiritistického, aneb anděly rozumí duše zemřelých čili dle nich duchy; všichni duchové pak dle spiritismu musí vzíti na sebe tělo, aby se očistili, a tak lidmi býti.

Tím bychom byli se spiritisty hotovi. Než dokažme přímo, že andělé rozhodně nemohou nižádným způsobem míti účastenství na spiritismu, ukažme, kterak úplně proti sobě stojí andělé a zjevy spiritistické, berouce za základ jednak to, co až posavad o andělích řečeno, jednak co výše praveno o spiritismu při duších zemřelých:

1. Andělé jsou bytosti svaté, a proto co řečeno o svatých v tomto ohledu, totiž o poměru k nám, o jejich životě atd., platí též o andělích.

2. Ze zjevů spiritistických nevyplývá pranic, z čeho by se dalo souditi, že Pán tak chce; neprospívá to vědě ani mravnosti, nýbrž naopak.

---

[1]) Uvádí: Antonelli l. c. II. 79—80. — Dr. Dippel l. c. str. 251.

3. Andělé jsou plni horlivosti pro čest a slávu Boží; ve spiritismu však často ani Boha neznají.

4. Je-li proti stavu duší od světa oddělených, by se světu opět podrobovaly, tím více jest proti řádu vyššímu, proti řádu andělů, poslouchati nějakého media.

5. Proti stavu andělů jest, činiti se směšnými, skákati, běhati, tlouci, zvonečkem zvoniti atd. . . .

6. Účel a cíl zjevů spiritistických jest, zadostučiniti lidské žvědavosti.

7. Jak často jsou původcové zjevů spiritistických nevzdělaní, sprostí, lživí, nemravní!

Takto jest patrna úplná protiva mezi obojím: Zjevy andělů dějí se zřídka, dle vůle Boží, z velmi důležité příčiny, způsobem vznešeným: ve spiritismu pak dějí se jevy dle přání lecjakého media, původce spiritismu, činí se otrokem lidským, způsobem úplně nedůstojným, a cílem jsou buď peníze nebo lidská zvědavost.

C) Bytosti zavržené.

Kdo vše až posud sledoval, přijde mimovolně na myšlenku, že snad působí ve spiritismu bytosti zavržené neb padlí andělé. A vskutku, musíme-li hledati ve spiritismu nějakou příčinu mimopřirozenou, tu ji můžeme nalézti jedině v padlých andělích.

Dříve však nežli pro to uvedeme důvody, zmiňme se blíže o tom, že jsou, že se zjevují, že mohou na lidi působiti, a v jakém poměru nalézá se křesťan k nim. Padlí andělé jsou též andělé. Leč jsou to ti, kteří v onom okamžiku, kdy se měli rozhodnouti buď pro svého Stvořitele neb proti němu, postavili se proti Bohu. Tím blaženosti věčnou dobrovolně opovrhli a ji od sebe odmítli a nalézají se tudíž ve své zatvrzelosti ve stavu nepřátelství, zášti a nenávisti k Bohu. Tak souhlasně uznává i rozum náš, že Pán, když člověku i andělům úplnou svobodnou vůli dal, jim též ponechal, aby se rozhodli pro něho a poslušností svojí svůj blažený stav si zasloužili a tím větší radosti a blaženosti požívali. Že tedy někteří svobodně proti Bohu se rozhodli, bylo jejich vinou. Rovněž i to, že se teď ve svém stavu nacházeji, jest jejich vinou, neboť rozhodnuti pro zlo jsou plni nenávisti k milosrdné a láskyplné ruce Stvořitelově.

A tak nazývá je Písmo sv. ničemnými duchy, nečistými ďáby, knížaty temnosti, lháři od počátku atd. V čele jich stojí vůdce Beelzebub, satan, ďábel (to jest: protivník záměrů a vůle Boží). Ano Spasitel mluví o cele říši duchů zlých (Mat. 12, 15). Buď totiž dle rozličných svých sil přirozených slabší z ďáblů se podrobili silnějším, neb vůlí Boží se stalo, by pak, když nechtěli Boha poslouchati, poslouchali ďábla.[1]) Rovněž tak učí i církev katolická na sněmě lateránském IV. r. 1215[2]): „Ďábel a jiní zlí duchové od Boha sice stvořeni jsou přirozeností dobří, ale sami sebou stali se zlými"; taktéž učí ve svých modlitbách a zaříkáních. Ze spisovatelů církevních uveďme jen sv. Justina mučedníka, který praví: „U nás náčelník zlých duchů, had, jest nazýván satanem." [3])

Rovněž patrno, že mohou na lidi zde ve světě působiti: Hříchem stali se špatnými; ježto však zůstali anděly, nebyla přirozenost jejich zrušena, nýbrž pouze porušena, a proto mohou tak jako dobří andělé na lidi působiti. Ovšem protože jsou plni zášti, nepřátelství a nenávisti k Bohu, jest i jejich působení takové. A kterak mohou působiti? Tím, že se snaží rozum a vůli nakloniti ke zlému, tedy mravně, neb fysicky, t. j. že útočí na tělo strhujíce je, svolí-li ke hříchu, právě tak jako útočník vrhá nepřítele svého v propast, nebrání-li se. První jest pokušení, druhé posedlost. Satan nemůže zničiti naši přirozenost, tedy rozum a vůli, a proto se snaží je svésti. Pokoušíť člověka tím, že předvádí před jeho mysl rozličné představy, které vzbuzují obrazotvornost, rozohňují vášeň, rozmnožují ještě žádostivost očí, těla a pýchu života. Ovšem že pokud se nesvolí, není hříchu. Působiti též může sváděje jiné pomocí

[1]) S. Th. I. q. 109 a. 2 ad 2.
[2]) cap. „Firmiter".
[3]) Apol. I. 28.

lidí špatných, nebo i nějakým jiným zevnějším způsobem, jako svedl první rodiče.[1]) O tom nám vypravují dějiny. Tak svádí první rodiče, pokouší i Joba (Job c. 1 a 2) s použitím zevnějších prostředků, nemoci (c. 2, 5, 7, 8). Podobně zabíjí sedm manželů dcery Raguelovy (Tob. 3, 8); ďábel vstoupil do Jidáše (Jan 13, 27), pokouší Ananiáše a Safiru (Sk. apošt.), Kristus Pán předpovídá, že pokušení nastanou (Mat. 13, 25) a sv. apoštolové nás nabádají k boji (I. Petr. 5, 8).

Tak i sv. Augustin praví: „Ďábel má jakousi moc... Kdyby mohl škoditi, jak sám chce, nezůstal by nikdo ze spravedlivých a věřících zde na zemi . . . Až do jisté míry je mu dovoleno, aby pokoušel.“ [2]) A sv. Isidor dí: „Ďáblové jsou bezbožní duchové . . ., pohybují smysly, vzbuzují pocity, ruší život, znepokojují spánek, působí nemoci, děsí mysl.“ [3])

Bytost zavržená však může, ovšem rovněž jen s dopuštěním Božím, působiti na tělo tak, že ho delší dobu neb i stále používá za své sídlo. Stav tento nazýváme posedlostí. Posedlý jest jakýmsi nástrojem, kterým ďábel vládne. A vskutku člověk sám již po hříchu ke zlému jsa nakloněn, může i ve zlobě své ďáblu býti podobným a tak pod jeho vlivem státi. Spasitel sice vysvobodil nás od hříchu, povýšil nás a dal nám prostředky, bychom vlivu ďáblovu vzdorovali. Při tom však nezměnil ani přirozenosti jeho ani naší svobodné vůle.

Za doby Krista Pána bylo mnoho takových lidí, již proto, že tenkráte hřích byl tak rozšířen, a pak jistě při příchodu Spasitele snažil se i zlý duch co nejvíce duší polapiti. Konečně, ovšem donuceni, vyznávají čest a slávu, božství Krista Pána. Čím více se život církevní šíří, mizí zase i moc i vliv bytostí zavržených. Co čteme v životě svatých i jiných lidí o nich, že moc duchů zlých zlomena a zničena světcem, často jsou jen legendy z pozdější doby, nebo u mnohých lidí lze si mnohé vysvětliti poblouzněním mysli,

[1]) Katech. římský 4. c. 15 n. 10.
[2]) In psal. 61, Sermo 1. n. 20.
[3]) De dif. seu propr. verb. c. 2 n. 14.

hysterií, jak tomu bylo u Luthera. Ale jsou též mnohé události skutečné toho druhu. V Písmě sv. na př. se vypravuje, kterak Spasitel sám dle sv. Marka vyháněl ďábly. (Marek 1, 34.) Tutéž moc udělil i apoštolům. (Mat. 17, 15—17.) To dosvědčují sv. apoštolové, kteří (Mat. 4, 24—8, 16, 28, Lukáš 8, 27) od zlých duchů uzdravují. (Sk. ap. 5, 16—19, 12. Sk. ap. 16, 16.) Tak i Tertullián ke konci druhého století po Kristu Pánu mluví o jejich moci: „Ať vydají nám někoho, o němž jest jisto, že jest ďáblem zmítán; jestliže kterýkoli křesťan tu rozkáže duchu, by mluvil, tu vyzná, že jest ďáblem, ač jindy lživě praví, že jest Bohem!“ Svědectvím toho jsou rozličná zaříkání církevní.

Mnozí (hlavně protestanté, avšak i katolíci) by rádi pomohli světu jednoduše odstraněním celé této látky z učení křesťanského, pravíce, že zde Kristus Pán přizpůsobil se tehdejším zvykům. Jednoduše prý jich neopravil, maje na zřeteli jen své božské poslání. Toho však tvrditi nelze. 1. Neboť proč by Kristus Pán měl blud trpěti, ač nešetří ani fariseů? Tím více, že pravda tato patří do náboženství! 2. Kristus Pán výslovně fariseje k ďáblům přirovnává (Jan 8, 44). 3. Hájí této pravdy i proti takovým, kteří již tehdáž ji popírali, jako proti Sadduceům, kteří popírali vůbec každého ducha. Zde se tedy nemohl přizpůsobiti! 4. Tutéž pravdu tvrdí i před apoštoly (Luk. 22, 31). 5. Sv. Lukáš byl lékařem, mohl tedy nemoc dobře rozeznati, odkud pochází. 6. Rovněž tak mluví i ostatní apoštolové (Luk. 22, 31); stejně i sv. Matouš a Marek popisují posedlost jako skutečnou nemoc.

Proti tomuto učení církve nalézáme po všechny věky u všech národů pověru o ďáblu. Namnoze zobrazuje se v ní ďábel přemrštěně, řekl bych s toutéž mocí a na témže stupni jako Bůh, který lidi ničí, a proto mnozí ze strachu uctívali jeho moc.

Nepřátelé církve, dříve než pověra důkladněji seznána byla, snažili se tento kult ďábelský církvi přičísti za vinu. Avšak opak je pravda: pravá víra činí všechnu pověru nemožnou a vylučuje všechen kult ďáblův a úctu k němu. Pověru tuto nalézáme hlavně u po-

hanů; pochází asi z vědomí, že člověk jest sláb, mnoho nezná a neví a proto bojí se moci jiných. Jeho slabé vědomí, že duše lidská jest nesmrtelná a že tedy i duše jeho nepřátel po smrti dále žijí, vede jej k tomu, by se jich bál jednak již pro ně samé, jednak proto, by i jeho známí nepřátelé zde na zemi se s nimi nespojili a tak mu neškodili. A proto aby si je naklonil, spěchá k bytostem zavrženým. Vše to důkladněji a obšírněji vyložíme později.

Odkud lze člověku pomoci? Pouhým zapíráním všeho nikoli; vždyť vědomí naší slabosti i vědomí o duši nesmrtelné nedá se zničiti, nedá se popříti. Zde jest tedy třeba člověka poučiti, dáti mu zbraň a uvésti jej na cestu pevnou [1])

A tak jedná církev naše, která vykládá pravdu určitě a jasně i o ďáblech, dávajíc člověku zároveň do rukou pravidla, která ničí pověru. Vizme hlavní: I špatní andělé jsou jen tvorové, a byť i byli vyššími bytostmi, nejsou Tvůrcem: nemohou tedy divy a zázraky činiti čili do zákonů Tvůrcem daných zasahovati, a tak řády a zákony Bohem dané přestupovati. Tím se ničí základ vší pověry; neboť pověra spočívá právě v tom, že člověk staví ďábla rouhavě na stejný stupeň s Tvůrcem a předpokládá v něm zázračnou moc a moudrost. Moci této chce pak použiti, a obrací se od Boha k ďáblu.[2])

Poněvadž jsou zlí duchové bez těla, pouzí duchové, jsou i od přirozenosti mnohem většími schopnostmi nadáni. Majíce tedy hlubší poznání, znají více sil v přírodě, mohou i na ně působiti a tak činiti věci nám podivné. Proto praví Schneider: „Při domněnce, že nějaký zjev pochází od ďábla, mlčky se vždy připouští, že příroda ve svém nitru skrývá síly, které zůstávají zrakům a rukám lidským nedostižitelnými, kdežto ďáblům pro jejich větší schopnost rozumovou a větší dovednost jest větší znalost přírody a duší k použití.“[3]) Proto také více pozorují, i jednotlivé úkony lidské, hnutí duševní, myšlenky i nevědomky pronesené, a tak

[1]) Srovnej: Katschthaler: Theol. dogm I. str. 270 a násled.
[2]) S. Th. I. q. 114 a. 4 a qu. 110 a. 4 ad 2.
[3]) Der neuere Geisterglaube str. 533.

mohou se jiných věcí dohadovati. Mohou se rychleji pohybovati a tak i vzdálené věci lépe znáti. Jasného však vědění budoucích věcí, které závisí na svobodné vůli naší, nemají, protože svobodu lidskou nemohou přetvořiti, jak jsme řekli o andělích. Proto též tolik klamu a lží. Jejich moc jest tudíž nepatrná a záleží v tom, že znají lépe síly přírodní a hnutí duševní.

2. Jejich vliv závisí na dopuštění Božím; toť druhý veliký zákon. Jsouť to tvorové, proto jsou pod mocí Boží; dále zákony jednotlivých řádů a říší tvorstva jsou od Tvůrce samého, jak rovněž dříve řečeno, a proto nelze nikomu je měniti a přebíhati, abych tak řekl, kam by chtěl. Proto mohou jen s dovolením Božím do světa vkročiti. Tak zní stálé učení církve. A již starým příslovím jest, že ďábel bez dopuštění Božího ani ve stádo vepřů vjíti nemůže.[1]) A jaké musí býti pohnutky, aby Bůh dopustil jeho působení ve světě viditelném? Ne malicherné, nýbrž Boha důstojné, právě tak jako i zázraky vyžadují určitých vážných důvodů. Proto nesmí křesťan v každém šelestu atd. hned hledati ďábla: to byla by právě již pověra sama. Tu by jednal proti učení církve, kdežto křesťan naopak při jednání svém má jej vylučovati a teprve v mimořádném případě by mohl mimořádné příčiny hledati.

3. Nechce-li člověk, pak mu zlý duch uškoditi nemůže; nemůžeť přirozenost lidskou a tedy vůli člověka zničiti. Tak učí církev. Ovšem Bůh může dopustiti na nás satanovo pokušení, by nás zachoval v pokoře a bdělosti (Mat. 26, 41), by nás zkoušel a naše zásluhy rozmnožil. (Jak. 1, 12.) Avšak i tu jest jen dobro jeho cílem; ve své dobrotivosti, milosrdenství a prozřetelnosti stará pak se a pečuje o nás a dá nám tudíž potřebných milostí, bychom pokušení odolali. Tedy (dí sv. Augustin) jen „štěkati může (ďábel), pokoušeti může nás, ušťknouti nemůže, leč bychom chtěli; neškodí nám nucením, nýbrž jen radou; nevynutí z nás souhlasu, nýbrž žádá jen.“ Rovněž zavrženo bludné učení: „Bůh připouští a chce, aby nás pokořil a ku pravé změně

[1]) Srov. Katschthaler, Theol. dogm. I. str. 364 pozn. 2.

přivedl, aby ďábel působil na naše tělo násilím a nás přiměl, bychom takové skutky konali i za bdění a bez všelikého zatemnění, pohybuje fysicky naše tělo i jiné údy proti jejich vůli.“[1])

Tak ničí církev katolická i tuto pověru. Ukazuje na ďáblovu nepatrnou moc: jest sice pokušitel, který hledá a obchází, avšak nic více; proti němu jest křesťan obrem, milostí a svobodnou vůlí obdařeným! A v tom právě spočívá velikost a vznešenost náboženství katolického, že člověka vede Boží autoritou pevně a jistě po cestě Stvořitelem mu vykázané. Staví člověka na jeho vlastní svobodnou vůli, činí z něho charakter, samostatnou povahu, která nezoufá v strastech a trampotách, nýbrž vždy se vzpruží pod ochranou Prozřetelnosti Nejvyššího a zmužile dále bojuje.

Nyní přikročme k spiritismu. Působí zjevy tyto bytosti zavržené? Odpověď zní: Jsou-li vskutku v jevech spiritistických mimopřirozené bytosti, pak jsou to jedině ďáblové a s nimi sbratření, navždy zavržení lidé. Dokažme zde, že ďáblové mohou jevy spiritistické působiti, a pak uveďme, které jsou důvody, jež zdají se dokazovati skutečnost ďáblů ve spiritismu.

Že padlí andělé mohou jevy tyto působiti, patrno ze všeho, co jsme dříve uvedli. Zlý duch může více věděti a více činiti; toť patrno ze všeho, co řečeno o andělích dobrých a nyní o zlých. Jimi tedy člověk podporován, může více poznávati a působiti, než vlastní silou. Mohou tedy: 1. stoly a věcmi pohybovati, údery a zvuky působiti, 2. smyslům předvésti rozličné předměty, na mysl působiti; zvláště když se člověk ještě sám jim poddává; proto upadají media ve spánek; 3. když se medium samo poddá a chce, může i jím samým působiti: rukou psáti, působiti na smysly, mysl, a tak na ústní odpovědi; 4. konečně mohou z částek ve vzduchu učiniti si obal, tělo, a tak se objeviti, jak řečeno o andělích.

A které jsou důkazy, že ďáblové zde skutečně působí?

[1]) Věta I. od Michaela de Molinos, zavržená papežem Innocencem XI. r. 1687.

Tomu nasvědčuje povaha původců jevů spiritistických, která se úplně shoduje s povahou zlých duchů, jak ji líčí Písmo svaté a církev.

Jaká jest jejich povaha? Písmo sv., které nám vypravuje o jejich jevech, líčí nám je jako pokušitele (Mat. 4, 3.), jako špatné bytosti (Sk. ap. 19, 12. — 1. Jan 2, 13), duchy nečisté (Mat. 12, 43), duchy zlomyslné (Luk. 22, 53), protivníky (I. Petr. 5, 8), Satan byl vrahem od počátku (Jan 8, 44), ukrutný k lidem závistivým (Job I., 9—11 a 2, 5), jenž může zatratiti (rozuměj stálým pokušením, svolí-li člověk) (Mat. 10, 28), obchází celý svět (Job 1, 7 a I. Petr 5, 8), pokouší všechny, škodí i tělu (Skut. 5, 3. I. Kor. 7, 5. II. Kor. 2, 11).[1])

Církev sama udává znamení, dle nichž možno působení ďáblovo poznati, a to ve formulích zaříkávacích. Zde však poznáváme, že není úmyslem církve, v každém neznámém případě ďábla hledati; bylo by to pověrou, proti které církev, jak dříve řečeno, vede rozhodný boj. To platí jen v případě, kde jest jisto, že jest nějaká příčina nadpřirozená, o čemž však rozhodovati nenáleží kněžím, nýbrž biskupu samému.

Ve formulích zaříkávacích uvedeno tedy: „Znamení pak ďábla, který činí člověka posedlým, jsou: neznámým jazykem mluviti, více slovy mluviti, neznámým jazykem mluvícímu rozuměti, vzdálené a tajemné síly objeviti, větší síly nad povahu a stav člověka jeviti, a jiné věci toho druhu, které čím více se jich v jednom případě nalézá, tím jistějším důkazem jsou.“ Af rozkáže, by ďábel vyznal, zda se nalézá v onom těle pro nějakou příčinu magickou (kouzelnou).[2])

Kdo důkladně projde jednotlivé jevy spiritistické, najde v nich vskutku mnohé podobnosti. Mnohé nauky souhlasí, žádný pak jev není protivný jejich povaze, a proto souditi jest ve spiritismu na bytosti zavržené; povaha jevů spiritistických odpovídá povaze skutků ďábelských.

[1]) Antonelli I. c. II. str. 68.
[2]) De exorcis. obsessis a daemone.

Proto i dle povahy ďáblů soudíme:

a) vzhledem k jakosti, že budou jejich skutky míti znak zloby a nenávisti a nic vážného, člověka důstojného;

b) se zřetelem k způsobu, že při dosažení skutků od bytostí jiných bude člověk Boha vzývati s odevzdaností a pokorou, nechtěje poroučeti a rozkazovati;

c) co se týče cíle, že zjevení dobrých povede vždy jen ku potvrzení pravd známých, k dobrým skutkům, k poznání Boha, jeho církve sv. atd.

Přihlédneme-li k jevům spiritistickým, jest závěr velmi patrný.

a) Co se týče jakosti: Ve spiritismu se dějí věci malicherné, dětinné, škodlivé, nemravné, slyšány jsou řeči necudné, uličnické ... tedy nic důstojného.

b) Vzhledem ke způsobu: Zde, kde se jedná i dle spiritistů o zakročení duchů, bytostí mimopřirozených, není modlitby třeba! A koná-li se někdy modlitba, pak jest modlitba tato hříchem, neboť předně žádají o zakročení duchů mrtvých, což Bůh tak často a tak slavně v Písmě sv. zakazuje, a přece Písmo sv. uznávají. Dále prosebníci takoví hned a určitě čekají duchy, i není zde odevzdanosti do vůle Boží, nýbrž jest to spíše rozkaz než modlitba v křesťanském smyslu.

c) Vizme nyní cíl a užitek! Cílem není objevení pravd ani pro tělo ani pro duši, nýbrž cílem je zanedbávání ctností, opovrhování pravdami.

Jak jsou mnohé odpovědi jejich nerozumné, dětinné, sobě odporující. „Co jest plno odporu, co jest klamné, škádlivé, posměšné, jest vlastní ďáblu ... Též nedostatek vědeckých sdělení vykládá se s tohoto stanoviska zcela prostě. Neboť Prozřetelnost nedovoluje jim, aby předbíhali přirozenému vývoji lidstva. Mohou sice jednotlivcům věci sděliti, avšak nic, co by mělo vliv na všeobecný postup ve vývoji lidstva.“[1])

[1]) Wieser, Der Spiritismus und das Christentum str. 28. až 30.

Řekne snad některý spiritista, že „t a k o v é jevy pocházejí jen od zlých duchů“! Z toho však patrno, že sami již připouštějí zlé duchy! Pro dobré duchy nesvědčí však zcela nic, vždyť při nejlepších odpovědích a pokusech objevili se původci jich jako lháři, špatní duchové, a jestliže tu a tam se to sice nedokázalo, tu mohli zůstati skryti, by jindy tím spíše klamali.

Ani nestačí říci: Lidé nejsou schopni, aby vznešené pravdy pochopili! Neboť i učitelé vykládají žákům o věcech jim posaváde neznámých a přece nadaní žáci učitele chápou! Tak i lidé jsou schopni seznati rozličné výklady o povaze věcí, o důležitých pravdách, o událostech dějepisných, a „tu by měli jistě všichni lidé větší uznání a díky, než za plané verše, za škádlení a bláznění, na nichž jen znemravnělí lidé zalíbení mají“.[1]) Jak by se dnes člověčenstvu prospělo, na př. sdělením toho, co jest vlastně radium a jaký jest jeho užitek, a podobně i sdělením o jiných věcech a silách!

Avšak proč nepomáhají aspoň jednotlivcům, na př. nějakému žebráku, proč neporadí příbuzný zesnulý (!) o nějakém pokladě? Proč nepomůže odhaliti provinilce a tak zachovati třeba svému nevinně odsouzenému příbuznému život? Proč nepomáhají policii hledati vrahy atd.?

Ještě hůře dopadá to se spiritismem na poli náboženském. Odpovědi jsou nejasné, neurčité, lživé, a proto těžko z nich něco sebrati, všemu pak vůbec nemožno věřiti. O tom důkladně přesvědčíme se v části druhé. Tolik však již z dříve řečeného jest patrno, že spiritismus povstal z bludařství a vede k nevěře. Všechna náboženství znají základní pravdu, že jest Bůh. O Bohu však duchové často nic nevědí. V každém náboženství mluví se uctivě o Bohu — zde však jest rouhání, opovrhování vším svatým. Ve spiritismu konečně se hlásá nemravnost, o čemž též více v druhém díle.

Výsledek jakýsi zde jest, ale jen nepřímý, že totiž spiritismus jakožto pověra, která tak rychle za nynější

[1]) Dr. Dippel l. c. str. 241—250.

doby pokroku se rozšířila, dokazuje, jak hluboko tkví touha, ve svědomí žádost a v rozumu přesvědčení v srdci týkající se nesmrtelnosti duše.[1]) Rovněž tím dáno povzbuzení, aby učenci obírali se více i jevy duševními. Než to jest jen nepřímý výsledek, ke kterému spiritismus nesměřuje, na který nelze tedy mysliti. Prof. Kadeřávek praví: „Věda ničeho nemůže od něho očekávati, jak sami spiritisté uznávají.

K Bohu spiritismus nevede, náboženství jest jím znesvěcováno ... ani mravům není pomoženo, neboť spiritistická zjevení jsou poduškou nepravostí; poměry sociální se netoliko jím neupraví, nýbrž spíše více zamotají; samo experimentování mediánské jest jakýmsi druhem vivisekce (tím že se medium uvádí do nepřirozených poměrů).“[2])

Některé jevy ukazují přímo na bytosti zavržené. Tak jeví veliký strach a bázeň ano i zděšení před posvátnými věcmi. Stoly pokropené svěcenou vodou zmítají se a třeba i lámou se v kusy; růženec položený na ně hází se na zemi. Tak ve Francii, u markýzky M., konala se v sále schůze, které zúčastnilo se pět osob, jež přivedly stůl k mluvení dle daných znamení. Najednou otevrou se dveře a vstoupí markýzka. Okamžitě stůl skáče, utíká rukám přítomných a nechce odpovídati. Při následující schůzi táží se stolu, by vysvětlil své dřívější chování: „Markýzka M. nosí pravou reliquii kříže.“ Markýzka byvši otázána, praví, že nosí v pouzdře upevněném k hodinkám opravdu částečku sv. kříže.[3])

Dále učí věcem nemravným a proti víře, zapírajíce věčnost trestů atd.

Rouhají se, jak již dříve uvedeno, a rovněž skrývají se za různá jména (2. Kor. 11, 14), avšak přinuceni mocí církevní, vyznávají, co jsou. Konečně vyznávají přímo, že jsou nepřáteli Božími.

[1]) Walter, l. c. str. 367—8.
[2]) Kadeřávek, „O spiritismu“ v Čas. katol. duch. 1881, str. 161.
[3]) Merie, Le merveilleux et la Science 356—357. — Antonelli, l. c. II. str. 54.

Dle dříve řečeného jest patrna i odpověď Kardekovi, jenž praví, že kdyby zde působil ďábel, pak by ďábel vyháněl ďábla. Na to lze totiž říci, že zde nevyhání ďábel ďábla, nýbrž že zde ďábel uvádí sebe mezi lidi.

Důkazy tedy jsou velmi patrny a proto mnozí spiritisté soudí, že původci jevů spiritistických jsou bytosti zavržené, pokladajíce spiritismus za staré černé kouzelnictví čili za umění konati věci podivuhodné pomocí ďábla. Tak již P. Gibier, známý příznivec spiritismu, vypravuje, jak i v hypnotismu někdy účastní se příčina vnější, neznámá, a uvádí, že prof. Lasegne když viděl, že se tato příčina objevuje, přerušil vše řka: Nevíme, kam se přijde.[1]) Jiný spiritista, de Guaita, nazývá spirismus „starým kouzelnictvím obřadním“.[2]) Rovněž spiritista Papus dí: „Spiritismus i magnetismu) živočišný tvoří dle okkultistů (zvláštní druh spiritistůs dvě části staré magie.“ Slavným byl též Regazzoni, který v Rusku, Španělsku, Řecku a v Africe dával představení. Svá představení konal i před uvedeným již des Mousseauxem r. 1856. Po různých jevech ne popíratelně mimopřirozených béře jej Mousseaux stranou a táže se ho, kterak tyto jevy může působiti. Na to mu medium po krátkém zdráhání odpovídá: „Při všech těchto mých nesnadných pokusech pomáhá mi malé vzývání ... avšak duchů dobrých!“[3]) Dle těchto slov volá tedy sám na pomoc duchy; zdali však dobří mu pomáhají, patrno z řečeného. Totéž dělo se již při starých pokusech magických. Rovněž tak vyznává i Élifas Lévi, učený spiritista: „Ano, byla a jest ještě nyní mocná a skutečná magie; ano, vše, co legendy o ní vypravují, jest pravda. Jediné, že zde zveličování všemi lidmi nejen se sotva přibližuje k pravdě, ale jest ještě i daleko za pravdou.“ Podobně i spiritista baron du Pôtet nevěřil dlouho jednotlivým jevům ma-

[1]) Dr. Gibier: Spiritisme atd. str. 385 386 a 333. — P. Franco l. c. str. 282.
[2]) Stan. de Guaita: Essai sur les sciences maudites str. 16.
Papus: Compte rendu du Congrès spirite str. 61.
[3]) Des Mousseaux: La magie str. 236—247 Franco l. c. 284.

gnetismu a připisoval je silám přirozeným; konečně po dlouhém studiu dochází k závěru, že spánek somnambulický a jasnovidnost jsou výsledkem magie: „Jest to týž původce, původce velmi určitě známý lidem v minulosti; co vy nazýváte fluidem nervovým neb magnetickým, nazývalo se u starých mocí tajnou, mocí duše, posedlostí.“[1]) Jinde zase obrací se proti těm, kteří chtějí jen přirozeně jevy vysvětliti. Vypisuje jednotlivě jevy spiritistické a pak praví: Magie zakládá se na tom, že mimo nás je svět, se kterým možno nám vejíti ve styk rozličnými způsoby; že nějaká síla přírodní, nám neznámá svou povahou, hýbe člověkem, jej sužuje, jakoby děsný vítr zmítal třtinou; že by ho odstrčila daleko, udeřila na tisíci místech v téže době, aniž může člověk tak činiti neb si původce všimnouti; že tato síla má své přátele, a přece zdá se, že poslouchá moji myšlenku, můj hlas na znamení, kteráž si ustanovím. Toť vše, co rozum nemůže připustiti; toť vše co jsem viděl. Tak tvrdím určitě, toť pro mne pravdou rozhodně dokázanou. Zakusil jsem osidel této hrozné moci. Jednoho dne byl jsem obklopen velikým počtem osob; tu síla vyvolaná — jiní by řekli: vyvolaný ďábel — zmítala celou mojí bytostí . . . a mé tělo proniknuto jako silným větrem; tu cítila se přinucenou nešťastně i má vůle, by poslechla a se sklonila. Vůle se spojila, smlouva uzavřena; moc tajemná pomalu mi vnutila svoji pomoc, spojila se s mojí silou osobní, a dala mi schopnost, abych viděl světlo, a tím způsobem jsem objevil cestu pravé magie. Jest to tentýž způsob, kterým duše nalézá svého nepřítele; avšak nalézá i bytosti nové, které jí dají síly. Vše co se takto koná, má ráz nadpřirozeného (vlastně mimopřirozeného).[2])

Jinde praví týž spisovatel, že duchové při jevech magnetických, z nichž vyvinul se spiritismus, jsou titéž, které církev nazývá ďábly. Dále líčí jednotlivé úkazy

[1]) Du Pôtet: La magie dévoilée str. 51. — P. Franco l. c. str. 285.
[2]) Des Mousseaux, Moeurs et pratique des démons, str. 272.

magie, z nichž pochází magnetismus[1]) a spiritismus: vzývání a vyvolávání ducha, smlouva mezi člověkem a duchem: člověk oddá se duchu a tento mu slíbí pomoc; určitá znamení mezi oběma, jimiž duch se objevuje a člověku pomáhá.[2]) Z toho vidno, že spiritisté sami uznávají za své původce bytosti zavržené; ovšem že takové upřímnosti nenalézáme u všech.

Již dříve jsme uvedli též Alfonse Cahagneta. Týž ve své knize „Arcanes de la vie future“ se honosí, kterak předešel ve svých pokusech spiritistických i sestry Foxovy a tak se stal a zůstává zlořečeným od křesťanství . . On sám má za to, že příčinou magie staré i nové jest nervové fluidum;[3]) pokládá tedy spiritismus za magii.

Není tedy divu, že mnozí katoličtí spisovatelé, zvláště dříve, než se podařilo mnohé jevy magnetismu, hopnotismu a spiritismu vysvětliti přirozeně, klonili se k náhledu, že zde působí ďábel. „Na katolické straně jsou mnozí nakloněni tomu, spiritistické jevy považovati za účinky mimopřirozených satanských vlivů.“[4]) Tak dí ku př. Wirthmüller: „Příčina jevů spiritistických není přirozená, nýbrž ďábelská. Ne duše zemřelých, jak dí duchové, stýkají se s medii, nýbrž zlý nepřítel, který napodobí zemřelé, by oklamal žijící pozůstalé, kteří mu neopatrně věří.“[5]) Tak mluví i Lehmkuhl ve své „Mravovědě“ r. 1902 (10. vyd.): „Ačkoliv často podvod a klam se přihlásí, přece mnohé jevy jsou tak pověřeny, že jest nemožno rozumně pochybovati. Chtěl-li by kdo připsati všechno klamu a podvodu, tu by se tím jen zmenšila hrůza před spiritismem. K jevům, jež přirozeně nedají se vysvětliti, počítá se i písmo na vnitřní straně k sobě svázaných desek, přinesení předmětů uzavřenými dveřmi, objevení se rukou, obličejů, i celých osob. Že tyto a podobné jevy mají za původce ďábla, nutno doznati, ježto přesahují lidské a od lidí po-

[1]) O magnetismu viz co jsme již dříve řekli.
[2]) Des Mousseaux. — Mirville — Civiltà Cattolica r. 1864 a násl. Uvádí P. Franco l. c. str. 286—287.
[3]) Civiltà Cat. 1876 — P. Franco l. c. 288.
[4]) Dr. Dippel l. c. str. 451.
[5]) Wirthmüller: Die Tugend der Religion str. 637.

užité síly. Ježto jsou rozumu a víře nepřátelské, proto nemohou ani Boha ani dobré duchy míti za původce; a tak mohou jen od zlých bytostí, od ďábla, pocházeti. Zemřelým duším není taková moc dána, by lidem škodily a je klamaly, jako ďáblu; proto jsou to také obyčejně ďábelské divy, jestliže se objevují někdy jako zesnulí v lidské podobě." (I.[10] č. 363.)

Jiní zase, jako Jannet-Kämpfe, uvažují hlavně škodu, kterou spiritismus působí. S jedné strany přidávají se k němu lidé, kteří svůj život pouze dle duchů si zařizují a tak dopouštějí se výstředností podobných pohanům. S druhé strany kloní se k němu lidé osvícenější, kteří sice skutečné nadpřirozené příčiny neuznávají, mají však jevy za skutky, které možno čítati k vědeckým a přirozeným. Též domnívají se, že nalézají v jevech spiritistických i vysvětlení jevů křesťanských![1])

Podobně soudí i jiní moralisté, a rovněž i učení muži, jako ve Francii A. Jeanniard du Dot ve vědeckém díle: Science et Religion, a v Italii P. Franco a Antonelli, rovněž ve vědeckém díle: „Fede e scienza" a jiní. —

Ze všeho toho tedy patrno, že i dle povahy jevů samých i dle posudků znalců spiritismu možno uzavírati takto: Jsou-li ve spiritismu příčiny mimopřirozené, sluší je hledati v říši bytostí zavržených.

Po těchto všech důkazech bude již jako závěr patrna i odpověď na poslední otázku, mohou-li snad působiti ve spiritismu i zavržené duše zemřelých.

Jest takové obcování vůbec možno? Ovšem! Toť patrno ze všech důvodů, které jsme uvedli při svatých a duších v očistci. I zavržení jsou duše oddělené od těla: mají svoji úplnou přirozenost, byť i zkaženou, a proto mohou-li svaté duše míti poznání o tomto světě, o svých milých zde na zemi, by tím větší byla jejich radost, tak zase i zavržení mohou poznávati vše, co svým hříšným životem zavinili, ke svému většímu trápení a zármutku. Mimo to vypravují se vskutku po-

[1]) Jannet-Kämpfe: Die vereinigten Staaten von Nordamerika str. 474. — Walter l. c. str. 352—3.

dobné jevy, tak ku př.: Salimbecca Vissanucci z Visse u Spoleta vzývala Skaura Reynaldiho z Poggia, Nicoletta z Paterna a dva ještě jiné lidi nejhoršího druhu, kteří skončili na hranici. Při tom tvrdila, že jest jimi posedlá, a prováděla mnoho nečestného a hanebného. Rovněž Tola z Morta u Ankony viděla dva popravené, Alarta a Traversa, v podobě spálených psů, a mluvila nečisté věci. — Ke světci Františku de Paula přivedena posedlá žena, a tu duch praví, že jest duší pověstné ženy z doby vévody Jana z Anjou kol r. 1460. Po zařikávací modlitbě zmizel z ní a nemocná uzdravena. Dívka ve městě Pancini byla posedlá a duch vykládá, že jest duší muže Murzanti řečeného, který byl zavražděn ve hře. Duch posedlé ženy z Pontenuova praví, že jest duší Beltrama z Janova. Knězem zařikán pravil: „Navrátí-li zde přítomní vrahové majetek, který mi uloupili, mým synům, vrátím se na své místo; ne-li, i kdybych byl vyhnán, vrátím se a budu je ještě hůře sužovati." Když tito svolují, tu diktuje duch všechny věci, díla, dlužníky a dluhy, a ustanovuje, co se má komu dáti; pak zmizel jako kouř. Beltram byl totiž stavitelem, nashromáždil si mnoho peněz, leč kdysi byl přepaden, zabit a oloupen.[1])

Jsou-li tato vypravování pravdivá, jsou jejich jevy jisté. Leč kdož ví, zdaž všechny tyto případy nejsou dobře vymyšlenou lstí všech posedlých, aby svého cíle dosáhli, jak patrno zvláště z posledního? Mimo to i kdyby byla zjevení tato a jiná pravdou, jest opět zcela možno, že ďábel lhář sám se přetvořil, vzav na se podobu toho neb onoho zesnulého.

Přece však nemůžeme upříti možnosti, jak praví Kaulen,[2]) že — pokud milosrdenství Boží sahá přes všechna jeho díla — zavržené duše právě tím, že se na na zemi žijícím objevují a je o svém zavržení zpravují, vydávají svědectví o Boží spravedlosti. Činí tak částečně, aby samy stydíce se za to zaslouženě zvětšily si svůj trest, částečně aby živým sloužily za výstrahu

[1]) Viz Freib. Kirchenlexikon IX. 339. — Dr. Dippel l. c. 244–5.
[2]) Tamtéž.

před hříchem. Není také příčiny, proč bychom nevěřili událostem, o nichž nám dějiny vypravují!

Mohou li se zavržené duše zemřelých zjevovati, mohou působiti též ve spiritismu. Poněvadž totiž zavrženci zemřeli v nenávisti a nepřátelství k svému Tvůrci a Pánu, jest jejich znakem zloba a nenávist ke všemu, co s Bohem souvisí, a tedy i k lidem; proto jsou přáteli satana, jsou pod jeho mocí.

Jsou-li zde skutečně, není možno namítati: Vždyť ďábel se všemi sluhy svými jsou lháři od počátku jeden a tak jest nejisto, zda duch, i kdož udává své jméno, nelže! Mimo to bylo by to neláskou a hříchem tvrditi, že duše toho neb onoho zesnulého, jehož duchem se zjev jmenuje, jest zatracena, že jest duší ďábelskou. Vždyť nesmíme ani toho největšího hříšníka zavrhnouti, ježto nevíme, zda aspoň v posledním okamžiku, zhroziv se před nastávajícím soudem, se neobrátil a spasen nebyl. Tak doufá i naše církev o každém člověku, a uvážíme-li nesmírnou lásku Boží, můžeme vším právem míti za to, že milosrdenství Boží v tomto okamžiku divy činí. Konečně tato otázka nemá většího významu, poněvadž duše takové jsou pod mocí ďáblovou a proto i jejich poměr k nám jest podobný, totiž nepřátelství k Bohu a lidem, jehož nutno jedině se střící a jemu se vyhýbati; což platí o ďáblu i o duších zavržených.

Konečně ještě jednu otázku. Pravili jsme, že spojení tohoto světa se světem druhým děje se vůbec jen se svolením Božím. Nuže, jsou-li zde duchové, proč dovolila Prozřetelnost vniknouti zlým bytostem v tento svět? A to tím spíše, že nyní žijeme v době, kdy zla jest tak dosti a boj ve světě tak hrozný! Na tuto otázku nutno předně odpověděti se sv. Pavlem, „Jak jsou nevyzpytatelní soudové jeho, a nevystižitelné cesty jeho! Nebo kdo poznal mysl Páně?“ O vlivu satanově dále praví sv. apoštol Pavel (2. Thess. 2, 2.), „že přijde, by člověka svedl; přijde odstoupení — a objeven bude syn hříchu —“ tedy sváděti bude, i odstoupí mnozí od víry, a tak se objeví synové hříchu, synové zavržení. Jinými slovy, jest to metla Boží, aby v nynější době všelikou špatností prodchnuté svět

byl trestán; tu mnozí, kteří ve víře jsou slabí neb vůbec pokleslí, tím více se přimknou k zavrženým bytostem. Mnozí však ze slabých posílí se, vrátí se, a tím více budou se držeti základu neomylného úřadu učitelského ve víře a mravech v církvi katolické. Kdo poměry nynější doby pozoruje, vskutku sezná mnoho, což nám dokazuje, že nastává boj, v němž slabí ve víře upadají do pověry (srovnej jinak slavné, avšak pověrčivé muže dříve uvedené, pověru hlavně v mnohých městech děsně rozšířenou!), kdežto s druhé strany, věrní synové církve, vidouce nebezpečí, které celému světu hrozí, povstávají a spojují se v mocný šik církve bojující na zemi.

§ 7. Možný přirozený výklad jevů spiritistických.

Ukázali jsme nejdříve, že přirozené vysvětlení jevů spiritistických podnes nestačí, zvláště v těžších a složitějších případech. Uvedli jsme vysvětlení mimopřirozené, kterým se jednak může vše vysvětliti a kterému odpovídají zvláště mnohé okolnosti a též těžší a důležitější jevy samy. A proto mnozí uzavírají jednoduše: Je-li v těžších případech účasten ďábel, jest účasten i v lehčích, je-li ve složitějších, jest i v jednodušších, je-li v jednotlivých případech, jest i v ostatních. K tomu lze uvésti ještě jiný důvod: Jednoduché, lehčí jevy nejsou něco samostatného, odděleného od jevů těžších, a proto nemohou se samostatně uvažovati, nýbrž jsou jen jakousi přípravou k jevům těžším. Proto souvisí těsně dohromady, i tvoří tedy všechny jevy jakýsi celek a tak se též musí uvažovati.

Závěr tento zdál by se snad býti správným. Avšak závěr ten není oprávněn logicky. I když připustíme, že v některém jevu účastna jest bytost zavržená, nenásleduje z toho, že účastna jest ve všech. Dále pak jednoduché jevy dějí se obyčejně, kdežto těžší případy jsou výjimky, jichž skutečnost nutno dříve dokázati. Nad to když připustíme, že lehčí jevy tvoří přípravu, můžeme říci, že satan čeká, až tato přirozená příprava nastoupí, a pak teprve že v těžších případech jedná sám. Konečně kdy-

bychom je měli považovati za přípravu a působen satana, pak věru při obrazotvornosti lidské musili bychom každý trochu zvláštní zjev a trochu nám nejasný úkaz pokládati již za jev ďábelský. Tuť bychom vězeli již cele v pověře. Uvedlť jsme dříve o staře, která sypajíc brambory na stůl, na každém dušičku viděla! Proto dobře praví Schneider: „Zástupcové výkladu, že vše působí duchové, kteří tak celý spiritismus za dílo z onoho světa považují, chválí se, že jsou důslednými ve svém výkladu. Zříkáme se rádi přednosti v důslednosti, která konečně musí pokládati každý cizí a řídký úkaz za zjev z onoho světa.“ [1])

A tak postupuje týž od lehčích jevů k těžším, snaží se všechny vykládati přirozeně až k nejtěžším, a dochází k závěru, že jevy spiritistické, pokud jsou úplně jisty, dají se aspoň nějakým možným způsobem přirozeně vysvětliti. O mimopřirozených jevech že jest těžko dokázati, že zde vůbec jsou.

Schneider soudí dále: Spiritismus patří svojí podstatou řádu přirozenému, tedy sám o sobě není ničím mimopřirozeným. K tomuto úsudku opravňuje nás dnešní stav věd přírodních. Nejvíce zjevů nalézá dostatečného vysvětlení hypnotismem; bylo by to snižováním vážnosti církve katolické, chtěl-li by kdo proto, že nemůže některé zjevy přirozeným způsobem vysvětliti, přivésti již celý spiritismus neb větší část jevů na pole ďábelské. [2])

Výklad tento zavádí zvláště v Němcích mnozí moderní badatelé, z nichž některé během dalšího výkladu uvedeme. K tomu je přiměla okolnost, že mnoho jevů se vysvětlilo postupem času, a pak to, že naděje, které ve spiritismus se kladly, úplně zklamaly. Rovněž tento výklad jest katolický, ano uvidíme, že odpovídá mnohem více duchu křesťanskému než dřívější. Spočívá pak na dvou základech: na učení církevním a pokroku vědeckém.

Dle učení církevního pokouší, satan a zvláště před koncem světa bude moc jeho jako Antikrista tím větší

[1]) Schneider, l. c. str. 479.
[2]) Schneider, I. c. str. 529.

(Zjev. c. 20. a II. Thess. c 2). Ač tedy může vždy působiti, obyčejně neviditelně, přece jen jeho působení jest vždy mimo řád přirozený, čili mimopřirozené; jeho skutky jsou tedy něco mimořádného, asi tak jako zázrak. „Nutno-li se strany věřícího křesťanstva připustiti zasažení satanských sil v přírodu a v život lidský, smyslům přístupný, přece jen pravidelným nebývá; takovéto zasažení bylo by nutno pochopiti asi jako jakýsi druh zázraků. Zázraky však nedějí se tak často a pravidelně, jako nám je představují spiritistické jevy.“ [1])

Zázraky však nesmíme dle libovůle předpokládati tak pravidelně a tak jistě; jest to vždycky jen projev milosrdenství a lásky Boží. A podobně ani zde není nám dovoleno v každém okamžiku viděti již ďábla. Dle toho nesmíme ani ta zjevení spiritistická, která se dají přirozeně vysvětliti, vykládati pomocí bytostí zavržených; toť bychom byli vlastně již v pověře.

Jest tedy naší povinností, bychom pátrali po příčinách vědeckých, aspoň možných; při podivnějších jevech pak abychom tím více žádali, by vše bylo co nejpodrobněji dokázáno.

Tak také jedná církev. Žádá vždy nejpřesnějších důkazů, ponechávajíc nám úplnou volnost, bychom rozličné události v životě svatých atd. zkoumali a je z dějin dokázali. A když v rozličných knihách, i modlitebních, od ní schválených, jako v kněžském breviři, uvádí životopisy svatých, nepředkládá nám jednotlivých životopisů jako články víry, nýbrž dle výslovného výkladu církevního jen jako události, které mají jedině jistotu historickou (dějinnou). Proto může se státi, že se časem některá událost jinak dokáže a objasní, a tu se celý životopis i v breviři může opraviti. Velmi pěkně praví tu Schneider [2]): „Bez rozmýšlení můžeme veliké množství zjevení, jak dobrého tak i zlého druhu, o nichž se v legendách svatých vypravuje, připočísti na vrub rozehřáté obrazotvornosti. Ze života poustevníků

[1]) Gutberlet, Der Kampf um die Seele. Mainz 1899 str. 445. Walter l. c. str. 358.
[2]) L. c. str. 530.

a klášterů dřívějších dob vypravují se mnohá zjevení se ďáblů, která kdyby teprve dnes se uvedla ve známost, nejen připraví si výsměch nevěrců, nýbrž narazí i u věřících katolíků na nepřemožitelnou pochybovačnost. Unikají-li přece noži kritiky, mají jen co děkovati oné okolnosti, že nejsou přijata s touž živostí a nedocházejí tak ostrého a přísného zájmu jako události z nové doby . . . Nechceme nikoho haněti, vzdával-li by se kdo nerad vypravování, které bylo již majetkem jeho dětství a úplně srostlo s jeho způsobem myšlení a věření. Mínění naše však jest, že dogmatické učení o špatných andělích neutrpí žádné škody, praktickému pak použití této části se jen prospěje, přenechají-li se naivnosti tehdejší doby, aspoň ty ďábelské historky, jež podléhají dobře odůvodněným pochybnostem a od protivníků se vždy opět uvádějí jakožto odstrašující příklad poblouznění rozumu."

Vskutku, takové jest učení církve, a každý také tomuto výkladu přisvědčí. Církev tedy žádá, bychom pátrali po vědeckých důkazech, a tak podporuje vědu a vyžaduje studium věd.

Vědy přírodní činí veliký pokrok; jak mnoho se objevilo v krátké poměrně době ve fysice, v chemii, atd. Vizme ku př. jen telegraf, paprsky Röntgenovy! Lidem před několika lety byly by připadly podivnými a nevysvětlitelnými! A proto není divu, že i nám připadají podivnými věci, které snad teprve budoucí pokolení objeví. Rovněž veliký pokrok učinila duševěda, psychologie; mnohá vniterná spojení těla s duší vysvětlena, kteráž dříve byla nevysvětlitelna. Tak ku př. jak mnoho se vysvětluje rozličnými nemocemi duševními, blouzněním, hysterií, sebeklamem, hallucinací! „Že se v dřívější době v tomto ohledu mnoho chybovalo, lze pochopiti z nižšího stupně, na němž stály vědy přírodní. Jmenovitě téměř vůbec nebylo psychologie, která pátrá po spojení duše s tělem. Poznání duševních nemocí, hysterií, blouznění, hallucinace, rovnalo se nulle. Mnohé případy posedlosti a jevů ďábelských v životě svatých musí platiti dle dnešního stavu vědění za něco přirozeného." [1]) Ovšem, poznamenejme ještě, že zde

[1]) Schneider, l. c. str. 529.

nemožno mluviti o takových úkazech, kde sám Tvůrce přírodních zákonů zasahá do přírody a zde činí tu neb onu výjimku v ojedinělém případě. Tu ani budoucí věda nebude moci objeviti nějakých zákonů přírodních. Vždyť v takovém zvláštním případě jich není, nýbrž čím spíše vysvětlí a ukáže, kterak zákony v tomto ojedinělém případě byly pozměněny, tím jasnějším bude zasáhnutí Tvůrce a tak patrnějším zázrak. O tom však zde nemluvíme, neboť podobné jevy, jak jsme dříve uvedli, zde se nikterak nedějí.

Takto dle víry a vědy postupujíce jsme povinni jevy přirozeně vysvětliti. „Věda má právo žádati, by ďábel zůstal všude tam mimo působnost, kde sama dáti může rozluštění." [1]) Podobně jest nám jednati i všude tam, kde aspoň poněkud možno jest, vše přirozeně vysvětliti. Jednak neznáme všech sil přírodních, a pak právě vědě patří, by neznámé věci zkoumala a po jejich příčině se tázala. Tudíž ani zde nemožno připustiti, by se snad odňaly pod rouškou nějakého ďábelství vědě předměty, kterými se má zabývati. „Jestliže by tedy při těchto jevech někdo popřel vliv ďábelský, a domníval by se, že se najde nějaký možný výklad, vyjma případ, že by musil podle jistých znamení připustiti vliv ďáblův, nemusí býti takové pochybování a zkoumání haněno." [2])

Ano i když v některém jednotlivém případě není možno dáti nějaký přirozený výklad, nejsme ještě nuceni připustiti nějaký mimopřirozený vliv! Když totiž nyní není možno nějaký zjev vysvětliti, snad se to podaří v budoucnosti; neboť vědy postupují a my daleko ještě neznáme všech sil v přírodě. Tím více pak, že zde nutno hleděti i na okolnosti klamu, podvodu atd.

A tak praví morálka katolická: „O jakémkoli skutku předpokládá se, že jest přirozený a má tedy přirozeně býti vysvětlen, leč by zjevno bylo, že jest nadpřirozeně vykonán, a při pochybnostech souditi se musí dle toho, co se obyčejně děje, tedy na příčinu přirozenou!" [3])

[1]) Týž l. c. str. 539.
[2]) Schneider, l. c. str. 465.
[3]) Dr. Vřešťál: Praelect. moralis theol.

Dr. Dippel dokazuje, že zde není příčiny přirozené. Praví: „Každý člověk, aby nějaké síly použiti mohl, musí sílu tu znáti! Medium o takové síle nic neví, nýbrž naopak utíká se k duchům". [1]) Avšak tento důkaz není úplně správný. Aby kdo nějaké síly použiti mohl, není mu třeba do podrobností znáti, co ta síla jest atd.; stačí, by věděl, že vůbec něco jest, co tak působí, že tedy síla jest, jak ji má vyvoditi a jak jí upotřebiti. Vždyť ku př. podnes se neví, co vlastně elektřina co do podstaty jest, a přece se jí tak mnoho užívá! A tak je to i s mediem; ono ví, že má určitou sílu, kterou jevy působí, ví, jak ji má vyvoditi a jí použiti; tomu se vyučí. Že medium sílu tu nazývá duchem, jest již věcí vedlejší: toť jen jméno, které také zcela něco jiného může mediu znamenati. Byť i media jinak nebyla vzdělána, ve svém umění jsou však dosti obeznalá.

Kterak tedy můžeme dle obojího základu postupovati?

a) Většina jevů vysvětluje se úplně jednak úmyslným neb nevědomým podvodem media, jednak hallucinací buď media nebo všech. Takové jevy nemají ovšem se spiritismem co dělati.

b) Mnohé jevy dají se vysvětliti z různých okolností při schůzkách; tak rozličné změny na osobách ku př. ze strachu, z dlouhého čekání a napětí, odpovědi ze schopnosti media neb přítomných.

Tím jsme již vysvětlili největší počet jevů spiritistických.

c) O přemnohých jevech jest možno dáti alespoň nějaké vysvětlení. Tak na př.: pohyb stolu a klepot stolu vysvětluje se nevědomým pohybem účastníků, který se podobá třesení. Braid praví, že jen tenkrát nastupuje úkon tento, očekávají-li účastníci pohyb. Námitka, že by pohyb tento se na vzájem rušil, neplatí, protože pohyby tyto nemají téže síly a téhož pořádku. Nachází-li se ve společnosti medium, tu má jakýsi rozkazující vliv na pohyb. [2]) Psychografie vysvětluje se rovněž z neuvědomělých pohybů ruky; myslí-li kdo velmi usilovně na nějaké určité slovo, počne ruka mimovolně psáti.

[1]) Dr. Dippel, l. c. str. 246.
[2]) Walter, l. c. str. 346.

Rovněž tak zprávy duchů: Ve mnohých velikých městech nalézají se tak zvaná spiritistická media, obyčejně lehce uspávající somnambuly, která za určitou odměnu spojují lidi se zemřelými. Medium a klient, jenž si dá duchy vyvolati, sedí u lehkého stolku a položí naň ruce. Klient musí všechny své myšlenky soustřediti na zemřelého a v myšlenkách ducha vyvolávati. Netrvá to dlouho a stůl slabikuje pomalu jméno ducha Potom může se i celý rozhovor vésti. Jak Gilles de la Tourette dokázal, jedná se zde o zcela obyčejné čtení myšlenek, při němž stůl slouží za prostředníka. Nevědomé pohyby media uvádějí stůl v oběh, klepot pak povstává z odporu, který cítí medium se strany klienta. A tak slyšeti jest právě sdělení, která klient očekával a na která myslil. [1])

Právě tak i při hypnotismu (čili magnetismu neb somnambulismu) uvádějí se podivuhodné jevy, a to tytéž, jaké uvádí i spiritismus. Osoba magnetisovaná (čili ve spánku hypnotickém či somnambula) činí podobné pokusy právě jako medium v tranci. Proto jako v hypnotismu není třeba utíkati se k příčinám mimopřirozeným, není toho třeba ani ve spiritismu. I zde můžeme mnohé jevy týmž způsobem vykládati, a to tím spíše, že bližší okolnosti jsou tytéž a celý postup je tentýž. Často není rozdílu, leč ve jméně celého úkazu. Kdežto dříve užívalo se více slova hypnotismus, nyní se užívá od duchařů slova spiritismus. Ano i duchaři používají týchž úkazův a týchž příkladů, kterých užívají hypnotisté pro svůj hypnotismus. Jsou to zvláště úkazy těžké, zvláštní, při nichž spiritismus se dovolává duchů; dle hypnotismu dají se však přirozeně vyložiti, a proto netřeba duchů ani ve spiritismu. Vizme některé, a to nejtěžší z nich, dle dr. Waltera [2]) blíže.

Jsou to: jasnovidnost, vidění do dálky, do budoucna, proroctví, znalost cizích řečí. Tak pravili: „Osoba magnetisovaná či medium dovede čísti zavřenýma očima a beze světla". Roku 1838 vypsána byla členem francouzské Akademie věd cena (3000 franků) pro toho, kdo by skutečně takto četl. Přihlásili se tři

[1]) Lehmann: Aberglaube und Zauberei, str. 384.
[2]) Dr. Walter l. c. str. 114—224.

lékaři se svými pokusnými osobami; při dvou dokázán podvod, třetí pak osoba nemohla vůbec čísti, když kniha byla uzavřena do pouzdra. Jinde zase při děvčeti, které se chlubilo, že čte zavřenýma očima, položí-li se jí kniha na žaludek, objeveno, že nemůže čísti, zakryjí-li se jí oči. Podobnými pokusy za jisté dokázáno, že v tmavém prostoru, jakož i dá-li se mezi oči a knihu neprůhledná deska v prostoru osvětleném, nemůže hypnotisovaná či magnetisovaná osoba právě tak čísti jako žádný jiný člověk. [1])

Rovněž pravili, že mnohé osoby magnetisované čili media mohou viděti do těla druhého a tak určiti jeho nemoc, ač neznají věd lékařských. Zde vypravuje Richet, že z 53 pokusů podaří o se jen 15, avšak tu jsou líčení nemocí úplně všeobecná, tak že si z nich možno vybrati mnohou nemoc. Tak navštívil Richet ženu, která trpěla na neuralgii v obličeji; somnambula hypnotisována vyložila její nemoc: „Bolest žaludku, která vystupuje, značná bolest srdce, hořká chuť v ústech, náchylnost k vrhnutí jako při mořské nemoci se studeným potem, veliká slabost, bolest v zádech; jest to muž". Avšak i kdyby přesně skutečným případem se dalo dokázati vidění zavřenýma očima a vidění do těla lidského, i tu jest vysvětlení možné: vynalezením Röntgenových paprsků. Těmito, jak známo, lze viděti skrze tělo; a tu zcela lze pochopiti, kterak u somnambuly možno vyvinouti podobné síly v očích, kterými proniká zrak víčka vlastní, aneb tělo druhého; somnambuly jsou totiž osoby obyčejně výstřední, při nichž některé síly jsou více vyvinuty.

Jiný úkaz jest vidění do dálky. Vypravuje se o Schwedenborgovi, že jsa v Gothenburgu r. 1756, viděl požár ve Stockholmu, 50 mil vzdáleném. A což nejvíce nápadno, při podobných úkazech líčí se i nejmenší podrobnosti. Tak mohla 26letá služka popsati oděv osob, které byly v neznámém jí pokoji mnoho mil vzdáleném, označiti obrazy na stěně ano i nadpis časopisu, z něhož jedna z přítomných tam osob četla. Jiné 14leté děvče udalo místo v rybníku, kde ležel

[1]) Preyer: Der Hypnotismus. Dr. Walter l. c. str. 194.

marně hledaný utopenec. Jiná opět označila nástroj, kterého vrah použil, ano i místo viděla v rybníku, kam vrah mrtvolu hodil; a vskutku nástroj podobný sekyře nalezen.

Zprávy tyto nejsou mnoho hodnověrné. Kdyby to šlo tak lehce, mohla by policie činiti znamenité pokroky, avšak pokusy zde se nedaří. Leč i kdyby byl podán přesný důkaz, jest též vysvětlení možné. Někteří totiž tvrdí, že myslí-li somnambula často na takové věci, může se státi, že náhodou uhodne něco pravdivého. V uvedených případech však nezdá se, že by se tak stalo jen náhodou. Proto praví mnozí, že zde nutno připustiti, že předmět nebo osoba velmi vzdálená může přímo na mozek druhých působiti: a tu zvláště vyvinutá některá síla mozku u somnambuly jest s to, by dojem tento zachytila. Taková síla jest možná, neboť neznáme všech sil a schopností mozku. Pokud se nedokáže, že mozek nemůže takové schopnosti vyvinouti, musíme zůstati při tomto možném výkladu přirozeném.

Jiný úkaz jest přenášení myšlenek bez použití smyslů, čili bez řeči, bez pokynů atd. Obyčejně nazývá se úkaz tento telepathie. Od telepathie jest nám rozeznávati jednoduché čtení myšlenek, kde totiž čtenář myšlenek svým jemným hmatem přijímá nevědomé pohyby svalové druhého. Osoba, jejíž myšlenky mají se čísti, musí soustřediti všechny své myšlenky jediné na věc, kterou si chce mysliti. Při tom mimovolně, nevědomky pohybují se jednotlivé svaly, zvláště mluvidel. Vždyť když mluvíme, nevíme též, kterak přecházejí myšlenky na ústa, na jazyk atd. Dále jisto jest, že i šepot sebe menší může druhým býti slyšen, ano dokázáno, že ústa se mimovolně pohybují i tenkráte, když jsou úplně uzavřena. Naproti tomu, kdo myšlenky čte, nachází se ve spánku, v hypnose, a v tomto stavu zostří všecky své smysly, zvláště sluch. Někdy dotýká se medium druhého, a tu dotykem přijímá jednotlivé pohyby svalové; anebo působí oboje. Telepathii však rozumí mnozí přenášení myšlenek, kde vůbec není patrno podobné působení. Tak, jsou li osoby od sebe vzdáleny, v jiném pokoji. — Tak činil Lombroso pokusy s mužem, kterému zavázal oči i uši; tento uhodl, ač nebyl

v žádném spojení s jinými, z desíti Lombrosem vytažených karet devět, a z desíti číslic sedm. — I tento úkaz vysvětlují mnozí přenášením zvuku, pravíce, že prvá osoba stěží potlačí nevědomé pohyby mluvidel, a proto hádající osoba se často plete, chybujíc zvláště v souhláskách. Jiní opět svádějí tento úkaz na dřívější, tvrdíce, že jeden mozek působí na druhý jakýmsi prostředím, pomocí jakési síly, asi tak jako při telegrafii bez drátu.[1]) Duše sama zde nepůsobí, neboť není sama o sobě, nýbrž duše tvoří s tělem jednu bytost, člověka, a proto i působí v těle pomocí těla. Dále třeba při takových pokusech delší doby; dojmy tedy přejíti musí jednotlivými pohyby a hádající musí dojmy tyto sbírati. A tak domnívají se mnozí, že zde působí mnohé okolnosti: mluvidla, hmat velmi jemný, pamět, stejné myšlenky u obou, obrazotvornost a rozum. Jednotlivé dojmy se soustředí, srovnají, a tu rozum vyhledává souvislost a význam celé takové představy.

Ovšem poznamenejme též, že právě tu jest nejvíce podvodů možno a tak velmi málo úkazů jest jistých. I zde působí mnoho sebeklam; tak přítomní v odpovědi povšechné, obojetné, hledají již jediné svou pravdu. V odpovědi, která může míti všeliký význam a hodí se pro rozličné případy, hledají jediné význam svůj; zvláště při uhodnutí kreseb. Je-li aspoň stín věci v něčem podobný, již se celý úkaz přeceňuje a za totožný s původní kresbou pokládá. Mimo to při tak rozličných a tak mnohých pokusech není divu, že se také něco uhodne, nějaká podobnost najde. Proto „počet pozorování, která dokazují bez odporu (?) skutečnost telepathických zjevů, jest velmi skrovný".[2]) Tak činil prof. Sidgwick pokus s dvojmístnými čísly, kde byli odesílatel a příjemce v témže pokoji. Byli-li v rozličných místnostech, klesl počet z 18 na 9%, ze sta tedy 9 uhodnuto; byli-li v rozličných domech, tu pokusy se nezdařily.[3])

[1]) Srov. Walter l. c. str. 201—204.
[2]) Löwenfeld: Somnambulismus und Spiritismus str. 40.
[3]) Lehmann: Aberglaube und Zauberei 386.

Těžší jest výklad při vidění do budoucnosti, tedy věcí čistě budoucích, neboť zde se jedná o předměty, které dosud nejsou, které tedy nemohou působiti na mysl vidoucího. Tu jest nám rozeznávati předně skutky, které můžeme z obyčejných vědomostí lidských a z denní zkušenosti, ze života, poznati. Známe zatmění měsíce, lékař zná běh nemoci, podobně známe někdy, co se asi v které rodině stane; takové věci předpovídati není tedy ničím novým! A taková jsou proroctví medií neb somnambul: spočívají na chytrém výpočtu okolností. Často jen hádají, jindy přispěje jim náhoda.

O ostatních úkazech tak zvaného druhého zraku (kterým se totiž vidí budoucnost) praví Löwenfeld: Vidění a proroctví druhého zraku týkají se výhradně událostí všedního života, a to takových, které jsou blízké obzoru duševnímu a obyčejnému myšlení vidoucího (smrt, neštěstí, svatby atd.). Není znám žádný úkaz, že vidoucí druhým zrakem by byl předpověděl nějaký objev neb nález v oboru vědy nebo průmyslu, značnou literární práci, důležitou politickou událost neb aspoň nějakou nápadnou změnu kursu. Tyto události dosvědčují, že zjevy druhého zraku dají se uvésti na větší schopnost spojovati rozličné události a na větší dar obrazotvornosti, jakož i na to, že povstávají v nás nevědomky představy a myšlenky, které sice v nás mají svůj původ, o jejichž vývoji však sami nic nevíme. Jest tedy zbytečno brátí k vysvětlení jich nějakou prorockou sílu. Není snad žádného pole, kterému tolik lehkověrnosti se věnuje, jako zde; co podvodů dokázáno, a přece dělají hadačky budoucnosti dobrý obchod!

Podobný úkaz shledáváme i při mnohém člověku v tak zvaném tušení. Povstává obyčejně ze snů, jež jsou zcela přirozenými úkazy stavu tělesného i duševního. Bdělé přemýšlení odpočívá, rozum nevládne, a proto vznikají rozmanité síly, obrazotvornost více pracuje, a tak povstanou rozličné sny. Je-li tělo churavo, aniž o tom víme, působí churavost na sen, může se nám zdáti, že jsme nemocni, a pak vskutku, když se po-

zději i nemoc dále vyvine, se nám sen vyplní. Často závisí vyplnění snu od pouhé náhody: máme snů mnoho a nedbáme jich příliš, a tu se může státi, že se něco podobného přihodí, a my si hned vzpomeneme na sen. Löwenfeld [1]) vypravuje o dámě, která několik týdnů napřed viděla ve spánku povodeň. A skutečně povodeň potom strhla most v Mnichově. Výklad snadný: chodila na procházky kolem mostu; jak snadno v ní povstala i myšlenka o povodni, jak by asi most padal, a pak se jí totéž mohlo zdáti. Když pak se skutečně vše vyplnilo, vzpomněla si na svůj bývalý sen. Konečně možno též, že i něco budoucího nám sny zvěstují, avšak jen takové věci, které ze stavu naší duše mohou vyplývati. Tak toužíme po něčem, schopnosti naše ve snu pokračují, a nám se může zdáti, kterak je naše naděje vyplněna. Nebo tušíme, jaké překážky nám bude překonati, ve snu se nám také o překážkách zdá a v budoucnosti mohou nám skutečně překážky nastati. Lidem, kteří kloní se ve svém smýšlení spíše k horšímu, mohou se dle toho sny častěji vyplniti, protože potkají nás obyčejně horší věci, než jsme čekali. — Sny tedy nemají na sobě nic zvláštního, a proto se také lidé nediví, že klamou.

Jsou však též předtuchy o jiných lidech, o jejich úmrtí, o jejich neštěstích atd., aniž bychom spali, úplně za světla. I zde jest možno vysvětlení. Často totiž v nás povstávají myšlenky, aniž jsme si toho vědomi, na př. při roztržitosti; je tu myšlenka, která se utvořila, zatím co jsme věnovali celou pozornost práci. A protože si mnozí nemohou vysvětliti, kterak povstala, považují ji za zvláštní znamení, předtuchu do budoucnosti. Často je též možno, že se nám dříve zdálo něco smutného. Z toho povstalá nálada trvá i po spánku a vyvolá události, o nichž se nám zdálo, aniž o snu co víme, a pak neznáme, odkud pocházejí. Podobně i při jiných smutných příležitostech (pohřbu atd.) povstávají předtuchy. Tušení taková jsou velmi častá, zvláště u osob starostlivých, mrzutých a pod, tak že není divu, že se někdy něco podobného stane a tak

[1]) Str. 51; uvádí Dr. Walter l. c. str. 83.

potvrdí se jen pověrečný výklad tušení, že zvěstují vskutku něco budoucího. Možno to tím více, že si lidé nevyplněných domněnek tak nevšímají, za to však dobře si pamatují, vyplní-li se kdy něco aneb stane-li se jim aspoň něco podobného.

Avšak jsou ještě jiné případy, totiž tak zvaná oznámení. Umírající osoby samy se někdy ohlašují u příbuzných, často i daleko vzdálených, a to tak určitě, přesně, jistě a v čas, kdy příbuzní nemohou míti o ničem ani tušení. Tu nestačí říci, že jest to pouze sebeklam, že náhodou se mysli na příbuzného, později pak že se dostane zpráva, že zemřel, že tak dva úkazy náhodou se zde shodují, lidé pak je spojí a domnívají se, že osoba v neštěstí se nalézající sama se ohlásila. Zdá se spíše, že jest zde skutečná souvislost příčinná, že osoba, která umírá nebo v neštěstí se nalézá, vskutku se ohlašuje. Schneider též praví. „Ohlašování se umírajících u příbuzných a přátel v dálce, kteří o nemoci, nebezpečí smrti ani zdání neměli a o tom okamžiku vůbec ani na tyto osoby nemyslili, nemohou býti vykládána jakožto pouze osobní, subjektivní jevy.“ Rovněž Löwenfeld připouští možnost podobných událostí, kterými se osoba u osoby příbuzné ohlašuje tím, že vzbudí v ní tušení o nějakém nebezpečí. Tak na př. oznamovaly nedávno noviny, kterak v Americe ve společnosti, uprostřed zábavy host jeden odložil sklenici: zaražen patřil vpřed a pak začal silně plakati. Na otázku hostí odpovídá: „Otec můj doma v Evropě právě umírá;“ zpráva tato se úplně potvrdila.

Löwenfeld vykládá zjev tento telepathií, přenášením myšlenek do dálky bez pomoci smyslů, jak jsme dříve řekli: „Mezi událostí u osoby *A*, která jest obyčejně povahy vážné neb smutné, a mezi úkazem fysickým u *B* jest jakýsi vztah . . . Možnost působení jednoho člověka na druhého do dálky bez přispění smyslů nedá se popříti podle zkušenosti nyní nabyté, i když neznáme přesného vysvětlení, jak se vše děje. Ježto však již právě na jiném místě dokázáno, že možno působiti do dálky, nemůžeme vyloučiti při těchto hallucinacích ani při jiných duševních úkazech telepathickou

příčinu.“ [1]) Duševní stav nemocného, otce atd., působí tedy v dálce v mysli jiného hallucinaci, tušení, které náhle povstává.

Konečně jsou ještě dva zvláštní úkazy: přeložení smyslů a mluvení cizími jazyky. Přeložením smyslů rozumí se schopnost, jinými částmi těla chápati takové dojmy, které jinak toliko určitým smyslem vnímáme, na př. slyšeti ne uchem, nýbrž žaludkem, čísti ne očima, nýbrž čelem, nosem, prstem, čichati vůni rukou atd. Důkazůvurčitých ve směru tom však nepodáno, nýbrž naopak dokázáno, že jest zde jen buď vědomý nebo nevědomý podvod. Tak na př. medium, které mělo čísti zády, když zdánlivě magneticky usnulo a bylo na chvíli samo, vstalo a činilo si z knihy poznámky, při čemž otvorem ve dveřích bylo zpozorováno. [2])

Zostří-li se síla zraku, možno i přivřenýma očima čísti; ano jest jisto, že zakryjí-li se uši a mluví se na tělo k žaludku, tu jednotlivé pohyby přecházejí tělem k sluchu a zde v uchu možno je slyšeti. — Osoba somnambulická neb medium mluví též rozličnými řečmi, kterých vůbec neznala. V žádném případě nebylo však posud možno dokázati, že umění toto není přirozeného způsobu. Tak seznáno, že somnambula neb medium aspoň dříve onu řeč znalo, neb aspoň těch maličkostí, které mluvilo, přirozeně nějak se dovědělo. Jisté medium bylo při schůzi opanováno duchem švédské..o kazatele, který pak švédsky skrze medium kázal. „Při celém představení,“ dí Lehmann, „divil jsem se, kterak mohl kazatel na onom světě tak brzy zapomenouti švédskou řeč. Celá jeho řeč byla nyní tvořena dle známého pravidla: změní-li se „e“ na konci slova v „a“, stává se z dánštiny švédština. Ani nejobyčejnějších výrazů švédských neznal a rovněž jeho výslovnost byla zcela špatná. Tím způsobem si tedy medium pomohlo k nové řeči, vše činilo dojem, jakoby medium bylo četlo kdysi část novin a dle nich nyní mluvilo, neznajíc ani správné výslovnosti.“ [3])

[1]) Str. 45. Dr. Walter l. c. str. 87 n.
[2]) Str. 33. Walter l. c. str. 200.
[3]) Srv. Dr. Walter l. c. str. 213.

Uveďme ještě případ z nové doby; uveřejňuje jej psychofysik Th. Flournoy, tedy muž nad jiné povolaný a v životě duševním obeznalý. Více let pozoroval medium a zkoumal jeho schopnost v mluvení cizími řečmi. Slečna Helena Smithová (nepravým jménem) žila za rozličných dob a byla tak laskava, že bavila širší kruh příběhy ze svého dřívějšího života, při čemž uváděla podivuhodné důkazy pravdy. Ve 14. století byla dcerou arabského šeika Pirusa. Svého otce opustila, aby se pode jménem Simanidis stala jedenáctou ženou indického prince Sivruka Nayazy, který po opětném vtělení jest nyní Flournoyem, a na jehož hranici byla upálena. Do jednotlivostí jejího dřívějšího života (země, procházky, hra s opičkou, zasnoubení, čtení milostných dopisů) jsou pozorovatelé zasvěceni zvláště význačnými, byť i jim cizími pohyby, tak že spolu zažijí konečně i děj spálení až k smrti oběti. Rozumí se, že se zachovaly doklady z tehdejšího života v arabské řeči a sanskritu, které nyní slečna předvádí skrze medium ústně a velmi lehce. Později vstoupila na planetu zemi jako Marie Antoinetta. Myslí-li na onu dobu, tu zachází s vějířem, lorgnonem, lahvičkou voňavky s královskou dovedností, pohybuje vlečkou a zdraví dvořeníny, píše slohem a mluví přízvukem tehdejší doby. Avšak její obzor pozorovací není omezen pouze na zemi. Alexis Mirbel, zesnulý syn jí známé dámy bydlící nyní na hvězdě Marsu, používá jí, by skrze ni ve své řeči (totiž v řeči s hvězdy Marsu) těšil zarmoucenou matku. — Flournoy použil příležitosti té, by nám zjednal známost obyvatel Marsových. Díky jeho námahám, máme nyní přesné, ku psaní přidané kresby krajin, domů, zvířat, lidí a jejich oděvu, prostředků, jimiž se stýkají (létacích strojů), a jejich společnosti. O všech těchto jednotlivostech až do hloubi mluvnice Marsovy poučuje nás Leopold, který neúnavně tlumočí, vysvětluje, varuje, radí. Leopold, dříve nazývaný Kagliostro (Josef Balsamo), jest dobrým duchem Heleny, který ji chrání od nebezpečí svými předpisy, uzdravuje od nemocí, vnuká nedůvěru k podezřelým osobám, dodává náklonnosti k jiným osobám. Mluví s ní o ní, vysvětluje jí záhady jejího života, podává důvody její zdrželivosti

a prostředky k životu, mluví též z ní mužským hlasem s italským přízvukem, píše skrze ni svým vlastním písmem, a sděluje skrze ni své vlastní básně. Překládá jí její jazyk ve srozumitelnou francštinu a předává jí své charakteristické pohyby.

Tak podivuhodny jsou tyto úkazy, zvláště vžití se media do nejrůznějších osobností! A přece nevyžadují žádných mimopřirozených spiritistických vnuknutí. Co se týče předně znalosti cizích řečí, nebyly tyto přece mimo obor zkušenosti media. Při použití více slavných indologů shledal Flournoy, že její sanskritská slova a zeměpisné úkazy souhlasí s jistou indickou událostí, která se uchovává v ženevské knihovně; odtud tedy medium ji mohlo míti.

K vysvětlení arabštiny nalezl se podklad v jistém arabském přísloví, které měl poznamenáno její lékař. Řeč s Marsu ukázala se při bedlivějším zkoumání, že jest francouzským nářečím dětským, byť i souměrně a srozumitelně sestaveným.

Dovedné představování Marie Antoinetty nemohlo býti nápadným při dámě francouzsky vzdělané.

Indické události, i se spálením vdovy na hranici, mohla znáti z indických dějin, při čemž ovšem budí úžas její jemné napodobení všeho ve stavu somnambulickém. Rovněž mohl Flournoy dokázati, že měla známost i o kouzelníku Kagliostrovi.[1])

Jak patrno, není zde třeba utíkati se k zvláštnímu působení duchů, a proto se marně dovolávají spiritisté i těchto neb podobných úkazů. A tak vším právem soudí Löwenfeld: „Pro řadu dalších spiritistických zjevů, zvláště pokusů mluvících a píšících medií, ukázala četná novější badání s nejplnější jistotou, že k jich provedení jest třeba pomoci duchového světa asi v téže míře, jako pro umělecké kousky břichomluvců a salonních kouzelníků. Uvážíme-li dále zprávy o událostech při zhmotnění a fotografování duchů, jakož i tu okolnost, že ani hmotné jevy spiritismu, pro které posaváde nebylo dáno určitého výkladu fysického, nenutí

[1]) Philosophisches Jahrbuch 14. Bd. Fulda 1901, str. 252 a násl. — Dr. Walter l. c. str. 214—216.

nás nikterak, abychom přijali nadpřirozenou příčinu, pak nám nezůstává nic, co by spiritistickému učení dodalo aspoň stínu oprávnění v očích střízlivě myslících badatelů.“ [1])

Avšak — praví se jsou důkazy jiné, že vskutku jsou zemřelí přítomni. Duch prý totiž jeví tytéž vlastnosti: hlas, písmo, ano i vady tělesné! — To by však jen tenkráte podávalo důkaz, kdyby všechny vlastnosti jen určité zesnulé osobě tak byly vlastní, že by se nedaly nikdy napodobiti.

Avšak — namítá se dále — duchové se zjevují! — Zjevení ta však nepatří k zjevům ďábelským, nýbrž k podvodům. Ano, zjevující se duchové měli v tazích tváře a v hlasu značnou podobu s mediem. Vším právem můžeme se tedy ptáti: „Proč nevystupují duchové tak, jak tenkráte žili? Proč mají zvyky, mravy, přízvuky v řeči jako nynější ženy a vůbec media?“ Často nebylo dosti opatrnosti. Mimo to pro křesťana jest to, jak již řečeno, příliš nízkým, jest to proti všemu citu, aby duše zemřelých na přání media jako loutky se objevovaly a zde různé kousky prováděly. Úcta k zemřelým podobných myšlenek nesnese. Mimo to při větší opatrnosti místo ducha dopadeno medium.[2])

Než duchové jsou fotografováni! — Lehmann, který podobné fotografie uvádí, praví: Nejpodivnějším při těchto fotografiích duchů jest, což zároveň ze soudů potom vedených známo, že určitě svědčí, jak veliká touha jest v lidu dáti se klamati.[3]) Uvedli jsme dříve již některé podvody.

Ale vždyť zůstávají po nich rozličné památky! — Jak se podobné památky rozdávají a dělají, uvedli jsme již dříve; rovněž tak otisky rukou. Již americký zeměpytec Denton poznal, že strčíme-li prst do rozhřátého paraffinu a pak do studené vody, obdržíme na prstě povlak, který můžeme dobře sundati, naplniti sádrou, a tak dostaneme zcela přesný prst.[4])

[1]) Löwenfeld: Somnambulismus str. 56. — Walter l. c. str. 216.
[2]) Walter, l. c. str. 354 - 355.
[3]) Lehmann, l. c. str. 277.
[4]) Dr. Walter, l. c. str. 353.

I při ostatních těžkých zjevech činí opatrní pozorovatelé rozličné poznámky. Tak na př. při pronikání hmoty hmotou (květiny stolem), o němž píše Zöllner. Tu praví Lehmann,[1]) „jak obtížno jest vše až do krajnosti pozorovati, již proto, že předmět zcela neočekávaně se opět objevuje, a tak dodatečně nemožno zjistiti, zdali již napřed nějakým způsobem nebyl tam přinesen"! Rovněž již dříve mluvili jsme o pokusu uzlovém, kterak snadným jest tu podvod. Co se týče veliké síly, kterou medium jeví, zdvihání těžkého nábytku atd., o tom dí Gutberlet, že tu stojí věda ještě bez rady

Kdyby se jednalo pouze o zdvižení vlastního těla, tu spíše možno nějaké vysvětlení, totiž velikou silou, kterou vyvíjí duše na tělo. Něco podobného jest při tak zvaných lidech náměsíčních: vstávají bez vědomí, lezou atd., rovněž je něco analogického při hypnotismu. Při ostatních pak větších pohybech předmětů jest také možno mysliti na podvod, protože takové úkazy jsou velmi řídké a posavad nebyly přesně a vědecky důkladně zkoumány.

Ovšem při celém tomto výkladu praví Walter: „Především jsou to jen slabé začátky a pokusy."[2]) „Chceme doufati, že světlo vědy v nastávajícím století poskytne přívržencům spiritismu pohled do jejich blouznění a tak sprostí je klatby učení, které působí jen posměch a hanbu osvícenosti naší doby a otevírá dveře i brány již dávno přemožené pověře."[3])

Uvážíme-li všechno dohromady a tážeme-li se po nadpřirozené povaze spiritistických jevů, praví Gutberlet: Zdá se, že posavad není zcela a zřejmě dokázán ani jediný případ, v němž by určitě nadpřirozená síla působila. Ovšem nedají se přímo dokázati; a proto, kdo chce na takovou příčinu souditi, může tak učiniti, když totiž přirozená síla nestačí. Závěr tento jest však jen tenkráte spolehlivý, jestliže se skutečně dokáže nedostatečnost přirozených příčin.

[1]) Str. 292.
[2]) Dr. Walter, l. c. 363.
[3]) Löwenfeld: Somnambulismus und Spiritismus str. 56.

Mohou-li spiritisté jen jediný takový případ dokázati, zdá se býti pochybným. Naproti tomu my, i nemůžeme-li v tom či onom případě přirozené vysvětlení podati, jsme povinni a vědecky nuceni, bychom aspoň o možnost jeho se pokusili. A po tolika zkušenostech podvodu a klamu, které jsme na tomto kluzkém poli učinili, po stále stoupajícím poznání nepravidelného stavu duševního, nemusíme zoufati o možnosti přirozeného vysvětlení i při zdánlivě nejpodivnějších jevech. — Jestli však kdy přece se dokáže, že jest nutno, abychom připustili mimopřirozené příčiny, tu nejsou jimi, jak spiritisté ve svých schůzích věstí, duše zemřelých, nýbrž podle pošetilého pověrčivého jednání spiritistického vůbec, a podle protikřesťanských zásad a jevů zvláště, pekelní duchové lži.[1])

Mnohému bude již asi nápadno, že jsme se stále vyhýbali ještě jednomu předmětu, a to způsobu a obsahu odpovědí. Kdo sezná trochu blíže odpovědi a hlavně jejich obsah, pozná, že učení spiritistů jest mravně zhoubné a zároveň protikřesťanské a protináboženské vůbec, jak ukážeme v druhé části tohoto spisu. A proto praví dr. Vřešťál: „Ostatně může se jev ďábelský poznati nejen ze způsobu odpovědí, jakým se dávají, nýbrž také z obsahu jejich, jelikož popírají Boha-Krista Pána, církev, peklo, hřích, zlé duchy, rozdíl mezi dobrem a zlem atd., a z toho, že se bojí přítomných věcí posvěcených a požehnaných a odpírají odpověď, jestli kdo z přítomných má s sebou částku sv. kříže, neb růženec neb něco podobného."[2]) Z tohoto řádění proti církvi a jejímu učení lze tedy poznati původ zlý.

Mimo to spiritismus má zhoubné účinky na duši i tělo lidské, vrhaje je do rozličných nemocí, až i v šílenství. Příčinou takových úkazů mohou však býti jedině bytosti zlé.

Ovšem že nutno dodati: Máme-li vůbec učení takové vskutku připisovati duchům! Neboť obyčejné od-

[1]) Gutberlet l. c. str. 478.
[2]) Vřešťál: Theol. moralis praelect.

povědi jsou prázdné, nejisté, nejednají o nějakých po-
všechných pravdách, nýbrž o jednotlivých případech,
odpovídají na dané otázky, jsou řízeny dle schnop-
nosti media a přítomných, a proto třeba o nich do-
kázati, že jsou vskutku od duchů zlých. A konečně
v celém učení pozorovati jest nauky rozličných sekt
protestantských, v nichž povstal spiritismus a moderní
citlivůstkářství čili sentimentalismus. Proto také oddě-
lili jsme učení toto od zjevů samotných, neboť potom uvi-
díme, že hlavně a pouze pro tyto okolnosti, totiž pro
učení a zároveň i zlé následky, musí každý křesťan
bez výjimky spiritismu a schůzek spiritistických bez
ohledu na příčinu se stříci jakožto nejbližší příležitosti
ke hříchu, jakožto účastenství na bludech a jako nej-
bližšího nebezpečí pro zdraví tělesné i duševní.

Kde ovšem těchto věcí není a jedná se o pouhý
zjev vědecký, bez veškerého styku s duchy, bez vůle
po takovém styku, kde tedy po nějakém učení není
ani památky, kde rovněž všem zlým následkům se
předejde, tam ovšem mužům vědy jest dovoleno vě-
decké jevy vědecky zkoušeti a po příčinách vě-
deckých pátrati. Avšak takovýto případ není již vlastně
spiritismem! Vždyť ze všeho, co až posud řečeno,
patrno, že při spiritismu chtějí lidé obcovati s duchy,
a to s duchy zemřelých, vcházejí s nimi ve smlouvu
vyvolávajíce je! Tak jednají i proti rozumu i proti víře.
Víra jim praví a rozum přisvědčuje, že duše zesnulých
nezemřevše podle své vůle, nemohou též podle své
vůle se zjevovati, a dále že Stvořitel ustanovil roz-
ličné řády bytostí, svět viditelný a neviditelný, a že
tedy jen s jeho vůlí bude zase dovoleno z jednoho
řádu či světa přecházeti do druhého, právě tak jako
my nemůžeme do říše neviditelné, i kdybychom chtěli.
Stvořitel konečně výslovně zakázal duše zesnulých vy-
volávati, uče nás, že jsou v rukou Božích. — Koho
tedy mohou očekávati? Ani anděly ani dobré
duše zesnulých, kteří vždy plní svatě vůli Boží a
vždy jen dle ní jednají, — tedy jen duchy zlé.
Tito mají vstoupiti do schůze i proti vůli Boží,
kdykoliv a kdekoliv by spiritisté chtěli! Dále i spiri-
tisté vědí, že jest jen Pán sám vševědoucí, a přece

od duchů žádají, by jim zvěstovali o všech možných
věcech, i budoucích, vzdálených a minulých! Konečně
od nich též žádají, by jim všemožné věci konali. Tak
přenášejí na duchy vlastnosti a moc, která jedině Stvo-
řiteli patří, což jest v odporu s rozumem, zneuctívá
Stvořitele a Pána světa a jest tedy pověrou. (Pověrou
totiž rozumíme přenášení Božích dokonalostí na stvo-
řené bytosti, čili takové chování člověka buď k sobě,
aneb k jiným stvořeným bytostem, jakoby měly Boží
dokonalosti.)

A tak praví dr. Walter:[1]) „Spiritismus jest sám
v sobě pověrou, hrubým znetvořením víry v nesmrtel-
nost duše, a mezi všemi způsoby, kterými tato víra v nesmr-
telnost duše se jeví mezi vzdělanými národy, jest spiri-
tismus nejchudším, nejnižším, nejvíce duchaprázdným!“
Neboť projdeme-li celý postup jevů, jednotlivé úkazy,
zhmotnění, účinky a odpovědi, jsme vedeni k tomu,
bychom skoro přisvědčili, že spiritismus jest podvod
vynalezený ďáblem ke zkáze lidského pokolení a pra-
vého náboženství, ve kterém pod vylhaným jménem
andělů dobrých a zesnulých osob a pomocí stolků a
jiných předmětů odpovídá ďábel na otázky tomu, kdo
ho vyvolává“.[2]) Úplně pak souhlasiti musíme i s pojmem
spiritismu jakožto spolčováním s duchy zavrženými,
které má za účel působiti podivuhodné jevy a dávati
k daným otázkám odpovědi.

[1]) Dr. Walter, l. c. 365.
[2]) Fossa: La chiave dello Spiritismo II. 217.

Díl IV.

§ 8. Spiritismus jako pověra.

S podivením ptáti se bude každý, jak jest možno, že spiritismus se mohl tak rychle rozšířiti jak ve vzdělané Americe, kde stroje a stavby divy tvoří, tak v Evropě, a to snad ne u nevzdělaných národů, nýbrž právě u lidí, kteří činí nároky na jméno vzdělanců, u národů, kteří se honosí tím, že stojí včele vzdělanosti. Odpověď dána výkladem, že spiritismus jest pověrou. A jako pověra vůbec sahá až do nejstarší doby lidstva, tak i pověra spiritistická, byť ne jménem, tedy v podstatě jest již starodávná. Vysvětleme obě ty části.

Pověra podle jména znamená pochybení ve víře. Není tedy pověrou, když někdo chybuje ve věcech jiných, na př. v malbě atd., a rovněž nutno říci, že každé pochybování ve víře není ještě pověrou, tak na př. bludaři, totiž ti, kteří hájí bludného učení, nejsou ještě pověrčivými; rovněž nevěra není pověrou. Pověra obsahuje něco více, záleží totiž v tom, že pověrčivý ve víře chybuje a tuto chybnou víru přenáší ve své činy. Pověrou jest tedy, přenáší-li člověk víru, kterou má míti o Bohu a jeho dokonalostech, na věci, čili jedná-li někdo s předměty tak, že jest patrno, že věří o nich, na př. o jejich moci, vševědoucnosti to, co má vlastně věřiti o Bohu všemohoucím a vševědoucím. Jest tedy v pověře dvojí chyba: předně, že člověk nemá čistého a jasného pojmu o Bohu a o tom, co jemu jedinému patří, a

pak že nesprávně chová se k věcem stvořeným, kořе se jim na místo Bohu, očekávaje neb žádaje od nich, co by očekávati neb žádati měl jen od Boha. A tak i ve spiritismu žádá se od duchů, co by se vlastně od Boha mělo žádati.

Poněvadž pak Boha poznáváme nejen zjevením, nýbrž do jisté míry i rozumem, jest takové jednání vždy též i proti rozumu.

Pověru nalézáme již u prastarých pohanů, ano dějiny dokazují, že již u nejstarších národů, o nichž víme, byla pověra, jak později uvedeme. Mnozí dokonce praví, že jest pověra tak stará jako lidstvo samo. Tolik aspoň možno určitě říci, že po hříchu dědičném rozum lidí byl zatemněn, a jako se vyvinovalo modlářství, tak zároveň s ním, v něm, vedle něho vznikala též pověra.

Člověk viděl, kterak jest omezen ve své síle, s druhé strany však cítil v sobě mocný pud, aby se povznesl k vyššímu cíli, jehož byl schopen. Toužil dále i po odpovědi na největší otázky po svém původu, po své budoucnosti, po budoucím životě všech, s nimiž se na zemi stýkal. Jaký tedy div, že nemaje zjevení přímého, hledal pomoci v tajemných věcech na zemi, odpovědi, které mu mohl jen tvůrce dáti, hledal u tvorů, a tak upadal do modlářství a do pověry.

Židé, u nichž víra čistá měla býti zachována, byli všichni vedeni zvláštními zástupci Božími, patriarchy, proroky atd. a přísně jim zapověděno všechno, co mohlo vésti k pověře. Když pak zjevená pravda učení Krista Pána šířila se čím dál tím více i přes země pohanské, tu pověra mizela. Nezmizela však úplně; i potom aspoň v malých rozměrech zůstala. Satan totiž stále pokouší a vše špatné udržuje, a také i pověru Mimo to příčina léží v náruživostech lidských, které jsou někdy tak mocny, že strhují rozum k pověře. Láska zármutek, smutek atd. mohou býti tak silny, že přemáhají rozum člověka a uvádějí jej k vykladačce karet aneb k duchům, aby se stýkal s drahými zesnulými. Konečně také po víře zůstává pověra, tak na př. u protestantů zachovala se mnohá žehnání a zaříkávání církve katolické, která se pak u nich zvrhla v pověru. Značný vliv mají též špatné knihy, pověrečné spisy atd.

Z toho již také patrno, že nelze spiritismus jako pověru vůbec odstraniti pouze popíráním všeho nadpřirozeného čili nevěrou. Neboť omezenost naší bytosti a našich sil a na druhé straně vědomí vznešené o přirozenosti Bohem stvořené a k Bohu směřující vedou člověka k poznání, že se musí povznésti sám nad sebe a nad svůj svět, má-li rozum a srdce klidu dojíti a temné záhady tohoto života nějak vysvětliti. Překazí-li nevěra člověku, aby se vyšinul k nadpřirozenému, k Bohu v lásce a svobodě vládnoucímu, tu obrací se k něčemu jinému, ke svým smyšleným představám, čili upadá do pověry. Zapírání všeho nadpřirozeného uvádí člověka na klamné cesty na cesty pověry. A čím jest kdo dále od víry, tím více se stává pověrečným; nevěra nutí lidi do pověry, plodí pověru.

Tak praví již Pascal: Incrédules, les plus crédules de tous, což znamená, že ti, kdož nevěří ničemu (jak říkají), věří všemu, i hloupé vykladačce karet! A Goethe dí: „Nevěra jako obrácená pověra stala se šíleností naší doby.“ [1]) Pro důkaz netřeba jíti daleko; spiritismus jest dosti bezduchá pověra, a hle šíří se v Americe, v Evropě. A nebyl to snad jen nevzdělaný člověk, jenž se ho přichytil, nýbrž právě vysoké rodiny a mužové, kteří zjevně říkali, že ničemu nevěří, koří se před duchařstvím.

Ano ti, kteří popírali zázraky v evangeliu, věří nyní v rejdy duchů ve spiritismu. Jaký to smutný osud! Také silní mužové mají slabé chvíle a utíkají se v neštěstích o radu a pomoc k vykladačkám karet a k tak zvaným zázračným lékařům. Ve velikých městech činí dobré obchody všelijaké věštkyně, neboť je navštěvují vyšší kruhy a platí rády mnoho za rozličné „milostné nápoje“ a pod.

Pouhé vzdělání samo, tedy vzdělání bez víry nebo dokonce s protikřesťanskými zásadami, neosvítí temných krajin pověry. Spiritismus rozšiřuje se rychle, zkoumají jej učenci, a Crookes a Zöllner stávají se jeho obhájci. Amerika tak je proslulá vzdělaností, a přece se tam

[1]) Dr. Walter, l. c. str. 14.

udržují rozličné sekty a spiritismus tam má na tři miliony přívržencù! Nerozšířil však se spiritismus tou měrou v krajinách vskutku katolických!

Z toho patrno, kterak jen bezdůvodným chlubením jest tvrzení, že nevěra a vzdělání bez křesťanství odstraní neb odstranily pověru. Naopak, víru v člověku utlumí; poněvadž totiž nemožno ji úplně zničiti v srdci lidském, činí člověka volným a přístupným pověře. Kde víra mizí, tam nastává pověra! Toho dokladem jsou právě doby nové, toho dokladem jsou lidé, jak jsme uvedli - kteří nevěříce Bohu, věří duchům. A právě zkoumáním dějin národů seznáváme čím dále tím více pravdu tuto.

Jak tedy možno bojovati proti pověře spiritismu? Zde třeba tužbám srdce, žádostem, rozumu vyhověti, poskytnouti člověku cíle, k němuž jest povolán, vésti jej ke Stvořiteli. Dále nestačí vésti jej nějakou slabou silou, nýbrž vážností co možná nejvyšší, vážností třeba i Tvůrce samého; dokázati mu, že Tvůrce tak od člověka žádá. Konečně když jest člověk takto pozdvižen, osvícen, jistě pozná chybnou cestu odvrácení se od Boha k věcem, pozná pověru. A to právě činí křesťanství. Dává předně jasné ponětí o Bohu. Jestliže člověk vidí tajemství v přírodě, brzy dobročinné, brzy škodlivé účinky přírody, cítí-li, kterak jest závislým na všech stranách od její moci, zdá-li se mu velikou a mocnou proti jeho slabým silám, tu volá mu vstříc náboženství, pozdvihujíc jej vzhůru nad přírodu k Bohu: „Vládne nade vším Boží Prozřetelnost!“ [1])

Tak mizí jeho strach a bázeň, neboť jest v rukou Prozřetelnosti. Vznikají li dále v člověku žádostivosti těla, zvláště po hříchu a zkaženosti dědičné, hrozí-li vášně podrobiti ho smyslnosti a špatným žádostivostem, duši jeho přivésti pod moc těla, tu opět volá mu vstříc náboženství: „Jsi vždy svobodným a vše závisí jen od tvé vůle.“ Ano! Čistá a živá víra v Boží prozřetelnost bude ho chrániti, aby nepřipisoval stvořeným věcem a skrytým silám jakékoliv moci.

[1]) Dr. Walter, l. c. str. 26.

Taková víra bude zářiti před jeho rozumem jako neklamné světlo a jej odvraceti, by nepřipustil pouhým smyšlenkám a prázdným obrazům své fantasie, že mají nějakou cenu aneb nějaký vliv na přírodu a lidský život. Maje tuto víru, neoddá se nikdy blouznění, že proti němu stojí škodné bytosti neb síly na tomto neb onom světě, které mají libovolnou, neobmezenou moc proti němu. Čistá a živá víra ve vlastní svobodnou vůli bude člověka chrániti, by se nedomníval, že sám jest ovládán od slepých sil přírodních ve svém vnitřním životě nebo ve vnějším jednání.

Tím méně bude snad chtíti jiné lidi podobně v nějaké poddanství přírody uvésti, čili nad někým nějaká kouzla prováděti a tak mu škoditi. Zatemnění těchto dvou pravd, aneb úplné jich zmizení z lidského sebevědomí mohli bychom pokládati za počátek aneb základní podmínku všeliké pověry.[1])

Z toho patrno, že křesťanství stojí v přímém odporu s pověrou a tak i se spiritismem, a obojí ničí a odstraňuje. Jenom nevědomost může přičítati také církvi pověru. Zkoumání dějin národů předkřesťanských a nekřesťanských dokazuje rozhodný odpor a boj křesťanství proti pověře. Ovšem že i u některých křesťanů nalézáme pověru, která se v život křesťanský vtírá. Leč není vinou toho křesťanství, nýbrž právě nedostatek pevné, jisté a čisté víry křesťanské, nejasná znalost pravd křesťanských, při nichž ještě živořiti mohou staré zbytky pověry z nekřesťanské doby. Z toho též patrno, že protivou pověry není nevěra, protože nevěra odvádí člověka od poznání Boha a tak tím spíše ho sráží k věcem stvořeným, aby v nich hledal předmět své touhy. Nepřítelem pověry není pouhé vzdělání bez náboženství, bez víry. Toto buď ničí víru, jsouc nevěrou, nebo si vůbec nevšímá víry a tím člověka nechává úplně bez pomoci v jeho žádostech, v jeho tužbách, protože člověku může jen říci: „Nepatří to mezi můj obor, po tom mi nic není.“ Pouhým vzděláním člověk veden padá opět v pověru. Vzdělaní byli staří Egyptané a Chaldeové, a přece nej-

[1]) Simar: Der Aberglaube str. 36.

starší památky jejich obsahují kouzelné formule zaříkávací. Jak dobře znali hvězdářství. Zaznamenávali každý pohyb hvězd, aby z nich soudili na osudy lidské. A tak nutno říci i o době dnešní: a i zde jest pověra, ba ještě mnohem hrubší, nižší, zvlástě v duchaření.

Nejbezpečnějším prostředkem proti pověře čili zkažené víře jest jedině víra dobrá; víra v Boha, dobrotivého Tvůrce všeho, jehož moci vše podléhá, víra v Boží prozřetelnost, která všechno řídí a spravuje, u níž tedy má člověk pomoc hledati, bez níž nemůže zcela nic působiti, ta víra jest protivou pověry, utíkající se k tajemným silám. Víra ve svobodnou vůli, o které církev učí, že ji nemůže nikdo přemoci a že ani Tvůrce ve své dobrotě a lásce jí neničí, je zbraní proti pověře, která hledá u tajemných sil a bytostí moci, aby jí druhého přemohla.[1])

A proto třeba hledati útočiště ve víře čisté a živé. Křesťan má se vzdělávati ve vědě, tříbiti rozum, avšak spolu zušlechťovati srdce. Má poznati svůj poměr ke světu, své postavení. A jako jednotlivec, tak musí i národové kráčeti ve vzdělanosti cestou, kterou jim Tvůrce ukázal, kterou žádá rozum a srdce, o kteréž nás učí víra čistá, pravda věčná, dle slov Krista Pána: Pravda osvobodí vás!

Pověrou obracel a obrací se tedy člověk k tvorstvu, jemuž připisuje vlastnosti, které vlastně Tvůrci patří. Žádal a žádá od tajemných sil přírodních pomoci tam, kde sám jest nedostatečným poznati své budoucí osudy, budoucí život — předpovídání — nabýti síly, aby mohl působiti na jiné atd. — kouzelnictví. Odtud vidíme v dějinách hádání z hvězd, z vnitřností zvířat, z letu neb žraní ptactva, ze znamení na rukou, z karet, učení o kouzelném působení rozličných nešťastných dnů, určité číslice, některá zvířata, určité květiny atd. Tato pověra jest přírodní; mimo ni byla a jest pověra mimopřírodní. Tato předpokládá zase, že svět jest pod mocí duchů. Základ její jest asi hledati ve všeobecném přesvědčení o ne-

[1]) Srv. Dr. Walter, Aberglaube und Seelsorge str. 1—44.

smrtelnosti duše. A tu ona pevná páska, která zde přiiomné spojovala v kruhu rodinném a společenském s osobami známými, žádá, by i po smrti spojení toto zůstalo, aby duch měl stálé spojení s rodinou, účastně se na jejích radostech i na jejim žalu, aby jí pomáhal a ji těšil. Víra v moc podobnou stupňuje se vědomím, že duch, jsa prost těla, jsa úplně volným, v říši lepší, nabyl také větší moci a síly. Přejí si tak nejen zemřelí, jak patrno z touhy před jejich smrtí, zůstati stále se svými a jich nikdy neopustiti, nýbrž i pozůstalí sami, kteří rovněž si žádají zvěděti o osudech zemřelých, o jejich poměru na onom světě atd. Dále mohli bychom přičísti sem i rozličná objevení se zemřelých, buď jako klamy, ku př. ve snách neb halucinace, nebo snad i se svolením Nejvyššího skutečné události.

Vedle toho utíkali se lidé k duchům samým. Jest to asi zbytek a jakási slabá upomínka na prvního pokušitele v ráji. Rozum duchy vůbec připouští, a tak snadno se stalo, že lidé moc duchů zvýšili, vše špatné jim připisovali a dle toho také od nich i zlo žádali. Tato pohanská pověra nebyla ani křesťanstvím hned překonána, nýbrž skrývala se a plazila dále, až se při rozličných příležitostech ukázala i v rozličných bludařských učeních, z nichž konečně vznikl nynější spiritismus.

Již nejstarší památky po Egypťanech obsahují formule zaříkávací.[1]) Chaldejští znali vyvolávati zemřelé: osoby odříkaly formule zaříkávací, země se zdvihala a vyšla ven duše zesnulého, doprovázena větrem, a dávala odpovědi, nač se kdo tázal.[2]) Před příchodem Židů do země zaslíbené provozují totéž Kananejští, a proto nelíbí se Bohu a mají býti vyhubeni.[3])

A poněvadž též Židé před svým příchodem do země zaslíbené žili v Egyptě, kde byla tato pověra příliš rozšířena, nařizuje Hospodin sám pod přísným

[1]) Dr. Walter, l. c. str. 20.
[2]) Antonelli l. c. I str. 2.
[3]) Levit. 20, 6 a 7.

trestem ukamenování, varovati se všeh o tak i vystříhati se sousedních pohanů.[1])

Rovněž o Egypťanech dosvědčuje jejich víru v duchy prorok Isaiáš (19, 3). Židé se časem dávali přece svésti: tak za času Saulova, za času krále Manassé, za proroka Isaiáše. Zmínky podobné nalézáme u proroků Habakuka, Oseáše, Jeremiáše, Daniele a Micheáše.[2]) Isaiáš vypravuje (8, 9), kterak vyvolaní zesnulí vydávají nářky a vzdechy, jak hlas jejich vychází ze země . . .

Konečně shledáváme v Písmě sv. i úplnou schůzi spiritistickou, jak ji duchaři nyní konají. Když totiž král Saul před bitvou s Filištínskými ve strachu před porážkou chce věděti, jak boj dopadne, praví ke sluhům: „Najděte mi ženu, která umí vyvolávati mrtvé.“ A pak přestrojen v noci chvátá do Endoru. Velí ženě: „Hádej mi skrze ducha věštícího a vzkřis mi, kohož povím tobě.“ I řekla žena k němu: „Aj, ty víš, co učinil Saul a kterak vyhladil čarodějníky a hadače ze země; proč tedy ukládáš o život, abych byla usmrcena“ (t. j. tím, že mne pak udáš).[3]) I přisáhl jí Saul skrze Hospodina, řka: „Živť jest Hospodin, že se ti nepřihodí nic zlého pro tu věc“. I řekla jemu žena: „Koho mám vzkřísiti?“ Kterýžto řekl: „Samuele mi vzkřis!“ Když pak uzřela žena Samuele, vzkřikla hlasem velikým a řekla k Saulovi: „Proč jsi mne oklamal? Nebo ty jsi Saul!“ I řekl jí Saul: „Neboj se! Co jsi viděla?“ I řekla žena k Saulovi: „Jako božskou bytost jsem viděla, vystupujícího ze země.“ Tázal se jí dále: „Jaká jest podoba jeho?“ Odpověděla: „Muž starý vystupuje a jest oděný pláštěm.“ I porozuměl Saul, že by to Samuel byl, a sklonil se tváří svou k zemi a poklonil se. Řekl pak Samuel k Saulovi: „Proč jsi mne znepokojil, abych byl vzkříšen?“[3]) A pak mu oznamuje, že ho Bůh opustí a že padne i se svými syny v boji.

[1]) Deuteronom. 20, 6—7: Levit. 18, 9—12.
[2]) I. Král. 29, 7 a 9; II. Paral. 21, 6, atd.
[3]) I. Král. 28, 7—25. hebrejsky sluje žena tato: ôb, což znamená i osobu vyvolávající i ducha, který mluví. V překladě řeckém slují engastrimothoi, což znamená břichomluvce; jméno toto vykládalo by pak ovšem podvod, kterým žena předstírá objevení se Samuele.

I v Novém zákoně shledáváme zprávy o podobném obcování. V Jerusalemě žil Šimon Magus, kouzelník (Sk. ap. 8, 9); v Salamině nalézá se Elymas, falešný prorok, o němž praví sv Pavel: „Plný jsi vší lsti a vší chytrosti, synu satanův“ (Sk. ap. 13, 6—10); též v kap. 19 v. 13 jest řeč o Židech potulných, kteří se obírali zaklínáním; sv. apoštol Pavel v domě Lydině nalézá děvečku, která má věštícího ducha (16, 16—18.).[1])

Rovněž kvetlo vyvolávání zemřelých u starých Řeků, jak nám to dosvědčují Plato, Pythagoras, Aristoteles, Democrites. Stopovati je můžeme až do nejstarších dob Homerovských.[2]) Tak vypravuje Plutarch (III. 184), jak vojevůdce Cimon cestuje do Herakleje Pontské, aby se tam pobavil se stínem své sestry. Herodot (V. 92) líčí, kterak Periander spěchá do věštírny v Thesprotiích; zde vyvolává se pomocí tajemných sil duše zesnulého, která dává odpovědi. Pausanias vyvolává zase v Herakleji Bythinské duši Kleoniky Byzantské, jím zavražděné panny. Ta se objevuje a předpovídá mu: „Kvap trestu vstříc, neb chlípnost přivádí zkázu.“ Rovněž ve Spartě vyvolává se duše Pausaniova, k čemuž povolávají media až z Italie. Jiná místa byla v Delfách, ve Figalei Arkadské, v jeskyni Trophonia, v Tenaru na jižním svahu Peloponnesu, kde byl dle Řeků též vchod do podsvětí.

Zvláště proslulými byly ženy thessalské, které uměly citovati duchy. V Thessalii rostly též kouzelné květiny, z nichž připravován nápoj přátelství a lásky; kouzelnickou hůlkou, říkaly ženy ony, že i mrtvé budí. Aglaonike chvátá v noci, dle pověsti, k otevřeným hrobům, zapaluje ohně a svým zaříkáváním přivádí i živé pod zemi, činí počasí, ano i měsíc zakryje.

Rovněž škola v Alexandrii, která kvetla v prvních stoletích křesťanských a jejíž učení císař Julián, odpadlík, chtěl postaviti proti křesťanství a na místo něho, měla základním úkolem vyvolávati mrtvé. Patřili k ní i učení tehdáž mužové Plotinus, Proklus, Porphyrius

[1]) Srv. P. Franco, l. c. str. 89 - 95.
[2]) Odyssea XI. 30.

a j., a ti uvádějí ve svých spisech rozličné zjevy duchařské.[1])

U starých Římanů až do doby bájí shledáváme totéž.[2]) Vergilius líčí, kterak Aeneas vstupuje do podsvětí, aby se ptal duše Anchysovy.[3]) Cicero vypravuje, jak jeho přítel Appius cituje duchy, a že nedaleko Misena u jezera Avernského vycházejí často za tmy stíny (duše) zesnulých, ještě krví pokryté.[4]) Dle Plinia Tiberius usmrtil Libona Drusa, protože ho vyrušil při volání duchů. Dle svědectví Suetoniova dal císař Augustus spáliti na 2000 knih čarodějnických.[5]) Appius doptává se ducha Homerova, aby seznal osudy své vlasti a svých rodičů.[6]) U Druidů v Gallii byl spiritismus zcela obyčejným, právě tak jako u národu severních. O vyvolávání duchů v prvních stoletích křesťanských (ne od křesťanů, nýbrž od pohanů) vypravují Lactantius, sv Hilarius, Eusebius, Tertullian, který ve své Apologii (c. 23) mluví o klepajících nebo mluvících židlích, stolech, o zjevech či stínech zesnulých, vycházejících na zemi. Ano, i ve čtvrtém století zabývají se pohané ještě duchařením pomocí stolů. Tak Patricius a Hilarius chtějí se dověděti, kdo bude nástupcem císaře Valenta. Vezmou stůl, na němž kol do kola napsány písmeny abecedy a uprostřed byl uvázán prsten. Po zaříkáních pohnul se prsten a stanul na písmenách: t, h, e. Myslili tudíž, že bude císařem Theodorus. Theodorus umřel a nástupcem se stal Theodosius, a jím Patricius i Hilarius byli odsouzeni. Podobné zprávy nacházíme i u Luciana, Apuleia, Macrobia a jiných.

Pro duchaření i hrozné ukrutnosti páchány. Za doby pohanských císařů nedospělé děti ze žen vyřezávány a k vyvolávání duchů jich používáno. Filosofie novoplatonská měla také tajemný kult, v němž byly točící se stolky. Knihy spisovatelů církevních podávají

[1]) Srv. Dr. Dippel, l. c. str. 40, 41.
[2]) Antonelli. l. c. I. str. 12—13.
[3]) Aeneida I. 6.
[4]) Tuscul. I. 16.
[5]) Vita Augusti 31.
[6]) Hist. natur. 30. 6.

nám tytéž zprávy, jak ještě za pozdějších dob spiritismus živořil. Papež sv. Řehoř Veliký († 604) dává páliti knihy čarodějnické, aby takto aspoň duchaření odstranil. Avšak ani tak nebyl blud onen úplně přemožen, a tak píší dále o duchaření Anselmus, Petrus Lombardus, sv. Tomáš Aquinský, Scotus, Albertus, Suarez, Vasquez. Totéž dosvědčuje bázeň ve středověku a boj celé společnosti proti obojímu čarodějství, jak se o tom zmínime více v druhé části, jemuž padlo za oběť též mnoho nevinných. Leč přes všechno pronásledování duchařství nezmizelo úplně. Císař Maxmilian I. dal prý si vyvolati zesnulou manželku Marii Burgundskou a v Inšpruku kočující medium vyvolalo prý mu Helenu.

Aby seznali tajemné síly přírodní, zabývali se podobnými zjevy i učení muži jako Jan Tritheim (1462 až 1516) a Agrippa z Netteseimu (od r. 1486 až do r. 1535). Tento tvrdí, že je v člověku zvláštní moc, aby někdy i nad přírodou vládl, nad dušemi zesnulých rozhodoval, souhvězdí rušil, duchy přemáhal, živly zemské podroboval.[1])

Spiritismu pomáhaly k živoření též rozličné bludy v církvi, a to hlavně takové, dle nichž duše naše jest duchem samostatným, žijícím v těle jako ve vězení, dle nichž ten neb onen blud zjeven jest zvláštním duchem, dle nichž možno s duchy obcovati. Toho rázu jsou gnosticismus, manicheismus, bludy protestantských sekt: quakerů, methodistů a schwedenborgiánů.

Spiritismus jest pověrou nejen prastarou, nýbrž všeobecně rozšířenou. A skutečně možno i za nynější doby u ostatních národů pohanských i na nejnižším stupni vzdělanosti stojících nalézti duchaře. O tom svědčí hlavně missionáři a cestovatelé. Tak v Asii u rozličných kmenů jsou tak zvaní šamanisté, kouzelníci. Tvoří zvláštní stav, do něhož vstupují po dlouhé době zkoušky a sebezapírání zvláštním obřadem, při němž obdrží každý zvláštní jméno. Ke svému úřadu připravují se rozčilujícím prostředkem, upadávají ve stav spánku jako media, kde poddají se úplně

[1]) Dr. Walter l. c. str. 309.

působení duchů. Oči jejich se silně točí, na tvářích objeví se horečné rysy, celé tělo začne se svíjeti a potiti, kouzelník počíná si jako šilený, volá: Koi au (já jsem), duch jest v něm. Co v takovém stavu v kusých slabikách pronáší, považuje se od přítomných za zjevení bohů. Ku konci volá: „Jdu zas!“ Nepovede-li se jim něco, přičítají to, podobně jako jiná media, nedostatku víry u přítomných. Ano u přítomnosti missionářů nezdařilo se úplně nic. Tak vypravuje Matjuškin, druh Wrangellův na jeho výpravě k severní točně, že na otázku svou: Jak dlouho bude naše cesta trvati, obdržel odpověď: „Ještě tři léta.“ — „Podaří se nám něco?“ — „Více než doma od vás očekávají.“ — „Budeme všichni zdrávi?“ — Všichni, vyjma tebe, avšak nemocen nebudeš.“ (Mělť bolavý prst.) K tomu dodává Matjuškin: „Tak skoro vše se vyplnilo.“ Týž ptá se dále media, jak se vede jeho spolucestujícímu poručíkovi Anjou? Slyší odpověď: „Jest tři dni cesty od Balnea, kde přestál těžkou bouři na Leně a jen s velikou obtíží se zachránil.“ Totéž se potvrdilo. Ovšem, zde dalo by se mnoho poznamenati, nebylo-li na př. vše jen čtením myšlenek atd., rovněž, zda vše se nedověděl mluvící napřed odjinud. I u amerických nejnižších národů nalézáme kouzelníky; v lesích Jowy jsou klepající stoly, píšící a mluvící media.

U Číňanů jest již dlouho známo psaní duchů pomocí nástroje, předpovídání a zjevování se duchů ve vzduchu, nebo ukáže duch všechny obyvatele domu v nádobě vodou naplněné. Objeví též změny v říši, hodnosti, které obdrží ten, kdo k duchům přistoupí.

V Egyptě prý vidí duch zesnulé v kapce vody neb inkoustu.

Zajímavými jsou indičtí fakiři. Vypravují se o nich pravé divy, které provádějí svojí hůlkou a píšťalkou: volají duchy na pomoc a pak upadají do spánku, těžké věci létají ve vzduchu, páví péro stane se tak těžkým, že jím nikdo nehne. Tak vypravuje r. 1875 Jacolliet,[1])

[1]) Le spiritisme dans le monde 1875. Uveřejněno v Psychische Studien v Lipsku 1875; rovněž taková asi líčení ve spisech spiritismu nakloněných nejsou příliš důvěry hodna.

který v Indii viděl nejslavnějšího fakira Covindasamyho: Fakir dotkne se prstem nádoby plné vody, nádoba se pohybuje, voda však nikoliv, jest jako zmrzlá; nebo dotkne se vody, ta přechází do varu — fakir oddálí prst, vše přestává. Sedí na zemi a pak se zvedá, jak seděl na zemi, s nohama skříženýma, na dvě stopy do výše. Sedí nehnutě a ztrnule; ze zrnka se vyvine stromek melounový, 20 cm. vysoký. Jednou fakir postavil nádobu s uhlím, aby v ní spálil parfum, volá duchy, a z malého mráčku na všechny strany zvedají se ruce počtem asi 16; jedna chopí ruku Jacollietovu, utrhne poupě růžové a hodí mu je! k noze, ostatní ruce poletují a házejí květiny, píší písmena ve vzduchu. Když zmizely, tu vyvolává fakir dále duchy a hle, objevuje se postava brahmína. [1])

Někdo by řekl: Toť jako při schůzi spiritistické Ovšem! Ostatně, má-li toto pozorování nějakou vědeckou cenu a obstálo-li by nyní, lze pochybovati. Vizme jinou zprávu o fakirech: P. Petr Nilkes S. J. píše: „Časopis „Strand Magazine“ uveřejnil před krátkem rozmluvu s Karlem Bertramem, který zkoumal kouzelnictví indické delší čas na místě. Pozoroval 176 fakirů, proslulých svojí svatostí a dovedností, při jejich představeních, účastnil se zvláštních schůzí při dvorech v území Indů a při Gangu v Dekhanu a na Ceylonu. Dal se zasvětiti do veškerého umění: zaříkávání, vyvolávání a extase. Jeho úsudek zní: Ve všech divech není ani jediného pohybu, který by nemohli dobře, ne-li lépe, evropští umělci napodobiti. Známy jsou tři nejslavnější divy: div s provazem, div se džberem a div s Mangostromem.

Provaz hozen do místnosti zůstává vodorovně ve vzduchu. „Zde,“ praví týž pozorovatel, „evropští cestovatelé příliš přehánějí. Ze 176 fakirů mohlo pouze 6 tento kousek umělecký provésti, a to jen s provazem 4—5 stop dlouhým, jehož středem šel slabý drát. Takový provaz hodí fakir do výše, aby se co nejvíce napnul, a hraje si s ním jako s míčem, aneb uchopí jej uprostřed a točí jím kol prstů, jako u nás bubeník svojí paličkou. Jest to tedy pouhá hbitost, jak patrno.

[1]) Dr. Dippel, str. 39, 40.

Druhý div: do džberu se postaví chlapec a dělá, jako by mu bylo těžko se do něho vejíti. Na to rozprostře fakir přes džber, v němž je chlapec, pokrývku, vrazí nůž do džberu, jako by džber byl úplně prázdný. Žádný div, chlapec stočil se uvnitř, aby nebyl bodnut, a pak ovšem vyleze pohodlně ven.

Nejtěžší jest div se stromem, podobný divu dříve uvedenému. Před zraky přítomných zasadí se zrnko do hrnce, to roste před očima všech ve stromek asi na stopu a nese plody. Aby pak dech nevěřících diváků vzrůstu neškodil, přikryje fakir celý hrnek trojhranným stánkem v podobě pyramidy, který jest k divákům uzavřen. Fakir vypůjčí si misku, dá si ji naplniti zemí a vsaditi do ní též od diváka símě. Na to přikryje vše stánkem a zaříkává; mezi tím se dívá, zdaž květina roste, při tom však obratně strčí tam jiné zrnko s klíčím a kořínky. Opět zaříkávání, a hned ukazuje divákům, jak květina pučí; pak ji donese do stánku. Tu nutno květinu polévati, proto ji často polévá a vždy vsadí do květináče větší květinku, již má předem ukrytou v dlouhém svém oděvu, a ukazuje divákům. A ti posléze vidí i ovoce, ovšem že ne dnes vyrostlé. [1])

Jiný cestovatel, Brandt, viděl týž pokus na ulici, a to bez stánku. Místo něho měli jen košík 50 cm. vysoký, kterým vždy květinu přikryli. Ovšem, tu bylo zase možno ukrýti květiny do košíku.

A tak se dají vysvětliti i jiné věci, které se o fakirech vypravují a vskutku jsou zajištěny. Z toho patrno, že nesmíme všechny zprávy přijímati za bernou minci, a že jest třeba dlouhého studia, nežli se jednotlivé jevy přesně dokáží a pak vysvětlí.

* * *

Spiritismus tedy není ničím novým a neznámým nýbrž jest jen článkem ve starém řetěze prastaré a daleko rozšířené pověry, která prýští z vědomí obecného, že duše naše jest nesmrtelná a žije po smrti

[1]) P. Nilkes: Schutz-und Trutzwaffen, str. 107 a 108.

z touhy po duši zesnulého a po její pomoci, z nedostatku pravého vědění o stavu duše naší po smrti a o bytostech duchových čili z nedostatku víry. Člověk opouští pravou víru a chytá se pověry, Tvůrcem samým tak přísně zakázané. Mohla-li by pověra tato míti nějaké spojení s druhým světem, tu může je míti jen s duchy zavrženými, nepřáteli Boha a člověka samého. Tím hůře, že spiritisté hájí zásad, které jsou protikřesťanské, proti rodinnému životu i proti státnímu řádu, jak v druhé části uvidíme.

Tak vrhá spiritismus člověka v přímý rozpor s Bohem a jeho učením, zpět do doby pohanské, zpět na stupeň, o němž se dávno mělo za to, že jest již překonán.

Kéž se podaří vědě jednotlivé zjevy objasniti a vědecky vyložiti, a kéž se i víře poštěstí, člověka svojí svatostí, čistotou a krásou udržeti na cestě, k níž je povolán, na cestě ke Tvůrci, z jehož rukou vyšel, k Otci dobrotivému, v němž jest jeho cíl. . . .

Část II.

Učení spiritistické.

SOUSTAVA UČENÍ KŘESŤANSKÉHO A SPIRITISTICKÉHO. — ROZDÍLY MEZI OBĚMA. — ODSOUZENÍ SPIRITISMU CÍRKVÍ. — JAK BY SE ASI MĚLO PROTI SPIRITISMU POSTUPOVATI.

Za účelem přesného posouzení spiritismu nutno dříve vyložiti učení duchařů. Byloť právě chybou dob minulých, že mnozí, zvláště mužové vědy, uvažovali pouze jevy, snažíce se je přirozeně vykládati, a tak nehledali ve spiritismu většího nebezpečí, kdežto ve skutečnosti spiritismus svým učením stojí na stanovisku protikřesťanském vůbec a bojuje proti církvi katolické zvláště.

Ovšem že odpovědi spiritistické nemají obyčejně hlubšího významu a větší ceny, vztahujíce se na dané otázky; avšak někdy přece odpovídají jakýmsi povšechným způsobem na otázky o stavu posmrtném, o věčnosti, o nebi, o Bohu atd. Takové odpovědi byly pak sestaveny v jakési učení; tak již od Dawise, od Kardeka i od rozličných medií. Učení toto uveřejněno buď v knihách nebo v rozličných časopisech, z nichž zvláště jmenujeme: „Reformující listy ku pěstění čisté ethiky“ [1]) v Pešti, které obsahují výklad tří evangelií (sv. Jana, Lukáše a Matouše), pocházející prý od duchů samých sv. evangelistů a sepsaný od medií Adelmy, Alžběty a Antonína.

Nerozhodujeme zde více,[2]) od koho vlastně učení toto pochází, zda od duchů či od medií neb od jiných spiritistů: o tom mluveno v první části a dle toho, co tam řečeno, lze mluviti též o zjevě tomto; zde však se jedná o obsahu celého učení.

Spiritismus učí, kterak se zjevují duchové, co následuje po smrti, v čem záleží posmrtný život. Tím již vstupuje na pole náboženské a zaujímá jisté

[1]) „Reformierende Blätter zur Bildung reiner Ethik“.
[2]) Srov. co řečeno o Kardekovi v I. části.

postavení ku křesťanství, určenému pro všechny lidi, a každý křesťan stojí v jakémsi poměru ke spiritismu. Dále mluvíme-li pouze o jevech a rozumíme-li slovem „spiritus“ nějakou neznámou sílu přirozenou, ne však ducha, tu ovšem nejsme ještě na poli náboženském, podobně asi jako v hypnotismu neb magnetismu; avšak právě tím, že spiritisté stojí na působení duchů — a to jest základ celého spiritismu — zaujímají již sami sebou určité stanovisko k křesťanství.[1]) Spiritisté jsou proti křesťanství nejen snad tím, že volají duše zemřelých a tak přestupují velmi přísný zákaz Boha samého, ale i tím, že učení jejich jest v odporu s křesťanstvím. Jedni, přívrženci Dawisovi, neznají křesťanství vůbec, ano dle své libovůle neznají ani Boha samotného a tak ničí základ veškerého náboženství. Druzí, přívrženci Kardekovi, učí zase, že spiritismus jest zdokonalením křesťanství a nastoupí na místo křesťanství. Toť opětně protikřesťanské, neboť dle vůle Spasitelovy má býti jeho učení až do skonání světa. Avšak mimo to spiritismus i dle Kardeka ve svém postupu a učení jest pravou protivou křesťanství. Zajímavý jest ve směru tom posudek spiritisty Rapparda o Kardekovi: „Že Allan Kardek byl nestranným pozorovatelem nejen jednoho, nýbrž mimořádně velikého počtu medií, že s největší svědomitostí shromažďoval po léta jejich výroky, že vše, co v nich souhlasilo, s velikým nadáním a pílí, jakož i s vychovatelskou jistotou sestavil v positivní učení, chce li kdo, v bezkněžské náboženství, toť u románských národů známou věcí. Rovněž jest jisto, že z tohoto učení, které se dál a dále rozšiřuje, vzrůstá římské církvi hrozný, dle našeho náhledu jediný nepřítel, kterého se má ve skutečnosti co báti. Byla-li nějaká filosofie s to, aby obrem církevní moci otřásla, o tom nemluvme. Co jest určito, to možno zase jen něčím určitým vyvrátiti, náboženství možno tedy vyvrátiti jen novým náboženstvím.“[2]) Soudíme, že je z těchto slov patrno, co spiritisté zamýšlejí: zavésti nové náboženství, náboženství bez kněží, ovšem i bez Boha, náboženství duchů.

[1]) To budiž řečeno hlavně proti dr. Pertymu (Der jetzige Spiritualismus), který připouštěl jen, že spiritismus může býti spojen s náboženstvím křesťanským.

[2]) „Licht mehr Licht“ r. 1879 str. 56. — Wieser l. c. str. 14—15.

A vskutku! Hned s počátku bylo v severní Americe pozorovati, jak spiritismus vystupuje jako zvláštní náboženství.

Ovšem, v Americe při rozháraných poměrech náboženských nebylo a není v příčině té divu; jeť tam každou chvíli slyšeti o nějakém novém náboženství. Dále pak spiritisté zakládali tam i svá lycea, ústavy, mají své katechismy, časopisy, proroky a prorokyně, media a vidináře (jasnovidce), mají svou bohoslužbu nedělní, své svátky, spolky, stanovy, obecné schůze; zvláště navštěvovány jsou tak zvané campmeetings, schůze to pod širým nebem, které konají se v lesích a pod. a při nichž mluví mnoho řečníků, medií[1]), — zvláštní to pobožnosti.

I u nás v Evropě vidíme totéž, vidíme též jisté pobožnosti spiritistické, jenom že jsou jaksi pod rouškou křesťanskou.

Z toho všeho jest již patrno, jak je důležito, bychom znali celý poměr mezi křesťanstvím a spiritismem; pak teprve pochopíme, proč jej církev musí zavrhnouti, odsouditi a proti němu bojovati. Za příčinou větší jasnosti uvedeme vždy napřed krátce učení křesťanské a pak teprve vyložíme učení spiritistů, by byl rozdíl mezi oběma vždy patrný; rovněž uvedeme předem krátce celou soustavu obojího učení, abychom pak mohli v jednotlivostech o nich mluviti.

A tak podáme: A) Soustavu učení křesťanského a spiritistického. B) Rozdíly mezi oběma. C) Odsouzení spiritismu církví. D) Způsob jak by se asi mělo proti spiritismu postupovati.

---

[1]) Wieser l. c. str. 16. Ovšem že potom hodují, by duchové se obveselili. Mnohý si při tom vzpomene na rozličné schůze duchařův u nás!

Díl I.

§ 9. Krátký přehled učení křesťanského a spiritistického.

Křesťanství učí: Bůh stvořil svět ke své cti a slávě, by tvorům zjevil svoji velebnost, slávu, dobrotu a lásku, aby tak tvorové jej ctili a v něm blaženi byli. Člověk jest také tvorem Božím, a proto i jeho cílem, a to prvním jest, hlásati slávu Boží. To také každý činí buď tím, že zvěstuje Boží dobrotu a lásku, jsa odměněn za své dobré skutky, neb jeho přísnost a spravedlnost, jsa trestán za své hříchy. Druhým cílem člověka jest věčná blaženost, která jest mu přislíbena v odměnu pod podmínkou, bude-li zachovávati řád přirozený a nadpřirozený, do něhož byl postaven, což jeho svobodné vůli zůstaveno. Proto má se každý snažiti, aby Boha poznal, ctil a miloval, dle slov Písma sv.: „Hledejte nejprve království Boží a jeho spravedlnost.“ „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce . . . a bližního jako sebe.“[1])

První lidé ztratili hříchem milost a lásku Boží. V témž okamžiku však, kdy jsou trestáni, ukazuje se milosrdenství Boží: přislíben Vykupitel, kterýžto úkol vzala na se druhá božská osoba; Ježíš Kristus pak, přišed na svět, dokazuje zázraky, proroctvími, svatostí života a vznešeností svého učení, že jest Synem Božím. Tak nám získáno usmíření, získány milosti. Aby pak všichni lidé spasení došli, ustanovena církev obecná čili katolická.

[1]) Mat. 6, 33 — Mat. 22, 37.

Odtud patrno, v čem záleží křesťanství: v lásce k Bohu a pro tuto lásku též v lásce k tvorům, k bližnímu, by člověk Pána poznával a ho poslouchal a tak v něj věřil, v něj doufal, jej miloval, a prostředků milosti používaje přikázání jeho plnil a spravedlivě žil. Tak jest celý život křesťanský službou, Boží milostí povznešenou a zušlechtěnou.

A čemu učí spiritismus?[1]) Jsou duchové. A odkud pocházejí? Určitě nevíme; dle jedněch jsou od věčnosti tři: bůh, duch a hmota, kteří tvoří dohromady vesmír; nějakého nad nimi stojícího Tvůrce — křesťanského Boha, není. Dle Axakova jsou od věčnosti pouze duch a hmota; dle jiných (Kardeka) stvořil Bůh svět viditelný i neviditelný, jak učí křesťané. Dle jiných opět stvořil Bůh jen duchy dobré, část jich však upadla do hříchu pýchy, a tak vznikl svět viditelný. Jedním z prvých dobrých duchů byl Kristus Pán, zakladatel křesťanství.

Pouhých duchů — andělů, dle křesťanství — není. Aby si zasloužili svého cíle, berou duchové na čas na sebe tělo a žijí buď na této zemi, neb i na jiné zemi, na hvězdách. Duchy takto v těle žijící nazýváme lidmi. Duše lidská jest tedy duch, který vzal na sebe tělo, jest tedy duch vtělený čili ztělesněný; tělo samo není ničím jiným než závojem neb — řekl bych — jakýmsi oděvem, s kterým duch se pojí pomocí jakési látky polohmotné či tmelu, zvaného perispiritem. Když duch prodělal svoji zkušební dobu na světě a tělo opět opouští, odchází do říše duchů, a to buď aby na se vzal opět po kratší neb delší době tělo lidské a dále v dokonalosti se cvičil, neb odchází na jinou hvězdu, kdež se opět více zdokonaluje. Duchové nepatří všichni do jedné třídy, nýbrž jsou na různých stupních dokonalosti, a tu může každý duch postupovati až k nejvyššímu stupni. Rychlost celého postupu závisí na tom, jak se duch snaží býti dokonalým; je-li některý duch špatný, tu se ovšem zdrží ve

[1]) Srv. Dr. Novotný: Možno-li spiritismus nazvati zdokonalením křesťanství? — Čas. katol. duch. r. 1906, str. 27 násl.

svém pokroku. Ale při tom každý duch vždy pokračuje k dokonalosti, žádný nezůstane zpět, a tak na konci všichni dosáhnou blaženosti. Pekla tedy vůbec není, rovněž nejsou žádní duchové věčně zavržení neboli ďáblové.

Dobří duchové, pokud jsou v říši duchů, pomáhají nám, posilují nás v boji pozemském, by člověk šťastně a s odevzdaností vše snášel. Špatní duchové zase nám škodí, radují se, vidí-li, že lidé jednají špatně, že se jim podrobují, jich poslouchají, ano i s nimi se spojují.[1])

Toť celá věrouka spiritistická. Podobná jest i mravouka. Základem všeho žití spiritistů má býti pravidlo evangelické: Čiň všem dobře a neškoď nikomu; čiň jiným, co si přeješ, aby ti jiní činili, a co nechceš, by ti jiní činili, nečiň také jim. Každému jest konati dobro a varovati se zla; sobectví, pýcha, smyslnost jsou vášně, které nás jako řetězy poutají k zemi a ke hmotě, a naopak opovrhuje-li kdo tímto světem a hmotou a je-li naplněn láskou k bližnímu, přibližuje se k duchovní dokonalosti. Každý tedy má se snažiti prospěti svému bližnímu podle svých schopností a daných prostředků; kdo však zneužívá svých sil a své moci, aby škodil svému druhu, porušuje zákon Boží. A v čem záleží trest? Ve světě duchovém nic není tajno, a tak vše se objeví, jak kdo jednal. Každý zlý duch uvidí, jak jednal po dobu svého žití na zemi, každý uzří pochlebníka i všechnu zlobu zlého ducha: a tato stálá nevyhnutelná přítomnost všech, kterýmž na zemi duch vtělený uškodil, jest jedním z trestů, připravených člověku v životě budoucím. Se stavem ponížení pro duchy zlé jsou pak spojeny bolesti, se stavem pak povýšení radosti, podobné pozemským, jenom že v míře mnohem větší. Každý duch, a tedy i zlý, pokračuje k blaženosti, i tím, že za své poklesky pyká buď po smrti nebo zde na zemi, když se totiž opětně zde narodí a nový život vede.[2])

[1]) Kardek, Kniha duchů str. 1. a násl., 28 a násl.
[2]) Kardek l. c. str. 42, 348 a násl.

Toť jsou asi základy učení spiritistů, které jsme uvedli dle knihy Kardekovy, spiritistům autoritativní. Avšak v učení samém jest tolik rozdílů a náhledů, tolik často sobě odporujících pouček, a to i o nejdůležitějších věcech, že nenalézáme něco podobného ani v protestantismu. Hlavní z nich jsou: 1. Dawis — již dříve uvedený — popírá přímo Boha a stvoření. Základem všeho jest mu vesmír, v němž jsou tři bytosti: bůh, duch a hmota, úplně ve vesmíru obsažené. Vesmír veškeren jest jen oživován božím duchem, který mu dává pohyb, život, pocit a rozum, a tak ve veškerém vesmíru jaksi bydlí. Svět jest tedy božským tělem, částí boha. Člověk pak jest částí tohoto světa a tak i částí božského těla i ducha, je jakýmsi ústrojím, jež oživeno jest božím duchem, a tudíž i jaksi božsky jedná. Protože vše se samo vyvinuje, rozvíjejí se vlastnosti boží a také člověk jest jaksi výrůstkem božské přirozenosti.[1]) — Dle tohoto výkladu vše jest bohem (pantheismus) a člověk není stvořen svobodnou vůlí Boha, který sám od věčnosti jest svrchovaným Pánem, vládcem vesmíru nýbrž vyplývá z boha a ze světa (emanatismus). Totéž patrno i z učení Axakovova, že od začátku existují duch a hmota. „Podivuhodno," dí dr. Dippel, „že z božského ducha nevyplývají jen čistí duchové." A proto asi i Dawis se domníval, že bůh nejprve oživoval svět a hmotu, a pak z vesmíru jím tak oživeného povstal člověk.[2]) Naproti tomu Kardek učí, že základem všeho jest Bůh; ten stvořil duchy všechny dobré a úplně stejné; své dokonalosti však měli si teprve zasloužiti při svém vtělování na zemi.

2. Jiná, mnohem větší roztržka jest v učení Kardekově, že jeden a týž duch častokráte se vtělí na zemi, bydle jednou v tom, po druhé v onom těle. Kardeka se drží Francouzové, Španělové, Italové a jižní Američané, kdežto ostatní, většina Němců, Maďaři a Rusové jej zavrhují; ano na mezinárodním kongressu r. 1889 jevila se roztržka mezi Kardekiány

[1]) Prinzipien der Natur. II. 704 a násl.
[2]) L. c. str. 160.

a ostatními duchaři tou měrou, že „nezbývalo, leč aby byl Kardek prohlášen bludařem a všichni duchové, kteří mu zvěstovali své učení, lháři," jak dodává Franco.[1])

3. Dále ještě jdou tak zvaní positivisté čili futuristé, kteří připoustějí duchy i opětné vtělování, ale zavrhují učení, že by Bůh vůbec při těchto věcech se účastnil, a tak nechtějí skoro vůbec nic o Bohu věděti. I tito uznáni za bratry na kongressu r. 1889 a snad ze šetrnosti k nim zavrhli přítomní žádost několika bratří, aby se odhlasovalo z úcty k Bohu, že věří všichni v Něj živého a pravého.

4. Rovněž zvláštní učení mají tak zvaní okkultisté.[2]) Okkultismus povstal z indického a staroegyptského kouzelnictví, ze židovské kabbaly.[3]) Účelem má pátrati po spojení s duchy a dušemi zesnulých a po oné síle, na niž toto spojení spočívá. Zakladatelem okkultistů jest Olkott, jak jsme se o něm zmínili, který již roku 1875 založil v Novém Yorku spolek „Theosophical Society". Později se spojil se známou Blawatskou, s kterou chtěl vydávati časopis pro celý svět, by tak i na východě měli přístup k novému směru jeho. Blawatská byla již v mládí v Asii mezi Peršany, pozdě i s Olkottem v Indii. R. 1884 navrátila se do Anglie; zde pak utvořena nová společnost pode jménem „hermetské společnosti". O podvodech Blawatské jsme již slyšeti. Okkultisté jsou roztroušeni na Ceylonu, v Americe a Francii; k nim patří kabbalisté, martinisté, Rosa Croce, theosofité atd. Sem spadá též spiritistická psychologie experimentální (duševěda pokusná), nazývajíc se tak proto, že bádá na základě zjevů spiritistických, a spiritistická psychologie transcendentální, jež chce najíti dosud neznámou sílu duševní, kterou se duše spojuje se životem posmrtným a působí zjevy ve spiritismu. Okkultismus popírá ve skutečnosti perispirit a na místě

[1]) P. Franco, Lo spiritismo 51.
[2]) Occultus = tajemný.
[3]) Hebrejské kabbalah znamená přijetí; rozumí se jím tajné podání zvláštního tajného výkladu Písma sv.; později rozuměli tím tajné učení z východních pohanství.

něho klade zvláštní nervový fluid (neznámá síla duševní), zvaný též tělem hvězdným; toto tělo jest buď životní silou, neb duší zvířecí, která může i mimo zvíře se pohybovati. A tak člověk sestává ze tří částí: z těla (Nephesph neb Ropa), těla hvězdného (duše či Ruah neb Linga sharira) a ducha (Neschámah neb Atma.[1]) Dle nich všechno žije a stále se vyvíjí, od kamene až do nejvyšší bytosti, jak učili již za starodávna v Indii. Pták jest dle toho vyvinutá květina, bylina zdokonalený kámen, a jako člověk žije, tak žije celá země, každá hvězda: narodí se, vyvine se, obdrží rozum, vůli, umírá. Při tomto tajném učení používají při svých schůzích zaříkávacích formulí, starých kouzelných, pověrečných zvyků, hypnotismu a magnetismu živočišného, zkrátka starých pověrečných způsobů v jakési nové formě.

5. Konečně patří sem ještě druh, na nějž by nikdo nebyl pomyslil, totiž spiritismus křesťanský. K němu slušelo by připočísti všechny, kteří se domnívají, že jsou ještě dobrými křesťany a účastní se spiritismu, nebo dokonce chtějí spiritismu ke svému pokroku v křesťanství použíti a jeho učení doporučují v rozličných modlitebních knihách atd. Mezi těmito přívrženci spiritismu shledáváme, hlavně na začátku spiritismu ve Francii, Španělsku, v Italii a jinde, kazatele protestantské, kteří hlavně v Americe přivedli i celé obce do spiritismu, ano i některé kněze katolické: Fiore, kanovníka v Neapoli, Coreniho v Turině, jichž spisy přišly proto do seznamu knih zakázaných, Bonfiglioliho, Rocu, Almignana, jichž spisy jsou zakázány aspoň zákony církevními.[2]) Skutečně, není nic nemožného pod sluncem, a tak se vyskytl i tento směr: spojiti den a noc, světlo s tmou, anděla s ďáblem. Uvidíme později podrobně, že spojení takové je nemožné, neboť má za následek buď ztrátu křesťanství, nebo spiritismu, nebo obojího najednou.

[1]) Jména indického a hebrejského původu; jako vůbec celá soustava ukazuje původ z pohanství východních a obsahuje bludy, které shledáváme již v nejstarších dobách.
[2]) Srv. P. Franco l. c. str. 52 a násl.

Díl II.

Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem.

Seznavše takto krátce učení spiritistické, vizme, v jakém poměru stojí ku křesťanství. Spiritisté se honosí, že učení jejich nežádá víry, že všechen důraz klade na život praktický, všechna váha spiritismu že spočívá na mravním životě, na zdokonalování sebe a na lásce k bližnímu Nelze tedy učení spiritistické uvažovati se stránky věrouky; ostatně spiritisté sami se chlubí, že nemají věrouky, pokládajíce to za přednost svého učení. Spiritismus dlužno uvažovati proto pouze vzhledem k životu a tázati se, jaký vliv má na život lidský spiritismus a jaký křesťanství, jak se jeví život podle spiritismu a jak podle křesťanství. Ovšem že i zde nestačí, bychom snad pouze tu neb onu větu rozbírali, proto že bychom našli i ve spiritismu křesťanské myšlenky lásky k bližnímu, nýbrž jest třeba, sbychom uvážili celý život se všech stran dle spiritismu, a pak teprve bude možno si učiniti správný závěr.

Aby kdo zachovával přikázání, vedl život mravný, přemáhal sebe, k tomu zapotřebí předně zákonodárce, který tak velí. Je-li zákonodárcem osoba požívající vážnosti a úcty, jest jisto, že i jeho slova budou zachována. Dále jest třeba pohnutek, proč jest nám vésti takový život, proč se odříkati a se přemáhati; i tu patrno, že čím silnější jsou pohnutky, tím větší jest

výsledek. Konečně jest třeba člověku pomoci, by se mu práce usnadnila, prostředků, kterými by odstranil překážky. A i tu patrno, že čím mocnější jsou prostředky, tím jistější jest výsledek. Takto vyzbrojen přichází teprve člověk, aby mohl plniti zákon, kterýž mu ukládá povinnosti k Bohu, nejvyšší bytosti, k sobě a k bližnímu. Zákony tyto vysvětlují se blíže v náboženství. A tak i zde nutno, bychom se podrobně ptali, co nařizuje křesťanství a co spiritismus, v jakém poměru stojí k životu jednotlivce i celé společnosti. Pak teprve možno říci, které z obou jest dokonalejší a jak se má spiritismus ku křesťanství.

Vizme tedy rozdíly mezi oběma a) vzhledem k původci, b) pohnutkám, c) prostředkům a d) předmětu samotnému, a pak e) důsledky těchto rozdílů.

§ 10. I. Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem co do původu.

Odkud má původ svůj křesťanství? Jaké jsou prameny života křesťanského? Kdo vede a pořádá celý život křesťanský?

Pramenem křesťanství jest slovo Boží. Božský učitel, Kristus Pán, přišed na svět dokázal, že jest Syn Boží; svou vlastní mocí činil zázraky, křísil mrtvé, ukazuje tak svoji všemohoucnost — naplnil proroctví o něm před staletími, ano již v ráji učiněná, předpovídal sám z vlastního vědění, ukazuje tak svoji vševědoucnost — dokázal, že je Syn Boží, i svatostí svého života i vznešeností a svatostí svého učení. Ježíš Kristus přivedl nás opět do stavu dítek Božích, do stavu vyššího, nadpřirozeného, vykoupiv nás, dal nám prostředky, bychom v stavu tak vznešeném, v stavu svatosti a milosti zůstati mohli, a spolu nás poučil, co jest nám konati, bychom vždy zůstali v milosti a jednou byli věčně blaženi. Nechtěl však stále býti mezi lidmi a proto založil církev katolickou (Mat. 16, 18. — Jan 21, 15) na Petrovi, přislibuje, že brány pekelné jí nepřemohou, v ní založil úřad, kterýž by jej zastupoval v úkolu učitelském, kněžském a pastýřském.

Věřící pak všichni jsou povinni církve katolické poslouchati. „Kdo vás slyší, mne slyší“. (Luk. 10, 16.) „Jestliže pak ani církve neuposlechne, budiž mu jako pohan a publikán“ (Mat. 18, 17): ano jedině církve máme poslouchati, a „byť i anděl přišel s nebe“, jak praví sv. apoštol Pavel, „a něco jiného kázal nám, budiž proklat“. (Gal. 1, 8.)

Poněvadž Bůh jest Pravda a Moudrost věčná, a nás pod ztrátou věčného života zavázal církve katolické poslouchati (Kdo neuvěří, bude zavržen, Mat. 28, 21), musil i o to pečovati, aby církev nás jedině tomu učila, co jest pravdou, jinak řečeno, by byla neomylnou ve věcech víry a mravů. Tak učinil Spasitel, slíbiv: „a já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa“ (Mat. 28, 20) a dále: „Duch svatý, Duch pravdy, ten bude o mně svědectví vydávati“ (Jan 15, 26). Ano, Pán ve své dobrotivosti a prozřetelnosti i hlavě církve - papeži — udělil, aby jakožto učitel celé církve neomylně vykládal víru a mravy, tak by brány pekelné jí nepřemohly (Mat. 16, 18), by nezhynula víra jeho a aby sám potvrzoval bratří svých (Luk, 22, 32) a dobře vedl svěřené mu beránky a ovečky (Jan 21, 15). A skutečně tak dělo se stále v církvi katolické, jak dějiny dokazují. Úřad svůj plní pod vedením zástupce Krista Pána, nejvyšší hlavy v církvi, biskupové, jimž pomáhají kněží; všichni musí dříve viditelně svoji moc a poslání od církve přijmouti. Leč mají nejen hlásati a učiti, nýbrž i životem svým, dokonalejším, čistým a svatým, býti příkladem všem věřícím, k čemuž je církev sama zavazuje. Tak nařizuje již sv. apoštol Pavel v listu svém k Timotheovi (3. kap.) a k Titovi (kap. 1.). —

Jak tedy patrno, základem života křesťanského jest učitelský úřad církve s vážností neomylnou, s vážností Boží. A to jest také základ nejvyšší, který vůbec možno si mysliti; rozumu tu zůstaveno, by sobě více vysvětloval jednotlivé pravdy, jednotlivé důsledky činil a v život je uváděl. Konečně, tážeme-li se, kde jednotlivé pravdy jsou obsaženy, nalézáme mnohé, a to nejdůležitější v Písmě sv., které za přispění Božího jest

sepsáno, ostatní pak v ústním podání a vyučování církve.

Nyní obraťme se ke spiritismu. Tento předně posuzuje prameny křesťanství a pak klade své vlastní.

Základem učení křesťanského jest Bůh. Spiritismus počíná však duchy a chce, zkoumaje duchy, spěti vpřed! Avšak spiritismus je rád, že stěží dokáže skutečnost nějakých zjevů; jinak však vidíme, že se mu ještě nepodařilo dokázati přesně a vědecky, že jsou vskutku duchové příčinou zjevů spiritistických, tím hůře pak, ptáme-li se, jací duchové provádějí spiritismus! A odpovědi samy?

Některé vůbec neznají Boha, jiné velmi špatně, činíce z něho buď část ducha, neb přírody. Z toho tedy patrno, že spiritismu jest úplně vedlejším, věděti něco o Bohu. „Jestliže jednotliví spiritisté věří a jsou přesvědčeni, že jest nad nimi Bůh, a tak křesťansky o Bohu smýšlejí, neděkují za to spiritismu, neboť tento jest schopen jedině toho, by víru v Boha zatlačoval, a když se mu to nedaří, vnuká aspoň o něm špatnou představu.“[1])

Dle toho také jest pojem spiritistů o zakladateli křesťanství, Kristu Pánu. Dle nich Kristus může býti pouze duch, a to duch rovný duchům jiným! Ano, Dawis sestupuje ještě níže a klade nad samého Spasitele i socialistu Karla Fouriera, který se mu totiž zamlouvá svými náhledy.[2])

Ostatní aspoň kladou jej za ducha lepšího, kterýž neurazil nikdy Boha a jmenuje se tudíž synem Božím.[3]) Ježíš Kristus jest prvním z duchů. První duchové jsou totiž první panenské vyplývání z Boha, čímž však nemá býti řečeno, že jsou částí bytnosti Boží a že jsou božské přirozenosti, nýbrž jen, že nejdříve byli stvořeni. Ježíš není Bohem, nýbrž jen dítětem Božím jako každý spravedlivý člověk; nikdy nevykročil z jednoty s Bohem, nepřekročil žádného přikázání, nýbrž miloval Boha vždy; proto jej miluje Bůh jako

---

[1]) Wieser l. c. str. 60.
[2]) Tamtéž str. 12.
[3]) Sr. Dr. Novotný l. c str. 178 a násl.

svého syna.[1]) Řekne-li kdo: „Kristus Pán sám praví: ‚Kdo mne vidí, vidí i Otce mého', jest tedy s Otcem jedné přirozenosti, jest mu úplně podoben (Jan 14, 9)," dí spiritisté, z toho že nenásleduje, že jest jedné přirozenosti s Otcem, „neboť ovšem jest jakási podoba mezi oběma, i Kristus Pán nazývá se poslem, vyslancem, mediem (!) Božím, hlásal sice učení pravdy, avšak přece není Bohem, protože Bůh jest jen jedna osoba. „Vizte mne," chtěl dříve uvedenými slovy říci, „jsem Božím sluhou, jeho Synem; žiji v jeho zákonech, jednám dle jeho vůle; vidíte tedy ve mně obraz mého Otce a budete-li mne poslouchati, uslyšíte Boží slovo."[2]) „Byl duchem, který nikdy nechybil, nikdy neklesal, který bez překážky kráčel určenou cestou pokroku, cestou k této božské dokonalosti, která byla jeho cestě předobrazem, cílem a určením. Působil a vládl již od prvopočátku při stvoření a tvoření této zeměkoule jako vyslanec Otcův, onť vedl skrze tisíciletí jejího trvání zdar a osudy této země, vládl duševně i hmotně, podle věčných nezvratných zákonů. Tu přišel okamžik, by i osobně se lidem zjevil. Měl býti smysly pochopitelným, tělesným úkazem těm, kteří jsou v okovech těla upoutáni; a tak bylo ono veliké dílo připraveno."[3])

Kristus Pán není tedy dle spiritismu Bohem; tím mizí jeho božské učení, božský původ církve sv., mizí jedním slovem celé křesťanství. Kristus Pán není také člověkem, nýbrž jest pouhý duch jako křesťanům andělé, a byť i spiritisté všechny možné dokonalosti mu udělili, zůstává vždy jedině a pouze duchem! „Vše vyšlo od Boha a tak i Kristus; leč i jiné rozličné bytosti stvořil Bůh, a mezi těmito jest Kristus nejdokonalejší bytostí; a za své vlastní zásluhy, pro svou lásku k Bohu stal se spasitelem lidstva."[4]) Rappard pak píše: „Spiritista uznává mravní dokonalost missionáře z Nazaretu, pokud sáhají naše lidské pojmy; avšak při tom uznává i schopnost všech duchů, by dosáhli téhož stupně dokonalosti." Tím jest božství Kristovo a božství

[1]) Reform. listy str. 82.
[2]) Tamtéž str. 72.
[3]) Tamtéž str. 99.
[4]) Tamtéž str. 58—59.

naše přesně určeno![1]) Dle učení spiritistů jest tedy Kristus Pán duchem s tělesným obalem, právě tak jako my, jest ve stavu sice dokonalejším, avšak v takovém stavu budeme i my. Poučuje lidi, spojuje jejich styky se životem posmrtným, právě tak, jak nás učí duchové skrze media, a důsledkem jejich učení jest rouhání. Kristus Pán jest medium. „Při našem četném styku," dodává týž, „se spiritisty ve Francii, Belgii, Italii, ve Španělsku a jiných zemích, nesetkal jsem se nikdy s různými náhledy v tomto kuse."

Dalším důsledkem tohoto pojmu jest a musí býti i názor spiritistů o skutcích, jimiž Kristus Pán dokazuje své božské poslání, o zázracích. Zázraky dle nich nejsou nic jiného než kousky medií při schůzích spiritistických. Vizme zde poněkud blíže názor křesťanský o zázracích, a seznáme, že jako proti pověře stojí čistá víra, tak kouskům medií zcela se příčí zázraky.

Co rozumíme zázrakem dle učení křesťanského?[2]) Zazrakem rozumíme zjev, který přesahuje řád přirozený a může tedy pocházeti jen od původce celé přírody, Stvořitele, buď přímo od něho samého, nebo nepřímo na jeho rozkaz, jeho mocí a jménem od jiných jakožto zástupců jeho.

Avšak, řekne se snad, zákony přírody jsou úplně nezměnitelné, proto nelze zázraky činiti! K tomu jest snadná odpověď. Zákony samy jsou nezměnitelné, ano zázraky právě tuto nezměnitelnost předpokládají. V zákonech přirozených neděje se žádná výjimka. Tak těleso těžké vždycky padá dolů a nikdy neletí vzhůru; rozbouřené moře nikdy se neutiší okamžitě na slovo; to příroda činiti nemůže! A právě proto, stane-li se takový zjev, musíme zvolati: Tento jediný případ neodpovídá zákonům přírodním, to nemůže příroda způsobiti, a proto, je-li skutečně onen případ svědky zjištěn, jest nadpřirozený, pochází od bytosti, která jest nad přírodou, od původce přírody samé, který má moc mimo zákony samé působiti. Že takový Pán nad námi jest,

[1]) Wieser l. c. str. 63.
[2]) Srovnej, co již v první části o zázraku řečeno.

dokazuje rozum a věda ku př. důvody, dle nichž svět nebyl vždy a tedy musil původ vzíti od bytosti mající aspoň takové dokonalosti, které sama pak světu dala. Totéž dokazuje hlas našeho svědomí, který jeví se i u pohanů na nejnižším stupni vzdělanosti, s člověkem se rodí a nám poroučí, bychom tuto nejvyšší bytost ctili, dobře činili a zlého se varovali. Každý zákon dále má svého zákonodárce, kterýž tresty a odměnami stará se o plnění zákona svého; tak i zde musí býti zákonodárce, který pečuje o to, by jeho zákon byl zachováván. Totéž hlásá nám i přesvědčení všech lidí, jak praví již slavný Cicero: „Není národa, jenž by tak byl surový a divoký, aby nevěřil v Boha."

Tažme se však dále: „Proč zasahuje Tvůrce do stroje, kterýž od něho velmi moudře byl zřízen?" Zde třeba důvodů, a to musí býti důvody jistě důstojné Boží velebnosti. Než i takové možno nalézti! Člověk jest obdařen svobodnou vůlí a ta mu byla úplně ponechána, a proto může člověk ke zlému se naklonit. Ba dokonce, když po prvním pádu rozum zatemněn a vůle ještě více nakloněna ke zlému, může člověk tím spíše tak hluboko poklesnouti, že i pravdám samozřejmým odporuje, na svého Tvůrce aspoň částečně zapomíná a na něj nedbá. Jest proto zcela příhodno, že Tvůrce sám tu a tam ukáže člověku, kterak jeho moci a vůli celá příroda jest poddána, jak sám nad člověkem vládne, kterak ruku svoji ve své prozřetelnosti nad ním drží.

Dle učení církve však Bůh povýšil člověka hned ze stavu přirozeného do stavu vyššího, nadpřirozeného, do stavu dítek Božích, a proto nutno, aby Bůh vedl a učil člověka způsobem přiměřeným, způsobem nadpřirozeným. Člověk pak přirozeně poznávaje zázraky, uznává vliv Tvůrce svého, vystupuje, řekl bych, do ovzduší nadpřirozeného a přijímá učení Boží v řádu nadpřirozeném. Tak i Syn Boží přišed na svět činil zázraky a divy, naplnil proroctví a předpověděl budoucí věci, dokázal, že jest všemohoucí a vševědoucí a tedy pravý Bůh; pozvedl lidstvo k sobě nad jeho obyčejný život a nyní je učí svému zjevení nadpřirozenému. Učení katolické rozeznává dále, jak jsme též dříve vyložili, velmi dobře od zázraků zjevy jiné, kouzelné, zjevy, které mají příčinu úplně přirozenou, byť i nám skrytou, tajemnou. Kouzelník neb chytrý umělec činí jen podivuhodné kousky, jichž příčina je nám skryta a o kteréž soudíme dle pravidla: nevíme, co všechno příroda zmůže, neznáme všech tajemných sil! Zde tedy působení nejvyšší bytosti nepřijde nám vůbec ani na mysl. V kouzelnictví jest účelem a cílem vše, co se komu líbí, peníze, klam atd. Konečně při kouzelnictví jedná člověk kdy chce, jak chce, dá se vycvičiti atd., kdežto při zázraku vše záleží od svobodné vůle Boží, člověk nejen že nemá žádného vlivu, nýbrž ani nesmí mimořádných takových úkazův očekávati. Z toho patrno, jak veliký jest rozdíl mezi oběma!

Co praví o zázracích spiritismus?[1]) Zázraky ve smyslu křesťanském vůbec popírá, jak vysvítá již z jeho pojmu o Bohu, a vykládá je jako kouzla spiritistická. Zázrak jest — tak učí — působení přírodního zákona člověku neznámého, zjev činnosti rozumných činitelů tohoto zákona, který stanoviti lidstvo, povšechně řečeno, nemá v moci. Působí pak duchové dva rozličné druhy zjevů, fysické a mravní. Fysických zjevů jest nesčíslný počet, byly seznány a zaznamenány v dějinách lidstva až dodnes, jsou nyní v době duchařské každý den pozorovány a mají sloužiti za prostředky, by zatvrzelí lidé byli upozorněni, že mimo jejich moc a vědění jest ještě jiné vyšší vědění a jiná vyšší moc. Mravní zázraky ukazují se jen takovým lidem, kteří mají již tuto základní víru a jsou dobré vůle zušlechtiti svoji přirozenost. Mravní zázraky jsou: neochvějná víra, pevná důvěra v Boha, čisté sebepoznání, vroucí modlitba, pravý pokoj duše, křesťanská sebeláska atd. A láska k nepřátelům, toť zázrak všech zázraků, toť největší úkon mravní přirozenosti lidské.[2])

Tím způsobem považují spiritisté zázraky Krista Pána za zjevy podobné schůzím duchařů, ano dle nich

[1]) Srovn. Dr. Novotný l. c. str. 330 násl.

[2]) Reform. Listy 1879 str. 133. Jak ve skutečnosti pravý opak jest výsledkem spiritismu, uvidíme během celého postupu!

je též vykládají! Dr. Zöllner míní: „Stačí jen povrchní znalost k tomu, bychom ve zjevech spiritistických uzřeli charakteristický souhlas se zázraky, které se vypravují o Kristu. Roztrhnutí opony chrámové v Jerusalemě při ukřižování . . . a mnoho jiného jsou zjevy, které dle svého řádu souhlasí se zjevy, jichž z části sám osobně jsem byl svědkem!“

Dobře praví Zöllner, že k takovému úsudku stačí povrchní znalost; proto také celý jeho úsudek jest toho druhu, neboť při důkladném pozorování spatříme pravý opak. Poznamenejme hned, že z toho, co řečeno v prvním díle o rozšíření spiritismu v prvních dobách, patrno, že i židé a apoštolové znali již spiritistické zjevy: Dobře tedy pozorují divy Krista Pána, je za pravé zázraky uznávají a věří, že Kristus Pán působí mocí Boží. Kristus Pán sám na pomluvu fariseů, že činí skutky mocí ďáblovou, odpovídá: kterak že možno pak, aby ďábelskou mocí ďábla vyháněl, čili jinými slovy Kristus poukazuje na to, že skutky jeho ďábla a ďáblovu moc přímo ničí, a fariseové mlčí, přesvědčeni tímto důkazem!

Avšak vizme přímo skutky Spasitelovy: Jeho moc jest neomezená; působí na živé i na mrtvé, kteří jsou již v rozkladu; působí na přítomné i na vzdálené, a to kdekoli; na duchy, jež přesně rozeznává od lidí, i na lidi; na rozumné bytosti i na přírodu nerozumnou; na moře, na větry, na ryby, na chleba, zná všechno, i ty nejtajnější myšlenky, uzdravuje všechny nemoci beze všech prostředků, pouhým slovem, pouhou svojí vůlí! Uzdravuje i duši lidskou, odpouštěje hříchy, hlásá pravdu a svatost, jejíž vznešenost i nynější svět stěží pochopuje. Toť věci, o nichž u spiritistů není ani zdání. Vskutku rouháním jest, chtíti skutky tyto srovnávati se spiritismem!

A čí mocí působí Spasitel? Neodvolává se na nikoho, nevolá nikoho na pomoc, nečiní zkoušky, zda se mu co povede, nechce a nežádá žádných podmínek, aby mohl něco působiti, nevidíme žádných andělů neb duchů atd., všude při každém kroku zní hlas jeho: „Já chci!“ — „Jáť pravím vám,“ všude tedy učí a jedná

vlastní silou, svým slovem, svojí všemohoucností a vševědoucností.

A rovněž takový jest i jeho cíl a účel: spása lidstva, poučení a povznesení všech, vykoupení jich ze stavu hříchu a povznesení jich do stavu milosti. A proto nekoná divů k ukojení zvědavosti jako na nějakém divadle, ku př. před Herodem Antipou, nekoná nic ve svůj prospěch ani ve prospěch svých učedníků. „Všechny jeho zázraky byly v přesném spojení s jeho messiánským posláním. Ukázal se pomocníkem v pozemské nouzi, ale ne aby stanul při ní; pozemská jeho pomoc měla připraviti nadpřirozenou, by lidé v něm poznali svého mocného a slitování plného Spasitele, měla víru a důvěru v něj vzbuditi a tak připraviti cestu pro jeho vlastní messiánskou činnost.“[1])

U zjevů spiritistických je víra přítomných podmínkou, tak že když při spiritismu se něco nepovede, jednoduše se to svede na nedostatek víry přítomných — u zázraků Páně jest víra účelem a cílem.[2]) Kristus Pán žádá, by přítomní věřili v jeho božskou moc, a ku potvrzení této víry uzdravuje třetího třeba nepřítomného, u něhož nežádá zcela ničeho; jindy zase chválí víru a označuje její podmínky, když byl napřed zázrak již učinil! Jindy opět uzdravuje na duši, odpouští hříchy v odměnu za víru; výslovně nařizuje, aby víra naše nebyla slepou, nýbrž na pevném přesvědčení spočívající.[3]) A proto tam, kde se nejedná o víru, kde Spasitel ví, že srdce zatvrzelé nechce vzbuditi víry, nýbrž chce jen viděti pokusy, nečiní divů; tak ku př. když fariseové žádají od něho pokusů (Mat. 12, 38. — 16, 1), nečiní jim žádných zázraků, nýbrž naopak předpovídá jim jejich zavržení.

Kristus používá zázraků nejen k tomu, aby v něho lidé věřili, nýbrž aby zároveň při tom i své učení vysvětlil a rozšířil. Když uzdravuje a hojí bídu různého druhu, obrací se k apoštolům a velebí ty, kteří trpí zde na světě soužení a bídu (Luk. 6. 20.). Po prvním

---

[1]) Wieser l. c. 82.
[2]) Srv. Wieser l. c. str. 85.
[3]) Tamtéž.

rozmnožení chlebů poučuje všechny, aby nebažili tak po vezdejším chlebě, jako spíše po nepomíjitelném pokrmu, a zároveň je poučuje o nejsv. Svátosti oltářní. (Jan 6, 20.)[1]) Takovým způsobem spojuje Spasitel své zázraky se svým učením v určitém postupu, zázraky tedy patří úplně k jeho učení, jsouce vnitrně a podstatně s celým životem Páně spojeny. S jeho veřejným životem začínají a od té doby jako dějinná událost se hlásají. Čím je pečeť listině, tím jest zázrak v učení křesťanském. A proto sv. spisovatelé Písma sv. takovou váhu kladou na zázraky Páně, s takovou sobě vlastní přesností často i nejmenší podrobnosti zaznamenávají. Odtud také církev katolická zprávy tyto střeží, co nejvíce pečujíc o Písmo sv., dobře je rozeznávajíc od apokryfů, pozdějších spisů podvržených, oddělujíc od Nového zákona vše, co v pozdějších letech zbožná mysl sama vybájila, tak že zde stojí Písmo sv. čisto od prvních let po Kristu Pánu až do naší doby. Zázraky tyto líčí i sami židé, ku př. Josef Flavius z doby po Kristu Pánu líčí, jak Kristus Pán činil zázraky a z mrtvých vstal. Na tyto skutky zázračné odvolává se Spasitel, na ně odkazují sv. apoštolové, jimi přesvědčeni vyznávají božství Krista Pána a dávají život za víru svoji. Ze Šavla, velmi učeného muže, stává se zázrakem Pavel, který sám židů napomíná (k Žid. 2, 4.), by všimli si divů, daru jazyků a pod. A hle, vidíme i jiný zázrak, rozšíření učení Kristova: neslibuje pozemských hodností, vezdejších statků, nýbrž naopak, káže opovrhovati světem — a přece zástupy chvátají za P. Ježíšem. Židé usmrtí Krista, avšak v tom okamžiku, kdy na kříži nejpotupnější smrtí umírá, volá pohanský setník: „V pravdě tentoť jest Syn Boží!“ A vše Boží vítězí; pronásledování jedno hroznější druhého, více méně po veškery doby, ve všech zemích zuří, avšak milliony dávají život za Spasitele, od sv. Štěpána až do nynější doby. „Krev mučedníků jest semenem nových křesťanů“. Tak se naplňuje prorocké slovo Spasitelovo: „Brány pekelné ji (církve jeho) nepřemohou.“ A milliardy jsou těch, kteří po všechny doby ve všech

[1]) Srv. Wieser l. c. str. 83 a 84.

zemích klaní a koří se Kristu volajíce: „V pravdě tentoť jest Syn Boží!“

Vizme konečně způsob zázraků Páně. Při celém postupu u všech zázraků, a řekněme přímo, v celém životě Páně nespatříme ani stínu toho, co lze viděti při schůzích mediánských: „žádné přípravy, by se medium vpravilo v nepřirozený stav spánku, žádné pozbytí vědomí, žádné křečovité trhání sebou, žádný bezúčelný pohyb předmětů, zkrátka nic ze všeho, co označuje spiritismus a co podmiňuje jeho výsledky“ ![1]) „Kristus, praví Fechner, nezmítal sebou při svých zázracích nepokojně, nepozbyl z polovice neb zcela vědomí, nepřivolával cizích duchů, nepravil, že jest jimi posedlý, nebral si na pomoc tmu, pološero jako naše media dnes činí, nýbrž šel za jasna denního jako zdravý, svých smyslů, své duševní i tělesné síly úplně mocný muž kolem a uzdravoval všechny. Nezdvihal stolů, neházel židlemi, nečinil kousků uměleckých, které dají se s kousky kejklířskými zaměniti, nedal si za to platiti, nýbrž uzdravoval silou, které žádné medium dosud nedokázalo. Nedal psáti sprostých slov skrze duchy na tabulky, nýbrž živá slova nebes šla z úst jeho, která přemohla svět pohanský a židovský.“ [2]) „Dokonává všechna díla v přirozeném stavu, a jako všem jeho zázrakům jest vytknut vznešený cíl, tak nalézáme i způsob, jakým se dějí, vesměs vznešeným a důstojným. Jedná zcela svobodně a nenuceně, uzdravuje brzy přítomné, brzy vzdálené, tu pouze rozkazem, jinde vzkládáním rukou aneb jiným zevnějším znamením. A dotýká-li se nemocného, činí tak za tím účelem, by vnitřní se vnějším spojil a tak duševní postup zevně označil, částečně též by seznal pravou víru nemocných, konečně pak i proto, by tím naznačil nějakou pravdu svého učení.[3]) Vskutku jak zločinno jest a plno rouhání, chtěl-li by kdo k těmto božským zjevům spiritismus přirovnati.

Vizme ještě blíže některé případy. Zöllner dí: „Roztrhnutí opony chrámové mohlo se státi podobně

[1]) Wieser l. c. str. 86.
[2]) Fechner, Tagesansicht str. 266.
[3]) Wieser l. c. str. 87.

jako roztrhnutí závěsů při posteli u pokusů Sladeových.“ Odpovídáme: Že by tenkrát bylo bývalo právě v chrámu medium se silou elektromagnetickou aneb s prostorem o čtyřech rozměrech Zöllnerových, nenapadne snad nikomu. Uvažujeme li o „roztrhnutí“, to ovšem může se státi všelijak, třeba i neobratností media Sladeho. Po zoru eme-li však celou souvislost se smrtí Krista Pána, se zatměním slunce, se zemětřesením, s otevřením hrobů a vstáváním mrtvých, dále i přenesený význam roztrhnutí (že přestal chrám starozákonní), tu jistě nikoho z nás nenapadne mysliti na roztrhnutí při nějaké schůzi duchařské, roztrhnutí nějaké záclony. [1])

Kristus Pán a Petr kráčejí po jezeře Tiberiadském; toť (prý) jako když medium ve vzduchu se vznáší. — Leč Písmo sv. předně výslovně praví, že Spasitel šel (a ne, že se vznášel!) po moři, že mluvil se sv. apoštoly, Petr že z lodičky vystoupil a rovněž šel po moři, počal se však potápěti, ne proto, že by síly elektrické byly popustily, nýbrž proto, že jeho víra a důvěra klesala. Rovněž praví Písmo, že ztichla při vkročení Krista Pána bouře a loď tiše přistála ku břehu; byla tedy zde zcela jiná moc a síla. Ovšem vytrhne-li se jedno slovo z celé události a ještě se překroutí, tu možno vše dokázati.

Vizme ještě zázrak při křtu Pána Ježíše: „To dělali duchové: mluvili a ukázali se!“ praví du Perty. Odkud pak to ví? Z evangelia prý. Nuže dobře, ať si tedy vezme evangelium a uvidí, že v něm zcela nic o působení duchů není! Spasitel začíná svůj božský, messiánský život, a tu hlas dosvědčuje jeho poslání; dříve však již sv. Jan Křtitel vydává o něm svědectví (Jan 1, 32.), rovněž Starý zákon mluví o něm ve svých proroctvích, Spasitel sám dle toho působí, jeho svatý život, jeho učení, vše nese na sobě znak vznešenosti, velebnosti, božského původu. Uváží-li se tedy všechno to dohromady, nemůže člověk vůbec přijíti k tomu, by hledal tak nerozumných a rouhavých výkladů.

Kristus Pán však netoliko sám činil zázraky, nýbrž dal také apoštolům moc totéž činiti: „nemocné uzdravujte,

[1]) Wieser l. c. str. 90.

mrtvé křiste, malomocné očišťujte, ďábly vyhánějte, zdarma jste obdrželi i zdarma dávejte“ (Mat. 10, 1—8.); nedráždí jejich obrazotvornosti, není tu žádných přemrštěných postů, rozčilení nervů, polonemocného stavu, jak se děje u medií. Jeho slovo jest jednoduché: sebepřemáhání, trpělivost a pokora. Když přichází 72 učedníků a chlubí se svou mocí, hned je napomíná k pokoře, protože jeho cílem jest spása a uzdravení duší, k čemuž dar divů má sloužiti jen jako prostředek. Od této moci odděluje Pán moc úřední, trojí úřad: učitelský, kněžský a královský, kdežto dar divů jest jen prostředkem mimořádným. A vskutku projevuje se dar tento na začátku církve i v pozdější době, a zvláště v době velikých bojů, jím vyznamenává Bůh osoby svaté jemu zvláště milé. Avšak vždy vidíme tytéž znaky a tytéž rozdíly mezi darem divů a spiritismem.

Srovnáme-li vše, co posud řečeno, patrno, že zázraky zcela se příčí spiritismu účelem i způsobem. „Při spiritismu vidíme nervové nemocné stavy, použití rozčilujících prostředků, pověrčivých znamení, snahu zbaviti se svých smyslů, poznati nejtajnější zjevy přírody, uspokojiti svou žádostivost a zvědavost, vynutiti jakési zjevy“,[1]) — bezvýznamné provozování komedie. Při zázracích však vidíme vážné a svaté působení prozřetelnosti Boží. Odtud vysvětlitelno, proč církev stojí vždy v nepřátelském poměru se zjevy spiritismu podobnými, a to po veškerou dobu. Takovéto zjevy spiritistické totiž nepopírají pouze zázraků, jak činí lidé nevěřící, proti kterým stačí pouze dokázati skutečnost divu některého, nýbrž odnímají jim ráz řádu nadpřirozeného a vlivu Božího a snižují je na úkony duchů ne dobrých, — kteří jsou vždy jen pod vůlí Boží a tedy jen se svolením Božím zázrak působí, nýbrž na úkony duchů zlých. Spiritismus odvádí od Boha a přivádí k ďáblu: jest mnohem horší než nevěra; zjevy spiritistické jsou pravým protipolem zázraků, jak dobře dí Wieser: „Vystavují si samy již svůj domovský list nejlépe tím, že neznají žádné vyšší dovednosti a netouží po žádném vyšším činu než uměle přivésti se do po-

[1]) Wieser l. c. str. 95.

sedlosti, kdežto církev dle příkladu svého božského zakladatele snaží se především o to, aby posedlé zbavila posedlosti.“ [1])

Totéž, co jsme řekli o zázracích, nutno říci též o proroctvích ve Starém i Novém zákoně; postup a výklad je tentýž a rovněž tytéž důsledky. Pro stručnost tedy přejděme hned k dalšímu.

Čemu učí spiritismus o církvi samé? Již z toho, že popírá božství Krista Pána, lze uzavírati, že podkopává též základ veškeré církve, ano i církev samu. Dle něho by byla církev dílem lidským a tedy bez vážnosti, bez síly, bez původu božského. A tomu vskutku spiritisté učí. Tak praví Weber ve svém „Vaterunser“: „Každou květinou, každým klasem, každým plodem mluvíš ke všem svým tvorům a netážeš se jich na jejich řád, národnost a vyznání![2]) Ovšem musíme jíti těmito tvrdými lety pozemskými, ale jen abychom byli důstojně připraveni, dosáhli nutné přirozené zralosti a nabyli zkušenosti pro věčné sféry, do nichž s rozhodnou a úplnou jistotou vejdeme, aniž bychom čekali až na soudný den, bez rozdílu, zdali vůbec a které společnosti náboženské jsme náleželi zde na zemi, a jakým způsobem a kde jsme podávali důkazy lásky Boží!“[3]) Nějaké tedy společnosti náboženské, církve, není vůbec třeba. Podobně rozhoduje i „Ústřední společnost duchařů“ v Mexiku na svém kongressu r. 1889. V 27 verších skládá své vyznání, v nichž popírá Nejsv. Trojici, božství Krista Pána, peklo, a proti obyčejnému učení v Americe přijímá perispirit a stěhování duchů, a rovněž s Kardekem, který se tomu přiučil od hvězdáře spiritistického Karla Flammariona, učí, že hvězdy jsou určitě obydleny duchy.

[1]) Tamtéž.

[2]) Rovněž i církev nás učí, že Bůh k nám mluví přírodou, totiž že poznáváme jej ze světa, tvorstva a hlasu svědomí; vedle toho však Bůh povýšiv nás do stavu dítek Božích, do stavu nadpřirozeného, nás též nadpřirozeně učí, přímým totiž zjevením, jež se nyní dále udržuje a hlásá církví katolickou, kterou ustanovil božský Spasitel sám.

[3]) Emil Weber: Grosses kosmopolitisch-spiritistisches Vaterunser str. 11, a 14.

Konečně vyznává: „Věřím, že Bůh nežádá od člověka, by se hlásil k určitému náboženství. Věřím, že k uctívání Boha není třeba ani chrámů, ani kněží!“[1])

U nás Martin Havel, spisovatel spiritistický, vykládá slova Spasitelova: „Zrušte chrám tento a já ve třech dnech zase jej vzdělám“, takto: „Učedníci rozuměli chrámem tělo jeho, které třetího dne z hrobu vstalo. Kristus ponechal je při tom, neboť nepřišla ještě hodina ku porozumění těmto slovům. Kristus však věděl, jak daleko sahá učení jeho, proto myslil slovem tím zrušiti všechny chrámy a všechnu jejich bohopoctu.“[2]) Ovšem, to chce vykonávati nyní spiritismus!

Tito tedy zavrhují veškeré náboženství a budují sami své učení duchařské, nikoliv náboženství, protože mnozí Boha neznají! Jiní zase aspoň připouštějí základy náboženství, avšak chtějí je dle své chuti napraviti a opraviti. „Tak již Robert Dale Owen obrací se v celém druhém svazku svého díla: „Sporná země“ na protestantské duchovenstvo všech zemí a vyznání, že chce pomoci protestantismu, klerý rozhodně jest za katolickou církví počtem vyznavačů. A za podmínku celého svého postupu a boje proti katolické církvi považuje, vrátiti se od soustavy náboženské, která s neomylností jest spojena a pod jménem „Pravověrné církve“ známa, opět k původnímu křesťanství, ku vznešené jednoduchosti učení Krista Pána, jak jest v evangeliích synoptických — totiž sv. Matouše, Marka a Lukáše — sepsáno.“ V tom shledává dr. Raue hráz proti poklesloti mravní, kterou církev zastaviti nemůže. A jiný, J. H. Fichte, „vidí v takových hlasatelích buditele, by získala se opět víra, která byla našim předkům pevným a stálým útočištěm“.[3]) Jak to ve skutečnosti vypadá, bude patrno z celého učení! Nejdříve prý musí býti celé zřízení církevní odstraněno; pak musí zmizeti veškeré vnucování věrouky, dále veškeré ústní učení kněžské. A co zbude pak ze všech těchto

[1]) Franco l. c. str. 48 n.

[2]) „Obrana spiritistická“, str. 27. — Pavlík-Sychra: „Spiritismus ve světle pravdy“, str. 24.

[3]) Perty: Der jetzige Spiritualismus, str. 38. — Fichte: Der neuere Spiritismus, str. 102. — Dippel l. c. str. 173.

pokusů? Jistě, po čem všichni duchaři bez rozdílu smýšlení, všichni nepřátelé církve touží: nic, holé nic.

Zřízení církevní musí býti odstraněno! Avšak řekne jim někdo: Kristus Pán sám pravil Petrovi, když tento vyznal jeho božství: „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského. A cožkoli bys svázal na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli bys rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi." (Mat. 16, v. 18. 19.) Tu duch evangelisty Matouše vykládá toto místo skrze medium Antonína: „Ty jsi Petr a na této skále chci postaviti svoji obec", a dále praví: „neboť musí býti pevná a protivník nesmí ji přemoci"; o ostatních slovech mlčí. Jak patrno, potud výklad není špatný, avšak hned aspoň dodává: „Ovšem, jsou to pamětihodná slová. Kristus chtěl dáti pevnost a stálost své obci, jež měla býti hrází, která by odporovala vnikání protivníkovu. Položil základní kámen budovy budoucnosti na Petra, skálu, protože jej znal jako ve víře pevného a věrného učedníka. Nástupci Petrovi měli na této skále dále a výše stavěti; práce tato však byla jim příliš těžkou, ulehčili si ji tedy tím, že vystavěli obec vedle skály na písku a budova obce neměla pevného základu, dostala časem trhliny, mnohé části se rozpadly — a dnes jest zříceninou, kde nemožno více bydliti; lidé utíkají od tohoto místa vždy více, a všemožné pověsti kolují o ní v ústech národů." — „Kdyby nástupci Petrovi byli všichni žili a působili jako Petr, tu by byla budova křesťanské obce do nebe dosáhla, země byla by rájem lásky a duch Kristův žil by v lidech, království nebeské bylo by otevřeno, poznání pravdy bylo by všeobecné. Avšak nevěsta Kristova stala se odpadlicí, dopustila se věrolomnosti na svém ženichu, stala se milovnicí antikrista, dopustila se velikého zločinu . , . A proto posílá mistr Kristus nové apoštoly na zemi, aby, až duch lži a podvodu strhne červivé zříceniny, vystavěli na základě skály Petrovy nový chrám křesťanské lásky, aby pozvedli obce z jejich pádu a řekli jim: „Chci vám dáti klíče (poznání) království nebeského, abyste viděli v duchu a nebyli klamáni pokušitelem. Chci vám předati dary duchové

(mediánskou sílu!), jak jsem ji obdržel sám od Otce, byste jí působili v mém smyslu, jako jednou bratří působili, a abyste jimi obdařili bratří, by všichni byli plni darů."[1])

„Avšak jak je to možno, by byla církev stavěna na písku, by mohla klesati?" ptá se křesťan. „Vždyť Syn Boží výslovně řekl: „Brány pekelné jí nepřemohou!" (Mat. 18, 18.) Vždyť Spasitel řekl: „A já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa." (Mat. 28, 20.) Jest možno, aby církev celá se zkazila, když Kristus sám jest při ní? Proč jest tedy při ní? Vždyť Spasitel praví: Duch svatý, Duch pravdy bude vás učiti (Jan 14, 16 17.). Jest možno, by učení Ducha Pravdy nebylo pravdou? Ostatně není taková řeč vlastně rouháním? Jest pak možno. že by Spasitel, Pravda a Svatost věčná, byl mohl říci: „Kdo vás slyší, mne slyší?" (Luk. 10, 16.) „Kdo církve neuposlechne, budiž mu jako pohanu a publikánu?" (Mat. 18, 17.) Hle, na tyto důkazy není žádné odpovědi! Místo toho všeho slyšeti jen tupení a hanění církve, obžaloby bez důvodů, bez jediného důkazu! Vinou církve hlavní jest, že žádá poslušnost v učení víry a mravů, že koná, co jí Spasitel poručil, když pravil: „Jděte a učte všechny národy", že učí a žádá od nás, bychom věřili a ji poslouchali, kteréžto právo jí Spasitel dal, nařídiv nám: „Kdo uvěří a pokřtěn bude, bude spasen" (Mat. 28, 21.). „Kdo církve neuposlechne, budiž jako pohan" (Mat. 18, 17.).

Avšak i sv. apoštol Pavel nazývá církev Boha živého „sloupem a utvrzením pravdy"! (1. k Timotheovi 3, v. 15.) — Nuže i tu mluví duch apoštola Pavla skrze medium. Adelmus vykládá však jednoduše v této kapitole jen verše 2., 4. a 16, verš pak 15., v němž jsou tato slova, mlčky opomíjí! Proč tedy neřekl duch, kterak církev chybuje a špatně slova tato vykládá, když praví, že jest sama sloupem pravdy čili neomylnou? Nejspíše slova jsou příliš jasná, tak že jich nelze překroutiti!

Ve výkladu veršů ostatních dochází k závěru: „Manželský stav jest všem biskupům a kněžím do-

[1]) Reform. Listy str. 386. — Dippel l. c. str. 178.

volen. Nedovolení svazku manželského jest činem protipřirozeným, který mluví proti zavedeným přikázáním Božím . . .“[1]) A to by měl býti duch sv. Pavla, který sám zůstal svoboden, který tak horlil, aby se člověk přemáhal, aby byl zdrželivým, aby zvláště představení církve vynikali dobrým příkladem, aby zcela a jedině Bohu byli oddáni a nerozdělili se z části Bohu a z části ženě, který tak krásně velebí zdrželivost a panenství? „Kdo nemá ženy, pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Bohu, ale kdo jest se ženou, pečuje o to, což jest světa, kterak by se líbil ženě, a jest rozdělen . . . to pak k vašemu užitku pravím, ne abych vás k tomu zavazoval, ale k tomu radím, co počestného jest a co by dalo svobodu, bez překážky sloužiti Pánu . . .“ (1. ke Korint. 7, 31—35.). Z toho již patrno, jak onen duch apoštola Pavla jest spíše duchem nějakého Protipavla, který hlásá právě opak sv. apoštola, Písmo sv. dle libosti vykládá, a když nemůže, tedy jednoduše verše opomíjí.

Než křesťanství — praví — musí býti prosto všeho učení kněží, věrouky i mravouky. A proč? „V křesťansko-katolické církvi novější doby panuje nejhrubší pýcha, nástupci Kristovi kladou hlavní váhu na zevnější lesk, na moc a bohatství, působí místo nebeskými zbraněmi poučení a lásky ďábelskými a hromovými kyji klatby, tupením vědeckého badání, vyvyšují se, prohlašujíce svoji neomylnou všemohoucnost a osobujíce si výsadu samospasitelné církve.“[2]) Toť důkazy té pravé lásky duchařské! Tak soudí o hlavě církve, o nástupci Petrově. Věru jen největší nepřítel může tolik nepravdivé hany v několika slovech si dovoliti.

„V rukou hřešících kněží učení Kristovo bylo znetvořeno tím, že bylo buď schválně aneb v předpojatosti z nějakého nešťastného blouznění libovolně vysvětlováno, překrucováno, a tak byl každý pokrok utlačen.“[3]) „Proto musí všechny věty chybné věrouky bez milosr-

[1]) Reform. Listy, IV. díl, str. 81. — Srv. Dippel l. c. str. 179 n.
[2]) Ref. Listy 1878, str. 172, 193.
[3]) Ref. Listy str. 200. — Dr. Dippel l. c. str. 174.

denství býti odstraněny, a tak musí se učiniti místo pro božské světlo, které z učení Kristova proudí, aby duchové, kteří pod vedením Messiášovým pracují, na něm nový Jerusalem mohli stavěti, a Bůh v duchu a v pravdě se mohl v něm uctívati.“[1]) Nejdříve musí býti tedy čisto a proto musí zmizeti knížata církevní. Místo nich nastoupí křesťanští apoštolové, a moc jejich záležeti bude jedině v tom, že budou věrně následovati svého Mistra, jehož říše není z tohoto světa. Pak přijde řada na mravouku. Tak hlásá duch evangelisty Lukáše skrze medium Alžbětu: „Co křesťanství ve velikých rysech založilo, to provésti a zdokonaliti ponechalo se druhému zjevení (totiž duchařům). Křesťanství musilo vykořeniti veliké do očí bijící neřesti tehdáž ještě málo pokročilého světa; spiritismus musí jemný jed, který povstal civilisací a zjemněním mravů, odstraniti, musí odpilovati a zničiti skryté, pod leskem vzdělanosti a jemného mravu schované chyby a slabosti, horu zfalšované mravouky.“[2]) A kde jest tato hors zfalšované mravouky? Ovšem v katolické církvi. „Ta jest totiž duchem temnoty, který zavrhuje všechno badání, který se snaží uměle vésti národy v nevědomosti, který chce vzíti duši její královské právo přemýšlení, posuzování, vlastního poznání.“[3]) A ti, kteří tak činí (tedy představení církve), mají prý již zanechati toho, aby byli žalářníky lidí, kdežto si sami připisují ve své pýše Boží všemohoucnost, mají se skloniti a se učiti, by i jim světlo zasvitlo! „Avšak katolíci žijí bezstarostně dále u vědomí, že náležejí k samospasitelné církvi, jejich naděje spočívá na přednostech, kterých, domnívají se, že nabývají tímto výsadním postavením, množstvím jim poskytnutých prostředků milosti: svatostí, obětí mše sv., odpustky, lehkým cvičením a pouhými zevnějšími úkony. Leč tato zevnější forma praskne i s pochybným nástrojem, který tuto formu, tento vnější úkon prováděl (jinými slovy, tělo, kterým se zevnější úkon vykonával, se rozpadne), a duch, který tělo pře-

[1]) Ibid. str. 249.
[2]) Ibid str. 121.
[3]) Ibid. str. 120.

žil, avšak při zevnějších úkonech spolupůsobil, přestupuje s prázdnýma rukama do věčnosti a nalézá kol sebe všude jen prázdno, protože forma, zevnější úkon, na kterou jedině svoji blaženost skládal, rozbita zmizela.“ [1]) Jak veliké pýchy prý se dopouští, kdo si připisuje zvláštní jakési postavení z toho, že jest dítkem samospasitelné církve, spoléhaje na její moc! „Jak veliké to zločiny, kolik hříchů provedeno ve vědomí, že církev má moc je odpustiti, uložené pokání že nás očišťuje, odpustky že zmenšují trest! Jaký to zločin! Spoléhajíce na Boží milosrdenství — ve skutečnosti však stavíce se na předstíranou všemohoucnost této církve, která jest zcela jinou, než od Krista založeným královstvím, sami se vrháte s cimbuří chrámu do propasti, jako pokoušel ďábel Spasitele, by totéž učinil.“ [2])

Tedy církev s celým svým učením má zmizeti. Nač právem hrdi jsme my katolíci, že jsme ve společnosti čili v církvi Kristově, které dal Pán moc, aby nás vedla, nás posvětila, rozum poučila a vůli ponoukala k dobrému, kde tedy máme se radovati se svého zvláštního postavení, že jsme totiž údy Krista Pána a že nám poskytnuto tolik prostředků k dobrému, bychom svatými se mohli státi — to vše má padnouti. Nic nesmí zůstati než člověk a duch, duch vtělený a duch bez těla, čili dva duchové, nebo jinak řečeno člověk a duch, který též buď byl nebo bude člověkem; tedy sami lidé. Jak patrno, jest člověk takto ponechán sám sobě; člověk zde na světě neví mnoho, chce býti poučen; rovněž duch, který teprve bude člověkem, neví ani tolik, a duch, který byl dříve na zemi, mnoho s sebou toho nevzal a ani po smrti se nic nedoví, jak vysvítá z jejich nejistých a lživých odpovědí. Tedy o nějakém poučení nemůže zde býti řeči.

---

[1]) Ibid. str. 122. — I zde jest plno odporů proti katechismu! Učení církve vždy žádá, by ve vnějším úkonu byla obsažena i myšlenka srdce a duše naší.

[2]) Ibid. str. 130. Také zde nepravda! Naděje na milosti církve má nás naplniti důvěrou k Bohu, a ne snad tím, abychom úmyslně spoléhali na milosrdenství Boží a hřešili! Vždyť při každém odpuštění hříchů a získání milostí vyžaduje se pevné předsevzetí, nikdy více nehřešiti. — To duchaři nevědí!

A přece volá spiritismus: „Vy spiritisté přítomnosti jste pionéry budoucnosti a určeni, byste vypleli zemi od bujícího koukolu a učinili ji úrodnou!“ [1])

Spiritismus jest dobou všeobecné svobody smýšlení: odhazuje autoritu církve, [2]) a to nejen katolické, nýbrž každé církve. Jest totiž dle spiritistů i v ostatních církvích, které z mateřské se zrodily, totéž panství a tatáž nesnášelivost v jiných vydáních a podobách. „Nechť padnou hranice a předsudky, které jednu církev od druhé oddělují, vytrhejte věty lidmi sestavené, které zatemňují čisté křesťanství, a snažte se o pokrok ve svobodě ducha, v bratrství smýšlení k jednotě pravdy!“ [3]) — „Kristus nepravil nikomu, podle které formy musí kdo býti spasen (to jistě duch nebo duchař nečetl evangelium, kde na př. praví Spasitel: „Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude!“ atd.). „Nekonečně mnoho jest cest, které k velikému cíli vedou, a ačkoliv jen málo lidí si volí cestu nejkratší a přímou, aby palmy dříve dosáhli, přece nemůžete věděti, zda dlouhá a strmá cesta, kterou ten neb onen duch nastupuje, není právě pro něj velmi užitečnou. Střežte se před každou vnucenou látkou učební, neboť každý duch musí si svůj názor o víře a své přesvědčení dle své potřeby a dle míry svého poznání sám ze sebe vypracovati. Neodsuzujte nikoho, smýšlí-li jinak než vy a snaží-li se dle svého způsobu dojíti spasení!“ [4])

Jest tedy zjevným cílem spiritismu, odhoditi všechno vedení a učení; ponechati člověka sobě samému, ať si jde kam chce a jak chce! A to jest právě znakem nynější doby: rationalismus, rozhodovati o všem, jak

---

[1]) Ibid. str. 172.

[2]) Ibis str. 222.

[3]) Ibid. str. 205.

[4]) Ibid. str. 180. — Ovšem ani církev neodsuzuje nikoho! Něco jiného však jest zavrhovati všechno učení, které Pán zjevil, zázraky potvrdil, dějinami dosvědčil. Učení, o němž nás rozum učí, jak třeba je zachovávati nejen proto, že Bůh tak nařídil, nýbrž i proto, že člověka vede k štěstí a spokojenosti zde na světě a k životu posmrtnému, — odhazovati je za tím účelem, by mohl člověk konati co chce, jednati dle svých chtíčů! Toť proti rozumu! To není svoboda, nýbrž zneužívání svobody!

se komu líbí, i když toho nechápe, rozháranost ve všech poměrech a opovrhování autoritou jakoukoli. A proto praví dr. Schneid: „Dle toho by nebyl spiritismus novým učením, protože rationalismus hleděl již často takovým způsobem křesťanství vykládati. Novým jest toliko, jak spiritismus hledí téhož účelu dosáhnouti!“ „Kdežto totiž,“ dodává dr. Dippel, „jinak (v rationalismu) hledí osvětáři-theologové a nevěřící filosofové obstarati padělání křesťanství, zde jsou to zase duchové, kteří křesťanství očišťují.“ [1])

„Avšak,“ řekne někdo, „vždyť i duchové odvolávají se k Písmu sv.“! — Ovšem, avšak jen tenkráte, když se jim to hodí, a nehodí-li se jim to, mlčí o něm aneb jeho smysl úplně přetvořují. Dokladů jsme uvedli dosti. Neboť kdyby chtěli duchové Písmo sv. uznati, musili by zavrhnouti celý spiritismus, neboť, jak později uslyšíme, pod tresty velmi přísně zakazuje Hospodin v Písmě sv. vyvolávati zemřelé! Avšak tu si vědí spiritisté rady. Tak praví „Nové slunce“: „Kdo pokládá obcování s duchy za hřích a odvolává se při tom na jistá místa v bibli, dokazuje, že soudí podle litery, ale ne podle ducha.“ [2]) Dobrá pomoc! Anebo vůbec se prohlásí, že není pravda, co je napsáno v Písmě sv., čili že Písmo sv. lže. Tak oslovuje Weber Boha: „Nemohl jsi nikdy zakázati, bychom pro svoji osvětu a ušlechtění nepěstili obcování se svými milými zesnulými, protože takový zákaz zdá se nám protipřirozeným, a tak byl by proti tvým zákonům!“ [3]) Hle, jak opět, co se nám nelíbí a nezdá, jest protipřirozeným a proti zákonům Božím! Tak rozhoduje rozum spiritistů o zákonech Božích! Proto jejich doklady z Písma sv. nemají ceny; některá slova a některé věty, které media uvádějí, jsou ovšem v Písmě sv., avšak z toho nenásleduje, že jejich učení jest v Písmě sv. obsaženo. Písmo sv. přímo odporuje spiritistickému učení, spiritisté sami převracejí Písmo sv.

[1]) Dr. Schneid: Der neuere Spiritismus. — Dr. Dippel l. c. str. 175
[2]) „Nové Slunce“ r. 1894 str. 2.
[3]) Vaterunser str. 16.

podle své chuti, a konečně jest spiritistům celé Písmo sv. věcí úplně vedlejší.

A podobně i z ústního podání přijímají jen to, co se jim zalíbí, hlavně jsou-li to zprávy, týkající se zjevování duchů, tedy zprávy, o nichž jsme ku konci prvé části mluvili.

Z řečeného patrno, kterak spiritismus zavrhuje veškeru autoritu Boží a s ní ovšem i autoritu církevní i Písma sv., a nade vše klade rozum, ne však pouhý rozum, nýbrž rozum vedený duchem. Co praví duchové, jest jim pravdou, kterou mají konati a dle které též jednají. Zde však hned poznamenejme, jak jsou nedůslední. Hlásají svobodu, neuznávají nikoho nad sebou, ani církve, ani Boha, ale při tom sami vrhají se pod moc ducha, sklánějí a koří se moci, vážnosti a autoritě duchů! Nuže tažme se, jaká jest tato autorita duchů?

Allan Kardek, muž nad jiné povolaný, naříká si na duchy pokušitele: „Tito lehkomyslní duchové povstávají kolem nás a používají každé příležitosti, aby se vetřeli ve spojení s námi. Pravda jest poslední věcí v jejich myšlenkách, a proto se chápou zlomyslně příležitosti, aby klamali ty, kteří jsou tak slabí a někdy i tak lehkomyslní, že věří jejich slovům.“ [1])

Avšak můžeme aspoň věřiti slovům duchů dobrých? Také ne. „Duchové vážní nejsou všichni stejně osvícení, neznají mnohých věcí, o nichž mohou se tedy i při dobré vůli klamati. A proto právě duchové vyšší doporučují nám, bychom jejich odpovědi podrobili našemu rozumu . . .“ [2]) A toho třeba tím spíše, jelikož mohou býti dobré i zlé odpovědi spolu. „Poněvadž totiž jistí duchové, zlomyslní neb špatní, pod rouškou vážné mluvy se snaží prosaditi své myšlenky sebe nepravdivější a soustavy sebe zpozdilejší, a dosíci více důvěry a více vážnosti, nedělají si nic z toho, že si přivlastní jména osob lidstvem vážených. A to jest právě nejnebezpečnější úskalí v této praktické vědě.“ Jděme ještě dále. Jejich horlivost jest tak veliká, že se objevují i tehdy, když jich nevoláme. Voláme-li

[1]) Allan Kardek: Kniha medií, str. 172 n.
[2]) Tamtéž.

jiného, přijde tento, zavolá-li se svatý, přichází nějaký pokušitel, ano vyvolá-li se i jen osoba smyšlená, objevuje se duch a odpovídá. Ba ještě více; vyvolá-li se zvíře, objevuje se duch a mluví! Tak vypravuje Kardek o ptáku, jehož duch se objevuje, mluví nejlepší francouzštinou a vykládá svoji bolest nad tím, že kocour špatně zacházel s jeho hnízdem. Ano vyšší duch poučuje Kardeka: „Možno vyvolati cokoliv a nikdy nebudou scházeti duchové, kteří si přispíší, by mluvili jeho jménem. Zavolejte skálu, a odpoví vám. Vždy jest množstvi duchů, kteří jsou hotovi mluviti za všechno.“ [1] A tak nemožno jim nikdy věřiti, i když si sebe lepší jména dají!

„Pošetilost duchů podvodných přesahuje někdy všeliké pomyšlení . . . Jest třeba nedati se nikdy oklamati jmény, která si duchové přikládají, by aspoň zdání pravdy dodali svým slovům . . . Mohli bychom naplniti veliký svazek vypravováním o věcech prazvláštních, o všech skutečných podvodech, které jsme seznali.“ Duchové však nejen že přicházejí do schůzí nepovoláni, místo jiných, nýbrž i přímo snaží se jeden druhého předstihnouti. „Duchové nižší, protože jsou naplněni svými pozemskými vášněmi a tělesnými žádostmi, nepřestanou mezi sebou zápasiti, navzájem si spílati, navzájem se trápiti a házeti po sobě předměty, tužkami, stolky atd.“ [2] Rovněž uznává jejich styky sprostými, tak že příčí se každé osobě, která má jen trochu studu, „protože odpovídají povaze duchů sprostých, nemravných, zpupných, rozpustilých, zlomyslných a konečně i bezbožných.“ [3] Dále praví: „Jistí duchové pokrytečtí mezi dobré věci vmísí uměle a s promyšlenou zlomyslností skutky nepravé, odpovědi lživé, za tím účelem, aby oklamali důvěru posluchačů.“ [4]

Tak přiznává se sám vůdce duchařů, kterého jsme úmyslně proto uvedli. Stačí však jen všimnouti si jednotlivých schůzí, o kterých jsme se v prvním díle

[1] Srv. Kniha duchů, str. 376 n.
[2] Tamtéž str. 373.
[3] Ibid. str. 172
[4] Ibid. str. 291.

zmínili; nic není nedůstojnějšího bytostí rozumných nežli způsob, jakým duchové vystupují. Objevují se jako herci na jevišti, aby prováděli svou zábavu, nejčastěji v noci neb aspoň za tmy, kde není mnoho přítomných. Házejí stolem, pohybují předměty, aniž kdo ví, proč a jak, jest slyšeti zvuky a hlasy, údery, objevují se nahé ruce atd., části těla, že by se i nej sprostší osoba styděla. A to by měl býti rozumný a vzdělaný duch! Vizme jen, co zažil na př. Lombroso: Nábytkem se hází, pod šaty Eusapiinými objevuje se úd jako noha, a když jej někdo chytá, tu zmizí, hází se bubínkem a pod. Nebo všimněme si, jak se vedlo při schůzích v samém Římě, jak duchové špiní přítomné, tahají je za vlasy, strkají jimi atd. Toť způsob hodný spíše největších uličníkův!

Ano jeden z největších duchařů, Elifas Lévi, praví, „že v obyčejných schůzích duchové tázáni o hlubokých tajemstvích přírody, odpovídají často způsobem jako největší hrubiáni. Často malují věci nemravné na desky a na papír, jako činí sprostí lidé na zdech ulic.“ [1]

Ptejme se nyní, jakou vážnost může míti takovéto duchařství? O nějakém božském poslání nemůže býti řeči. Vždyť mnozí Boha neznají, jiní uvádějí o něm přerozličné věci, jiní konečně vůbec popírají, že by Bůh vskutku se tu účastnil, což i celý postup spiritismu potvrzuje. A tak zůstává vše na duchu samém. Nuže, jakou úctu si duchové ti získají? I nejhorší lidé budou sotva jednati takovým způsobem! Tu musí od sebe odvrátiti všechny, kteří mají aspoň trochu studu. A tím by měl býti člověk veden k mravnosti, k zušlechtění ducha, lží ku pravdě, takovým způsobem měl by býti nabádán k lepšímu životu!? Měl-li kdo vskutku dříve smysl pro pravdu a cit pro mravný život, ten musí jej zde udusiti a zničiti.

I vlastní spiritisté nad tím trnou, a nutí se podati aspoň nějaké výklady. Tak V. Scarpa, jinak Filalete, ředitel italských „Letopisů spiritismu“, uvádí bezohledně zlobu duchů v mnohých příkladech, a praví výslovně, že

[1] Elifas Lévi: La clef des grands mystères, str. 248. — P. Franco l. c. str. 155 n.

všeobecně řečeno skutky a slova duchů činí jim hanbu. Avšak dodává. „Na to nesmí se dbáti, protože obyčejně odpovídají duchové sprostí, neznalí, zlomyslní, z nichž mnozí měli by se napřed mnohému naučiti od lidí samých.“ [1]) Proč tedy — táže se P. Franco — plní své knihy takovými odpověďmi, proč hlásají je ve svých schůzích, proč hledají takových příležitostí, by s nimi mohli mluviti? [2]) Dále dí prof. Scarpa: „Mravnost slouží k vychování duší nižších, a vyučování mravnosti svěřeno je vychovatelům dětí, jinak dosti neznalým, a proto také větší část duchů, a to lepších, pojednává stejným způsobem celou látku mravností. — Ovšem odpory a chyby jsou ve vědě, v učení o politice, o světě, na kterých nezáleží. Ve výsledku není třeba žádati od spiritismu ničeho jiného, než toho, co nám může dáti ve svých zjevech, totiž nepochybný důkaz, že žije člověk po své přeměně, neprávem smrtí nazývané, jež jest vlastně přípravou na nový život a potvrzením mravouky Krista Pána a velikých zákonodárců lidstva!“ [3])

Je li tomu tak, tu není třeba obraceti se na duchy nevědomce, kteří tak podivným způsobem učí a k tomu ještě, místo aby pravdě učili, což jest první podmínkou i nejslabšího učitele, lhou a zúmyslně klamou. Možno tu tedy mluviti o nějaké pravdě, která u nich jest nepochybnou? Zcela jinak stojí proti takovému učiteli nezvratné důkazy rozumu a víry o nesmrtelnosti naší duše. Zcela jinak důstojno je člověka, aby se řídil svým rozumem a věrou, která má Boží autoritu. Mimo to jest vůbec možno, by se člověk v tak vážné záležitosti obracel na duchy, „duchy lupiče, duchy tmy, duchy nečisté, více zlomyslné než zlé“, a jakými jinými jmény poctívá je ještě sám Scarpa? [4]) Konečně máme zde pěkné přiznání, a to z úst samého horlitele spiritisty! Na učení nemáme dbáti, jenom na to, že se nám duchové zjevují a tak že jest duše nesmrtelná!

[1]) Annali dello Spiritismo 1878, duben a květen.
[2]) P. Franco l. c. str. 174.
[3]) Ibid. str. 199.
[4]) Ibid str. 133.

Pak jim však ani nesmíme věřiti, že jsou dušemi zemřelých!

Jiný výklad hledá Kardek. Sám připouští všechno, ano popisuje obšírně všechnu zlomyslnost duchů, ví, jak těžko je duchům věřiti, a tu rozumuje takto: „Věrní spiritisté nebudou nikdy svěřovati se duchům jiným než dobrým, čistým, vyšším, od nichž mohou očekávati vše dobré bez přimísení zla.“ Avšak předně Kardek zapomněl přesně říci, co vlastně mají spiritisté udělati, by neomylně upadli do náruči jen duchů dobrých! A tak zůstává spiritista bez pomoci, neví a nemůže věděti, na koho připadne. Tím více, že i Kardek sám učí, jak zřídka se dobří duchové objevují: „Duchové čistí mohou se vyvolati, avšak velmi zřídka; tito nestýkají se s jinými než se srdcem čistým a upřímným, ne však s pyšným a sobeckým, a proto jest třeba, bychom nedůvěřovali duchům nižším, kteří berou na sebe podobu duchů dobrých, aby si dodali větší vážnosti u lidí, kteří je vyvolávají.“ [1]) Jak však možno je rozeznati? Vždyť i mediu dobrému může se vetříti duch špatný, jak jsme v první části ukázali. Kdy jsme si tedy jisti? To třeba věděti tím spíše, ježto i Kardek učí, jak mnozí duchové jsou vždy hotovi vetříti se ve shromáždění, přetvařovati se za kohokoliv, odpovídati, ať se vyvolá kdokoliv aneb i cokoliv, živočich i skála. A konečně vizme skutečnost. Kolik schůzí se koná, a o všech se tvrdí, že jsou tam duchové, a to arci vždycky dobří; co se toho natiskne, byť i to byly články sobě odporující, a přece každá strana tvrdí, že má pravdu, stýkajíc se s duchem dobrým. Všimněme si i jednotlivých zjevů, jak je uveřejňují časopisy a jak jsme je dříve uvedli. Všude totéž: způsob často více méně nemravný, vůbec nedůstojný ducha i člověka, zjevy bez významu, spíše pro nerozumné bytosti, ne však pro člověka, který trochu myslí! [2])

Jiní hledají ještě jiný prostředek: „Tažme se více duchů o témž předmětě, zdali se odpovědi shodují!“

[1]) Kniha medií str. 327 a 385.
[2]) Srv. P. Franco I. c. str. 176 n.

A což když všude odpovídají duchové zlí, anebo když odpovídá vždy týž duch? „Prostředkem méně jistým k poznání pravdy jest, aby se medium tázalo více duchů o pochybné věci, neboť jest patrno, že, je-li pod vlivem ducha zlého, může od téhož ducha obdržeti tutéž odpověď pod různými jmény.“[1]) A proto myslí Kardek, že „chce-li kdo míti jistou odpověď, může věřiti jedině odpovědem, které jsou dobrovolné, bez dotazování se a bez žádosti, a sice od velikého počtu medií, sobě navzájem neznámých a v krajinách rozličných!“ Děkujeme pěkně; ať tedy spiritisté běhají do rozličných krajin k rozličným mediím, sobě navzájem neznámým! A což, když i zlý duch je následuje a odpovědi dává? Může se přece rychleji pohybovati a má též více času! Kdy nabude tedy vlastně spiritista jistoty? Nikdy! Než i kdyby bylo možno, aby spiritista sběhal všechna media a všechny krajiny, bude si již vším jist? Nikoli, neboť neví, zda o téže věci není podváděn týmž zlým duchem, neb více duchy. Tak vypravuje Kardek, kterak při skládání svého učení stýkal se s více než s tisíci středisky spiritistickými, s neúmornou pílí a schopností vybíraje, co se jeho rozumu zamlouvalo a o čem se takto domníval, že pochází od dobrých duchů.“[2])

A čeho dosáhl? Odloučil se od víry křesťanské, mnozí dle něho zřídili si zvláštní spiritistickou stranu, která dle učení jeho postupuje, dosáhl, že jeho knihy prohlášeny za páté evangelium, které doplňuje zjevení Krista Pána, jako Kristus doplnil zjevení Mojžíšovo. Konečně dovedl i toho, že mnozí mají v úctě jeho knihy, avšak nedosáhl nikdy jisté pravdy. Ač řídil se ve všem dle spiritistů, přece nedokázal svého učení tak, by bylo jisté, určité, bez pochybností. Ve Francii samotné, jakož i v Belgii povstaly strany s jiným učením; v Hollandsku a v severních krajích vládnou více domněnky Schwedenborgovy, v Německu a v Anglii se rovněž spiritismus jinak vykládá; a tak zůstává Kardekovi v Evropě Italie a Španělsko, v Americe pak

[1]) L'Évangile selon le Spiritisme. Parigi 1866 st. 10, uvádí Franco l. c. str. 179.

[2]) Předmluva k L'Évangile selon le Spiritisme.

nejvíce Mexiko. Mimo to rozličné sekty východní též učí spiritismu zcela jinak. A poznamenejme hned, že se zde nejedná snad o nějaké vedlejší věci, nýbrž různost tato se jeví právě v hlavních kusech. Tak kongress v Paříži r. 1889 konaný bojuje proti Kardekovi, popírá i hlavní články jeho učení, že duše jest duchová, popírá perispirit a opětné vtělování, jak tomu Kardek učí, atd.

Všechny tyto sekty spiritistické odvolávají pak se na duchy, a to hodné a dobré, zastávají se článků proti druhým a hájí své učení jakožto pravé a čisté.

A co tedy zbývá soudnému člověku? Od duchů samotných nějaký důkaz pravdy očekávati nelze. Odpovědí jest mnoho a sobě odporujících, a tak musí si každý sám vybrati, co se mu líbí. I tento výklad má Kardek ve svém spise a dle toho také jednal: „Je-li to, co nám duchové zvěstují, po našem rozumu dobré a slušné, tu jsme ve spojení s duchy dobrými; není-li tomu tak, mluvíme s duchy zlými.“ Opomiňme zde otázku, zda duchové zlí se nepřetvařují a se neukrývají za dobrými odpověďmi, a uvažujme jen samotný princip: „ať rozhoduje spiritista sám, od koho vše pochází“. Tu předně rozhodujeme sami, co se nám líbí a co jest tedy správným učením duchů nebo ne, my jsme tedy autoritou mravouky a věrouky, sami stanovíme základy, které máme věřiti, rozhodujeme o všem, čili učíme, čemu vlastně se chceme naučiti. A dle toho bude podle povahy spiritistovy i učení: neboť jiné věci budou se líbiti zlosynovi, jiné poctivému člověku. Dále, máme-li sami teprve stanoviti, čemu vlastně se teprve chceme naučiti, není třeba choditi k duchům, abychom se od nich něčemu přiučili, nýbrž tu si můžeme sami již doma určiti, co chceme a co ne. A na to se hlavně zapomíná. Ve věrouce i v mravouce žádáme vždy, by někdo nás učil, tedy jakési základy, počátky a pak celé učení nám podával, a to úplně, jistě, určitě. Žádáme, aby, kdo by stál mimo nás, měl takovou úctu a autoritu, by nás v tak těžké věci na pravé cestě udržel; žádáme autoritu zevnější. O té pak zde nemůže býti řeči. A proto píše sám spiritista

B. C. z Rappardů: „Radíme myslícím německým čtenářům, jimž nemá a nesmí nic zůstati tajno, protože jim samotným přísluší rytířská autorita, by rozhodli protivy v odpověděch duchů, aby je podrobili zkoušce, nejvyššímu měřítku, měřítku logiky.“[1]) „Tato rytířská autorita německých čtenářů jest dle mého zdání,“ dodává Wieser, „již příliš využita ve sporech filosofů a učených mužů, než aby jí zbylo, by mohla i onen svět duchů před svou stolici volati.“[2])

Toto měřítko jest konečně jen záporné, dokazovalo by totiž jen, kdy zjev není podle rozumu a tedy pochází od zlého ducha. Avšak jaké jest měřítko kladné? Jednať se o nejdůležitější věci člověka, o to, co má věděti a co má činiti, a proto jest nutno, by kdo nás o tom poučuje, měl určitou moc, určitou hodnost, důstojnost, jakési poslání. A protože má co nejlépe učiti, jest třeba, by nám také dokázal, odkud má moc nás tak vésti, by se každý přemohl, vášním svým odolával, je přemáhal a sebe zapíral. Avšak při schůzích? Snad že zpozdilé kousky duchů při schůzích, klepot, házení nábytku atd. něco platí? Vždyť ani nejnižší lidé by tak snad nejednali. Ovšem, duchové dávají si slavná jména! Avšak často i ve světě jsou stejná jména a tedy i mezi duchy; aneb což když klamou nás pod cizími jmény?

Žádáme též, by ten, kdo nás učí, předcházel sám dobrým příkladem, žádáme nejen slov, nýbrž i příklad. Tak se žádá od každého učitele, by nejen učil, ale učení své životem svým hlásal; tím více žádá se to od učitele mravů! Mají snad rozličné pokusy a zjevy při schůzích spiritistických sloužiti k tomu cíli? To by byl pěkný příklad! Naproti tomu jak svaté vidíme vzory v životě svatých křesťanských, nemluvě ani o vzoru vší mravnosti, o Původci křesťanství!

Jak trapný, smutný, politování hodný dojem činí spiritisté v tomto ohledu, patrno i z „Velikého otčenáše spiritistického“, dle něhož mají duchaři volati takto: „Nejnižší duchy, kteří u nás nehledají poučení

[1]) Licht, mehr Licht 1879, str. 11. — Wieser l. c. str. 40.
[2]) Wieser l. c. str. 41.

a pomoci,[1]) kteří jen ve zlém úmyslu k nám přicházejí, kteří nevyplnili tvojí vůle, a proto nejdříve byli vyloučeni z požitků nebeské blaženosti, kteří ve své mysli cítí peklo, trpí muka, protože šli svými vlastními cestami, zapomenuli ve svém pozemském žití starati se o své duševní zušlechtění a jsou nyní příliš nepatrní a příliš chudí, než aby mohli účastniti se vznešených radostí onoho krásného života, kteří pocházejí z lidí dříve hrubých, sprostých, nemilosrdných, ukrutných, hrabivých, drsných, ješitných, lživých, světsky smýšlejících, lakomých boháčů, lichvářů, hromadících veliké hromady peněz, zločinců, vrahů, sebevrahů, pobožných pokrytců, tyranů a opilců,[2]) — rač je držeti daleko od nás až do jejich obrácení, až se totiž naučí rozvinouti v sobě zárodek pojmu Boha, aby tito neviditelní našeptavači a svůdcové, kterým působí to radost, mohou-li nás k pádu přivésti, neprovozovali s námi svou opovržení hodnou hru, nevzbudili v nás nemravných myšlenek, neuváděli nás v blud, nepomátli naši duši a nezmocnili se našeho těla.“[3])

Konečně všimněme si ještě jiné okolnosti. Církev vyžaduje od svých zástupců a hlasatelů, kněží, též svatý život; žádá od nich nejdříve nutné vzdělání povšechné, pak víceletou přípravu zvláštní a teprve, když může jakési jistoty nabýti, že její zástupce skutečně chce vésti život dokonalý, uděluje mu viditelným a slavným způsobem moc a právo ji zastupovati a tajemstvími Božími přisluhovati. Jak krásně píše svatý apoštol Pavel o vznešené povinnosti k životu svatému ve svých listech k Timotheovi a k Titovi!

Avšak tažme se spiritistů! Žádá se něco podobného také u prostředníků spiritistických čili medií? Nikterak! Při nich není zhola nic třeba; by vedli nějaký dobrý život, toť věc úplně vedlejší, mimo celé působení duchů. A vskutku, media jsou osoby, které jsou v rozporu s učením církve, učením Božím, nepři-

[1]) Dle toho duchové nás nepoučují, nýbrž sami chtějí býti od nás poučeni.
[2]) To jest výraz jejich lásky k bližnímu a obsah modlitby!
[3]) Weber l. c. str. 12.

jímají, ba ani nesmějí přijímati sv. svátostí, nežádá se při nich zvláštního vzdělání, jsou to obyčejně osoby nízké povahy, často též nemravné a lhavé, právě tak jako jejich duchové. Media jsou často podvodná; patrno to z důkazů výše uvedených, jak právě lepší media dopadena při podvodu. Spiritisté sami hlásají, kterak mnohá media mnohem lépe slyší zvuk peněz nežli hlasy z říše duchů. „Pokládáme to za zvláštní svoji povinnost," praví známý veliký znatel spiritismu, „upozorniti na hanebné jednání těchto lehkověrných a po zisku bažících lidí. Neboť toto hrubé zneužívání ospravedlňuje nejen každý zákaz policejní, nýbrž činí též pochopitelným odpor, který na jevo dávají nepředpojatí počestní badatelé, mající zkoumati věci, jichž zástupcové náležejí často k vyvrhelům lidstva!" [1]) A uvedli jsme rovněž již dříve media, která za 1000 franků ohlašují zakopané poklady, prodávají rozličné kapky atd. A i kdyby si nedala platiti, což podvádějí-li z pouhé zlomyslnosti aneb z radosti nad tím, jak se lidé dávají dobrovolně klamati? Konečně poznamenejme ještě, že media právě tím, že jsou medii, hřeší dle učení církve, ku které skoro všechna, aspoň u nás náležejí. Předně totiž konají věci, které Bůh sám co nejpřísněji zakázal (Deut. 18, 12), dále škodí svému zdraví, často uvedou se do nemocí duševních, porouchají si rozum, umírají náhle, a to ve stavu těžkého hříchu, zbavují se své vlastní vůle a odevzdávají se duchu, by s nimi konal, co chce, a to buď duchu dobrému neb zlému, nevědouce, jaký vůbec přijde, a tak vydávají se na pospas ďáblu. Ano, znajíce učení církve a majíce takto aspoň věděti, že jedině zlý duch mohl by zde působiti, přece přímo a dobrovolně se mu vydávají!

Ovšem že všude možno jest jakési zneužití. Avšak jinde všude zůstává zneužití pouze zevnějším, lze je snadno rozeznati a ojedinělý případ odstraniti; ve spiritismu však vychází zneužití z něho samého, jest mu úplně vnitřní, ono jest i částí vlastního spiritismu, tak že nelze je odděliti; spočívá i v lehkověrných lidech

[1]) Schrenk-Notzing, Studien, str. 128. — Walter l. c. str. 340.

i v mediu buď vědomě nebo nevědomě klamajícím, i v duchu samém, dobrém neb špatném, rozumném neb nerozumném, i v odpovědi, ať je dobře pochopena nebo ne, ať odpovídá k otázce neb ne, tedy ve všech částech, které tvoří spiritismus sám o sobě! Tak píše i sám spiritista. Chr. Reimers: „Většina duchů takových není poctivá, často zlomyslně v blud přivádí a do záhuby žene, zvláště pomůže-li předsudek, že duchové musí všecko věděti . . . skrze marnivé otázky a dotazy snadno přivádí se člověk do zkázy . . . Mnoho bídy způsobeno takovýmto blouzněním . . . Protože duchové snadno se stýkají s našimi tajnými myšlenkami, proto též první částí zjevu jsou myšlenky společnosti samotné, buď jednotlivce nebo všech (co si tedy lidé vlastně sami myslí, to vykládají si mylně za odpovědi duchů). Protože celé lidstvo se zvrhlo, vysvětlí se snadno, že otvorem bran říše duchové vyvolána jest nečistá povodeň" . . . [1]); tedy na místo poučení a napomenutí ještě nečistá povodeň zatopí již tak sám sebou dle spiritistů zvrhlý svět! Pěkné doznání!

Než dosti na tom. Přehlédneme-li všechno, patrno, v jakém poměru stojí tu spiritismus ku křesťanství. Křesťanství staví na Bohu, jeho původcem jest Syn Boží, je šíří církev katolická pod ochranou a stráží Boha samého. Vše to spiritismus přímo ničí: Bůh jest mu něco vedlejšího, pro mnohé vůbec není, Kristus Pán jest jako jiný duch, jeho zázraky jsou duchařské kousky, jeho církev se zvrhla a zkazila, hlava církve jest plna pýchy . . . kněží celé učení zkazili, a proto všechno musí býti odstraněno s povrchu zemského. Z Písma sv. může každý si vzíti, co chce, podle chuti. A co se zřídí na povrchu zemském? Říše duchů, o nichž ani nemohou dokázati, že vskutku jsou, z nichž většina i dle spiritistů je zlá, zlomyslná, škodolibá, nemravná, prolhaná, lidem nástrahy strojí. Ostatní duchové dobří zřídka se objevují, ano o nich vlastně ani nevíme, zdali, kdy a kde jsou, jak o sobě dokáží, že jsou dobří atd. . . Duchové spiritistů provádějí ve schůzích kousky, jichž se dopouštějí nejhorší lidé, jejich pro-

[1]) Licht, mehr Licht, 1879, str. 81. — Wieser l. c. str. 41.

středníky mohou býti osoby jakékoli povahy a jakýchkoli mravů!

Věru, tuť pochopujeme, proč sv. apoštol Pavel píše ke Galatským: „Byť i anděl s nebe kázal vám něco jiného, mimo to, co jsme vám kázali, proklat buď.“ [1])

A toto místo vykládá mediánský duch sv. Pavla, o němž jsme též dříve slyšeli, skrze medium slovy, v nichž spiritisté najdou děsné odsouzení svého vlastního učení: „Káži proti těm, kteří hlásají falešné evangelium, proti těm, kteří podobnost anděla mají, a přece neuznávají Ježíše za Syna Otcova a Vykupitele lidí; jsou totiž od protivníka neb od zlého, protože nechtějí zákon znáti.“ Pamatujte si to, spiritisté, kteří povrchně a jednostranně badáte a chytřejšími býti chcete nade všechny, kteří necháváte duchy mluviti, aniž byste je zkoušeli a jejich jsoucnost dokázali! Jako jsou lidé, kteří zapírají božské věci a pohrdají Ježíšem Kristem, právě tak jsou také duchové, „kteří činí totéž“.[2])

§ 11. Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem v pohnutkách.

Druhá, rovněž důležitá otázka jest, za jakým účelem aneb k jakému cili jest nám žíti. Účel a cíl vede nás v práci, jest pohnutkou našeho života; čím je větší, vyšší, vznešenější a dokonalejší, tím více nás bude pobádati, bychom se snažili ho též dosáhnouti a bychom za tou příčinou použili vhodných prostředků čili bychom dle cíle svého žili. Nuže, co jest cílem života křesťanského?

Křesťanství nám předkládá dvojí cíl: první povšechný, cíl veškerého tvorstva, druhý pak člověku zvláštní.

Veškerému tvorstvu vytknuta jest za cíl: čest a sláva Tvůrcova. Tak oslavuje celé tvorstvo Pána, ukazujíc jeho moc a slávu na sobě, dle žalmisty Páně:

[1]) Galat. I. 8,
[2]) Reform. Listy, IV. str. 57. — Dippel l. c. str. 181.

„Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.“ (Žalm 18, 2.) Tak činí i člověk tím, že Boha čím dále více poznává, jej miluje, ctí a poslouchá, velebě jeho lásku a dobrotu, anebo nebyl-li ho poslušen, ukazuje na sobě trestán jsa Boží svatost, která zlé nenávidí, a spravedlnost, která zlo trestá.

Křesťanstvím tedy člověku vytknut cíl tak vznešený, jaký vůbec lze si jen mysliti. Vizme proti tomu spiritismus.

Jako o Bohu stěží spiritista ví a začíná s duchy, tak i středem a cílem svého učení nemá Boha, nýbrž ducha resp. sebe sama.

Uvedli jsme již dříve, jak jedna část duchařů vůbec Boha nezná, držíc se vidináře Andrewa Jacksona Dawise, který za základ světa považuje jednost, v níž obsažena hmota-duch-bůh čili tělo oživené, a dle toho jest každé tělo či vůbec hmota částí božskou.

Druhá část spiritistů klade ovšem na počátek dle Kardeka jednoho Tvůrce, avšak ne křesťanského, nýbrž bytost, o níž nic nevíme. Tak odpovídá Kardek na otázku: „Co jest Bůh?“ — „Bůh jest nejvyšší rozumná bytost, první příčina všech věcí. A nic více!“ Tedy pojem úplně povšechný, právě takový, jaký mají o Bohu židé, mohamedáni, buddhisté, pohané, nazývajíce jej Jehovah, Allah, Brahma, Fohe, Velký duch atd.

A dle toho duchaři o Bohu křesťanském, o Nejsvětější Trojici nevědí ničeho, ano přímo ji zavrhují. Duch evangelisty Jana dí: „Jest jen jeden nedělitelný božský počátek, jeden Bůh, jeden duch nade všechny duchy, jeden Stvořitel. Bůh jest první světlo, z něhož povstalo druhé světlo: prvotiny jeho ducha, Kristus.“ Někteří z prvních duchů se vzbouřili, chtěli sami tvořiti, nemohli však vdechnouti hmotě životní síly a tak způsobili jen zmatek, chaos; tu seslal Stvořitel dobré duchy, „kteří rozdělili chaos, a učinili světy“, které Bůh pak oživil novými bytostmi, duchy druhého řádu — lidmi. „První duchové jsou synové, kteří jsou si ve své lásce, ve své vůli a ve své moudrosti rovni, tak že tito tisícové duchů jsou v úplném souladu. První duchové tvoří sílu, jsou nositeli všeho, zástupci ducha Božího. Pracují v zákonech přírody, v působení síly

vůle Stvořitelovy. I nejmenší odchylka od zákona jest pádem.“ Trojice jest dle spiritistů soulad mezi Bohem, prvními duchy a později povstavšími druhými bytostmi.[1]) Pojem o Bohu není tedy nikterak křesťanský, nýbrž spíše podobný bludům z prvních století křesťanských.

Rovněž bludným způsobem chce vysvětliti Nejsvětější Trojici Bergmann, když dí: „Boha musíme poznávati z jeho skutků. Poznáváme jej nejdříve jako Stvořitele všech věcí. Jest původcem všeho. Dle toho, že původce otcem se nazývá, poznáváme v něm Otce. Avšak nezjevil se nám snad jako Otec, nýbrž jako Syn, jako jednorozený Syn, což má znamenati, že jako člověk narozený se lidem ukázal. Jeho božské já vtělilo se na zemi, tak jako i na jiných tělesech nebeských, aby hříchy světa na se vzal a tak Boží spravedlnosti zadostučinil. A po třetí ukazuje se Bůh denně, osvětluje, těše, posiluje ducha v zármutku, nouzi a žalosti. Kdo dává věřícímu pravého vědění? Kdo jej sílí v bahnu hmotných starostí? Kdo vede ducha od stupně ke stupni dokonalosti? Jen on, sv. Duch, náš Bůh. Vidíte tedy, že jest jen jeden Bůh, nepochopitelně veliký Bůh, který se trojím způsobem ukazuje.“ [2])

I v tomto učení jest již obsažen prastarý, od církve zavržený blud, proti němuž mluví již Spasitel sám, rozeznávaje od sebe svého Otce, mluvě často o Otci svém — a Duchu sv., kterého teprve na svět pošle a který po něm přijde. Rozeznávají se tak dle Krista Pána: tři osoby: Otec, od něhož pochází Syn, a Duch svatý, který vychází od Otce i Syna zároveň.

Jak patrno, neshodují se spiritisté ani v prvním a hlavním článku, hájíce přerozličná i bludařská mínění až do úplného popírání Boha, jak jsme se dříve zmínili. Nauka o Bohu jest jim ve skutečnosti úplně vedlejší, neboť střediskem celého učení jejich jsou spiritističtí duchové. Proto kongress v Rochesteru (r. 1868) vykládá věrouku ve třech základních článcích: 1. Stále jsme obklopeni duchy, 2. duchové mohou se

[1]) Ref. Blätter, str. 35, str. 13. — Dr. Dippel l. c. str. 181.
[2]) Bergmann, Glaubenslehre auf inspiriertem Wege erhalten, str. 37.

s námi stýkati, 3. v každém duchu, a tedy i v duchu v těle lidském čili v člověku, jest touha, vyšinouti se až k nejvyššímu duchu, který jest nejen tvořící silou světa, ale i milujícím otcem všech. Vlastní náboženské jádro, dle prof. Fichte, spočívá ve třetí hlavní myšlence, totiž ve snaze vyvinouti se až k nejvyššímu duchu. V ní má základ vyrovnávací protiváha proti množství malicherného, bezcenného, sprostého, a tím se spiritismus hlavně zabývá. Tato třetí věta víry jest hluboké a významné učení o vnitřní jednotě, o pevném spojení lidského pokolení duchů se světem duchů všehomíra až nahoru k praduchu, kterýž všechno v sobě uzavírá, který se jeví v nekonečném množství duchů a skrze nekonečné duchy jako původní vůle lásky. Tak ovšem duchové jsou části původního ducha, který všechno v sobě uzavírá, čili vesmíru. „Dále jest tato věta myšlenkou, která již tanula na mysli Leibnitzovi a ku které i dnešní přírodozpyt aspoň z dálky se kloní — tušení o znenáhlém postupu a o vnitřním zvelebení celého vesmíru, nejdříve v říši duchů, s kterým bude společně i přirozený svět stoupati. Má se tudíž postup tohoto světa k postupu duchového světa jako účinek ke své příčině, jako jev ku věci, které jest jevem. Jest konečně ujištěním, že tímto božským, milostiplným působením vše, co jest zlé a svedené, v budoucnosti lidstva bude vyhojeno a vše ke zdokonalení přivedeno.“ [1])

Dle toho jest tedy všechno jakýmsi bohem. Duchové jsou části boha a směřují ke svému zdokonalení; ve vesmíru, čili v tomto bohu jest dobro i zlo, a tu pracuje stále vesmír ke svému zlepšení, by zlo zmizelo a všecky části, v nichž jest zlo přimíseno, staly se úplně dobrými čili božskými. Za tím účelem stávají se duchové lidmi, by se zde zdokonalili a tak po smrti stali se božskými. Ovšem i zde na otázky: odkud pochází vesmír, kdo jest původcem všeho, odkud jest člověk, ježto věda dokazuje, že zde před dávnými lety nebyl atd., nedostaneme žádné odpovědi.

[1]) Fichte: Der neuere Spiritismus, str. 75.

Dle toho také o nějaké svrchované povinnosti ke Tvůrci nemůže býti řeči. Jisto jest jen, že duch v lidském těle má se snažiti po dokonalosti, jíž by pokročil až k duchu nejvyššímu. Patrno, že vlastní prospěch ducha jest cílem spiritismu. Kdežto tedy křesťanství hlásá lásku k Bohu, začíná spiritismus láskou k sobě samému.

Druhý teprve cíl člověka, podřízený prvnímu, spočívá dle křesťanství v jeho prospěchu vlastním, který jej po smrti za odměnu čeká. A proto právě volá již moudrý Sirach (7, 40): „Ve všech skutcích svých pamatuj na poslední věci své, a na věky nezhřešíš.“ Křesťan vidí ve svém životě jen cestu a přípravu k lepší budoucnosti, a z toho se v něm budí naděje i bázeň! Může však člověk něčím jiným více býti povzbuzen k životu mravnému? Naděje na lepší budoucnost a na hojnou odplatu, která nás očekává, dodává nám radosti, odvahy, vytrvalosti na těžké cestě, trním hojně poseté. Vezmi poutníkovi paprsek naděje, který jej občerstvuje a sílí na tom světě, vytrhni mu hůl, která jej podpírá a drží, i bude unaven, bez síly, na cestě klesne. S druhé strany zase strach před ztrátou cíle neb před tresty jest mocnou ochranou proti špatným choutkám, pokušením nepřátel: „Bázeň Páně jest počátkem moudrosti.“ (Přísloví 1, 7.) Na tisíce lidí bylo vyrváno víru rozkoší, který by je byl pohltil, a děkuje za svou záchranu bázni před událostmi na konci života.[1]) A v skutku, na konci života jakéhokoli každý více méně stane se vážným, začíná přemýšleti. Ano, co platno tu člověku, kdyby celý svět získal a na duši škodu trpěl? (Mat. 16, 26.) Smrt, soud, nebe, peklo: čtyři slova, jichž dojem je tak mohutný!

A spiritismus? Některé tyto věci vůbec zapírá a ostatní vykládá tak, že pozbývají všeho dobrého vlivu. Všimněme si jich jednotlivě.

Smrt jest pro křesťana nejen odloučením duše od těla, nýbrž i zakončením jeho záslužné práce a přechodem k věčnému soudu! Až do té doby může se člověk změniti, avšak pak jak strom padne, tak zůstane

[1]) Srv. Oswald: Eschatologie, str. 7.

ležeti (Kaz. 11, 3, Sir. 11, 28); potom není možná se obrátiti, litovati a začíti nový život (Žalm 51, 23). „Uloženo jest lidem zemříti, a pak přijde soud.“ (K Žid. 9, 27.) Ano, „přijde noc, kdy žádný nemůže dělati“. (Jan 9, 4.) A tak musí každý zde pracovati, aby mohl obstáti před věčným soudcem, jemuž pro jeho všemohoucnost bude snadno, by v den skonání odplatil jednomu každému podle cest jeho! (Sir. 11, 28.) Nic není mocnějšího, aby vypudilo ze srdce tužby po rozkoších světských, nežli myšlenka na smrt! Tu patrno, jak nicotny jsou přemrštěné radovánky, snahy po bohatství, patrno též, jak mizí strasti a utrpení tohoto světa! Proti každé pravdě najde člověk důvody, kterými často své svědomí otupí, avšak proti jistotě smrti nenalezl a nenajde nikdo důvodů! Jděme však dále a vizme, jaká jest nejistota, kdy, kde a jak nám bude zemříti. Tu pochopíme, proč nám Písmo sv. volá vstříc: „Bděte tedy, neboť nevíte dne ani hodiny!“ (Mat. 25, 13.) Snadno též pochopíme, proč mnozí řídí se při svém počínání slovy: „Co mi to prospěje k věčnosti?“ Ano, drahá jest před očima Hospodinovýma smrt svatých jeho (Žalm 115, 6), kdežto smrt hříšníků jest nejhorší! (Žalm 33, 22.)

A jak vykládá smrt spiritismus? Jemu je smrt pouhým přechodem do jiného stavu, do jiného života. „Smrt jest počátečním oznámením této úplné a rozkošné změny, kterou musíme pokládati za skvělý výsledek svého dřívějšího bytí!“[1]) Není-li ještě duch dokonalým, tu se po smrti buď očistí, nebo dle Kardeka opět přijde na zemi, by zde dále žil.

Není tedy smrt koncem veškeré přípravy, koncem života záslužného, nýbrž není-li člověk ještě dokonalým, zdokonalí se po smrti.

A proto nač by se pozemšťan tak bál a tak namáhal, snášel a trpěl zde na světě, aby dosáhl dokonalosti? Vždyť i po smrti je dosti času! „A tak spasitelné učení, že smrt ukončuje všechny zásluhy a nezásluhy, že s ní nastupuje noc, kde nemůže nikdo více pracovati, kde každému odměněno bude dle jeho

[1]) Nové Slunce, 1904, str. 28.

skutků, že strom zůstává ležeti, jak padne — toto učení marně hledáme ve spiritismu!“ [1])

Proč by tudíž nemohl člověk špatný počkati se svým obrácením až po smrti? Nač by se snažil sebe přemáhati, žádostem zlým odpírati, zvláště když se mu ve špatném životě vede dobře, jeho vášně jsou nasyceny, jeho žádostivost ukojena? Ano, „nenastupuje-li při smrti rozhodující rozsudek konečný, pak může každý zločinný, každý nezřízeným žádostem tělesným oddaný člověk odložiti své obrácení až po smrti“! [2])

Ba, taková smrt neodvrátí nikoho; vždyť dává každému, i nejhoršímu naději, že nikdy nezahyne, že vždycky dosáhne svého cíle dokonalého; proč by si tedy nepopřál dle libosti světa vezdejšího?

K takovému závěru vede zvláště učení Kardekovo o opětném se vtělování duchů. Duch, který zde na zemi nedosáhl dokonalosti, může opět na zemi přijíti a zkoušku znova začíti. A tak duch častěji zde na zemi žije za tím účelem, by pykal za vše, čeho dříve se dopustil, a pokročil na své cestě dokonalosti. Při každém příchodu na zemi stává se lepším, učiní vždy krok ku předu, až se z něho stane čistý a šťastný duch.

Pokaždé však nežije duch jen na této zemi, nýbrž může žíti i na hvězdách atd. Může si snad člověk svobodně voliti, kde chce žíti? Může o to prositi a též to obdržeti, zasluhuje-li toho. Jsouť světy jim přístupny dle výše dokonalosti. — A tak konečně dosáhne duch těla vzdušného, aniž toho pozoruje, stane se dokonalým. [3])

1. Učení toto odporuje však výslovnému učení Písma sv., dle něhož jsme jen jednou na světě, bychom si života věčného zasloužili. (II. Kor. 6, 2; Jan 9, 4.) Učení Kardekovo jest bludem z dob nejstarších, dávno již zavrženým.

Celá domněnka Kardekova spočívá totiž na mylném základě. K otázce, na čem se zakládá učení o vtělování, odpovídá: „Na Boží spravedlnosti, a na zje-

[1]) Dr. Schneider: Der neuere Geisterglaube, str. 276.
[2]) Tamtéž str. 284.
[3]) Kardek: Buch der Geister ot. 166 nn. str. 65 a násl.

vení (ovšem spiritistickém), neb vám to opakujeme stále: dobrý otec nechává svým dětem k lítosti vždy dveře otevřeny. Nepraví ti rozum, že by bylo nespravedlivým, neodvolatelně všechny zbaviti věčné blaženosti a nepopřáti jim, by se mohli polepšiti? Nejsou-liž všichni lidé dítkami Božími? Jen mezi sobeckými lidmi lze nalézti nespravedlnost, nesmířitelnou nenávist a neodpuštěné tresty.“ [1]) Výrok tento má nespravedlivý základ, že totiž odpuštění hříchů a tak i věčná blaženost závisí jen od Boha! Bůh ovšem chce, by všichni lidé byli blaženi, a dává všem milosti, by tohoto cíle dosáhli; tak učí křesťanství. „Bůh chce, dí Písmo sv., aby všichni lidé spaseni byli a ku poznání pravdy přišli“ (I. k Tim. 2, 4). Bůh však žádá, by člověk milosti si zasloužil, aby sám chtěl. V tom směru chybuje učení Kardekovo. Bůh jako dobrý otec neničí vůle naší, nýbrž ponechává nám úplnou svobodu, bychom samostatně se pro něho rozhodli. A proto ještě při posledním okamžiku, kdy loučí se duše od těla a vidí jednak nicotu světa, jednak svoji budoucnost, soud, nebe a peklo, volá Bůh duši, by aspoň nyní, v tomto okamžiku odřekla se minulého hříchu a obrátila se k němu. Církev také neodsuzuje ani největšího hříšníka, neboť ještě aspoň v poslední chvíli může se obrátiti. Kdyby však přece nechtěl a tak vědomě a dobrovolně pohrdl svým budoucím štěstím a zůstal v nenávisti proti Bohu, tu jest ovšem jeho vinou, vyvolil-li si takto věčné neštěstí.

Věčná blaženost nezávisí toliko od Boha, nýbrž i od svobodné vůle naší. Bůh dobrotivý chce tomu a činí divy, by aspoň v poslední chvíli se člověk pro blaženost rozhodl, avšak neničí vůle lidské.

Dle spiritismu musí člověk pokračovati k lepšímu. A což když nechce, když schválně celý pokrok od sebe odvrhne, když si libuje v nešestech, jich se nikdy nezřekne, ano, kdyby mohl, bude ještě horší věci prováděti? Na tuto otázku Kardek nemůže odpověditi, leč by svobodu člověka zničil a tak jeho vůli přinutil k lepším věcem, kterými právě hříšník opovrhuje.

[1]) Tamtéž. — Srv. Dr. Novotný l. c. str. 121 násl.

2. Dále však odporuje učení spiritistické i naší zkušenosti. Neboť kdyby měl člověk na dráze dokonalosti vždy pokračovati, musil by býti jednotlivec i celý svět stále mravnějším, dokonalejším. Avšak na cestě mravnosti není viděti takových pokroků. Nikdo nepřijde na svět již dokonalejší, do každého se musí vše opět vštěpovati od začátků; přikázání a zákony se přestupují, autorita se podkopává, úcta před představeným se ničí, vášně a nemravnost vládnou v hojné míře. Našli-li bychom v čem pokrok, jest to pokrok ve vynalézání způsobů a prostředků, jak by uměleji a dovedněji se neřesti páchaly; avšak to není pokrok k mravnosti a k dokonalosti. Vzpomeňme si jen na válku mezi Ruskem a Japonskem, na potlačování nižšího, na vyvolávání vzpour, vzpomeňme si na města, proslulá sice vzdělaností, avšak též nemravností. Ovšem ve vědách, ve fysice atd. učinili jsme veliké pokroky, avšak o tom zde nemluvíme, o tom spiritismus též nejedná, nýbrž o mravném zdokonalení A tak odporuje zkušenosti, co praví Kardek: „Světy jsou zákonům pokroku podrobeny. Všechny, jako i váš (praví totiž duch Kardekovi) začaly s nízkým stavem, a země sama zažije podobnou přeměnu, bude pozemským rájem, až se lidé polepší!“ — „Tímto způsobem,“ dodává Kardek, „zmizí pokolení, které dnes zemi obývají, a nahradí se jinými, dokonalejšími, zlepšená pokolení budou po nynějších následovati, jako již nynější po dřívějších následovala.“ [1]) Ovšem lidstvo se vyvíjí, vědomosti rostou, avšak něco jiného jest pokrok mravní; již u nejstarších národů pohanských nacházíme tatáž pravidla přirozené mravnosti, která i dnes se hlásají, a jako dříve u starých Egypťanů, Babyloňanů, Medů atd. se přestupovala, tak se přestupují i dnes.

3. Mimo to i tělo naše pracuje, a proto spravedlivo jest, by i tělo naše bylo odměněno dle zásluhy své. Avšak dle Kardeka tělo nemá významu, jest pouhým nástrojem, jímž duch vládne, a nic více. A tak se popírá i těla z mrtvých vzkříšení, pravda to, kterou těší se již ve Starém zákoně spravedlivý Job, která

[1]) Kardek l. c. str. 71, ot. 185.

jest jasně v Písmě sv. vyslovena a kterou Spasitel výslovně hlásá líče konec světa, kdy přijde hodina, v kterouž všichni, kteří v hrobích jsou, uslyší hlas Syna Božího (Jan 5, 28).

Kardek však vykládá vše dle svého způsobu: Duch často žije na zemi a tu si vždy vezme tělo. Neopakuje se tedy tělo, nýbrž duch jest častěji na zemi, by pozemskou pouť vykonal. Také hledá Kardek potvrzení svého učení v Písmě sv., řka: „Brzy se sezná, kterak spiritismus každým krokem vystupuje v Písmě svatém. Duchové nepřicházejí, by převrátili náboženství, jak někteří se domnívají, nýbrž naopak, přicházejí, by je potvrdili nezvratnými důkazy. Protože však přišel čas, aby nepoužívali již obrazné řeči, proto mluví bez ozdob, dají každé věci přesný a jasný smysl, který nemůže býti špatně vykládán. Proto budete míti se spiritismem více upřímných, nábožných a věřících lidí než dnes!“ [1])

Ovšem i zde je patrný poměr duchařů k Písmu sv.: co se jim líbí, musí býti i v Písmě sv., a když to tam není, tu se Písmo sv. musí říditi dle nich. Kardek dále podává důkaz proti učení křesťanskému, když dí: „Věda dokazuje nemožnost vzkříšení těla dle obyčejného učení (totiž křesťanského). Neboť tělo se rozpadne v malé součástky, tyto pak přejdou do rostlin, živočichů, lidí jiných; jak je tedy možno, by totéž tělo vstalo?“ — Nic malichernějšího než toto! Vždyť když člověk ještě žije, mění se v něm částečky těla, tak že za několik let tělo sestává již z jiných částeček, a přece říkáme vždy, že člověk má totéž tělo své, a ne cizí! Totožnost těla záleží v tom, že jest spojeno s určitou duší v jednoho člověka, že má určité zvláštnosti, kterými se od jiných liší, byť i nepatrné částečky se vyměňovaly. A tak jest zcela možno, že tělo, jehož částečky jsou jiné — jako u člověka vždy po několika letech — přece bude míti tytéž zvláštnosti a s touteż duší bude spojeno. A učinil-li Bůh po prvé ze země člověka, bude moci rovněž i z částeček tělo již dříve jednou existovavší učiniti; a to jest článkem víry, že

[1]) L. c. str. 391 a 392, ot. 1010, 1011.

vstaneme s vlastními těly, totiž s těly, která budou míti tytéž nám vlastní zvláštnosti, třeba že jednotlivé částečky budou jiné

Jak tedy patrno, právě věda učíc změně částeček v těle lidském, vykládá a dokazuje možnost učení křesťanského.

Jak se toto vtělování z Písma sv. dokazuje, lze viděti u Martina Havla, spisovatele spiritistického, jenž soudí takto: „Jak kdo jinému ublížil, tak bude zase trpěti, neboť stojí psáno: „Oko za oko, zub za zub“ (Mat. 5, 38). Duch každého člověka musí se v těle stále roditi. Byl-li kdo pánem, pronásledoval-li a týral chudé, totéž bude se díti jemu, až zase přijde na svět.“ — Ovšem nečetl asi spisovatel Písmo sv. dále. Kristus Pán tu totiž praví: „Slyšeli jste, že řečeno bylo: Oko za oko a zub za zub. Já pak pravím vám, abyste neodpírali zlému, ale udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé,“ tedy nemáme odplácetí zlé zlým, nýbrž naopak snášeti, stane-li se nám urážka! O nějakém znovužití ani památky! — Znovuzrození jest pravdou, vždyť Spasitel praví: „Nevyjdeš odtud, pokud posledního penízku nenavrátíš“ (Mat. 5, 26). — Zde mluví opětně Kristus Pán o přísném soudu budoucím, o soudu věčném, kdy kajícník musí i za nejmenší provinění pykati v očistci, až za vše zadostučiní! Tedy opět ani písmene o znovuvtělování. — Dále dovolává se Havel rozmluvy Páně s Nikodemem (Jan 3, 3 - 5), kde Kristus Pán praví: „Nenarodil-li se kdo z vody a z Ducha sv., nemůže vejíti do království Božího“, čili nemůže býti spasen. Tu praví Havel: „To znamená: Od doby Jana Křtitele jsme křtěni vodou — a Kristus přišel, aby křtil nás ne vodou, nýbrž Duchem svatým — tedy moudrostí a osvíceností ducha. Ale svět učení jeho nepoznal a tím učení na světlo nepřišlo a svět zůstal mrtvým. Proto dosud nejsme křtěni duchem, ale stále vodou, jako před Kristem.“ [1]) Proto jest snad třeba znovuvtělování? Toť věru jako pěst na oko! Což Kristus Pán nepraví: „Nenarodí-li

[1]) Obrana spiritistická, str. 24. — Uvádí Pavlík-Sychra, Spiritismus ve světle pravdy, str. 23.

se kdo z vody . . .“ čili není-li křtěn vodou? A když při křtu se říká: „Já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.“, není člověk pokřtěn vodou a jménem Ducha sv., nerodí se z vody a z Ducha sv.? Nač tedy opětně se vtělovati?

4. Vizme dále, kterak příčí se učení Kardekovo lidskému rozumu. Člověk by měl zase znovu počíti, stařec státi se dítětem, duše již dospělá přetvořiti se v duši nevyspělou v dítěti, což skutečně Kardek žádá: „Dětství jest všude nutným přechodem; nikde však není tak obtížným, jako u vás“ (praví duch Kardekovi). [1]) Jak snadno by mohl se státi otec dítětem svého syna, matka dcerou své vlastní dcery atd., pěkná a rozumná to změna!

5. Konečně jest přece slušno, aby se člověk upamatoval na život minulý; o všem tom však sami nic nevíme, ani tušení nemáme; tím spíše bylo by toho třeba, má-li tento svět býti jakousi nápravou života minulého a přípravou k nastávající dokonalosti. A mimo to by se jistě slušelo, by věděl každý, co, jak a kolik má napraviti, a dále by věděl, co mu ještě chybí k dokonalosti v životě budoucím. — Avšak vše marno; naopak přicházíme na svět myslíce, že jsme zde ještě nikdy nebyli, vše po prvé vidíme a taktéž vše opouštíme v domnění, že sem již více nepřijdeme.

Mnozí spiritisté mají za to, dle bludů rovněž již prastarých a dávno zavržených, že člověk může žíti i ve zvířatech; ovšem Kardek toho výslovně nepřipouští. Pak dlužno arci míti úctu před zvířetem-spolubratrem takového spiritisty, a tu spiritista jedná vlastně proti lásce k bližnímu, když ho používá k tahu, k hrubé práci, snad je bičem pobádá aneb i zabíjí, by si pochutnal na těle nějakého ducha-spolubratra!

Tak na př. psal ve spiritistickém časopisu „Život“ sám vydavatel B. L. Pícha [2]): „Jistý pán, muž intelligentní, přišel do vesnice, kdež poznal jednu chatku jako velice známou. Žádal majetníka, by směl si pro-

[1]) L. c. ot. 183.

[2]) Uvádí B. Pavlík-Sychra: Spiritismus ve světle pravdy, str. 21.

hlédnouti dům, a po dovolení stanul u psí boudy, padl na kolena a volal: „Zde v této boudě žil jsem před lety jsa psem a slyšel jsem na jméno . . .“ Popošel pak na mlat, kde právě mlátili pšenici. Mezi mlatci byla stařena. Scéna před psí boudou opakovala se nyní, jakmile cizinec pohlédl ve tvář stařeninu: „Ano, ty jsi to byla, ženo dobrá, která jsi mne jako dívka v nejkrásnějším rozkvětu svého věku s láskou ošetřovala tehdy, kdy stářím zmořen, očekával jsem jako věrný strážce domu, pes . . . hodinu smrti.“

Na tento nesmysl psal spiritista Černý z Prahy: „Dotyčný intelligentní pán poznal ještě stařenu, která jej jako psa ošetřovala. Ta stařena mohla být nanejvýš 80 let stará, když ještě mohla ve stodole pracovati. Když byl ten pán ještě psem, bylo jí asi 20 let. Rozdíl tedy mezi 80 a 20 jest pouze 60 a ještě se musí odečísti stáří pána, na příklad 30 let. Za tuto poměrně krátkou dobu (30 let) měla se státi změna taková, které (dle učení samých spiritistů) snad duch zvířecí potřebuje k pokroku na ducha intelligentního člověka.“

„Tak i spisovatel „Spiritismu ve světle pravdy“ (Pavlík-Sychra) dle sdělení ducha skrze medium Kyttnarovou ze Dvora Králové byl 40krát zrozen a žil v rodinách královských a hraběcích (v tom si media nejvíce libují domnívajíce se, že to jiným imponuje), pak byl lupičem, na to koněm, pak Koperníkem, Napoleonem atd., tu ošklivou povahu prý však měl vždycky, že odpíral pravdě.“ [1])

Totéž medium hlásalo paní, u níž bydlilo, že již po 62kráte se provtělila, a ještě jí duchové řadu vtělení předpovídali, poněvadž pochybovala o pravdivosti spiritistických jevů.

Spiritistické vtělování odůvodňuje Martin Havel, známý nám již spisovatel a malíř obrázků, v „Poslu záhrobním“: „Peklem rozumí se provtělování ducha, což jest jeho největším trestem a musí se opakovati tak dlouho, dokud nepozná cesty duševní, t. j. spiritismu. Posmívaným spiritem musí býti každý, ať chce

[1]) L. c. str. 20. nn.

nebo nechce, neboť řekl Kristus Pán: „Bude jeden ovčinec a jeden pastýř.“ [1])

Celkem tedy líčí spiritisté vtělení na tomto světě jako trest k napravení poklesků minulých; takový však trest není vlastně žádným trestem. Vždyť většina lidí jest ráda, že žije zde na světě, a když se musí loučiti při smrti, jak rádi by zde zůstali a dále žili! Pro mnohého zlosyna bylo by to vskutku vřelým přáním, aby byl ještě déle na světě, by byl čím dále tím horším, t. j. dovedl ještě lépe darebnosti prováděti; po vyšším cíli tací lidé ani nebaží, nic více si nepřejí. K tomu ještě přidejme, že si člověk může určiti, kde, kdy a jak podle své zásluhy chce žíti, že při vší své hanebnosti přece stále chvátá ku předu, k lepšímu: nic věru lepšího nemůže si nikdo přáti, ano vedlo-li by se mu nyní zle, snadno mu napadne, aby se přeměnil ukončě násilně život svůj a určil si lepší budoucnost!

Proto jest zcela pochopitelno, že přemnozí spiritisté popírají vtělování na zemi a je z učení svého vůbec vylučují.

Pohnutkou, která nejvíce na mysl působí a k obrácení k dobrému vede, jest myšlenka na věčný trest, na peklo. Peklem rozumí křesťanství stav lidí od Boha zavržených na onom světě, čili osud těch, kteří v těžkém hříchu umírají. Již rozličná jména stavu tohoto v Písmě svatém, jako peklo (Mat. 11, 23; Luk. 10, 15), pekelný oheň (Mat. 5, 22), oheň věčný — nehasnoucí (Luk. 12, 5), temnosti zevnitřní (totiž zevně, mimo místo blaženosti), kde bude pláč a skřípění zubů (Mat. 8, 12), kde červ jejich neumírá a oheň nehasne (Mar. 9, 43), místo odsouzení (Jan 5, 24), zahynutí (k Fil. 3, 19, 2. Thes. 1, 9), porušení (Gal. 6, 8), udávají, kterak stav nešťastných jest stavem nevyslovitelných bolestí. Jsou zbaveni pohledu na věčné dobro a blaženosti v nebesích, znají Bytost nejvyšší, avšak jen jako trestající spravedlnost, a proto volají při soudu třesouce se před ní: „Hory padněte na nás a pahrbky přikryjte nás“ (Luk. 23, 30). Ani stínu lásky tu není, nýbrž neláska a nenávist proti Bohu! Tím hůře, že

[1]) Obrana spiritismu, str. 24. — Pavlík-Sychra, l. c. str. 22.

poznávají, kterak rozsudek Boží jest nejvýš spravedlivý, a tak jedině sobě vinu přičísti musí; toť trýzeň svědomí!

Tím hůře jest zavržencům, když teprve nyní chápou čím dále tím strašněji, jak veliké dobro zde na světě promarnili. Mimo tento trest ztráty trpí ještě trest přímý; proto mluví Písmo sv. o ohni věčném, proto praví i Spasitel: „Odejděte ode mne, zavržení, do ohně věčného, kterýž připraven jest ďáblu a andělům jeho.“ —

Co dále peklo peklem činí, jest věčnost jeho. Spasitel sám nazývá je věčným, neuhasitelným atd. Totéž přesvědčení nacházíme i u pohanů, jako hlas jejich nitra a zbytek prazjevení, které dáno všem lidem. A s tím souhlasí rovněž rozum náš. V okamžiku smrti vůle lidská se úplně utvrdí buď v dobrém nebo ve své zlobě, v nenávisti k Bohu; skončí se doba práce, nastává okamžik mzdy, doba odměny; končí den, nastává noc. Je-li člověk ve stavu nelásky, nenávisti, těžkého hříchu, zášti a zlosti proti Bohu, tu ovšem stav takový jest smrtí zpečetěn a v duši vtisknut nezrušitelně, proto právě nemožno člověku se polepšiti a tak si postavení své změniti. Trest zavržených jest mukou zoufalosti, jejich utrpení jest záští a vztekem proti všemu dobrému . . . A takového trestu jest třeba, neboť kdyby na konec přece mělo vše býti jedno a všichni téhož cíle by dosáhli, ať již dříve vše, i život svůj obětovali, by se hříchů uchránili, ať nejhorším způsobem jej promrhali, ať nikdy po lepším životě netoužili a netouží a proti své vůli k lepšímu by byli nuceni: tu by život zde na světě se vším namáháním a utrpením, se vším bojem a zápolením byl bezvýznamný, ano největší nespravedlností.

A proto ku podivu často mluví o věčnosti trestů tak určitě Písmo sv.; to je přesvědčení pohanů, církve, tak volá hlas rozumu a svědomí a učí Spasitel světa!

Jsou však přece lidé, kteří by rádi měli i zde svoji výjimku a člověka již zavrženého zpět by vysvobodili. Mezi ně ovšem patří spiritisté, dovolávajíce se při tom Božích vlastností, jako milosrdenství, moudrosti a spravedlnosti.

Bůh jest přelaskavý, nejvýš milosrdný Otec a proto jako milosrdný a láskyplný nebude tak ukrutným, aby zavrhl chybujícího člověka na věky! Tak dí.

Ovšem, nutno říci, Bůh jest láska, avšak láska, která je též nejvyšší svatost, a právě že jest nejvýš svatý, miluje dobré a nenávidí zlé. A proto i když jest milosrdný, nemůže sebe zapříti a musí též zlé míti v nelásce, zlé trestati. Zlo jest vzpourou proti velebnosti Boží, neposlušností proti jeho vůli; proto musí pořádek býti obnoven, vzpoura odstraněna, zlo potrestáno. Zde na světě člověk může se polepšiti, milost pro zásluhy Spasitelovy se mu stále poskytuje; avšak po tomto životě přijde okamžik účtů: prohýřil-li člověk milost Boží, je-li na věky utvrzen ve stavu zlém, pak je též trestán i odsouzen k věčnému trestu!

A Boží moudrost? Tu praví mnozí a po nich i někteří spiritisté: Bůh ustanovil všechny k věčné blaženosti, a proto nejvyšší moudrost Boží musí též všecky lidi k cíli jejich přivésti. — Na to lze odpověděti z toho, co dříve řečeno: Bůh ustanovil všecky lidi především ke své cti a slávě, a tento úkol vyplní všichni, i kteří jsou zavrženi, vždyť právě svým stavem hlásají Boží svatost a spravedlnost!

Moudrost Boží ovšem nás dále ustanovila k blaženosti nebeské, avšak nezničila nás, nýbrž ponechala nám naši svobodnou vůli, a proto tento druhý cíl jest podmíněn: „chceme-li“. Chce-li člověk přece ve své zlobě býti proti Bohu a tedy nechce blaženosti dosáhnouti, jest to jeho vinou; proto má svobodu úplnou.

Konečně zdá se některým, že trest ten jest příliš veliký, neboť hřích děje se často v jednom okamžiku, a trest následoval by věčný. — I zde jest snadná odpověď: Hřích se neměří dle doby trvání, nýbrž dle velikosti zločinu. Vždyť i při soudech lidských za okamžité provinění (vraždu) vyměří se třeba doživotní trest! A tak i ve hříchu lze viděti nekonečně veliké provinění. Čím vyšší totiž osoba, proti které se jedná, tím větší je též provinění; tak i zde hříšník, tvor nepatrný, vzpouzí se proti Tvůrci, chce ho odstraniti a místo něho nějakou stvořenou věc si postaviti, které pak poslouchá! Tedy s této strany hřích má ráz ne-

konečnosti, a proto i trest ne snad velikostí, nýbrž trváním má ráz nekonečnosti či věčnosti. Mimo to když člověk umíraje pro vždy se utvrdí ve svém stavu hříšném, jest celý ten stav hříšný, celá ta doba jest povahou svojí odporem proti Bohu, a proto se strany Boží následuje stálý trest.

V tomto ohledu jest učení křesťanské nezměnitelným, což lze vyjádřiti slovy Dantovými, napsanými nad branou pekelnou: „Zanechte veškeré naděje, kteří sem vcházíte."

Beznadějná věčnost! Žádná bolest, žádné neštěstí není na zemi tak hrozné; aspoň čas hojí všechny bolesti, a v nejhorším případě zůstává v člověku přece naděje na budoucí změnu; tam však zní jen stále: „na vždy". Tu pochopíme, proč jest toto učení nejmocnější pohnutkou na cestě k ctnosti, proč jest neochvějnou skalou, na které tříští se i největší pokušení.

Tato pravda jest však často jedinou ochranou proti pokušením. Mnohdy jsou tato tak hrozná, zvláště u osob již dříve neřestem oddaných, náklonnosti a náruživosti zlé jsou tak silny, že přemohou i silnou povahu, i sebe větší hrozbu před tresty, ba i nejpřísnější tresty; co tu zbývá? Poslední prostředek: nekonečnost trestu ne ve velikosti, protože by jí člověk nesnesl, nýbrž v době, čili věčnost, a při takové vzpomínce přímo zamrazí každého a nejmocnější žár pokušení ochladne. Proto bývá strach před peklem téměř vždy počátkem polepšení, a mnohé aspoň v okamžiku, kdy se jim při smrti otvírá takováto budoucnost, přivede k lítosti, k pokání, a odvrátí je od zahynutí. I mnozí svatí vyznávají, že děkují své polepšení myšlence na věčný trest. [1])

Ve spiritismu po této pohnutce není ani stopy. Dříve však budiž mi dovoleno zmíniti se ještě o jiné křesťanské pravdě, kterou hájí katolická církev, totiž o očistci.

Některá duše při odchodu z těla ani není tak dokonalá, tak úplně čistá, by jí nebe bylo otevřeno, ani není zase ve stavu nemilosti, tedy tak špatná, by věčně

[1]) Srv. Oswald: Eschatologie, str. 59—77.

byla zavržena; do jakého stavu tedy přijde? Tu učí církev katolická, že taková duše ocitne se ve zvláštním stavu, kde dokoná svoji očistu; by mohla pak blaženosti věčné požívati. Stav tento jmenujeme očistcem.

A zajisté. Člověk ztrácí milost posvěcující úplným odvrácením se od Boha v důležité věci, za svobodné vůle, úplného svolení a jasného poznání zla. Zříká-li se kdo Boha a v tomto stavu zůstává a tak při smrti se na vždy utvrzuje, že ve zlém zůstane, tu ovšem jest na vždy zavržen. Avšak mnohý chybuje jen v maličkostech aneb v těžké sice věci, avšak ne s úplným svolením a s jasným poznáním; tu ovšem nemůže Boha těžce uraziti, dopouští se jen lehkého neb všedního hříchu, neztrácí milosti posvěcující a tak nemůže býti pro lehký hřích zavržen.

Anebo někdo dopustil se těžkého sice hříchu, avšak lituje ho aspoň v posledním okamžiku života. Vida před sebou trest, vzbudí lítost nedokonalou a obdrží od kněze u něho stojícího rozhřešení zpovědní, aneb pocítí aspoň před samou smrtí lítost dokonalou, z lásky k Bohu lituje všeho; v obojím případě jsou mu hříchy těžké, vina a trest věčný odpuštěny, zůstávají mu však ještě tresty, které má vytrpěti, by se dostal do nebe. Na zemi mu však nezbude času, a tak musí tyto tresty odpykati v očistci.

Hříchů litovati teprve někdy po smrti nelze; neboť již smrtí jest člověk utvrzen ve svém budoucím žití: „kam strom padne, tam zůstane ležeti"; po smrti může za ně jen trpěti, trpěti za vše, zač ještě na zemi neučinil zadost. Duše v onom okamžiku, kdy opouští tělo, vidí jasněji svůj stav, a proto vzbudí v sobě odpor před lehkým hříchem a tak jedním okamžikem jej lituje.

A dále církev učí, že můžeme z lásky k duším svých přátel, jako činíváme na zemi, splatiti dluh jejich Boží spravedlnosti, pomoci jim modlitbou a každým dobrým skutkem, by trestů svých zbaveni byli.

Již Juda Makkabejský činí sbírku za padlé vojíny, by za ně oběti v Jerusalemě byly přineseny (2. Mak. 12, 43), a tak též v každé době církve nalézáme

modlitby, oběti, almužny, dobré skutky, konané za tím účelem, by Bůh zesnulým tresty odpustil.

A konečně daly by se zde uvésti zvyky všech národů, všech náboženství, kterak za mrtvé se modlí, obětují atd.

V učení tomto spočívá opět útěcha náboženská, neboť musil by si člověk zoufati, kdyby za každý poklesek měl býti zavržen. A i kdybychom dobře byli žili, mohla by nás vždycky ovládati myšlenka, že snad nějaké maličkosti jsme se dopustili. Nesmí se však říci, že věříce v odpuštění, staneme se proto v dobrém nedbalými, neboť nás neopouští zároveň pocit, jak snadno možno i těžce hřešiti a tak ve věčný trest upadnouti, že malé hříchy vedou k těžkým, že i lehký hřích má trest v zápětí. Proto se nedá člověk strhnouti ani k zoufalosti ani k lehkomyslnosti; když vidí totiž, kterak vše musí zaplatiti až do posledního haléře, dohoniti vše zameškané, kterak spravedlnost Boží jest přísná, bude se snažiti, aby se i toho nejmenšího hříchu varoval. Rovněž jest nauka církve útěchy plnou i pro největšího hříšníka; neboť nalézá-li se takto neřestmi obtížený člověk v posledních chvílích svého žití, nemožno mu mysliti, že by mohl býti na roveň postaven svatým, kteří celý život strádali a v potu tváře pracovali; avšak smí doufati, že za hříchy své může si odtrpěti po smrti, jen když se k Bohu lítostivě obrátí. Tím se zajisté smrt polehčuje, a právě proto církev nezavrhuje ani největšího hříšníka; mohlť aspoň v posledním okamžiku se obrátiti.

Učení toto má ještě jinou praktickou důležitost. „Jakožto praktická pravda," praví Wisemann ve svých konferencích (č. 11. ku konci), „má útěchy plný vliv na lidstvo, vliv přiměřený vysokému postavení, které zaujímá náboženství s nebe sestoupivší, aby podporovalo nejčistší city lidské duše. Příroda sama, zdá se, že se děsí při myšlence, že by pouta příchylnosti, jež nás v tomto životě spojovala, měla býti roztržena rukou smrti, která jest nyní triumfem kříže přemožena a která osten svůj ztratila. Avšak nejen na studené a znetvořené pozůstatky smrtelné vztahuje se naše příchylnost. Toť jen pozemská a křesťana sotva důstojná bolest,

která vypukne v nářek, když hrob nad rakví zesnulého se zavře. Duše naše vystupuje k více duševní příchylnosti a nepřipouští, že by byla roztržena pouta lásky a účastenství, která nás vázala s těmi, kdož nyní nám jsou vyrváni. To jest víra chladná, chmurná, temná a zasmušilá jako klenba hrobu, že veškerý zájem přestává, když tělo naše se rozpadává, a že mezi těmi, kteří zde odpočívají v klidu hrobu, a mezi námi, kteří jsme sypali květiny zvadlé na jejich hrob, žádné vztahy lásky a přátelství nejsou již možny. Avšak jak sladkou jest útěchou pro bojujícího, který u vědomí své nedokonalosti může věřiti, že i tenkráte bude míti přátele, kteří se za něho přimluví, když doba vlastní práce a zásluh již zmizela. Jak útěchy plna jest myšlenka ta i pro zarmoucené přátele, kteří jej přežijí, avšak vědí, že mají místo neužitečných slz jiné užitečné prostředky, kterými mohou ulehčiti svému drahému a tak mu dokázati prosbami a modlitbou, že láska jejich smrtí nebyla odstraněna. V prvních okamžicích bolesti přemůže často cit všechny náboženské předsudky, i nevěřícím klesne koleno při bezduchých ostatcích přítelových a vynutí si mimovolně modlitbu za jeho klidný odpočinek. To jest pud přirozenosti, který spolu podporován zjevením Boží pravdy, přisvojí si toto tak útěchy plné učení. Tento cit přirozený jest však jen prchavým světlem, které jako povětroň nad hrobem zazáří, kdežto katolický cit dodává stále útěchy, ačkoliv obklopen tajuplnou temnotou podobá se lampě, kterou již zbožnost starověku zavěsila na hroby těch, jež smrt jim vyrvala. Tak vítězí nejútlejší city nad stíny smrti a poskytují nejlepší naději, že pomocí, kterou sami mrtvým poskytujeme, si získáme na onom světě přátele, kteří nám připraví při našem vlastním nedostatku svojí přímluvou místo u sebe."

Ke slovům těmto dodává ještě Oswald[1]): „Ještě jest jiný důvod, pro který nás učení toto útěchou naplňuje, totiž důvod usmíření. Dejme tomu, že jsme učinili někomu bezpráví, na těle neb na duši mu uškodili a promeškali s ním se usmířiti, vše v pořádek

[1]) Oswald l. c. str. 111.

uvésti, pokud jsme byli živi; tu smrt ničí závist, nelásku, nepřízeň v člověku, tak že dojdeme tím spíše k poznání své chyby. Jak blaživé to vědomí, že můžeme jim aspoň svou modlitbou, almužnou a všemi dobrými skutky prospěti! Dítě svým životem zarmoutilo rodiče, a tu slyší o jejich smrti: kterak chvátá a vrhne se na hrob rodičů; výčitky svědomí se ozývají. Dle učení církve může nezdárný syn a nezvedená dcera aspoň na jejich hrobě je odprositi a jim za bezpráví dosti učiniti. A zase opačně: nikdy neodpouští šlechetná duše tak snadno protivníku, jako nad jeho hrobem; smrt spojuje nepřátele; nuže odpuštění toto jest již samo jakousi prosbou k Bohu, aby i on zesnulému odpustil, tresty mu ulehčil a jej na milost přijal. Odpusť nám všem lidem naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům!"

Konečně ještě slovo o významu učení tohoto pro zbožnost srdce. Jak dojímá srdce křesťanské, když slyší: „Modleme se za naše zesnulé, příbuzné, dobrodince a duše v očistci!" Náš soucit se ozývá, a ký div, že pobožnosti za zesnulé jsou tak milé! Církev sama tím ukazuje, že i zesnulý jí patří, a kterak mu věřící i sama prospěti může; ukazuje nám překrásné spojení církve bojující na zemi s církví trpící po smrti! Co prospějí řeči pohřební, které bez rozdílu často vychvalují zesnulého vším možným způsobem, zhusta spíše dle postavení atd., než dle duchovního života, proti nimž často i v srdci mnohého přítomného ozve se prudký odpor a nesouhlas; takové řeči nezmění nic na soudu Božím. Proto církev takových chvalozpěvů nemiluje a slyšíme-li přece tu a tam slova chvály, přece ku konci vidíme, že byl člověkem jako my chybujícím, když kněz končí: „Jelikož soudové Boží jsou nevyzpytatelní, prokažme mu skutek lásky a pomodleme se za klid jeho duše, doporučujíce jej milosrdenství Božímu." – Dále i veřejná bohoslužba za zesnulé jak mile nás dojímá! Odpočinutí věčné dejž mu, ó Pané! zní upřímně ze srdcí přítomných. Vzpomeňme si na druhý listopad! Ač není zasvěceným svátkem, přece každý odkládá práci, a když není mu to možno toho dne, tedy již den před tím chvátá ke

hrobu pozdraviti své příbuzné, zanáší se vážnými a spasitelnými myšlenkami o smrti a budoucím životě našem, o onom vznešeném cíli, který přesahuje naše pojmy a povznáší nás ke trůnu Nejvyššího! A když tak celá obec chvátá na místa odpočinku zesnulých, může-li býti slavnosti, která má více tak dojemných, různých a hlubokých citů? [1])

Bylo nutně třeba, bychom si učinili jasnou představu o vznešeném učení křesťanském, a proto teprve nyní přikročme ke spiritismu a vizme učení jeho. Postup jest dosti těžký, protože učení spiritistů jest různé, spletené, často si odporující a nejasné.

Předně nelze zde mluviti o výkladu spiritistů, kteří Tvůrce a Soudce vynechali ve svém programu; tu ovšem smrt jest přechodem buď do nového života na onom světě, neb snad k další dokonalosti zde na světě dle vlastní vůle a snahy. Nechce-li se kdo polepšiti a zůstává-li ve své zlomyslnosti, není nad ním ruky Nejvyššího, která by ho trestala, a tak zloba jeho jest beztrestná. Stejně i hřích, byť byl sebe větší, zůstává bez trestu. Jak patrno, rozdíl mezi dobrem a zlem mizí a o pohnutce k dobrému nelze mluviti.

Vizme nyní učení Kardekovců. Kardek připouští tresty, při nichž řídí se pravidlem: Každý jest tím trestán, čím hřeší, a ničím jiným. „Tresty jsou tak rozličné, jako příčiny jejich, a jsou přiměřeny stupni nízkých duchů, jako radosti stupni dokonalých duchů. Mohou se shrnouti v toto: vše nenávidí, co jim chybí ku štěstí a čeho nemohou dosáhnouti; štěstí viděti a nemoci ho požívati; lítost, žárlivost, vztek, zoufalství nad tím, co jim brání, by nebyli šťastni; výčitky svědomí, nepochopitelná mravní úzkost; touží po všech radovankách, nemohou však jich dosáhnouti, a to je trápí. — I po smrti se pokoušejí svésti na cestu špatnosti i duchy ostatní i ty, které již při svém životě na světě pokoušeli, a sice právě tak pokoušejí duchy po smrti jako lidi na zemi, tak že ani zesnulý člověk není zbaven boje, jsa vydán pokušením zlých duchů! Není žádného možného popisu mravních trápení, která jsou

[1]) Oswald, Eschatologie, str. 84—114.

trestem za jisté zločiny. Sám, kdo je trpí, měl by potíž aspoň přibližně je označiti; ovšem nejhorším pro něj jest myšlenka, že jest na věky zavržen.“ [1])

Ve všech těchto trestech pohřešujeme trest hlavní dle učení křesťanského. Jako považuje křesťanství za největší blaženost dobro svrchované, totiž Boha samého, a tak povyšuje člověka nad tento nedokonalý svět a jeho radovánky, tak také považuje za největší zlo ztratiti dobro největší, totiž Boha samého. Toť hlavním trestem; takového však trestu hledáme u spiritistů marně, duch neví nic o této nesmírné ztrátě. Dále za každou nepravost zasluhuje člověk nejen toho, že mu nepravost tato jest odňata, že nemůže zlo konati, tedy trestu pouze negativního, nýbrž třeba i nějakého trestu vlastního. Je li totiž kdo lhostejným a buď nemá v sobě zvláštní žádostivosti po nepravosti aneb netouží po lepších věcech, tu patrno, že by vůbec nebyl trestán. Učení Kardekovo přestává pouze na trestu výčitek svědomí a nemožnosti dosáhnouti toho, co člověk chce. Avšak ani zde není vše přesně stanoveno, neboť špatný duch, který na zemi nalézal radost v tom, že druhému škodil, může i po smrti jiným škoditi, a to mnohem více, tedy i po smrti má radost! I po smrti zůstává duch, tak jako dříve byl, bez ohledu na Boha, kdežto křesťanství uvádí duši před věčného Soudce, ukazuje jí její život a dle toho uděluje se jí buď odměna nebo trest!

Jak patrno, bude se tu zcela jinak pohlížeti s obojího stanoviska na život.

Podobně zcela rozdílný jest vztah k věčnosti trestů. Křesťanství učí člověka dle vlastní jeho zkušenosti, že žije jenom jednou, aby si zasloužil blaženosti. Z toho patrno, že kdo jí opovrhne a ještě v posledním okamžiku zůstane pln odporu a nenávisti proti Bohu, nemůže ji obdržeti, a tak jest sám svou vlastní svobodnou vůlí zavržen. Pakli aspoň v posledním okamžiku, vida svoji budoucnost, s lítostí k Pánu se obrátí, Pán slituje se nad ním a on jest zachráněn; až si vytrpí svůj trest, dosáhne blaženosti.

---

[1]) Kardek, Buch der Geister, str. 371 n.

Také Kardek připouští věčnost trestů, aspoň její možnost. Na otázku: „Může doba utrpení trvati věčně?“ odpovídá:[1]) „Bezpochyby, když člověk zůstane na věky špatným, t. j. když by člověk ani jich nelitoval, ani nechtěl se polepšiti, bude věčně trpěti. Bůh nestvořil žádných bytostí, které neustále špatnému jsou oddány; stvořil je jen beze všeho, i bez vědomí, a všechny musí podle jeho vůle v delší neb kratší době k dokonalosti pokračovati. Vůle může dříve nebo později přijíti, avšak přijde dříve nebo později z neodolatelné potřeby, kterou touží duch ze své nízkosti povstati a šťastným býti. Zákon, který ovládá dobu jeho utrpení, jest tedy velemoudrý, protože tato doba jest přiměřena námahám ducha. Nebéře mu nikdy jeho svobodné vůle; používá-li jí špatně, zakusí následků toho.“[2])

Kardek táže se dále: „Jsou také duchové, kteří nikdy nelitují?“ a odpovídá: „Jsou duchové, kteří velmi pozdě litují, avšak předpokládá-li kdo, že se nikdy nepolepší, popírá zákon pokroku a tvrdí, že dítě nemůže býti starcem!“[3])

Kardek připouští věčnost trestu, avšak hlásá postupný pokrok k lepšímu, a proto se musí každý duch polepšiti; protože prý chce býti dobrým a hodným, lituje všeho, není věčně trestán.

Zde však nutno říci: „Jest pravda, že lituje-li kdo provinění svého, nežli přijde před soud, není odsouzen; avšak což když nelituje vůbec ničeho? „Bůh neničí vůle člověka,“ připouští Kardek. — Leč což když jest vůle tak zkažena, že jest plna nenávisti k Bohu, že jest čím dále tím horší, jak tomu i skutečnost nasvědčuje!

Tuto skutečnost Kardek popírá! „Musí býti pokrok v opětném vtělování! Avšak takové opětné vtělování jest proti všemu, proti zkušenosti, přirozenosti atd., jak jsme dříve dokázali. — Mimo to ani jeho příklad: „ze člověka stává se stařec“ a tak tedy musí se státi

---

[1]) Kardek: Kniha duchů, str. 384.
[2]) Kardek l. c. str. 384.
[3]) Tamtéž str. 385.

i z hříšníka člověk dobrý, neplatí, neboť z fysiky nelze uzavírati na mravnosť, toť různé pole! V prvém vládne nezměnitelný zákon přírody, a proto člověku, ať chce neb nechce, ať dělá co dělá, přibývá let, stárne. V mravnosti však rozhoduje člověk sám svojí svobodnou vůlí; chce-li býti špatným, zůstane jím; chce-li býti dobrým, stane se dobrým. Proto vidíme, i jak špatný se stává dobrým, i špatný ještě horším; špatný mladík stává se dobrým starcem a zase dobrý mladík stává se hříšným starcem.

Tuto vůli musí Kardek v člověku zničiti a tak mu upříti přírozenost lidskou. Nestačí též říci, že pud vede člověka k dokonalosti, neboť i tento pud patří k mravnosti, a proto se zřením k němu jest člověk svobodný; příroda či pud po dokonalosti člověku ukazuje, jakým má býti, avšak vůle lidská rozhoduje, jak chce. Jak patrno, Kardek ničí vůli lidskou, kdežto křesťanství ponechává člověka úplně svobodným, by jednal zcela dle své vůle. Z toho však následuje, že dle Kardeka nemůže si člověk zasloužiti blaženosti věčné či dokonalosti, protože jest nucen a nejedná tedy svobodně. Křesťan naopak svobodně, o své vlastní vůli, vlastní silou, s pomocí milosti Boží rozhoduje se pro Boha a zasluhuje si věčné blaženosti. Kardek ničí tedy v člověku přirozenost.

Rovněž není úplně správno, že Bůh stvořil člověka beze všeho hnutí k lepšímu. Dle učení křesťanského vštípil Bůh člověku zákon přirozený, který i pohané na nejnižším stupni mají, velící nejvyšší bytost ctíti a dobře druhým činiti: co chceš, by tobě jiní činili, čiň také jim. Avšak i při tomto zákonu rozhoduje člověk svojí vlastní svobodnou vůlí, chce-li jej zachovávati či nic.

V celém učení Kardekově lze viděti, že pokládá-li Kardek své učení za zlepšené křesťanství, má o náboženství křesťanském zcela špatné, převrácené a nepravdivé pojmy. Snad měl na zřeteli protestantismus, který učení o očistci zavrhuje, ačkoli ve skutečném životě, ku př. v pobožnostech za zemřelé, pevně je hlásá; ale pak neměl tyto své představy připisovati náboženství každému vůbec; v tom jest buď úžasná nevědomost, nebo úmyslná lež.

Dále praví Kardek: „Pátrejte ve svém rozumu a tažte se, nebylo-li by trvalé zatracení pro několik okamžiků pobloužnění zapíráním dobroty Boží? Mohl by svým dětem uložiti ve své spravedlnosti něco za povinnost, aniž by jim udělil prostředků, by povinnost svoji poznali? Není to ostatek nejvznešenějším činem Boží spravedlnosti spojené s dobrotou, učiniti dobu trestů závislou od snahy po polepšení? V tom leží pravda slov: každému odplatiti dle jeho skutků. Snažte se všemi možnými prostředky myšlenku o věčných trestech potírati a ničiti . .“ [1])

Proč takové horlení? Vždyť co zdá se tuto dobrým, tomu církev neustále učí, ano mnohem dokonaleji než Kardek! Učení křesťanské rozeznává hříchy. Ke každému je třeba: předmětu, který jest proti zákonu čili přikázání, dále poznání a za třetí vůle. Chybí-li jen jedna část, již to není hřích a tedy žádné provinění, a tak ono pobloužnění, kde člověk ničeho neznal, není žádným hříchem, žádným trestuhodným činem. Dále nezná-li člověk svojí povinnosti, a jedná nesprávně, tedy proti ní, není to také žádným hříchem, neboť každé dítě ví, že nevědomost hříchu nečiní, a proto připisuje-li jim Kardek věčné tresty, jest to učení jeho a ne církve, a přičítá-li takové učení náboženství jakémukoliv, dopouští se podvodu. A proto netřeba věčné tresty popírati tam, kde vůbec žádných trestů není!

Kardek však chce snad tresty zavésti; leč tu neví, co vlastně k mravnosti nutno, a tak nemůže mravnost obhájiti. Neví vlastně, v čem mravnost spočívá, že jest to vztah činu lidského, a tedy činu rozumu a svobodné vůle, k mravnímu pravidlu. Třeba tudíž ke každému činu mravnému rozumu, by to věděl, vůle, by to chtěl, a pravidla (svědomí neb přikázání), by mu čin odpovídal neb ne, které by nařizovalo, co jest dobré a co zlé, dle kterého by se člověk řídil neb ne, a tak jednal dobře neb špatně. A chce-li sám přisuzovati nějaké krátké tresty i pokleskům z nevědomosti,

[1]) Tamtéž str. 385 a 386.

tu jedná proti mravní zásadě, odsuzuje tam, kde náboženství člověka úplně nevinným prohlašuje! Dle toho není Kardek žádným učitelem mravnosti.

A tak je snadnou odpověď i k následujícímu výkladu: „Bylo by logickým říci,.. že vládce tři čtvrtiny svých poddaných pro urážku aneb pro porušení svých zákonů trestá smrtí, i ty, kteří chybili, aniž je byli poznali? Nebyl by to odpor? Nemohl by býti Bůh aspoň tak dobrý jako člověk?“ [1])

Takovému odporu žádné náboženství neučí! Ba naopak ti, kteří zákona nepoznali, vůbec nehřeší! A připouští-li Kardek mezi svými slovy aspoň malé tresty, protože bojuje jen proti věčným, jedná špatně!

Avšak i další pravidlo: „Nebylo by to nejvznešenější spojení Boží spravedlnosti s dobrotou, aby doba trestů byla závislou od snahy po polepšení? V tom leží pravda slov: každému dle jeho skutků,“ — není zcela ničím novým!

„Každému dle jeho skutků!“ hlásá církev neustále; vždyť rozděluje hříchy na těžké a lehké. Lehké hříchy, kde buď není tak důležitá věc, nebo jest sice důležitá, ale chybí dokonalé poznání aneb úplná svoboda hříšníkova, zasluhují jen časných trestův a po čase bude otevřeno nebe duším jimi se provinivším. Pro skutečné těžké hříchy, kde člověk v důležité věci, s dokonalým poznáním a úplnou svobodou urazil Svatost věčnou a tak věčné bytosti urážku spáchal, zasluhuje člověk za urážku nekonečnou též věčný trest! Avšak i tu, chce-li se polepšiti, vždy mu jest brána otevřena. Milosrdný otec čeká na návrat marnotratného syna a vše mu odpouští. Ovšem o tom Kardek ani nevěděl! Ano, ještě v posledním okamžiku, kdy již nastává rozhodnutí o budoucím cíli duše, když člověk umírá a zbaven téměř těla, vidí svoji budoucnost, může se v jediném okamžiku i nejhorší člověk pro svého Pána rozhodnouti. Jestliže však se podle své svobodné vůle a po dokonalém poznání rozhodne, Boha nenáviděti, stále v hříchu těžkém setrvati a tak věčné tresty na se vzíti, nedosáhne věčné blaženosti, ne že Bůh by nebyl

[1]) Tamtéž str. 389.

milosrdný a dobrotivý, nýbrž protože sám nechce. A tu mu ani Kardek nepomůže, protože hlásá: „Nechce-li duch ani litovati ani se polepšiti, musí věčně trpěti!“

Kardek by ovšem rád nechal téhož ducha ještě několikráte na světě žíti a tuto lopotnou cestu prodělati, a proto zavrhuje soud a stav po smrti jakožto stav odměny a pokládá jej za stav stálého putování. Leč dokázali jsme již dříve nesprávnost celého opětného vtělování.

Možno ovšem viděti i rozpor v jeho učení; tak praví: „Nejhorší pro ducha jest myšlenka, že na věky jest zavržen.“ [1]) Tedy zde mluví sám duch o věčném trestu. V jiné však otázce praví (snad to byl jiný duch): Vezmeme li slova, která Kristus Pán u evangelistův obrazně pronáší a jimiž hrozí hříšníkům věčným, neuhasínajícím ohněm, zcela slovně, není v jeho slovech ještě nic, co by znamenalo, že hříšníky zavrhl na věky. — Ovšem náboženství tomu také neučí, že Bůh napřed někoho zavrhl; toť již dávno církví právem odsouzené kacířství; avšak Spasitel praví o věčném soudci, že řekne teprve těm, kteří se nepolepší: „Odejděte ode mne zavržení do ohně věčného!“

Vykládá však Kardek slovo „věčný“ takto: „Často se ho užívá v obyčejné mluvě obrazně a značí dlouhé trvání, kde konce nelze viděti, avšak přece konec zde jest: ne tedy nekonečně. Trpí-li kdo dlouho, říká, že trpí věčně; nezapomeňme pak, že nižší duchové nevidí konce svého trápení, a proto se domnívají, že trvá věčně, a to je již pro ně trestem. Dále možno je zde vzíti i v tom smyslu, dle něhož neustálým, tedy věčným zákonem jest, že po životě špatném následují tresty.“ [2]) Rovněž má Kardek za to, že tresty nepozůstávají v ohni, nýbrž že oheň zde značí sílu trestů, „jako oheň.“

Co se týče ohně, již Origenes ve třetím století po Kr. P. měl za to, že oheň zde je znakem svrchovaných bolestí. Ač není žádným článkem víry, že by tam byl skutečný oheň, přece možno to jest, neboť kdo zná všemohoucnost Boží? Písmo sv. vždy mluví o ohni

[1]) Otázka 973.
[2]) L. c. str. 390.

(1 Kor. 3, 13; Mat. 25, atd.); většina svatých Otců a učitelů církevních mluví též o ohni skutečném, byť jen podobném našemu, protože působí i na duši a je neuhasitelný; stejně soudí církev a věřící, a proto můžeme učiniti závěr slovy znamenitého učence Perronne: Že jest v pekle oheň tělesný (podobný ohni pozemskému), žádný opravdový katolík nepopřel, aniž však chce tím zamítnouti protivné mínění jakožto bludařské. [1]) Tedy tvrzení Kardekovo o ohni není nové a též není bludařské.

Tresty v pekle jsou věčné; není zajisté žádné pravdy, která by tak jasně a krátce, určitě a přesně v Písmě sv. vytknuta byla; kdykoli se mluví o pekle a trestech těchto, téměř vždy shledáváme, jak zvláštní důraz klade se na slovo: věčnost. Tak praví prorok Daniel (12, 2): „A mnozí z těch, kteříž spí v prachu země, procitnou jedni k životu věčnému a druzí ku pohanění, aby je viděli vždycky," čili jak původní text praví: „ku věčné hanbě a potupě"; tedy zajisté slova velmi patrná. Otevřemež evangelium sv. Matouše (3, 12); tu praví sv. Jan o Spasiteli: „Shromáždí pšenici svou do obilnice, ale plevy páliti bude ohněm neuhasitelným." Rovněž dí Spasitel (u sv. Marka 9, 42.): „Lépe jest tobě mdlému (mrzáku) vjíti do života nežli dvě ruce majícímu jíti do pekla, v oheň neuhasitelný, kdežto červ jejich neumírá a oheň neuhasne." A konečně poslední soud zní: „Odejděte ode mne do ohně věčného, který ďáblům a jeho andělům připraven jest" (Mat. 25. 41.). A jak rozuměli sv. apoštolové slovům Krista Pána? Sv. apoštol Pavel praví: „Který (Kristus Pán) v plameni ohně uvede pomstu na ty, kteří neznají Boha, a kteří neposlouchají evangelium Pána našeho Ježíše Krista, kteříž pokuty věčné trpěti budou v zahynutí od slávy Páně a od slávy moci jeho . . ."

Dále líčí Písmo sv. budoucnost zavržených jako osud na vždy rozhodnutý (Kazat. 11, 3.): „Padne-li strom na poledne aneb na půlnoc, na kterékžkoli místo padne, tam bude." Peklo dále jest místem, kde nelze více želeti: „Kdo by se rouhal proti Duchu svatému,

[1]) Oswald, l. c. str. 80.

nebude míti odpuštění na věky, ale vinen bude hříchem věčným." — Jsou též některé hříchy, které nemohou na věčnosti býti odpuštěny: „Kdožby mluvil proti Duchu sv., nebude mu odpuštěno ani v tomto věku ani v budoucím." (Mat. 12, 32.)

Na tak mnohých místech Písma sv. jest tedy trvání bez konce rozličným způsobem vyjádřeno; jako odměna jest věčná, tak také trest jest věčný; vše nasvědčuje tomu, že zde jedině o věčnosti skutečné možno mluviti. A proto praví i Spasitel: „Běda člověku tomu, skrze něhož Syn člověka zrazen bude; dobré by bylo jemu, aby se byl nenarodil člověk ten." (Mat. 26, 24.) Zajisté hrozné to slovo z úst Spasitelových; protože člověku tomu nezbývá pak ni nejmenší naděje na život lepší, proto by lépe bylo, bdyby se byl nenarodil.

„Avšak slova věčný se užívá též jen ve smyslu dlouho trvající, kde nemůžeme se dočkati konce"; tak může se namítnouti. Ovšem, avšak tu jest vždy podobný výklad z okolností patrný. Mluvíme-li ku př. o věčném sněhu, vždycky víme, že kdyby slunce silněji naň svítilo, sníh by zmizel. Rovněž řekne-li kdo otálejícímu: „Toť to trvá u tebe věčně," samo sebou patrno, že zde slovo „věčně" znamená tolik co dlouho. Podobné výrazy mohou se nalézti i v Písmě sv. Avšak v žádném případě není patrno, že by mělo týž smysl slovo „věčný" při trestu pekelném; naopak, pojmu hříchu těžkého bez pokání odpovídá i trest beze změny, trest věčný. Nikde též v Písmě sv. nestojí, že by trest tento trval kratší dobu, nýbrž vždy nalézáme jen výraz: „trest věčný." Nestačí též říci: Bůh jen tak hrozí; ve skutečnosti však netrestá; poněvadž je nejvýše pravdomluvný, proto vyplní, čím hrozí neb co slibuje.

„Než Písmo sv. líčí trest tento jako smrt, zničení: smrt však netrvá věčně" praví se. Ovšem, zničení děje se krátce; je-li však kdo zničen, mrtev, tu jest pro vždy hotov, a tak i trest jest pro vždycky.

Nelze též říci: „V Písmě sv. nazývá se peklo druhou smrtí, po smrti však přijde vzkříšení; po prvé smrti nastává z mrtvých vstání, tedy i po druhé smrti v pekle dojde ke změně." Zajisté divný to závěr, neboť

z mrtvých vstání nepatří ke smrti: z toho, že tělo zemřelo, nenásleduje, že z mrtvých vstáti musí. V Písmě sv. jest pak v tomto případě řeč jenom o smrti, a jak tedy možno souditi i zde na z mrtvých vstání? Vždyť jsou-li v řadě dvě věci, nenásleduje, že tam musí býti i třetí neb čtvrtá!

Namítá se dále: Sv. apoštol Petr, mluvě ve své řeči v chrámu, po uzdravení chromého, praví: (Sk. ap. 3, 19. nn.) „Čiňte pokání a obraťte se, aby shlazeni byli hříchové vaši, když přijdou časové obvlažení od obličeje Páně a on pošle toho, kterýž vám kázán jest, Ježíše Krista, kteréhož zajisté musí přijmouti nebe až do času napravení všeho.“ Mluví tedy apoštol o napravení všeho! — Vizme však i odpověď, rovněž proti Kardekovi. Zde není řeči o tom, že vše špatné pomine a každý se zase navrátí k dobrému, že vše se napraví k dobrému, neboť sv. apoštol napomíná lidí k pokání; kdyby však chtěl zde sv. Petr říci: „přijde Ježíš Kristus, který sám všecko napraví“, tu by mnoho lidí nepovzbudil, by sami činili pokání, nýbrž naopak, pokání nebylo by třeba, a tak sv. apoštol sám sobě by odporoval! Dále ve slovech: „až do napravení všeho“ jest jiný smysl. Po posledním totiž příchodu Páně na konci světa bude napraveno vše, nejen lidstvo, nýbrž všechno tvorstvo. Jinde zajisté píše sv. Petr (2. Petr. 3, 13.): „Nového pak nebe a nové země očekáváme podle zaslíbení jeho.“ Spasení bude dokonáno; ovšem dle řádu spravedlnosti na těch, kteří mohou býti vykoupeni, jak patrno z celého smyslu. Mimo to může slovo řecké *'αποκατάστασις* zde znamenati též: vyplnění, vyplnění všeho, co proroci předpověděli. Podobně lehký jest výklad slova sv. Pavla: „Když pak jemu (Kristu Pánu) všecko poddáno bude, tedy i sám Syn poddán bude tomu (Otci), kterýž jemu všecko poddal, aby Bůh byl všecko ve všem“ (1. Kor. 15, 28). Smysl toho jest: Po posledním soudu („až smrt překonána bude naposledy“, praví sv. apoštol) Syn člověka odevzdá svůj úřad spasitelský, aby Otec opět ve všem byl, ve všem vládl (nyní říkáme: Skrze Krista Pána našeho). Dále z celé souvislosti patrno, že je zde řeč jen o vzkříšení dobrých; tedy Bůh jest ve všech. Mimo to i špatní

vydávají svědectví o Boží spravedlnosti a svatosti, a tak Bůh jest ve všech. Rovněž pěkný doklad uvádí nám týž sv. apoštol v listě ke Kolos. 1, 19.: „Neb se zalíbilo Otci, aby v něm všechna plnost přebývala, aby skrze něho smířil s sebou všechno, v pokoj přiváděje všechno skrze krev kříže jeho, i co na nebi i co na zemi jest.“ Ano Kristus Pán vykoupil všechny a tak smířil všechno; lidé jsouce svobodni mohou smíření se súčastniti neb i jemu odporovati, což záleží od jejich vůle. Tak tomu rozumí Písmo sv. [1])

Mimo to duchové sami odpovídají o pekle a o očistci v duchu křesťanském! Opět nesnáz proti učení Kardekovu. Kardek sám vykládá ji skrze ducha takto: „Duchové mluví řečí, kterou znají osoby se tázající; jsou-li tázající velmi zaujati pro nějaké zvláštní myšlenky, nechtějí duchové jim přímo odporovati, by neporušili jejich přesvědčení.“ Je to zvláštní! Duchové, kteří chtějí poučiti každého a vyvésti jej z nevědomosti, najednou ho nechají v té nevědomosti a nepoučí ho. „Kdyby totiž duch bez řečnické přípravy řekl Turkovi: Mahomet není prorokem, byl by velmi špatně přijat.“

To by platilo při duchu, který nás chce učiti; avšak, dí Kardek, což když duchové, byvše otázáni o svém stavu, praví, že trpí muka pekelná a očistcová? Jsou-li podrážděni a nejsou-li úplně prosti hmoty, zachovávají si část svých pozemských pojmů a vyjadřují je slovy, která jsou jim nejbližší. Nalézají se ve stavu, který jim jen z části dovoluje budoucnost vypátrati, což jest příčinou, že často cestující neb krátký čas svobodní (t. j. od těla čili zemřelí) duchové budou mluviti tak, jak mluvili za živa . . . [2]) Tedy, jak opětně patrno, místo aby učili, odpovídají duchové dle toho, jaké má kdo myšlenky, co jest mu po chuti; ba i duchové sami ničeho nevědí. A odkud víme, že učení duchové znají více? — Takový výklad poráží spiritismus sám.

Kdežto Kardek aspoň se strany Boží připouští věčnost trestů, uče, že každý hříchu lituje a se polepší,

[1]) Srv. Oswald, l. c. str. 64—67.
[2]) Kardek l. c. str. 303 n.

a tak peklo vůbec nemůže býti věčným, jdou jiní přímo, a jednoduše peklo popírají. Weber píše ve svém velkém „Otčenáši“ (str. 14): „Poučil jsi nás skrze naše milé zemřelé, že jsi se nepostaral o žádné věčné zavržení a žádného protiboha či Satana netrpíš, nýbrž že jsi spíše nám všem korunu života položil do kolébky, která nám sice může býti zadržena až do našeho polepšení, ale nikdy nemůže nám býti uloupena.“

Dle toho, co posud řečeno, tažme se, v čem tedy záleží tresty zlých? Weber uveřejnil spisek: „Nářky z nehostinných krajin vrahů na onom světě“, v němž snesl některé odpovědi psané mediem. Tak Dawis uveřejňuje ve svém spise „Nesmrtelnost žádným bludem“ toto sdělení: „Nejsem nestvůrou, nejsem andělem. Nejsem v nebi, nejsem v pekle. Jsem obětí poměrů. Divá krev bouřila se k chrámu rozumu a učinila mne — v temnu duševní půlnoci — vrahem. Počkejte okamžik, neb srdce tluče, krev se bouří a rozum — střed božství (a tak kus božství — vrah!) — káže mně své jméno jmenovati — Strughn. Dle vzpomínky snědl jsem snídani a pochutnal jsem si. Šel jsem potom do holírny a dal jsem se oholiti. Vše to konal jsem s rozmyšlením, s pocitem rozkoše — a pak jsem si rozřízl krk. Pád na zemi, myslím, bylo slyšeti Když mne nalezli, ležel jsem v krvi. Byl jsem téměř 40 let stár z Cambridge v Marylandu. — Musí se to zdáti zvláštním, když člověk o svém vlastním pádu uvažuje. Kde jest jistota: v životě či ve smrti? Ve smrti či v životě? Co jest rozkoší pro člověka, jehož mysl jest rozhořčena? Neboť jemu i slunce, které jiným lidem přátelsky září, každým krokem se jen vysmívá a jej zlobí! Přeji si od Boha, by se mé nitro stalo lepším buď pro prvý nebo pro druhý stav života! Víš-li, že jsi člověkem a na zemi uprostřed lidí kráčíš a při tom cítiš, že každý, kdo na tě pohlédne, křivě se na tě dívá a krče rameny tebe měří, musí tě vskutku zaraziti každý žert. A když člověk hledá zapomenutí, ale na místo toho shledá, odhodiv smrtelné haraburdí, tělem zvané, že není žádné smrti, tu jest pozdě minulost zpět přivléci! Zde jsem nyní. Žene mne to sem a tam, aniž nalézám místa, kde by má noha mohla

spočinouti. Vzpomínka žene mne na místo mého mládí a pak vzbouřím se a nevražím na svůj osud. Odkud pochází má bída? Odkud mé náruživosti, které mne kazí? Jako dálná ozvěna zní to: Zděděno! Ó kletba tomu, kdo, pravím, již nevinné dítě kazí morem šílenství! Oželte mne, oplačte, zatraťte nebo mně žehnejte, což ptám se po tom? Vše, co nyní hledám, jest poduška, na které by spočinula má znavená hlava. Nežádám nic nemožného, žádám jen to, co zdá se dosažitelným. Nežádám prsou andělových, bych na nich spočinul, žádám jen o podušku, drsnou jako sám jsem, bych na ni uložil svoji hlavu. Ovšem, je-li Bůh milosrdný, odpustí během času a zapomene, čeho se bloudící dítko země dopustilo, že jsem v zatemněném okamžiku zákony Boží překročil.“

Věru nutno se diviti, jak možno takové povídání považovati za nějaký hlas duchů! Obratný člověk dovede složiti mnohem lepší věty! Dále patrno, že a) duch vyličuje spíše celý postup svého stavu duševního; b) že snaží se všechno svaliti se sebe na poměry, na poblouznění rozumu, na zatemněný okamžik, a tak snaží se celý zločin, sebevraždu, označiti pokud možná za nevinnou věc, za niž nemůže; c) tvrdí i, že Bůh, ač jest spravedlivý, musí všechno zapomenouti a jemu odpustiti, jako by se nic bylo nestalo. A takovýto výklad měl by někoho odstrašiti od sebevraždy?

Podařenější jsou jiné nářky ducha třetí den po sebevraždě: „Ó, jak veliký jsi, svatý Bože! Co jsem udělal? Jak nekonečně nešťastný jsem zde! Jest mně, jako bych měl každý okamžik puknouti úzkostí a zoufalstvím. Můj Bože! Zachraň mne z mé nouze, nedej mi zahynouti! Můj Bože, prosím Tebe, pomoz mi ještě jednou! Ach, kdybych mohl vše opět odčiniti, jak bych chtěl znova začíti! Avšak moje porozumění bylo slabé! Jak mám zde započíti? Ach, milý příteli, pomoz mi nyní, když mám státi jako zkormoucený hříšník při tvé straně, neb ty's jediný, který mi může raditi, jinak musil bych úplně zoufati. Žádný člověk nikdy nepocítil této úzkosti a trýzně, ve které úpím. Suchý kousek chleba dává hladovým sílu a

kapka vody hasí palčivou žízeň, a já nemám ničeho, co by mé hrozné bolesti zmírnilo. Jak šťastný jest člověk, který bídy nezná a necítí. Lidé, věřte mi, že nic nepřispívá k tomu, aby člověk byl šťasten, než vědomí vyplněných povinností k Bohu, sobě a spolubližním! Tím jest suché sousto okořeněno a pouhá voda skýtá občerstvení. A nyní řekni, řekni, co mám počíti ve svém zoufalství?" — Duchu tomuto prý poraděno, by se modlil a pak aby jiné vraždychtivé odváděl od jejich úmyslů. „Můj milý příteli, tisícerý dík za tvá slova. Ujmi se mne, buď mi rádcem v mé úzkosti a nouzi. Ujmi se mé ubohé ženy a mého dítěte! Loučíme se nyní na dlouho, cítím to." Otázka: „Proč jsi nešel odtud hned po smrti?" Odp.: „Jsem jako ochromen, nemám síly, bych se odklidil." Ot.: „Nalézáš se ve dřívějších šatech?" Odp.: „Ano!" Ot.: „Jak jsi přišel k nim?" Odp.: „Nevím." Ot.: „Jak to vypadá kolem tebe?" Odp.: „Šedivě." Ot.: „Jsou ještě jiní duchové při tobě?" Odp.: „Ne, jsem zcela sám!" Ot.: „Co bylo tvým prvým pocitem, když jsi přišel sobě?" Odp.: „Klesl jsem leknutím, cítě opět, jakobych z hrozného sna se byl probudil. Nevěřil jsem v další žití po smrti. Jak bych to mohl věděti; neměl jsem příležitosti, bych se něčemu naučil." Ot.: „Půjdeš s námi na hřbitov?" Odp.: „Nemohu! Nejsem volný. Nech mne odejíti, jsem nucen." Ot.: „Kým?" Odp.: „Nevím. Nech mne nyní, třesu se o svou budoucnost. Modli se za mne."[1])

Ani zde není nic nového; není tu zhola nic, co by ukazovalo na ducha, až na to, že duchové nosí oděvy i na onom světě! A to má býti míněno beze žertu? Na důležitější otázky zní odpověď: „Nevím." Trochu toho naříkání — toť dovede mnohem lépe každý obyčejný člověk-neduchař! Mimo to uvádí týž Weber, že takový život trvá 200 až 500 let; který duch mu to vypočítal, neuvádí. Věru člověk musí žasnouti, jak je možno, že lidé i takovýmto věcem mohou věřiti. Ovšem, pozbývajíce víry, upadají do pověry!

[1]) Weber l. c. str. 5. nn.

Jaký je tedy rozdíl mezi učením křesťanským a touto pověrou?

Křesťanství, jak jsme již dříve řekli, líčí nám stav nešťastníků, kteří v těžkém hříchu zavrženi byli, jako stav útrap a bolestí. A hrůzy největší mu dodává to, že pro jejich stálou nelásku k Pánu na věky trvá i jejich stav! A i kdyby člověk neměl živé víry, jediná tato myšlenka i jím zachvěje a jej přinutí, by myslil a uvažoval, že i kdyby bylo jen něco podobného pouze zdánlivě možno, přece by bylo jeho největší povinností o sebe se postarati, vésti život svatý a připraviti si lepší budoucnost.

A spiritismus?[1]) Předně nezná vlastních trestů, nýbrž dle něho člověk pouze cítí žádosti, které měl na zemi; — nezná vůbec trestů věčných, čímž mizí úplně peklo se svými mukami.

Dále připisuje si vždycky milosrdenství, odpuštění, tak že člověk musí se státi dokonalým, byť i byl sebe horším hříšníkem. Vždyť každý, i nejhorší zločin omlouvá zatemněním rozumu, nedostatkem vůle, poměry atd., aby byl hodně nevinným, jak se to líbí světu. Mimo to může hříšník zase přijíti na svět neb na jiné hvězdě žíti dále, kde si i přibližně může okolnosti určiti. Tu, tuším, byť i takový život trval 200 let, nic si z toho lidé dělati nebudou; anebo spíše schválně budou po takovém novém životě toužiti!

A tak „nemůžeme v tomto učení viděti účinnou pohnutku mravnosti, nýbrž spíše v ní vidíme výraz moderního citlivůstkářství, sentimentální humanity, které má za následek stálé množení počtu zločinců. Nemůže-li samo křesťanské učení o věčnosti hrozných trestů pekelných přemoci vždy výbuch vášní, co teprve bude dělati lehkomyslný a smyslný člověk, nemusí-li se báti na onom světě za svůj hříšný život žádné odplaty? Ponese též svůj kříž a svá trápení s trpělivostí a odevzdaností, nemůže-li doufati v onom životě v odměnu za svá utrpení, za své sebepřemáhání, za své strasti, či neosvobodí spíše násilím svého ducha od bídného těla, by jej později oděl lepším a v pří-

[1]) Srv Dr. Novotný l. c. str. 409. násl.

znivějších okolnostech postaveným tělem? A tak by se mohla zcela lehce sebevražda považovati za následek spiritistického učení.“[1])

Dále praví dr. Schneider: „Nenastoupí-li při smrti rozhodující rozsudek, tu může každý zhýralec posunouti své obrácení do onoho života. A kdy má tam rozhodnutí nastoupiti? Není-li peklo věčným, pak jest časným, jest jen očistcem; pak není nemoudrých panen, není bohatce, kterého Spasitel staví proti chudému Lazaru, není člověk, o němž Pán praví, „že lépe by mu bylo, kdyby se byl nenarodil,“ na věky nešťasten. Pak bude i pro „nepřítele pokolení lidského od počátku“ obrácení a vykoupení, pak jest ve věčnosti, kde je tisíc let jako jeden den, jenom nebe, a cíl jest pro všechny, spravedlivé i bezbožné, anděly i ďábly, tentýž; konečně to rozdělení ovcí od kozlů, pšenice od koukolu není. Padne-li však podstatný rozdíl mezi peklem a nebem, mezi odměnou ctnosti a trestem neřesti, padá také základní rozdíl mezi ctností a neřestí, mezi dobrem a zlem samým. To však je smrtí vší mravnosti.“[2])

Přikročme k poslednímu bodu, k blaženosti věčné. V Písmě sv. nazývá se stav tento nebem. Představujeme si ovšem nebe jako nějaké místo, které jest mimo svět viditelný a nad ním, nad hvězdnatým nebem vyvýšené Neboť pokud v těle žijeme, myslíme a soudíme také tak, avšak po smrti naše duše bude bez těla a i po z mrtvých vstání budou těla naše přeměněna, a proto o nějaké takové prostoře, v jaké se nyní pohybujeme, nelze mluviti. Písmo sv. líčí nám nebe jako dům, příbytek, město Boží, nebeský Jerusalem, říši nebeskou, Boží, Krista Pána atd., kde duše nalézá se u Boha, ve zvláštním spojení s ním. Duše naše po smrti jest ve stavu vyšším, vznešenějším, a proto i nutno, by blaženost člověka záležela v tom, by jeho vyšší schopnosti, rozum a vůle, úplně byly zaujaty. Proto rozum náš bude viděti nejvyšší bytost, Pána samého: „Kteří čistého srdce jsou, budou Boha viděti.“ (Mat. 5, 8.) „Já pak ve spravedlnosti ukáži se obličeji tvému; nasycen budu, když se ukáže sláva tvá.“ (Žalm 16, 15.) „Služebníci jeho budou mu sloužiti, tvář jeho viděti budou a jméno jeho na čelech jejich ... Bůh osvítí je a kralovati budou na věky věkův!“ (Zjev. 22, 3—6.) Poznání Boha bude jasné, a proto praví Písmo sv.: budeme Boha viděti čili naň patřiti. Zde na zemi o něm pouze slyšíme a vidíme jeho moc, všemohoucnost, dobrotu, lásku, milosrdenství ve světě stvořeném, v péči o veškeren svět, kterak dává potravy všem atd.; dále slyšíme o něm, co nám zjevení Boží hlásá: „Jdeme ve víře a ne v patření.“ (2 Kor. 5, 7.) „Otce ještě nikdy žádný neuviděl“ (Jan 6, 46); potom však „viděti jej budeme tak, jak jest.“ (1. Jan 3, 2.) „Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale tehdáž tváří v tvář; nyní poznávám z částky, ale tehdáž poznám, jakož i já poznán jsem“ (I. Kor. 13, 12). Tak osvícen, bude rozum mnohem lépe vše chápati i ve světě stvořeném, jako pořádek tohoto světa, řád nebeské soustavy, moudrost Páně v řízení tohoto světa atd.

A účinek? Již poznání člověka těší; vždyť víme, jak nás těší, můžeme-li druhého poučiti, slyšíme-li o věcech vyšších a můžeme-li říci: to znám, to jsem také viděl, tam jsem byl, ano tak tomu jest! Vzpomeňme si, jak těší se každý, komu se podaří těžký úkol rozřešiti, něco neznámého vynalézti. A tak i zde poznávati, ano přímo viděti budeme nejen pořádek ve světě, nejen to, co je nám často neznámo a divno, nejen tvorstvo zde na zemi, nýbrž Tvůrce a Pána samého, i nadpřirozené pravdy a tajemství sama! Jak těší nás pohled na pěknou krajinu, na zvláštní obraz, vycházející nebo zapadající slunce atd.! Jak velikolepý bude obraz krásy světa nadhvězdného, nebeského Jerusalema, pohled na těla proměněná, z nichž některá budou zářiti jako slunce, jiná jako hvězdy (I. Kor. 15, 41). Vše pak bude převyšovati pohled na původce vší krásy, Pána samého, té krásy, o níž praví Písmo sv.: Krása a velebnost jest oděvem jeho, tak že sv. Pavel volá: „Ani oko nevidalo, ani ucho neslýchalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co připravil Bůh těm, kteří ho milují!“ (1. Kor. 2, 9.)

[1]) Dr. Dippel l. c. str. 201.
[2]) Dr. Schneider, Der neuere Geisterglaube, str. 284.

Již tušení o slávě této, víra v nebe jest mocna zde na zemi; vidíme, jak srdce v soužení a strastech spěchá k Pánu pro posilu, jak rádo volá: „Přijď království tvé!“ A když žádná pozemská pomoc nestačí, když žádný člověk nemůže již útěchy poskytnouti, tu povznáší se člověk, nabývá síly a útěchy v boji nejhorším, v nemoci nejtěžší, v strastech nejhroznějších, nalézá spokojenosti se svým tvrdým osudem v naději na odměnu věčnou v nebesích, pamatuje, že tam „setře Bůh všelikou slzu s očí jejich a smrti nebude, ani kvílení, ani křiku, ani bolesti už nebude; neboť první věci pominuly“ (Zjev. 21, 4). Myšlenka na nebe je tak mocná, že připraví se člověk i na větší ještě obtíže, věda, že tím větší odměna ho čeká: „Kdo skoupě rozsévá, skoupě i žíti bude, a kdo rozsévá v požehnání, z požehnání i žíti bude.“ (2. Kor. 9, 6.) A tak chápeme, proč mnozí chvátají do krajin missionářských, by zde nejen po celý život útrapy snášeli a trpěli, nýbrž i nejvyšší obět, obět života svého, Bohu přinesli. Jindy zase celé zástupy opovrhují statky pozemskými a dychtí jen po věčných, vytrvávají statečně v boji proti hříchu a nesou utrpení. Té síly jim dodává naděje na lepší budoucnost, tak vznešenou, že přesahuje všechny naše pojmy, tak že ji líčiti nemožno; „utrpení tohoto času nejsou rovna budoucí slávě, kteráž se zjeví na nás“. (Řím. 8, 18.)

Jako den od noci, tak liší se učení křesťanské od spiritismu: a) nebem jsou dle spiritismu hvězdy, b) životem nebeským jest život ne světský, nýbrž světácký i s bolestmi spojený, pokračování života pozemského, c) a je konečně společný i zvířatům a kamenům. Vizme vše blíže.

Kardek táže se ducha: „V jakém smyslu jest rozuměti slovu nebe? Věříš, že je to místo jako u starých národů, kde dobří duchové jsou pohromadě, bez jiných starostí, jen aby požívali na věky blaženosti?“ „Ne! Je to nesmírná prostora, jsou to planety, hvězdy a všechny vyšší světy, kde duchové používají všech svých schopností, aniž by měli protivenství tohoto života, aniž by cítili úzkost, která dříve spojena byla s jejich nízkým stavem.“[1])

[1]) Kardek l. c. Ot. 1015.

Rovněž Mexická společnost spiritistů položila za článek vyznání duchařského: „Věřím, že v prostoru nekonečném jest nekonečný počet světů, které jsou obývány bytostmi rozumnými, podrobenými jako my zákonům všeobecného postupu, který vede k Bohu.“[1]) Tedy nebe není stavem blažených, nýbrž jsou to hvězdy, kde duchové musí dále trpěti a jíti k cíli, kterého po cestě nekonečné — nikdy nedosáhnou!

A jaký vedou život? Kardek nám vykládá ony radosti, ovšem jako pokračování tohoto života. „Nemají zde soužení tělesného života, a to jest jim již požitkem, a pak znají a vědí všechny věci, svým poznáním pomáhají jiným (proto asi znají všechno při spiritistických schůzích!), a to jest jejich zaměstnáním a zároveň i radostí požitku.“[2]) O patření na Tvůrce neví ovšem nic, nýbrž vykládá slova taková obrazně, řka, že jako každá věc zvěstuje moc Tvůrcovu, tak i duchové, protože pocházejí od Tvůrce, mají něco božského.

Mimo to působí i na ně zlí duchové, pokoušejí je a svádějí . . .: „zkažení duchové snaží se svésti s cesty lítosti a dobra ty, o nichž vědí, že jsou náchylnými a dají se svésti, a které již po čas života často svedli“. A tak tedy nejsme zbaveni pokušení? „Ne! Působení zlých duchů však jest mnohem menší, než na lidi, protože nemají prostředků, totiž tělesných náruživostí.“[3])

Ba dle Kardeka jsou v nebi čili mezi dobrými duchy i zlí, mezi radostmi jsou též strasti: „Všude jsou šťastní i nešťastní duchové.“[4])

Jiní spiritisté líčí však nám podrobně i život duchů na onom světě. Dobří duchové vypravují o krásných krajinách v oněch oblastech, o rozkošných záhonech květinových a pěkných stromech, o zahradách v nepochopitelných rozměrech, s bílými cestičkami pískem posypanými, na nichž se procházející s dětmi dle libosti pobíhají a kde příjemní ptáci veselé písně pějí. Vypravují o mužských i ženských duších, které, když dorostou, všechny šťastně jsou zasnoubeny (!), protože

[1]) P. Franco, Lo spiritismo, str. 48.
[2]) Srv. Kardek l. c. Ot. 967 a násl.
[3]) Ot. 971 a 972.
[4]) Ot. 1011.

stejně smýšlející duchové se přitahují, což ovšem na zemi není vždy možno! Že tedy tam všichni, kteří zde na zemi buď vůbec aneb aspoň šťastně nemohli se zasnoubiti, šťastně žijí ve stavu manželském a nesouladná manželství pozemská přes hrob nesahají.

Vypravují též „o velikých cestách, které konají, používajíce magnetického proudu, který je tam a zpět přiveze"; dle jiných jezdí v kočáře, na poštovní arše, na omnibuse, na lodi, na parníku, na rychlíku, jak si kdo přeje! Vyprávějí „o cestách po zemích, po kterých se dříve nemohli poohlédnouti z nedostatku peněz a nyní rychle a zadarmo je shlédnou".[1]) Dle jiných vypravují též o horách, řekách, žních, o jídle a pití, o hrách atd. Ký div, že žasne nový duch, když tam přijde, a vida známé dřívější pozemšťany volá: „Ach, jak dobře vypadáte, změnil jste se ke svému prospěchu." Dobře, že k tomu dodává sám Weber: „Jen je třeba naučiti se rozeznávati duchy a býti opatrným, protože jest na onom světě dosti bláznův, tlachalův a žvanilův."[2])

Duch Hare, který v těle požíval důstojnosti amerického senátora, podává následující zprávy, které sepsal jeho syn chemik Robert Hare: „Říše duchů nachází se 60 až 120 anglických mil nad zemí, kteréžto prostor jest rozdělen na krajiny čili sféry." Sféry onoho světa jmenuje Hare obrazy této země. „Jsou tam hory a roviny, řeky a jezera, zahrady a vinice; tam se žne, jí, pije, hraje atd. Rovněž nechybí rozdílu stavů. Mé obydlí sestává z řady pokojů, které jsou mile ozdobeny malbami a sochami a nejelegantnějšími výplody duševního umění. Každý duch volí si obydlí dle své chuti. Nižší duchové používají při svých cestách poštovních vozů a železnic, nezvolí-li si raději zajímavé cesty pěší. Přijdou-li na zemi, tu musí strpěti, by lidé po nich šlapali a je strkali." Synáček Harův, který zemřel stár jsa 5 měsíců, vypravoval, že nabyl známosti o pozemských věcech z častých návštěv na

[1]) Weber, „Vaterunser", str. 8.
[2]) Weber, tamtéž.

zemi a že provázel svého otce na denních procházkách.[1])

Rovněž tak líčí budoucí život spiritista dr. Friese, učitel mathematiky, jak mu duchové vše zjevili: Duchové opustivše tělo vedou rádi ještě mnoho let život spavý a vrávoravý. Nesčetní duchové vědí stěží, že tělo zesnulo, jdou po obyčejném zaměstnání ve svém duchovém těle (komplementu = doplňku snad perispiritu). Navštěvují kostely, posluchárny, divadla, tance a hospody, jedí a pijí, a zmocňují se ve spiritistických kroužcích medií, skrze která účastní se zábav. Činí ženskému mediu milostné návrhy, svádí lidi k hýření a hýří s nimi. Vyšší duchové vyučují ve školách atd.[2])

Člověk opravdu neví, co si má mysliti; zdá se, že takováto media ve svém vytržení pozbývají zdravého rozumu a blouzní.

Konečně jsou mnozí, kteří činí i zvířata účastnými této blaženosti. Vinu má tu sám Kardek, který tvrdí, že i zvířata mají lidský rozum a charakter, nerozeznávaje rozum od pudu zvířecího. A tak hlásají mnozí duchaři, že musíme míti velikou úctu před našimi bližními psem a kočkou, stávajíce se takto šiřiteli ne lásky k lidem, nýbrž lásky k bližním sourozencům (ovšem sourozencům spiritistů) ke zvířatům! Ano i duchové sami zvěstují dle Pagnoniho, jak čtyřnozí neb létaví bratří postupují vždy výše, stávajíce se čistšími duchy, až se stanou duchy vyvolenými. Rovněž ve Florencii při schůzi zvěstuje duch, že „zvířata mohou za množství věků postoupiti nejen na duchy lidské, ale i na anděly".

Rovněž jsme již dříve uvedli, kterak mnozí spiritisté hledají a nalézají duchy i v kamenech a v rostlinách. „Tím způsobem stanou se duchy i brambory i hřebíky střevíců, které svým časem budou se stkvíti v ráji jakožto duchové vyvolení."[3])

[1]) Schneider l. c. str. 240. — Dr. Hare požívá veliké vážnosti a úcty u spiritistů.
[2]) Stimmen aus dem Reiche der Geister. — Dr. Dippel l. c. str. 167.
[3]) Srv. P. Franco l. c. str. 48—52.

Jaký je tedy rozdíl mezi obojím učením? Dle spiritismu nebe ve smyslu křesťanském není. Nebe spiritistů není totiž žádným cílem, kde by člověk spočinul a odměnu přijal, nýbrž jest jen nekonečnou cestou k cíli, stálou prací a robotou.

V srdci našem dále je touha po zcela jiné blaženosti než po jídle a pití, ženění a vdávání, hře na lukách, jezdění atd., neboť o všem tom praví již Šalomoun: „Marnost nad marnost!“ Nejen však že učení spiritistické neposkytuje vyšší blaženosti, ničeho nového, nemluvíc již ani o požívání Nejvyššího dobra, kterého mnozí duchové vůbec neznají, ale v oné říši není duch ani pokušení prost. Tytéž protivníky a nepřátele musí tam viděti a tutéž protivenství, byť i menší měrou, od nich snášeti. Život budoucí jest jen pokračováním tohoto žití a kdo zná pohanské staré představy Řeků a Římanů, rovněž novější představy turecké a jiných náboženství o věčném životě, ten nalezne jich stopy a tresť ve spiritismu. „Veliká zdrželivost a střízlivost v učení křesťanském o posledních věcech jest jedním, a to prospěšným a pro církev výhodným znamením k rozeznání křesťanského učení od učení jiných náboženství (a řekněme též spiritismu), tak na př. od mohamedánského, které líčí onen svět a jeho vztahy v nejpodrobnějších, nejsmyslnějších, nejvilnějších, nejchlipnějších obrazech. Pravíme: pro církev výhodným znakem, neb již předem jest jisto, že život tohoto světa, v němž jsme, není ve stejném poměru k věčnosti a jejím poměrům, tak že by nám přístupny býti mohly jednotlivé podrobnosti.“[1])

Spiritistický pojem o životě záhrobním nepohne nikoho k životu ctnostnému. Lidé, kteří smyslnosti jsou oddáni, tím více do ní upadnou, a to tím spíše, protože mají naději, že se jim vždy dobře povede, a to ať chtějí nebo ne! A mužové vážní, mužové učení, kteří se povznesli nad smyslnost, mají opět do ní se vrátiti?

A nyní připočtěme k tomu i zvláštní úkol duchů nebeských: lidem na zemi se zjevovati a všeliké zábavy při schůzích jim konati. Uvedli jsme již dříve odpor, který tak přesně vyjádřil senátor Kajetán Negri. A takovýto život nazývá se nebem?! Vždyť člověk sám již na světě přijde vlastní silou k vyššímu názoru, dosáhne určitých pravd, pociťuje vznešené tužby po blaženosti, která by jej měla povznésti k Nekonečnému dobru, která by měla jakýsi stín Nekonečné dokonalosti!

[1]) Oswald l. c. str. 8 n.

Křesťanství stanoví člověku pevný cíl, do které doby má pracovati, a pak následuje velmi přísný soud, účet s jeho životem. Činil-li dobře, je-li přítelem Božím, dosáhne buď hned nebo za určitou dobu, až se očistí úplně, odměny tak blažené, vznešené, věčné v rodině Boha samého, že vůbec není s to, aby o podobné blaženosti si pojem učinil. „Čeho oko nevidělo atd.“ A naopak, chce-li zůstati nepřítelem Božím, jsa v hříchu těžkém, a jde-li tak před soudce, tu čeká jej též rozsudek: „Odejděte, zavržení, do ohně věčného.“

Spiritismus naproti tomu chce též obroditi v nesmrtelnosti pokolení lidské. O soudu však není nic slyšeti; také nějaké zodpovědnosti není třeba; smrt jest jen přechodem k pokračování v dřívějším životě. Tudíž přítomný život není stavem přípravy na nezměnitelnou věčnost, není drahou, na níž si máme odměny vydobýti, nýbrž jednou z mnohých zastávek na věčné cestě. Život posmrtný jest poněkud změněným, druhým vydáním tohoto života.

Uvolněný požívač může odložiti předsevzetí až na onen svět, a mnohý může se dokonce těšiti nadějí, že v jiném světě neb v jiném vtělení najde jiné pole, na němž svůj zhýralý život dále povede ještě ve větším rozsahu! Špatné následky, kterými spiritismus hrozí, nejsou tak veliké a vždycky končí nadějí, že musí duch vždy kráčeti ku předu, a tak musí spiritismus i největšímu a nejhoršímu protivníku otevříti bránu nebes! Jest faktem, že spiritistické blouznění končí nezřídka šílenstvím nebo sebevraždou. Takové úkazy dají se vysvětliti z nepřirozených nervových rozčilení; nedá se však zapříti, že i duchařské učení samo jest velmi příhodno ku podporování šílenství a sebevraždy. Spiritisté mohou líčiti, by neuvedli své nové světlo

v nedůvěru, stav sebevrahů dle chuti černě; tolik jest jisto, že i oni dle učení jejich postupují, a pak též snadno může se nalézti duch, třeba lživý, který sebevraždu v některém případě schválí.

Tolik tedy jest jisto, že spiritismus nerazí žádné cesty ušlechtilému názoru o důstojnosti a budoucnosti ducha, a tak nemůže nižádným způsobem mravní stav lidí zvýšiti neb zušlechtiti.[1])

§ 12. III. Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem v prostředcích.

Člověku jest vytknut cíl vznešený, zvláštní, a proto bylo také nutno, by obdržel každý i dostatečné prostředky, aby žil tak, jak jest mu určeno, a aby tak cíle svého si zasloužil a blaženosti nebeské dosáhl. Vizme tedy, jaké prostředky podává člověku křesťanství a jaké spiritismus.

Dle učení křesťanského povýšil Pán člověka hned do stavu nadpřirozeného, do stavu dítek Božích, do stavu milosti a svatosti, obcoval s nimi jako otec s dítkami, a vytknul jim také zvláštní cíl — cíl nadpřirozený. Když pak první lidé hřešili a tak pro sebe a pro své potomky všechny nadpřirozené dary ztratili, poznávací schopnost oslabili a vůli naklonili ke zlému, tu v témž okamžiku, v němž Pán jim zvěstuje trest, hlásá jim i milosrdenství, slitování, a slibuje Vykupitele, kterýž by opět všem lidem darů těchto získal. Tak přišel Spasitel světa, vzal vinu lidskou na sebe, zadostučinil Boží spravedlnosti a získal nám potřebných milostí; abychom pak se jich stali účastni, ustanovil sv. svátosti a založil církev, v níž jsme všichni v bratrské lásce spojeni, a tak si navzájem pomáhajíce můžeme a máme cíle svého dosáhnouti. Jsou tedy pro křesťana

[1]) Wieser S. J., l. c. str. 43—44. Týž uvádí slova MUDra. Hedlera: „... proti takovému životu bylo by věčné zničení duše vykoupením. Podkopává mladému křesťanu víru v mravnost, čistotu, v budoucí život. A co pak může mu dáti nebo dá budoucí život, když vidí, kterak je naplněn buď úplně nebo téměř jenom tímtéž bláznovstvím a touže hloupostí, kterou zde vidí?“

hlavními prostředky: dílo vykupitelské, sv. svátosti a obcování svatých. Vysvětleme tyto jednotlivé části.

O díle Vykupitelově učí nás církev sv.: Lidé ztrativše původní nevinnost stali se dětmi hněvu Božího a tak bylo jim třeba, aby všichni ze stavu nepřátel Božích byli přeneseni do stavu milosti a dítek Božích.[1]) Nekonečné spravedlnosti Boží nemohli lidé nepatrní, a k tomu ještě ve stavu hněvu a nemilosti se nalézající, zadostučiniti a tak se ospravedlniti. Proto smiloval se Pán a seslal na svět Syna svého, Ježíše Krista, by za urážku nekonečné velikosti (bylať to urážka Boha samého) i obět nekonečné ceny, sebe sama přinesl, „aby všichni lidé dosáhli opět stavu synů Božích“.[2]) Syn Boží tedy stal se člověkem, smírcem za hříchy celého světa.

Co praví ve směru tom spiritismus? Zde nemožno ovšem mluviti o těch, kteří Krista Pána vůbec pomíjejí a vykoupení jednoduše neuznávají; i přihlížíme jedině k těm spiritistům, kteří též o křesťanství jednají.[3])

„Stvořitel stvořil,“ tak praví, „prvotní duchy, jichž byla celá legie. Z nich mnozí odpadli tím, že ve své duchovní pýše místo aby spolupůsobili v krásné říši duchů, chtěli se sami vyvýšiti na místo tvořícího Boha a sami ze sebe tvořiti. Tím povstal vlastní hmotný svět, svět nedokonalostí a protiv, který na sobě nese jakožto účinek hříchů též zárodek rozkladu. Duchový dech života, který jedině od stvořitele může býti vdechnut, nemohli více vdechnouti padlí duchové do tvorů, které si učinili, a tak povstal zmatek, ve kterém čistý, vznešený svět Boží a ze hříchu zrozený svět hmotný proti sobě stály jako nesmiřitelné protivy. By zmatku učiněn byl konec, poslal Bůh věrné duchy do světa, by jej očistili, odstraníce nižší hmoty. Tím povstala krásná slunce druhého kruhu, ráje, které byly obývány čistými dětskými duchy. Mezi těmito způsobili zlí duchové druhý pád tím, že část duchů dětských svedena smyslnými předměty přidala se k protivníku.

[1]) C. Trid. de iustif. c. 4.
[2]) Tamtéž c. 2.
[3]) Srv. Dr. Novotný l. c. str. 269 násl.

Tito posledně padlí musí pro pokání a očišťování projíti všechny stupně tohoto světa, by si opět vydobyli dřívější blažené svobody, by pak vznesli se k původnímu cíli a tam počali opět svůj úkol, který opustili před časy.

Adam a Eva představují nám milliony duchů rajských, kteří byli sice čistě stvořeni, avšak upadli v pospas svádějícímu je protivníku. Část jich byla vtělena na tuto zeměkouli jako národ, který nejdříve musil projíti všecka období zvířecko-lidských, hodně hmotných vtělení, by se stal konečně v historické době národem israelským. Při neustálém vtělování objevili se vždy tiž duchové v tělesných pouzdrech u téhož národa, by utvořil se střed víry v jednoho Boha a zaslíbeného Messiáše, ve kterémž středu se měl Messiáš vtěliti. Messiášem byl Ježíš, jeden z řady prvých duchů, s nimiž byla síla Otcova a kteří shromažďovali všechny síly, které ještě zůstaly čisty ve zmatku vzpoury, a stavěli říši nebeskou. Stvořili prvotná slunce a ráje a tvoří hranici vzdušnou mezi hořením a dolním světem. Bůh dal jim zákon do ruky, učinil je pány nad nižšími světy a jmenoval je Synem, podporou všeho, spasitelem pro nové utvoření a vykoupení všech nečistých, od Pána odpadlých duchů.

Věrní duchové bojují proti padlým prvotním duchům, kteří tvoří počátek zla ve vesmíru a jsou zahrnuti pode jménem ďáblův. Jedním z nich byl Jidáš Iškariotský."[1]) Ježíš měl se vtěliti v Marii, a tu utvořil si sám duchovým, fluidickým, magnetickým pochodem v Matce své tělo, které pak na sebe vzal.

Zanechme dalších nekřesťanských výkladů; zkrátka Kristus Pán byl dle spiritistů jedním z prvních duchů, nebyl Bohem, nebyl však ani člověkem, protože neměl na sobě obyčejného hmotného lidského těla. Byl tedy jen zdánlivě člověkem, ve skutečnosti byl to vtělený duch v tělesném obalu, jenž však daleko jemnějším a zcela jiným zákonům poddán byl než obyčejné lidské tělo.

[1]) Reform. Blätter, str. 99—105. — Dr. Dippel l. c. str. 183—185.

Vedle skupiny duchů, z níž se vytvořil národ israelský, byly na zemi ještě jiné skupiny. Ty vytvořily některé národy, kteří pak přestěhovali se na jiné hvězdy.

Z veliké skupiny národa vyvoleného — v němž mnozí byli svému poslání nevěrni, tak že tento národ až podnes jest nepřítelem křesťanství — utvořily se opět menší skupiny, které obdržely jen částečné úkoly. Tak byl jí malý počet apoštolů a učedníků, kteří činně se účastnili vykupitelského díla slovem i skutkem. Druhou takovou skupinou byla část lidu, která s plnou vírou učení Kristovo přijala a poslouchajíc jako ochotný nástroj, plnila svůj úkol. Mezi ně patří pastýři — neuvědomělá to media v osobě jednoduchých, nevzdělaných, zbožných lidí — kterým sdělili vyšší duchové, že toužebně žádaný a slíbený Messiáš se narodil a kde jej mohou nalézti! Duchové takto osvítili slabé lidi, kteří nemohli světla snésti a proto se báli. Bázeň však zmizela, když v blaženém zanícení slyšeli ze souladu světů společný zpěv zvěstující velikou událost této malé zemi: „Sláva na výsostech Bohu a pokoj lidem na zemi, kteří jsou dobré vůle a zalíbení mají na slově vykupující je pravdy."

A kdo jsou dobré vůle? Kteří sami přikládají ruku k vykupitelskému dílu, kteří sami chtějí roztrhati pouta hříchu. Messiáš byl jen světlo, příklad, u lidí pak musí býti skutek. Neboť každému udílí se odměna dle skutků jeho . . . Stvořitel dal nám svobodu jakožto nejvyšší dobro, by každý stal se tvůrcem své vlastní blaženosti a božským učením, které Spasitel hlásal, osvícen vykonal úkol, který mu určen.[1])

Pastýřům byl zvěstován pokoj, protože byli dobré vůle. Avšak nemohli se všichni chlubiti dobrou vůlí. Neboť za času Krista Pána působili vynikající rozumní duchové z řádu padlých prvotních duchů, kteří jsou vtěleni v lidech (tedy zákoníci a fariseové byli vtělenými ďábly), a snažili se zmařiti dílo vykoupení. Bůh Otec svolil k tomu, protože bylo spravedlivo, aby proti množství síly čisté se postavil stejný zástup duchů nečistých, aby tito mohli poznati svoji slabost

[1]) L. c. str. 102—106.

a tak se změniti, a čistí duchové aby mohli bojovati a tím se zdokonaliti. Bylo však též mnoho dobrých duchů, kteří se snažili přiblížiti se k Messiáši a býti s ním za jedno. Proto vedli boj s Messiášem v čele proti protivníkům, aby jejich moc zničili, svojí láskou a obětavostí je obměkčili a je smířili.

A v čem záleží smíření? Kdo se chce zbaviti hříchu a se očistiti, musí plniti, co sv. Jan Křtitel a Kristus Pán kázali. Oba kázali „lásku, pomoc, kterou jste dlužni bližnímu, nezištnost a obětavost, přísnou spravedlnost". Zakazovali „každé násilí, každé utrhačství, každou neposlušnost proti zákonu a zákonné moci. To jest váš zákoník"!

Poznamenejme zde hned, že není tu ani slova o křtu sv. Jana, ani slova o prvním a nejdůležitějším přikázání Krista Pána: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a ze vší mysli své. Toť jest to největší a první přikázání." (Mat. 22, 37.)

Čemu Kristus Pán učil, to také sám prováděl. „V Kristu vidíte úplné vítězství nad žádostmi těla, které na se vzal; úplné umrtvení každého hnutí, které by jen o vlas uchylovalo se od dráhy jemu vytčené, podivuhodnou pokoru oproti nerozumnému tupení, dojímající lásku oproti nejčernějšímu nevděku; pojem největší oběti, jejíž hořkost zvětšena vědomím, že pro tolik lidí na dlouhý čas marně přinesena . . . Vidí v duchu zatvrzelé, kteří procházejí skrze nekonečná vtělování bez očištění a tím nechají míru svých utrpení vzrůstati obrovsky. Jeho vroucí srdce touží, aby objalo všechny národy a ke spáse přivedlo skrze víru v Boha v pravdě jediné samospasitelnou a nesmrtelnost. Avšak tito jej, toho jistého vůdce na krátké cestě do nebe odmítají, a volí sobě nekonečné putování, jehož jediným východištěm je tato pravda, těžce vybojovaná, dávno vyžádaná, vždycky však opět ztracená, kdykoliv byla již téměř uchopena.

Vidíme obrovskou sílu Krista Pána a jeho sebezapření, které se ukazuje v neochvějné vytrvalosti v uznané povinnosti. V dobrovolném snášení, v oběti a v trpělivosti leží pravá zmužilost. Modlí se za své

nepřátele a cítí soustrast s ubohými, hluboko kleslými duchy, kteří ještě v temnotě věčné tápají! A proto slíbil Kristus přijetí do ráje kajícnému lotru, který nevstoupil svojí pozdní lítostí do nejvyšší blaženosti, nýbrž pouze do řady pokročilých duchů, a Kristus udělil mu požehnání, plnou pomoc, která mu má býti rájem, jak se děje všem, kteří jsou dobré vůle. Dle spravedlnosti však nezůstal ušetřen nutné pokuty, neboť člověk jest svého štěstí strůjcem; „každý stupeň musí si sám vybojovati, každou odměnu si sám získati". A tak nebyl dobrý lotr hříchu zbaven smrti, kterou Kristus Pán vytrpěl, aby nás poučil, jak máme umírati, a ani ostatní lidé nejsou smrtí Ježíše Krista od svých zlých skutků očištěni a ospravedlněni. Není žádného zadostučinění za nás, není vykoupení pokáním jiného, žádné zásluhy smrtí jiného. Každý člověk musí sám sebe vykoupiti a sebe osvoboditi od hmotného světa vírou v osvobozující slovo a plněním osvobozujícího přikázání, osvobozující silou křesťanských skutků, zvláště skutků lásky k bližnímu. Člověk sám musí se přetvořiti z nepěkného na pěkného, ze zlého na dobrého, z nečistého na čistého. Tak činí duch jemu vrozenou tvůrčí nebo pracující silou jako stvořená bytost. Vlastní prací musí se sám ze svého špatného stavu vymaniti tím, že vše usmiřuje a všechno zlé v dobré proměňuje.

To však se člověku nepodaří v jedné době životní, nýbrž teprve při opětovném vtělování bude mu možno dosáhnouti cíle, by byl jedno s Tvůrcem. Co Bůh ze sebe vydal, musí v něm býti opět nalezeno; a proto hledí, by se nic neztratilo, a co jest zlé, musí opět ve svém zákonu, v oboru, na který jest vše vázáno, býti vyrovnáno. Jdou tedy všichni v nesvornosti, za hluku a hněvu, nevědomky po cestách, které vedou k cíli, a po každém vykonaném kruhu (opětném vtělení) rozšiřuje se obzor a duchu dává se zákon vždy víc a více poznati, by se o užitku jeho přesvědčil a jej milovati se naučil."[1])

[1]) Reform. Listy, 1878, str. 99 a násl.; 271 a násl.; 307 a násl.; 381 a násl. — Dr. Dippel str. 185—190.

Takové má tedy býti vykoupení dle spiritismu. Učení toto vyšlo v Pešti, a proto má též za základ kalvínskou a protestantskou zásadu: Písmo sv. vykládati dle libovůle. Co se jim líbilo a hodilo, přijali, co se jim nelíbilo, to jednoduše vynechali. Je s podivem, jak mohou se spiritisté ještě odvážiti volat po Písmu sv.!

Nejprve popírají základ celého vykoupení: společný původ všech lidí od jedněch prarodičů, od nichž jakožto nutní potomci měli též všichni vše děditi. Popírají, že byl člověk povýšen ne svou pílí, nýbrž pouhým dobrodiním Božím do stavu nadpřirozeného, že když prarodiče hřešili, ztratili stav tento a tak ovšem ani jejich potomci nemohli od nich nic jiného děditi, než následky hříchu prvotního; že lidé sami nemohli získati si stavu nadpřirozeného svými silami přirozenými a nemohli usmířiti spravedlnosti nekonečné. Urážka byla urážkou nekonečné bytosti a tedy nekonečnou, a všecky oběti lidské byly jen konečné a mimo to bez nadpřirozeného základu; jen Bůh, Syn Boží, nekonečná svatost, mohla úplně za člověka zadostučiniti.

Popírá se dále božství Krista Pána, a tak dle spiritistů není Kristus leč duchem, byť i dokonalejším Kristus nerozeznává se od jiných duchů prvého řádu ničím, od duchů pak druhého řádu, tedy od lidí, tím, že jest první, tedy pouze stupněm a tím, že jest dokonalejší.

Popírají vtělení Krista Pána ve smyslu křesťanském. Kdežto křesťanství učí, že Syn Boží stal se člověkem, tedy vzal na sebe lidskou přirozenost čili tělo a duši, dle spiritismu vzal si jen tělo. Dále učí křesťanství, že Syn Boží vzal si tělo z Marie Panny, kdežto spiritismus učí, že Kristus si přinesl sám tělo své (prastaré již bludy nazvaly tělo toto tělem z hvězd!); a tak dle křesťanství byla Maria Panna skutečnou matkou Páně, matkou Boží, dle spiritismu však byla jen lepším člověkem čili duchem v těle lidském, mediem, ale nikdy matkou Boží. Všechna tři tvrzení jsou prastaré bludy již z prvních dob křesťanství, bludy již dávno církví zavržené a zapomenuté. — A tu praví Wieser:

„Spiritisté ničí v pravdě lidskou přirozenost, znají jen duchy, kteří se na čas v hrubší hmotný závoj odějí, a proto mohou i vtělováním plýtvati a tvrditi, že duch Kristův se již častěji vtělil a tak již častokráte na světě žil, a že stala se podobná vtělení již v rozličných dobách.“[1])

Následkem tohoto výkladu nemohlo také celé dílo Spasitelovo míti žádné zvláštní ceny; nemělo ceny nekonečné, a proto ani nemohlo zadostučiniti za lidi a je vykoupiti. Konečně Pán Ježíš nejsa Synem Božím nemohl založiti říši rázu nadpřirozeného, církev, nemohl dáti věcem a osobám moc nás posvěcovati, čili nemohl založiti svaté svátosti a ustanoviti kněze. Jak patrno, celé dílo vykupitelské takto mizí, a tak padá střed a základ křesťanství, a proto i celé křesťanství. A co spiritismus sám poskytuje?

„Vykoupení ducha jest jeho vlastní prací, jeho nejvlastnějším dílem,“ praví C. v. Rappard, „k čemuž mu poskytuje prostředky nesčíslná řada vtělování.“[2]) Tedy vykoupení záleží v postupném vyvinování sebe, ve stále pokračujícím zdokonalování. Proto nemůže býti ani řeči o nějakém zvláštním řádu nadpřirozeném, o stavu milosti, o působení milosti, vše jest pouhým dílem lidským; není třeba seslání Ducha sv., obětí, svátostí, ani církve, ani kněžstva. — „Dle toho také jsou podmínky k vykoupení zcela jinaké ve spiritismu než v křesťanství. Netřeba víry, sebezapírání, odevzdanosti do vůle Nejvyššího, důvěry, pokory, poslušnosti, nýbrž naopak základem spiritismu jest samovolná snaha po zdokonalení, o které jsme zvěděli, že jest základem celého spiritismu. Na místo dobrovolného podrobení sebe pod moc úřadu Bohem ustanoveného nastupuje libovůle jednotlivců, která pravidla náboženského života určuje dle svého dobrozdání, a základního zákona říše Boží — sebepřemáhání — ani nezná ani neplní.“[3]) I když spiritismus hlásá poslušnost zákonů Božích, poddanost atd., činí tak, by duch sám sebe

[1]) Wieser l. c. str. 64.
[2]) Tamtéž.
[3]) Srv. Wieser l. c. str. 64 n.

zdokonalil, tedy ne za vyšším cílem. Mimo to i o zákonu samém a osobě, které se má poddati, rozhoduje spiritista sám, jest tedy sám sobě zákonem. Naproti tomu v křesťanství jest jiný, Bohem samým ustanovený úřad, který o všem rozhoduje a kterému se má křesťan podrobiti, protože Pán tak velí a Pán tak žádá, aby mohl člověka za poslušnost odměniti. Zde tedy pracuje křesťan z lásky k Bohu a v naději, že dosáhne od něho odměny. „Jestliže tedy srovnáme slova Písma sv.: „Budete jako bohové“ (1. Mojž. 3, 5) se slovy sv. Pavla k Filippenským (2, 5): „nehledíce jedenkaždý toho, co jeho jest, ale toho, co jest jiných, to zajisté cíťte v sobě, co i v Kristu Ježíši, kterýž .... ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to k smrti kříže,“ máme tu věrný výraz protiv mezi spiritismem a křesťanstvím.“[1])

A čím jest Messiáš? U spiritistů není ničím jiným než příkladem a vzorem, jak i my máme jednati, jakoby nám řekl: já, duch dokonalý, jdu touto cestou, nedokonalí duchové musí rovněž tak jednati! Pro dokonalého ducha prvého řádu byla to snadná cesta. A je to pro ostatní lidi, nedokonalé ano i hříchům oddané, též možno? Kdo jim dodá všeho, co jim ještě k dokonalosti chybí? Nikdo! A tak bez posily, pomoci a útěchy musí člověk a duch slabší zůstati na cestě! Po vykoupení ve vlastním smyslu zde není ani památky, po pomoci ani stopy. Zůstává ze všeho pouze jakýsi obraz, který vůbec člověk ve všem následovati nemůže (ukřižování atd.), na kterém jest i mnoho zbytečného (na př. celé utrpení, smrt atd.), ano který i celý jest zbytečným, protože ho vlastně nebylo třeba, jelikož každý duch ví, že má směřovati k dokonalosti: kdy a jak, o tom rozhoduje jeho vlastní rozum.

Vizme nyní krátce jednotlivé prostředky křesťanské. Prostředky, které dle učení křesťanského Spasitel sám ustanovil, abychom jimi byli ospravedlněni a milosti dosáhli, anebo by jimi milost a spravedlnost rozmnožena byla, jmenujeme svátosti.

[1]) Wieser l. c.

První mezi všemi jest křest, svátost obrození, dle slov Krista Pána k Nikodemovi: „Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha sv., nemůže vejíti do království Božího“ (Jan 3, 5). Jím tedy člověk jest znovuzrozen pro nebe, dosáhne odpuštění, dojde stavu nadpřirozeného, milosti posvěcující: Obmyti jste, posvěceni jste, ospravedlněni jste ve jménu Pána našeho Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho (1. ku Kor. 6, 11). Křtem je člověk navrácen do stavu spravedlnosti ne svojí námahou, nýbrž jménem a mocí Krista Pána; jest svatým dítkem Božím, a zemře-li, čeká ho blaženost věčná.

Druhou, rovněž důležitou svátostí jest svátost pokání, druhá záchranná loď po ztroskotání. Ztratil-li člověk opět milost a spravedlnost, může opět býti ospravedlněn; hříchy se mu odpouštějí, vůle utvrzuje se k dobrému, milosti se mu dostává ne jeho vlastní dlouhou námahou, nýbrž skrze zásluhy Krista Pána, tedy Bohem samým, který nám, chceme-li se polepšiti, vše odpouští skrze kněze, jimž dal moc: „Přijmetež Ducha sv.: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterýmž zadržíte, zadržány jsou.“ (Jan 20, 22—23.)

Avšak Spasitel založil i jiný prostředek, kterým by člověk se sílil a na dobré cestě vytrval, totiž třetí svátost, Svátost oltářní. Kristus Pán, tedy Bůh sám, přichází v srdce naše, a tudíž nám nejvíce může pomoci; proto jásá sv. Augustin: „Ó tajemství zbožnosti, znamení jednoty, ó pásko lásky! Kdo chce žíti, má, odkud by mohl žíti; jen ať přistoupí, by Pán vstoupil v tělo jeho a jej oživil.“ Toto platí o sv. přijímání, kde se spojujeme co nejvíce se Spasitelem: Pán přebývá v nás a my v něm (Jan 6); duše se živí, milost se rozmnožuje, zvyky špatné se oslabují, chyby napravují, od těžkých chyb se zdržujeme, horlivostí a zbožností časné tresty se odpouštějí a záruka budoucího života se nám poskytuje.[1])

A konečně Kristus Pán založil i obět mše svaté, kde se sám za nás obětuje a kde poskytuje se kře-

[1]) Gury, Theol. mor.: „de S. Eucharistia“.

sťanu příležitost, by sám obět tuto nejvyšší a Boha nejdůstojnější přinášel k úctě a chvále jeho, na poděkování za prokázaná dobrodiní, na usmíření spravedlnosti Boží a na odpuštění hříchů, a jako prosbu za milosti pro duši i tělo.

Prostředky tyto jsou pro každého křesťana svrchovaně důležity; nuže, jak soudí o nich spiritismus?

Předně již tím, že popírá božství Krista Pána, popírá i sv. svátosti, protože jen Bůh může věcem přirozeným (vodě, slovům atd.) dáti tuto moc, aby v nadpřirozeném oboru milosti neomylně působily. Rovněž již proto, že spiritismus neví a nemluví o řádu nadpřirozeném, o milosti, zjevno, že nemůže též jednati o svátostech. To patrno i z toho, že spiritismus odkazuje člověka na sebe sama a tak již výslovně vylučuje prostředky jiným poskytované.

Avšak mnozí přece křesťanství, a tedy i sv. svátosti přijímají! Tu ovšem nutno jim je tak vykládati, aby aspoň jen jména svátostí zůstala a tak se oklamali všichni, kteří málo přemýšlejí.

Křest jest jim pouhým zevnějším obřadem, znamením, že pokřtěný přijímá učení Krista Pána (toť opět blud převzatý z rozličných sekt protestantských). „Nyní jest již jen pouhým obyčejem; skrze spiritismus zvěstuje se opět stará pravda a media zastupují pravou sílu Boží a obnovují pravý slib křestní.“ [1]) Tedy místo křtu kněze bude medium duchy vyvolávati a dítě před mediem slib spiritistický skládati „Duchovní obrození jest vlastně znovuzrození tělesné, tedy opakující se vstup do života, aby se tak prošlo všemi stupni očišťování a duch učinil se dokonalým, by vstoupiti mohl do říše Boží.[2]) Kdežto tedy křest člověka najednou povyšuje do stavu nadpřirozeného, bude duchař tak dlouho znova se roditi, až projde všechny stupně, které jej mají k dokonalosti přivésti.

A pokání? Slyšme medium ducha evangelisty Jana, jež vykládá slova sv. Jana: „Kterýmžkoli hříchy

[1]) Srv. Dr. Novotný, l. c. str. 270.
[2]) Ref. Listy, str. 12, 20, 28. — Dr. Dippel l. c. str. 192.

odpustíte, odpouštějí se jim, a kterýmžkoli je zadržíte, zadržány jsou.“ (Jan 20, 23.) Medium dí: „Tak pravil nám, když na nás dechl, nás osvítil a posilnil. Dal zvláště nám moc poznávací, kterou dále žádný člověk nemůže na druhého přenésti. Dal nám ji, svým bratřím, jak nás dříve jmenoval, osobně, ze své moci a moudrosti, protože jsme měli býti základními sloupy a šiřiteli jeho pravdy. Avšak, co sám osobně svým učedníkům dal, to nemůže žádný člověk, žádné mocné slovo lidské dáti jiným. Jedině Kristus může dáti ji a dává ji také dnes. Moci té může se celé lidstvo účastniti, ne však jedna výsadní třída. Každý člověk může býti jedno s Kristem ve své síle, moudrosti a lásce, jestliže chce a modlí se a napravuje se. Není to přednostní zvláštních lidí a žádný člověk nemá moci jiného v těchto přednostech ustanoviti. Toť jest přednostní všech, kteří znají Ježíše, jej milují a jeho následují v duchu a pravdě. Jedině kdo sám bez viny jest, může posuzovati, komu jest hříchy odpustiti a komu ne. Jen kdo sám je čistý, moudrý a spravedlivý, bude se blížiti čistotě, moudrosti a spravedlnosti Kristově a tedy i s jeho úsudkem se shodovati. Bůh jest nezměnitelný i jeho zákony, byť i lidé je zkroutili. — Jestliže tedy několik lidí si přisuzuje moc, kterou má jedině Bůh a kterou jedině těm dává, kteří jsou mu svými přednostmi nejblíže, pak dopouštějí se zločinu proti Bohu.“ [1])

A takto že by měl mluviti sv. Jan? Věru, jako antikrist jest pravým opakem Krista Pána, tak i tento duch jest pravým opakem sv. Jana. Kolik vět, tolik bludů. Kristus Pán dává apoštolům moc: „Kterýmžkoli hříchy odpustíte“, tedy nejen moc poznávací, nýbrž moc odpouštěti; udělovati posvěcující milost a tak člověka svatým činiti; ovšem o tom nemají spiritisté ani ponětí, jak jsme již dříve řekli. „Jedině Kristus může ji uděleti,“ toť blud protestantský, aby nemusili uznati církev katolickou. Kristus Pán založil církev svou s úřadem trojím: učitelským (Jděte a učte všecky národy ... jáť s vámi jsem až do skonání světa), kněž-

[1]) Ref. Listy, 1878, str. 87—88. — Dippel l. c. tamtéž.

ským (učte... křtíce je; při oběti mše sv.: to čiňte na mou památku) a královským („Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou, — tobě dám klíče královlovství... cožkoli bys svázal na zemi, bude svázáno i na nebi...“); dále zavázal nás, bychom církve poslouchali (kdo vás slyší, mne slyší).

Církev musí stále trvati až do skonání světa, a proto musí apoštolové předati při svém odchodu ze světa svoji moc jiným! Toť vše obsaženo v Písmě sv., a o tom by duch sv. Jana neměl věděti? Je-li Kristus Pán dle spiritistů duch jako my, a mohl-li jiným duchům (v apoštolech) moc dáti, proč by nemohli ji tito duchové jiným duchům předati?

„Avšak,“ řekne spiritista, „nejsme čistí duchové, a jen moudrý, spravedlivý, čistý, tedy hodný duch může poznati, komu se hříchy mají odpustiti.“ Než i v tom jest hrozný omyl, jak jsme již dříve při Kardekovi poznamenali; neboť něco jiného jest rozum, schopnost poznávací, a něco jiného jest vůle, čistý život! Není třeba, by ten, kdo chce poznávati, byl vždy svatým; vždyť i velmi učení lidé mohou hřešiti, a naopak lidé velmi jednodušší mohou vésti život dobrý. Jako i ve špatné, nečisté nádobě zůstane voda, tak i nečistý člověk podrží a má moc jednou mu udělenou.

Konečně by spiritisté sami musili připustiti, že mezi lidmi jsou i hodní lidé a tak Bohu velmi blízcí, čistí, spravedliví atd., jímž tedy může se „vždycky moc předati“. Mimo to Spasitel sám zvolil si Jidáše, jednoho z nejhorších „duchů“, za apoštola!

„Bůh jest nezměnitelný,“ praví dále. Ovšem, a právě proto, že se svými zákony se nemění, platí i nyní jeho slova o sv. apoštolech: „Cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi...“ Přislíbil odpuštění, proto je udělí také nám, miluje ty, kteří pokání činí. A tak jestliže si v církvi úřad přivlastňuje moc, činí tak ne sám od sebe, nýbrž protože ji od Krista Pána obdržel na všecky doby, bez podmínky, ba i na Jidáši, který, ač dle spiritistů byl jedním z nejhorších duchů, přece za apoštola zvolen byl a jím zůstal, vidíme, že i v úřadě

jejím mohou býti nehodní, a proto přece úřad platně zastávají.

Rovněž o nejsvětější Svátosti nemůže býti řeči u spiritistů, popírajících božství Spasitelovo.[1]) Jak je tedy vykládají? „Kristus pravil, že jest chlebem života, kdo z něho jí, že bude žíti na věky, a že tento chléb jest jeho tělo. Avšak výrazy: chléb, tělo, krev, jsou obrazně řečeny a znamenají Boží slovo, učení a život Krista Pána. Kdo plní toto učení, vstupuje v duchovní společenství s Ježíšem, v jednotu s ním. A jen ten, kdo jedno je s ním duchově, fluidicky, může do věčného, duchového, nezměnitelného života s Bohem vejíti, jen ten požívá jeho těla a krve, to jest jeho ducha a síly, jen ten může k životu s Bohem vejíti, kdo v duchu a nebeské lásce jemu se rovná. Ano, máte jísti Kristův chléb a jeho tělo, to jest v sebe přijmouti jeho učení, jeho slovo, máte býti naplněni božstvím, kterým jest Kristova síla a láska. Kristus mluvil obrazně; slovné pochopení jeho slov jest protirozumné, jednající o požívání masa lidského. „Má slova jsou duch a život; duch jest, který život dává, maso neprospěje.“ Kristus Pán praví: „Jestliže nenapijete se mého učení, nenassajete se mých slov a nebudete úplně naplněni božskými zásadami, nebudete nikdy dokonale souladnými duchy a nevejdete nikdy do souladného života.“[2])

Jinak vskutku není ani možno; když spiritisté popřeli božství Spasitelovo, nemohou připustiti ani jeho jasná slova o nejsvětější Svátosti oltářní: „Já jsem chléb živý; bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky, a chléb, kterýž já dám, tělo mé jest za život světa...“ „Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života, neboť tělo mé právě jest pokrm a krev má právě jest nápoj!“[3]) Slova tato jsou jasná, a když vykládali si je posluchači o těle lidském, které měl Spasitel, tu jim praví: „Duch jest, kterýž oživuje maso, maso neprospívá,“ to jest, slova má musíte vzíti ne o těle lidském ve

[1]) Srv. Dr. Novotný l. c. str. 272 a násl. a 325 a násl.
[2]) Ref. Listy, 1878, str. 47—48. – Dr. Dippel l. c. str. 193.
[3]) Sv. Jan 6, 51—56.

skutečné jeho podobě, nýbrž v onom smyslu, v onom duchu, v jakém vám je dám. A v jakém duchu jim Spasitel rozuměl, vidíme při poslední večeři, kde jim pod způsobou chleba a vína dává skutečně své tělo a skutečně svoji krev. A když posluchači ani v tomto smyslu rozuměti mu nechtěli a odcházeli, nechává je Spasitel odejíti, dávaje tak na jevo: „nemohu svých slov změniti, musíte jísti mé tělo a píti moji krev", ano obrací se i na sv. apoštoly s otázkou: „Chcete také vy odejíti"? dávaje i jim příležitost, nevěří-li, by odešli. A tu praví sv. Petr: „Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného, a my jsme uvěřili a poznali, že jsi ty Kristus, Syn Boží!" [1]) Duchaři tehdejší ovšem neuvěřili a nechtěli uznati, že Kristus je Syn Boží, a proto v nevěře své odcházeli, nepřijímajíce slov jeho.

„Poslední večeře Páně," praví spiritisté, „měla býti znamením, že spojeni jsou všichni učedníci od té doby po veškerou budoucnost, a tak měla se také vždy oslavovati. Večeře shromažďuje všechny k jednomu stolu, a tak zakládá veliké bratrstvo duchů! Avšak není to látka, kterou při večeři přijímáte, která vaše tělo oživuje, která živí vaše duše a je schopny činí k životu duchovému, nýbrž duch jest, který vás ovívá, jestliže v lásce vzpomínáte na něho, Krista Pána, jenž blíží se k vašemu duchu. Duch Pána a Mistra, věrný pastýř, který neopouští svých ovcí, i když zabloudí . . . vede je zpět od chybné cesty a vtěluje je ve své stádo . . . Ne slovo kněze je to, které přibližuje ducha Páně k vám, ale vaše dobře připravená duše určuje stupeň připodobnění se ku přijetí této milosti." [2])

I v této řeči jsou sneseny bludy rozličných sekt protestantských, které nemajíce kněží a kněžstva, všemožným způsobem musí slova Páně vykládati. A jako v jiných článcích, tak i zde opět patrno, že učení spiritistické vytvořilo se z rozličných protestantských bludných a sobě často odporujících výkladů.

A přece slova Písma sv. jsou tak jednoduchá. Kristus Pán béře chléb, žehná jej a praví apoštolům: „Totoť jest tělo mé." Rovněž béře kalich s vínem, žehná jej a dí: „Totoť jest krev má Nového zákona;" — obojí tedy, tělo své a krev svou, dává apoštolům požívati. — Konečně poroučí apoštolům: „To čiňte na mou památku", čili dává jim moc činiti totéž, co učinil sám, proměňovati chléb v jeho nejsvětější tělo a víno v jeho nejsvětější krev! [1])

[1]) Sv. Jan 6, 69—70.
[2]) Ref. Listy, str. 265 a násl.

Všechno to však spiritisté popírají: „Kněz jest obyčejné medium, pod jehož rukou, avšak na žádost přijímajícího, spojují se fluida prvního ducha (Krista Pána) s duchem přijímajícího." [2])

Je to také výklad protestantský (Zwingli). O slovech Krista Pána, o sv. Svátosti a o učení křesťanském tudíž není zde řeči. Dle nich kněží jsou media a media jsou kněží, a v tom právě spočívá jejich nebezpečí, že používají slov křesťanských a dávají jim bludařský, dávno zavržený protikřesťanský smysl.

Vizme ještě jiný mocný prostředek v učení křesťanském, kterým jest člověk veden k životu svatému, totiž obcování svatých. Dle učení křesťanského jsou všichni svatí, údové církve bojující zde na zemi za svatost, svatí církve vítězné v nebi a údové církve trpící v očistci, mezi sebou spojeni jako děti jedné rodiny Boží, údové království Kristova. A jako členové rodiny se navzájem podporují, se milují a jeden za druhého u otce se přimlouvá, tak je tomu i zde v této veliké rodině, o níž tak krásně píše sv. Pavel: „Jako v jednom těle mnohé údy máme . . ., tak jsme mnozí jedno tělo v Kristu a každý zvláště jeden druhého (spolu)údem." (Řím. 12, 4—5.) Tak jsme spojeni zde na zemi, účastnice se sv. oběti, modliteb a dobrých skutků celé církve, svaté v nebi ctíme, vzýváme a je následujeme jakožto služebníky Boží, svatí za nás u Boha prosí; pomáháme se svatými v nebi i dušim v očistci, tyto pak, jsouce v přátelství s Bohem, též za nás orodují.

Je snad i ve spiritismu nějaké společné obcování? „Ovšem," řeknou všichni, „a to dvojí: obcování s duchy

[1]) Srv. Mat. 26, 26—28, Mar. 14, 22—24, Luk. 22, 19—20.
[2]) Ref. Listy, str. 266.

a obcování mezi spiritisty na zemi.“ Avšak jako den od noci, tak se liší obcování svatých dle křesťanství od obcování ve spiritismu.

A to předně co do obcování s duchy, nevědí spiritisté, zdali s duchy obcují či jsou-li podváděni. Nevědí ani, s jakými duchy obcují, zda s dobrými či špatnými, zda i za dobrou odpovědí se neskrývá nějaký podvodník, lhář, který je později oklame; to přesně rozeznati nemohou. — Naproti tomu křesťanství obcuje se svatými, vylučuje špatné, ano zakazuje pod nejpřísnějšími tresty chtíti se spojiti se zlými bytostmi.

Dále duchové u spiritistů nejsou žádným vzorem pokroku, života svatého, mravnosti, dokonalosti, nýbrž učí věcem hanebným, lhou, podváději atd., jak jsme již často ukázali; neorodují za lidi u Boha, ba mnozí ani Boha neznají, a napomínají-li k modlitbě, pak za chvíli opět se rouhají . . . Obcování toto není ničím stálým, nýbrž duch se vyvolá a pak opět odchází. Rovněž nikomu není jisto, zdali obcuje s jedním a týmž duchem; dále obcování toto není všech se všemi, vždyť při schůzi smí býti jen několik osob. Křesťanství spojuje člověka se svatými duchovním způsobem, rozumem a vůlí, myšlenkami; duchařství však spojuje s duchy na chvíli, a to tělesným, viditelným způsobem, a protože duchové nemají těla, musí vjeti způsobem je snižujícím do stolu, ruky, stěny, bubnu atd. A hledají li kdy duchové útěchy u nás, duchů pozemských, chtějí předně a hlavně viditelné obcování živých se zemřelými, tedy věc Bohem již zakázanou, a v tomto hříchu chtějí nalézti útěchu; dále pak často se vyjadřují, že jim modlitba nic nepomůže. Spiritisté mimo to sami učí, že každý sám svou vlastní silou musí se bráti ku předu, pomoc jiných tudíž nic nezmůže, a tak spiritismus sám vyvrací všeliké pomocné obcování.

A obcování spiritistů samých? Při schůzce účastní se jich jen málo, a to proto, by konali věci zakázané, neznají pokorné modlitby a s odevzdaností. Schůze dějí se za tmy a okolností, které nebudou přítomné k dobrému ponoukati. Mimo to při schůzi nerozhodují spiritisté sami, nýbrž čekají, až co jim přinese duch; sami sebou nepůsobí nic, nýbrž vše, co je spiritistické, musí způsobiti duch. A tak vlastně žádného obcování spiritistického mezi nimi není. Společná jejich (jak říkají) modlitba jest již voláním ducha, tedy začátkem obcování s duchem.

Přehlédneme-li nyní vše, vidíme toto: Křesťanství povznáší člověka do stavu milosti, do stavu dítek Božích, dává mu síly k životu důstojnému jeho stavu skrze sv. svátosti, ustanovené Bohem samým. Spiritismus ponechává člověka, ducha vtěleného, sobě samému, aby se namáhal a pracoval sám podle vlastních sil na stálém zdokonalení tím, že se opět vtěluje na světě nebo na hvězdách, uvádí jej do společnosti duchů, o nichž neví, zdali vůbec jsou, duchů, o nichž neví, jací jsou, z nichž většina ho ponouká ke zlému, svádí od cesty k dokonalosti, a tak ještě zadržuje jeho již dosti namáhavý pokrok.

§ 13. IV. Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem co do předmětu.

A) V poměru k Bohu.

Seznavše, k jakému cíli jest člověk povolán a jaké prostředky jsou mu dány, vizme nyní, co má člověk konati. Mohlo by se zdáti, že spiritismus aspoň v tomto kuse musí se vyrovnati učení křesťanskému, když o sobě hlásá, že chce zdokonaliti učení křesťanské anebo dokonce mnohem lepší a vyšší učení lidstvu poskytnouti.

Křesťanství učí člověka, že je stvořen od Boha, a tedy také ke slávě Boží; že jest Bohem vykoupen, a tak jeho Vykupitel že jest jeho Pánem, že Bůh sám jej posvěcuje a tak svým dítkem činí. A právě proto, že všichni pocházíme od jednoho Pána a Otce, že jsme všichni jeho dětmi, jsme též všichni navzájem bratřími, jsme si povinni láskou bratrskou, což jest zajisté nejužší páskou, mezi lidmi myslitelnou. Láska tato předpokládá napřed společného Otce, jehož dětmi jsme, předpokládá lásku k Otci; bez Otce nejsme bratřími a milujeme-li Otce, musíme k vůli Otci

i sebe navzájem milovati. Jen hluboká láska k Otci udrží za těžkých poměrů životních, velikých vášní, sobeckých náklonností a nesmírné sebelásky i lásku k bližnímu. Křesťan má býti při všem veden, jak patrno, láskou k Bohu — všechno k větší cti a slávě Boží — a z ní teprve vyplývá náš poměr k bližnímu a ke společnosti. Z toho též následuje, že život křesťana jest, jak praví Wieser, „náboženstvím protkaná, milostí povznesená a zušlechtěná služba Boží".

Učení křesťanské je tedy v tomto ohledu mnohem více než nějaké pouhé mravní neb ethické pravidlo, jak má člověk žíti; onoť proniká úplně celého člověka, povyšuje ho, posvěcuje, milostí podporuje a tak vede ve stavu dítek Božích jako člena veliké rodiny, jejímž otcem jest Bůh.

Nepochopili tudíž a neznají učení křesťanského ti, kdož hledají celé křesťanství v přikázání: „Čiň každému dobře a neškoď nikomu", a nic více.

Křesťanství staví člověka do nadpřirozené rodiny, a to s Tvůrcem jeho jakožto Otcem. V tomto stavu milosti učí jej, co má činiti, jak má žíti, a tím mu podává zároveň vyšší a bližší výklad zákona přirozeného. Zákon přirozený, hlásaný svědomím, ukazuje člověku, že nejvyšší bytost má ctíti, že má dobro činiti a zlého se varovati.

A zákon nadpřirozený ukazuje mu dále, jak má zákon přirozený plniti, hlasem Otce samého: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, ze vší mysli své, z celé duše své; toť první a největší přikázání. Druhé jest pak podobno tomuto: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého." (Mat. 22, 37—39.) A dále se křesťanu táž povinnost blíže určuje v desateru přikázání Božích a v přikázáních jeho církve.

A čemu učí spiritismus? Učení jeho nalézáme v četných knihách, hlavně, aspoň v jakémsi pořádku, v Kardekově „Knize duchů".

V úvodě své knihy mluví Kardek o zákonu přirozeném; nejlepším vůdcem a vzorem zákona jest mu Kristus Pán: „Ježíš jest pro člověka vzorem mravní dokonalosti, na kterou člověk může činiti nároky. Bůh nám jej předvádí jako nejdokonalejší vzor, a učení,

které šířil, jest nejčistším výrazem jeho zákona, poněvadž duchem Božím byl oživen a protože byl nejčistší bytostí, která na zemi žila." Proč je tedy třeba nového učení duchařů? „Učení Ježíšovo bylo často v obrazech a podobenstvích, protože mluvil dle své doby a podle místa. Nyní je třeba, by pravda se stala každému srozumitelnou. Je tedy třeba tyto zákony vysvětliti a vyvinouti, protože je tak málo lidí, kteří jim rozumějí, a ještě méně těch, kteří je plní. Naším posláním jest, bychom působili na sluch a oko, zmátli pyšné a odkryli pokrytce, to jest ty, kteří na venek pěstují ctnost a náboženství, aby uvnitř svoji hanebnost ukryli. Učení duchů má býti jasné a bez dvojsmyslu, by nikdo jim nemohl vytknouti nerozumnost a každý je mohl posuzovati a svým rozumem chápati. Jsme Ježíšem zmocněni, ohlášenou říši dobra rozšířiti". . . .[1])

Celý zákon jest obsažen v zákonu lásky k bližnímu Ježíšem hlásaném, avšak není třeba jej vykládati, protože by pak lidé vůbec zákona nedbali. Dělí se pak na deset zákonů: zákon klanění, práce, plození, vydržování, porušení, společnosti, pokroku, rovnosti, svobody, spravedlnosti s láskou zvláštní k bližnímu. O tomto rozdělení praví duchové: „Toto rozdělení zákona Božího v deset dílů je totéž jako u Mojžíše, a může všechny poměry lidí v sebe pojmouti, což jest věcí hlavní. Můžeš ho tedy následovati, aniž by to bylo rozhodným, jako u jiných soustav, které závisí od určitého stanoviska. Poslední zákon jest nejdůležitější; dle něho může člověk v duchovním životě nejvíce se říditi, protože chová v sobě všechny."[2])

To by byly asi tak hlavní obrysy celého učení; poznamenejme pak ještě, že s Mojžíšovým desaterem nemá rozdělení toto úplně nic společného, až na číslici 10! Pouhé číslo však jest vůbec věc zcela vedlejší, tim více, že i dle duchů může býti ještě jiné rozdělení.

Vizme nyní blíže, kterak se liší učení to od křesťanství. Nezná milosti, a tak celé křesťanské postavení

[1]) Kniha duchů, ot. 625 a 627, str. 238—239.
[2]) Tamtéž str. 244, ot. 647.

člověka ve spiritismu mizí. Člověk klesá na jakýsi stav jen přirozený, na život a stupeň asi pohanský, ve kterém se má sám stále zdokonalovati. Je tedy život bojem přirozeným, a to ne k odměně a odpočinku, nýbrž k novému boji. A tak mizí z celého života spiritisty úplně všechno učení o milosti, prostředcích, používání svátostí, víře, naději a lásce i o ostatních ctnostech, které spočívají na božských ctnostech a tak mají ráz nadpřirozený. Jedním slovem, ničí se vše o křesťanské spravedlnosti, ničí se pojem o dobru a hříchu ve smyslu křesťanském.

Křesťanství uvádí člověku na mysl službu Bohu povinnou, úkony náboženské. Mezi nimi na prvním místě je obět, kterou již u nejstarších národů nalézáme, dále modlitba chvály, díků, prosby, a zvláště modlitba za odpuštění hříchů, smíření.

O obětech praví Kardek: „Ostatně Bůh nežádal nikdy obětí, ani zvířecích, ani lidských; nemůže přece býti ctěn bezužitečným ničením svého vlastního tvora.“[1]) „Mnohem lepší jest modlitba. Jak jsme vám řekli a vždycky vám pravíme, jest modlitba promluvená z hloubky srdce Bohu stokrát milejší než všechny dary, které můžete mu přinésti.“[2])

Nejlepším však prostředkem Boha uctívati jest pomoc bližnímu poskytnutá: „Chudým a zarmouceným pomoci jest nejlepším prostředkem úcty Boží.“[3]) Dle Kardeka tedy není lépe ctíti Boha nade všecko pro něho samého, jak jest sám o sobě, nějakým skutkem, který slouží jedině k úctě Boží. Proto klade si Kardek otázku: „Mají lidé, kteří se věnují životu rozjímavému, při čemž nedělají nic zlého a jedině na Boha myslí, zásluhu v jeho očích?“ a odpovídá: „Ne, neboť nečiní-li nic zlého, nečiní ani nic dobrého bližnímu a jsou neužitečni; ostatně nekonati nic dobrého jest něčím špatným. Bůh chce, aby se naň myslilo, ale nechce, by člověk jedině naň myslil, protože člověku dal na zemi i povinnosti, které musí vyplniti. Kdo se ztráci

[1]) Ot. 669.
[2]) Ot. 672.
[3]) Ot. 673.

v rozjímání, nečiní před očima Božíma nic záslužného, protože život jeho jest zcela osobní a lidstvu neprospěšný, a Bůh bude od něho žádati účty i z dobra, kterého nekonal.“[1])

Měřítkem zásluh u Boha není tedy úmysl sloužiti ke cti a slávě Boží, nýbrž to, zda a jak prospěl skutek bližnímu. Služba Boží je tedy podřaděna užitku bližního.

Mnozí jdou však dále a zavrhují vůbec vše, i církev, i kněze, i oběti atd. . . . „Co se ještě z církve ponechává, jest prozatím jen z nutnosti, aby se dala zástupům, uvyklým na takové schůze, nějaká náhrada, protože se musí počítati s hluboko zakořeněnými předsudky náboženskо-církevními.“[2])

A tak spiritismus nevede nás nejprve k Bohu, nýbrž k člověku, nestaví službu Boží za první a nejdůležitější úkon, nýbrž podřaďuje ji lásce k bližnímu, nezačíná tedy Pánem, nýbrž člověkem. Dle toho jest východiště obou zcela jiné, neboť, kdežto křesťanství začíná Bohem („hledejte nejprve království Božího a jeho spravedlnosti, a toto všecko [čeho potřebujete pro život časný] bude vám přidáno“ [Mat. 6, 33]), spiritismus začíná člověkem, čímž si též vysvětlíme, že většina spiritistů vůbec k Bohu nedojde; spiritismus, jak je sám o sobě, nevede k Bohu, nýbrž odvádí od Boha.

I patrno, že „učení křesťanské se zatemňuje, hlásá se pochybování o všem, nevěří se více článkům víry, šíří se zásady duchařské a končí se ztrátou víry“.[3]) Pokračují pak pomalu. Nejdříve hlásají úplnou lhostejnost ke všem náboženstvím, jejich rovnost, jakoby Spasitel nebyl jen jednu církev založil („a na té skále vzdělám církev svou“) a nebyl poručil: „kdo církve neuposlechne, budiž mu jako pohan a publikán“, „kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá, a kdo mnou pohrdá, opovrhuje Otcem mým, kterýž jest v nebesích“. Pak vynášejí spiritismus jako nejvyšší dokonalost, právě snad proto, že opovrhují církví, zvláště církví katolickou.

[1]) Ot. 657.
[2]) Dr. Dippel l. c. str. 192.
[3]) Fossa „La chiave dello spiritismo“ II., str. 184 a násl.

Nepřijímají ani jednoho článku víry, o všech rozumují a vykládají je dle libosti. Co se jim nelíbí, to prostě zavrhují, jako učení o věčnosti trestů, celé učení o duchu, o člověku, učení, že není bytostí věčně zavržených, že není soudu atd. Přiměšují i mnohé bludy úplně pohanské, jako blud o stěhování duší či duchů atd.; zakazuje-li Písmo sv. obcování s duchy, tu Písmu vůbec nevěří a jdou tak daleko, že vůbec ani o Bohu nemluví, nechtějíce ho uznati, a vzdávají úctu duchu. Ano v určitých schůzkách uctivají místo Boha zlé duchy a mnozí spiritisté přistupují ke spolkům, které jsou v nepřátelství se vším božským, jak jsme již dříve řekli. Spiritismus ničí tedy živou víru v člověku a končí hlásáním pověry. Dle jiných jest vesmír Bohem a člověk jest částí Boha; pak ovšem pokládají se duchové a všichni lidé za nejdokonalejší bytosti, za bohy (pantheismus). Vhodně tedy píše senátor Negri: „Ti, kteří nechtěli přijmouti střízlivé a zdravé učení od živých hlasatelů pravdy, přicházejí a hledají je u mrtvých; ti, kdož se posmívali slovu Božímu a učení neomylné církve, snaží se, by slyšeli temné duchy bludu.“[1])

Je to úplně týž pochod, jako při pověře vůbec. Člověk, zapomínaje na pravou víru, mimovolně chytá se pověry; neznaje všechno, nemoha se o všem přesvědčiti, a to právě v hlavních bodech, jako o svém původu, cíli atd., musí věřiti jiným. Nechce-li přijmouti dobrou víru, nezbývá mu nic než pověra, „Pravá víra se ztrácí a pověra se přijímá; člověk není nikdy tak náchylný, aby všemu věřil, jako když ničemu nevěří, či vlastně věřiti nechce. Na místo proroků nastupují u něho hadači, na místo obřadů náboženských nastupují hádání a kouzla, a když se zavřely vchody do kostela, otevírají se doupata hadačů mrtvých čili spiritistů.“[2])

Spiritismus vede člověka přímo do moci zlého ducha, učí přímo obcování s duchy. Avšak dokázali jsme, že nemožno zde mluviti o duchu dobrém; jsou

[1]) Fossa, l. c. str. 190.
[2]) Fossa l. c. str. 191.

to tedy zlí duchové, s kterými má člověk obcovati. Ovšem že se budou spiritisté brániti, říkajíce: „Obcujeme s duchy dobrými!“ Avšak předně připouštějí sami v celém svém učení, že po vyvolání vystupují i duchové zlí. Spiritismus tedy, ne li vždy, přece aspoň někdy vede k ďáblům; je tedy příležitostí, a to nejbližší, by ďáblové se spojili s člověkem! Dále však jest jisto, že působí-li zde duchové, jsou to jenom duchové zlí. Že zde duchové dobří naprosto jsou vyloučeni a jediné zlí mohou působiti, dokázali jsme dostatečně dříve, a to ze zjevů samých. Duchové dobří plní vůli Boží, a proto nemohou nikdy konati věci Bohem zakázané. Vyvolávati duchy zakázal Bůh mnohokráte, jak jsme viděli a jak uslyšíme i později.

Dále, nižší bytost nemůže poroučeti vyšší, a tak nemůže člověk poroučeti dobrým duchům. Či snad duchové dobří, jichž vůle jest svatá, s vůlí Boží souhlasná, přijdou sami, aneb snad jim Bůh rozkáže, by upokojili zvědavost lidskou, dávali tak nejapné odpovědi, učili proti víře, jak shledáváme na př. v knihách Kardekových?

Zlý duch již po hříchu odkázán byl k zemi, a tak může zde svou moc jeviti s dopuštěním Tvůrce, který ponechává svobodnou vůli i jemu i lidem.

V Písmě svatém je psáno: „Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého“ (Deut. 6.), t. j. opovážlivě očekávati, že ti sám zázrakem pomůže, nebo že ti sešle anděly, kteří by ti buď provedli, co můžeš sám konati, neb by ti působili zábavu, činíce všeliké kousky neb rozmlouvajíce s tebou o nepotřebných věcech. Právě tak však jednají spiritisté; sednou si a čekají, až přijde duch, poslaný dle nich Tvůrcem, a je bude baviti; takové tedy věci nemohou konati andělé dobří, Tvůrce poslušní.

Vizme i povahu duchů! Zlý úmysl jejich se jeví všude. Tak vidíme v jevech, tak slyšíme v řečech; působí hrůzu a mstí se, neposlouchají nikoho, opovrhují vším.

Takový způsob jistě se protiví všem bytostem dobrým, které jsouce ve spojení se svým Tvůrcem ne-

budou a nemohou nikdy konati věci Bohem výslovně zakázané a nebudou jednati způsobem nedůstojným. Obojího jsou schopni toliko duchové zlí, jichž vůle jest nakloněna ke zlému a k nenávisti Boha, proti rozkazům Božím i ke zkáze lidí.

Avšak řeknou snad spiritisté s Kardekem: „Někdy jsou odpovědi dobré, správné, ctnostné, někdy vůbec ukazují, že neznají zlých duchů, pekla atd., což by znáti musili, kdyby byli ďáby!“ Odpověď jest zcela jednoduchá. Duchové zlí dobře vědí, kdyby řekli pravdu, že by je každý opustil, a proto se přetvařují a jen při příležitosti ukazují svoji povahu; hrají si na nevědomce, na pokrytce, na ctnostné, na moudré, lhou atd., aby sobě získali náklonnosti spiritistův, a pak tím spíše je zničili.

Přívrženci Kardekovi řeknou však dále: „Neschvalují snad duchové též modlitbu, uctívání Boha, podrobiti se jeho vůli, snášeti bez reptání tento život, nedbati hodností, bohatství, milovati bližního, všecky zásady Kristovy?“ — Slova jsou ovšem z učení Krista Pána, ale nikoliv zásady. Tak na př.: Duch ve spiritismu učí se modliti, avšak hlásá, že nezná Boha, že Bůh není takový, jakým si jej křesťané představují, a učí modliti se k Bohu jinému, odváděje takto lidi od pravého Boha, což právě jest ďábelské. Duch učí poslouchati zásad Krista Pána, avšak zároveň hlásá, že Kristus není Synem Božím, nýbrž pouhým duchem jako on; a tak odvádí lidi od Syna Božího, od Spasitele; a to právě jest dílem ďábla — antikrista! Duch učí plniti zásady Krista Pána, avšak zároveň hlásá, že zásady jeho zlepšuje, o nich sám rozhoduje; učí tedy duch zároveň někdy jednati i proti nim, proti učení Krista Pána; to jest opět ďábelské. Kristus Pán pravil: „Kdo církve neuposlechne, budiž ti jako pohan a publikán“; a duchové hlásají: „Není třeba církve.“ Kristus Pán učil o učitelích církve: „Kdo vás slyší, mne slyší“, a duchové: „Není jich třeba“ atd.; Kristus Pán velí přijímati sv. svátosti, a duchové učí, že jich není třeba . . . Kdykoliv se pak stane, že řeknou neb poradí něco křesťanského, dají tomu často špatný výklad, jak jsme vysvětlili o sv. svátostech. A v tom spočívá

pravé ďábelství, že používá slov křesťanských, slov Krista Pána, a špatný smysl jim dává, by tím snáze oklamal posluchače; neomylný úřad učitelský církve Kristovy hanobí, by snáze lidi obelhal.[1])

„Když tedy zlí duchové zde působí, jak sami často vidíme a uznáváme,“ — zní námitka duchařů — „tu jistě sesílá dobrotivý Bůh také anděly dobré, by nás opětně k dobrému vedli, a tak jsou ve spiritismu duchové dobří i zlí!“ Odpověď k této výmluvě Kardekově jest rovněž velmi snadná. Právě proto, že jest Bůh dobrý a nás miluje, nesešle dobrých andělů, nýbrž zakazuje podobné obcování, a to pod nejpřísnějšími tresty. Za vůdce k dobrému dal nám Bůh učitelský úřad církve katolické, slíbiv mu svoji pomoc, by nechybil. Nás pak zavázal, bychom církve poslouchali, a sice jedině jí, a nikoho jiného: „Kdo vámi pohrdá, pohrdá Otcem mým, kterýž jest v nebesích“; a jinde praví Písmo sv.: „Bychom pak my neb anděl s nebe něco jiného kázal vám mimo to, co jsme vám kázali, proklat buď.“ (Gal. 1, 8.) Bůh se tedy postaral, a to způsobem důstojným sebe i člověka, o důstojného vůdce! Ba bylo by to proti Nejvyšší Moudrosti a Dobrotě Boží, kdyby bylo možno, aby i duchové dobří chtěli tímto způsobem učiti, protože by člověk vůbec nikdy nebyl jist, zda je to duch dobrý či zlý a má-li ho tedy poslechnouti či ne, a tak by jich nemusil, nemohl, ba ani nesměl následovati. Dobrý duch by totiž nikdy o sobě nemohl dokázati, že jest dobrý a nikým jiným, proto že týchž prostředků mohou použiti i duchové zlí.

Jděmež však dále. Kardek má ještě zvláštní učení o vlivu ducha či ďábla na člověka. Táže se totiž takto: „Může duch na čas obal živého člověka (tělo) oditi, to jest v živé tělo vniknouti, a jednati na místo toho a za toho, kdo v něm vtělen jest?“ A odpovídá: „Duch nevstupuje do těla, jako ty do domu, nýbrž spojuje se s vtěleným duchem, který má tytéž chyby a vlastnosti, aby společně s ním jednal. Je to však vždy vtělený duch (člověk), který působí svojí vůlí na tělo,

[1]) Srv.: P. Adeodato: Confutazione dello spiritismo, Roma 1882, str. 275 násl.

jež obývá. Duch nemůže se posaditi na místo toho, který jest vtělen, neboť tělo a duch jsou spojeny až do okamžiku, který jest jim určen za konec jejich tělesného bytí.“ — Dle toho může tedy duch spojiti se s duší lidskou v těle čili s člověkem. — „Není-li vlastně žádné posedlosti, t. j. žádného spoluobývání dvou duchů v témž těle, může tedy duše státi se odvislou od jiného ducha tím způsobem, že jest mu poddána a jím týrána tak, že její vůle jest ochromena?“ — „Ano,“ praví Kardek, „a to jsou právě praví posedlí; věřte však, že takové ovládání není možno bez účastenství toho ducha, který buď ze slabosti nebo z vlastní vůle se poddá.“[1])

Dle toho tedy poddá se člověk duchu, a to buď ze slabosti aneb z vlastní vůle, tak že duch pak duši jeho opanuje a jej týrá dle libosti. Dokázali jsme již dříve, že, je li zde řeč o působení ducha, možno mluviti jedině o ďáblu, a tak učí tuto Kardek výslovně posedlosti ďábelské, byť i říkal, že ďáblové nejsou, a uvádí tak spiritisty pod moc ďáblovu.

Kardek dále rozeznává tři stupně posedlosti: Posedlost obyčejnou — pokušení, zármutek na duši a na těle, soužení a všechny podobné jevy, kde duchové vnucují myšlenky zlé, které člověka znepokojují, ruší, děsí, rozhazují nábytek atd.; této jsou podrobena všechna media zvláště na počátku svého působení. — Dále jest posedlost vlastní, kde ďábel působí na medium tak, že medium ani nic netuší, a sice působí nejen na lidi neučené, nevzdělané, nýbrž i na nejlepší, nejučenější, nejrozumnější spiritisty. Účinky této posedlosti jsou mnohem těžší. Duch vede osoby, které opanoval, jako by vedl slepého, může jim vnutiti, aby přijaly učení sebe nesmyslnější, domněnky nejnesprávnější, jako by byly jediným výrazem pravdy, ano ještě více, může působiti na ně, by jednaly směšně, nebezpečně, proti své cti. Tu duch jest úskočný, chytrý a úplně pokrytecký, protože nemůže způsobiti, aby byl ve shromáždění přijat, leč pod touto podobou pokryteckou. „Vzíti na se tvář ctnosti, mluviti veliká slova lásky, pokory, lásky k Bohu, jsou u něho prostředky, by si získal důvěry.“ — Třetí způsob posedlosti dle Kardeka jest zotročení, porobení. Porobení jest násilné porušení vůle spiritistovy, tak že jest nucen jednati i proti své vůli. Porobení může býti buď mravné, neb tělesné. V prvém případě porobený jest nucen přijmouti i úmysly často pošetilé a zahanbující, jež v jakémsi sebeklamu má za své. V druhém případě působí duch na tělesná ústrojí a vyvolává nedobrovolné pohyby. Objevuje se v mediu psacím jako neustálá potřeba psáti, též v pohybech příliš nevhodných. „Viděli jsme osoby,“ dí Kardek, „které nemajíce péra a tužky, psaly prstem všude, kde se nalézaly, i po cestách, na ulicích a na zdech.“ — Porobení tělesné trvá někdy déle a může člověka přinutiti k úkonům nejsměšnějším. „Znali jsme člověka, který nebyl ani mladý ani krásný, v takové posedlosti, že byl nucen neodolatelnou silou, aby klekl před dívkou, po kteréž ani netoužil, by ji požádal o ruku. Po druhé cítil na zádech silný tlak, který jej přinutil, ačkoliv nechtěl, by poklekl a líbal zemi na místech veřejných a u přítomnosti osob jiných . . . Měl plné vědomí o směšnosti svého činu, který konal proti své vůli, a tím trpěl, jak bylo na něm znáti.“[1])

Spiritismus uvádí člověka pod moc zlého ducha, člověk pak stává se jeho hříčkou bez rozumu a bez vůle; tak učí Kardek. A jak si může spiritista pomoci? Kardek praví: „Člověk může vždy jho setřásti, má-li jen pevnou vůli!“ Avšak nemá-li jí, tedy mu nelze pomoci. A což když posedlý sám ani neví o svém bídném stavu? Nevědí-li o tom ani ostatní lidé, pak nelze mu vůbec pomoci. Avšak zpozorují-li takový stav u jiného, mohou mu snad tehdy pomoci? Zde učí Kardek: „Je-li třetí osoba počestná, může její vůle

[1]) Das Buch der Geister. Ot. 473 a 474, str. 184.

[1]) Kardek: Le livre des mediums, str. 307—311, str. 237 až 240, str. 242. — Snad myslí Kardek též na hypnotismus, kterého sám nerozlišuje od spiritismu. Podobně může osoba hypnotisující působiti na druhou a ji nějaké myšlenky vnuknouti, avšak postup tento vykládá se zcela přirozeně, jak již uvedeno.

pomoci, když totiž vyvolá spolupůsobení dobrých duchů. Byla by však bezmocnou, kdyby porobený k tomu nesvolil; jsouť lidé, kterým se v neodvislosti líbí, když hoví jejich chtíčům a přáním. V každém případě nemůže míti žádného vlivu ten, jehož srdce jest nečisté. Dobří duchové nedbají na něj a zlí se ho nebojí."[1]) – Učí tedy Kardek, že ani třetí osoba nemůže vždy pomoci; člověk, chce-li, zůstane vždy pod mocí ďáblovou. A jistě by se našlo mnoho kouzelníkův a čarodějníkův, a řeknu mnoho lidí hříchům oddaných, kteří by byli rádi, jen kdyby se jim dobře vedlo, a zvláště když jim Kardek slibuje, že mohou opět přijíti na svět a zde dále užívati. Ano třetí osoba musí konečně při všem míti čisté srdce, což ovšem nelze poznati a jest obtížnější u spiritistů, protože nemohou sv. svátosti přijímati.

Jak patrno, spiritismus odvádí člověka přímo od Boha a přivádí jej pod moc ďáblovu. Učení křesťanské člověka posvěcuje, povznáší ho do rodiny Boží, s Bohem jej spojuje, z moci ďáblovy vylučuje, dává mu prostředky, by ve stavu svém vytrval, všem pokušením vzdoroval. Spiritismus však nechává člověka ve stavu pohanském; prospěje-li to druhému, vzpomene si na Boha, jinak ho nezná; za to zná jen duchy buď v těle nebo bez těla. Vede člověka přímo k ďáblům, kteří si ho mohou úplně podrobiti, tak že jest pouhou loutkou v jejich rukou, a z objetí ďábelského často si vůbec pomoci nemůže, jindy pak jen tenkráte, má-li pevnou vůli aneb pomocí třetího, má li tento čisté srdce.

B) V poměru k sobě samému.

Ve slovech Spasitelových: „Miluj bližního svého jako sebe samého" obsažena je též křesťanská láska k sobě, dle niž máme milovati bližní.

Křesťan miluje sám sebe, protože jest dítkem Božím. Dle slov božského Učitele: „Co jest platno člověku, byť všechen svět získal a na své duši škodu trpěl" (Mat. 16, 26), a dle slov knihy Zjevení (22, 11):

[1]) Kniha duchů, str. 185, ot. 476.

„Kdo jest spravedlivý, ospravedlniž se ještě, a svatý posvětiž se ještě", bude se křesťan snažiti, by pečoval o vše, k čemu jej vede již cit přirozený, totiž aby zachoval své tělo a duši zdrávy a ku práci schopny, by varoval se hříchu, by přemáhal obtíže tohoto života. A nejen to, on bude se snažiti nad to i o to, by ještě více činil a dobrovolně si odřekl někdy též věci dovolené. Toť výkvětem lásky k sobě, dovede-li se člověk tak ovládati, že odřekne si i dovolené věci, by se jen Bohu více líbil a tak věčné odměny od něho dosáhl! A proto shledáváme v životě svatých tolik odříkání, shledáváme v životě církevním i křesťany, kteří následujíce hnutí srdce svého, chtějí zcela a jedině sloužiti svému Pánu, a tak nalézají útočiště a cíl tužeb svých v jizbě klášterní, kteří zabývajíce se vědou, uměním, péčí o nemocné, nuzné, modlitbou prospívají celému člověčenstvu. Jiní zase ve stavu svém, při své denní práci učiní tu a tam sobě újmu, na usmíření, jak říkají, svého Pána a na poděkování za všechna dobrodiní. A konečně mnozí zříkají se zcela i stavu Kristem Pánem posvěceného, stavu manželského, by takto úplně sloužiti mohli jedině Pánu a blahu člověčenstva.

Nuže, co praví ve směru tom spiritismus? V každém sebepřemáhání má Kardek jediné pravidlo: „Prospíváme-li tím bližnímu, jest každé odepření skutkem dobrým; ne-li, tu nikterak neprospívá. Záslužno jest, vzdorovati pokušení, které nás nabádá k nemírnému používání neužitečných věcí, a omeziti své potřeby, aby se dalo všem, kteří nemají dosti."[1]) Dle toho také učí: „Život asketických tříd, přísných řádů, byl v nejstarším času a u rozličných národů; je takový život z nějakého ohledu záslužným? Tažte se, komu prospívá, a naleznete odpověď. Prospívá-li jen onomu, kdo vede takový život, který mu zabraňuje, by pro jiné konal dobré věci, tu jest sobeckým . . Pro jiné žíti a pracovati, toť pravým cvičením. Jedině utrpení, která povznášejí člověka, jsou utrpení přirozená, protože přicházejí od Boha; dobrovolná utrpení neprospívají nic, nejsou-li jiným užitečná."

[1]) Kniha duchů, ot. 720.

Křesťanství nás učí: „Miluj Boha svého“, a tak každý čin z lásky k Bohu, každé sebezapření z lásky ke Spasiteli jest již dobrým skutkem. Spiritismus naopak učí, že jen skutek, který prospívá bližnímu, jest záslužný. Kdežto křesťanství pokládá za vrchol záslužných a tedy dobrých skutků lásku k Bohu, a teprve z lásky této, z lásky ke společnému Otci vyplývá láska k bližnímu, — spiritismus zná jedině lásku k lidem, duchům vtěleným, bez Otce společného; jiného vyššího zákona nezná. Ano jedná-li se o skutcích dle křesťanství dobrých, které se nevztahují na bližního, spiritismus musí je odsouditi jako nezáslužné, jako špatné. Že takové jednání jest protipřirozeným, patrno; neboť dle řádu přirozeného nejprve jsou povinnosti k nejvyšší bytosti, pak má každý člověk své povinnosti sám k sobě, a teprve na třetím místě jsou povinnosti ke druhým!

Dle toho odsuzuje spiritismus osamělý život: „Lze pochopiti, že zákon společného života spočívá v přirozenosti; avšak když všecky náklonnosti v přirozenosti spočívají, proč jest zavržení hodným úplné uzavření se světu, když v něm člověk své zalíbení má?“ — „Je to zalíbení sobecké! Jsou lidé, kteří mají zalíbení v opíjení se; schvaluješ toho? Bohu nemůže býti příjemným život, kterým se kdo odsuzuje, by nikomu nemohl prospívati.“[1]) — Zde jest ovšem nesprávné porovnání; neboť zcela něco jiného jest opíjeti se — toť samo sebou špatné — než býti samotným! Zákon společného žití jest všeobecný, avšak ne pro všechny závazný, právě jako na př. zákon manželství nezavazuje všech bez výjimky, a proto cítí-li kdo v sobě odpor proti stavu manželskému, nemusí do něho vstupovati. A tak i zde, cítí-li se kdo nešťastným ve společnosti, je-li kdo trpce zklamán společností samou, zanevře na ni a hledá samotu, bylo by to jistě proti citu přirozenému, jej proto odsuzovati.

Proti tomu píše Kardek: „Co se má souditi o lidech, kteří v dokonalé odloučenosti od světa žijí, by unikli nebezpečnému styku se světem? Je to dvojí

[1]) Ot. 721.

sobectví!“ — Avšak což děje-li se tato odloučenost za příčinou pokání, tím, že ukládá veliké sebezapírání, není-liž záslužnou? — „Více dobrého činiti než posud, jest nejlepší pokrm. Tím, že se člověk jednoho zla vystříhá, upadá do druhého, protože zapomíná na zákon lásky, lásky k bližnímu.“[1])

Rovněž velmi tvrdé a proti citu přirozenému jest odsouditi každého, kdo nevstupuje do stavu manželského. „Jest dobrovolný celibát — svobodný život — v očích Božích záslužným stavem dokonalosti?“ — „Ne; ti, kteří ze sobectví tak žijí, nelíbí se Bohu a klamají celý svět!“[2]) Je-li to ku prospěchu druhého, pak je to dovoleno; tu však rozhoduje ne člověk sám o sobě, nýbrž užitek druhého. „Jest celibát u jistých lidí k tomu cíli, by se věnovati mohli bez obtíže službě druhých, obětí?“ — „Toť něco jiného; mluvil jsem o sobectví; každá osobní obět, je-li k dobru druhých, jest záslužnou; čím větší obět, tím větší zásluha!“[3])

Rovněž učiní-li si kdo ujmu v jídle, by vykonal jakési pokání, a neprospěje-li tím bližnímu, nemá jeho čin ceny. „Jest zdrželivost masitých neb jiných pokrmů záslužnou?“ — „Ano, zříká-li se jich někdo pro jiné lidi!“[4])

Křesťanství vede člověka, by pečoval o své zdraví, nejen snad pouze přikázáním „nezabiješ“, nýbrž celým křesťanským životem. Křesťan jest veden, by žil způsobem sobě přiměřeným, vystříhal se nebezpečí náruživostí a vášní, sedmera hlavních hříchů, následoval ctností, dal odpočinutí tělu svému sedmý den, a tím se opět posilnil k dalšímu boji atd. Spiritismus však uvádí člověka do nebezpečných nemocí. Tak patrno předně z okolností schůzí; dějíť se obyčejně v noci, za tmy, za úplného ticha; tím se smysly musí více namáhati, nervy se více napnou, by vše možné pochopily, obrazotvornost vyvine se co nejvíce. Ve stavu tomto neobyčejném, který jest proti způsobu obyčejného pozorování, očekávají se kromobyčejné věci. Vše prová-

[1]) L. c. str. 283, ot. 769.
[2]) L. c. str. 263, ot. 698.
[3]) Ot. 699.
[4]) Ot. 723.

zeno strachem, úžasem, zjevy mimořádnými, údery, dotyky na všelikých předmětech, i na těle samém, rozličným pohnutím, rozličnými řečmi atd., tak že není divu, že rozčilení jest přílišné, a tak snadno mohou nastati rozličné záchvaty nervové. Nebezpečí to je tím větší, je-li kdo náchylný k podobným nemocem; proto lékaři zde shledávají příčinu mnohých nemocí nervových, srdečních, slabostí duševních, padoucnice, až i šílenství.[1])

Tak psal na př. „Jizeran“: „Toto nesmyslné bludařství, skrývající se pod pláštěm spiritismu, vyžádalo sobě zase obět. Dne 10. února r. 1905 byla manželka horníka M. z Kladna, matka šesti malých dítek, zachvácena šílenstvím a když počala zuřiti, byla druhého dne dopravena do okresní nemocnice. Tam upadla do deliria media duchařů (vytržení — trançe): modlí se a klečíc trhavě odříkává prosbu. V noci ji napadá zuřivost a vydává ze sebe skřeky různých zvířat. Když se mní býti mediem, lká na př.: „Otče nebeský, povznes své milostivé, krásné oči na mne ubohého. Jsem malý žáček a hřešil jsem. Neodvracuj své krásné oči od ubohého hříšníka.“ Nešťastnice byla známými duchaři horníkem Janem Mojžíšem a jeho manželkou zlákána do kroužku duchařů a uváděné tam nesmysly na ni tak zhoubně působily, že pozbyla rozumu.“

Jinou zprávu bylo slyšeti z Rumburku. Zde musil nadějný, mladý muž, který váženému domu náleží, převezen býti do ústavu k léčení nervů, jelikož se při něm jevily známky duševního pomatení. Politování hodný muž byl o svoji duševní rovnováhu připraven spiritistickými vlivy.[2])

Tak doznávají sami lékaři: „Spiritismus působí buď otupění nebo přemožení schopností duševních a vyvolává nejtěžší nervové nemoci. Největší část medií, nejslavnější a mnozí z těch, kteří se stali pěstiteli spiritistických pokusů, zemřeli jako šílenci neb trpíce nervovými nemocemi neb postupnou paralysí.“[3])

[1]) Srv.: Dr. J. Kratochvil: Dnešní otázky filosofické, str. 139.
[2]) „Volk“ dne 17. června 1905.
[3]) Dr. Lapponi: Ipnotismo e spiritismo, Roma, str. 211. — Antonelli l. c. II. str. 99.

Ano sám Kardek připouští posedlost a mluví i o šílenství; ovšem dodává, že je to úkaz, jehož příčina jest neznámá.[1]) Budiž, avšak jakou je to útěchou, vidíme-li, kterak lidé připraví se o rozum, vidíme-li, kterak toho příčinou jest jejich návštěva schůzí spiritistických, a řekne-li se nám: nevíme, jak duchové pomatou rozum lidský?!

Podobně dosvědčují i jiní spiritisté.[2]) Známý přítel spiritistů dr. Gibier praví: „Jistým osobám jest nutno zrazovati účastenství na spiritismu. Je třeba silné povahy a zdravého těla; i co se týče nemocí dědičných třeba prostu býti všeho, nechce-li kdo viděti, kterak vlastní rozum jeho se mu rozchází, by se více nevrátil . . . Přes to však značný počet rodin žertuje s tímto ohněm šílenosti, každý den vyvolávají duchy u přítomnosti dětí, ano i chuďasy nutí účastniti se schůze . . . Jest naší povinností,“ praví ke konci, „ukázati na nebezpečí vězící v pokusech duchařských, s nimiž někteří žertují, aniž myslí na nebezpečí, které je provází.“[3])

Někteří konali badání i v jednotlivých ústavech pro choromyslné, a tu došli k rozličným závěrům. Jedni totiž shledávají spiritistů-šílených veliký počet; tak praví r. 1876 dr. Forbes Winslow z Londýna, že ve Spojených státech amerických jest na 10.000 šílených ze spiritismu, a dr. Talmage z Brooklinu praví, že není blázince, kde by nebylo obětí spiritismu. Rovněž Španěl dr. Rodriguez della Torre soudí: „Spiritismus jest jednou z nejhlavnějších příčin šílenosti.“ Stejně i jiní učení lékaři docházejí k témuž závěru. Naproti tomu ukazují spiritisté na jiné, kteří napočítali jich mnohem méně: Dr. Crowell čítá v Americe na jeden blázinec průměrně jednoho spiritistu; ovšem údaje jeho jsou neúplné, jak sám doznává. Mimo to jednotlivé případy lze těžko zkoumati, neboť jsou sice případy,

[1]) Kardek: Kniha medií, str. 325: „Druh šílenství, jehož příčina jest neznámá světu a která nemá co činiti se šílenstvím obyčejným.“
[2]) Srov.: Du Potet: Manuel de l'étudiant magnétiseur. — Des Mousseaux: Le magie au dix-neuvième siècle.
[3]) L. c. str. 385—386. — Franco, l. c. str. 198.

kde spiritismus přímo uvádí osobu do šílenství, což připouštějí všichni, leč jsou též případy, kde šílenost jest na př. dědičná, a náklonnost tato se pak ve spiritismu vyvine. I tyto případy se musí ovšem spiritismu na vrub přičísti, protože spiritismus jest pak nejbližší a často jedinou příčinou, která vyvolá chorobu. Konečně jsou i případy, kde choroba slabomyslnosti se již předem jeví, a osoba taková pak při sezeních propukne v úplnou šílenost; tu jest ovšem vinen opět spiritismus na vzrůstu hrozného stavu choromyslného. Je tedy i dle spiritistů patrno, že spiritismus vede k šílenství. A v tom právě jest opět rozdíl mezi křesťanstvím a spiritismem!

Náboženství křesťanské zakazuje člověku spojení s duchy, a to pod nejpřísnějšími tresty, nevede ho žádnými prostředky za tajuplných okolností, nýbrž zevnějším učením Bohem stanoveného úřadu učitelského, kterého musí každý ve věcech víry a mravů poslechnouti a v němž nesmí spoléhati člověk sám na sebe, na výplody svého rozumu, na nejisté domněnky. Spiritismus naopak vede člověka k tajuplným duchům, kteří za zcela divných, vzrušujících okolností mají ho učiti neznámým věcem, o pravdivosti však jich musí se každý sám přesvědčiti; spiritista musí o každém slově rozumovati a rozhodovati, zda ho duch neobelhává, zda snad medium nelže. Chce-li tedy pravdu najíti, musí pochybnosti rozluštiti, avšak ty nelze nikdy jasně rozluštiti; nanejvýše si duchař rozum pomate.

A proto pochopíme, proč věda lékařská varuje před spiritismem. Tak revue lékařská v Paříži připisuje spiritismu vzrůst počtu šílených r. 1859: „V první řadě mezi příčinami, proč rozmohly se s děsnou rychlostí případy šílenosti, jsou především pokusy magnetismu, vyvolávání duchů, spiritismus, stolky se otáčející.“ A rovněž r. 1853 lékařský časopis v Curychu se diví, kterak to, že mezi 200 tamějšími šílenci jedna čtvrtina jest spiritistů; rovněž i v Gentu v Belgii bylo 55 spiritistů mezi 255 šílenci; a podobně shledáno i jinde.[1])

[1]) P. Franco l. c. str 197–200.

Totéž pozorují prostí lidé sami. Tak na kongressu severní Ameriky před válkou občanskou r. 1853[1]) podalo 15.000 občanů žádost, aby byla ustanovena komise na prozkoumání jevů spiritistických. V žádosti této čteme: „Budiž nám též dovoleno tvrditi, že tyto zjevy byly často doprovázeny trvanlivým porušením rozumu, jakož i nemocemi nevyléčitelnými.“ Pozorujeme-li nebo čteme-li, kterak jednotlivá media, na př. Slade, mají při pokusech strhaný, bledý výraz tváře, upadají v nepřirozený spánek, jako by byla bezduchá, stav svrchovaného rozčilení atd, tu snadno přisvědčiti možno časopisu Boston Pilot ve Spojených státech: „Větší část medií stává se takovými, že s nimi nelze jednati, blbými, pomatenými, ... jak se pozoruje i na mnohých přítomných. Neuplyne týdne, v němž bychom neviděli některého z nešťastníků končiti buď sebevraždou aneb v blázinci. Media dávají často na jevo známky stavu abnormálního, nepravidelného ve svých schopnostech rozumových, a některá z nich ukazují známky opravdové posedlosti ďábelské.“[2])

Křesťanství dále vede člověka, by se vystříhal mezi jiným hříchu smyslnosti a všeliké dobrovolné a blízké příležitosti k němu. Praví kniha Sirach (3, 27): „Kdo miluje nebezpečenství, zahyne v něm“, a božský Mistr dí: „Jestliže oko tvé tě pohoršuje, vylup je a vrz od sebe“ (Mat. 18, 9). A spiritismus? Podporuje smyslnost, ničí smysl pro stud a nevinnost: a to předně tím, že již okolnosti mohou svésti ke smyslnosti a nemravnosti: schůze se dějí v noci neb aspoň za tmy nebo pološera, málo osob, a to různého pohlaví má býti přítomno, medium jest obyčejně osoba ženská atd. Avšak duchové i přímo svádějí k nemravnosti. Medium samo nebývá povahou svaté, a kdyby i bylo, tu jeho dobrá povaha pod vlivem zlých duchů nic neplatí. Nikdy nejsou přítomní jisti, nejsou-li při schůzi zlí duchové, kteří se často i pod dobrými slovy a skutky dlouho utají a pak najednou se objeví. Duchové odpovídají věci nemravné. Des Mousseaux sám

[1]) Tamtéž str. 140.

[2]) L. Antonelli I. c. II. str. 100; časopis Boston Pilot ze dne 1. června 1852.

dí: „K zabránění horších pohoršení ukončili jsme schůzi.“ Odpovědi slyší nejen osoby takové již povahy, ale i osoby zcela vážné a úctyhodné. Tím hůře je u osob mladých a u osob, které rády slyší o podobných věcech. Dále objevují se při schůzích obnažené části těla obojího pohlaví, ať je to již podvodník neb podvodnice špatně ustrojená; přimysleme si k tomu ještě okolnosti noci atd. s jedné strany, s druhé pak přítomné s napjatou pozorností a slabostmi lidskými. Konečně dochází i ke skutkům: přítomní cítí dotyky a dotýkají se sami, dostávají polibky. Spiritista Elifas Levi praví, popisuje schůze s Homéem: „Dotyky, které viditelně sobě připouštějí ženy, vylučují stud ..... Tušíme, že se nám dobře rozumí.“ A pak i tací duchové neb vlastně vzpomínky na tak zvláštní schůze doprovázejí přítomné ve dne v noci.

„Stačí,“ praví Franco, „poznamenati, že stará zkaženost stala se moderní.“[1]) A slavný lékař Debreyne praví: „Zde může se ... nevinnost a ctnost nešťastně a žalostně ztroskotati ... Jsou-li hanebnosti a chyby, které mi byly nedávno vypravovány, pravé — a nemohu bohužel o tom pochybovati — tu jsem přesvědčen, že živočišný magnetismus může býti prostředkem zkázy mnohem horším, než jaký kdy vyšel z pekla.“ A jiný muž, V. Tournier, jeden z nejhorlivějších spiritistů, praví: „Mám zprávy častěji než bych chtěl od ducha zloby pekelné. Oné jest neznabohem, nezná duše a duchů. Jeho mravnost jest ta, kterou vypisuje v prahanebném spise Justine markýz di Sades. Chlubí se, že utlumil v sobě po dlouhém zápase svědomí, velikého to nepřítele neumírajícího ... Jeho rozum rovná se jeho hanebnosti, nemá myšlenky jiné, než druhého oklamati.“ Tak mluví sám spiritista. Podivný jest však jeho závěr; každý aspoň poněkud svědomitý a počestný se jistě vyhne a se vzdálí před tak mocným a hanebným nepřítelem, avšak Tournier dí: „Tací duchové musí býti něžně milováni.“[2])

[1]) P. Franco l. c. str. 205—207. Srov. Fossa: La chiave dello spiritismo II. část 3.

[2]) Srov. tamtéž Tournier: Annali dello spiritismo. Červen 1879. Str. 211.

Křesťanství svými prostředky nás vede výše, bychom se totiž nejen příležitosti ke zlému varovali, nýbrž bychom též nesnáze a obtíže stavu svého přemáhali, a tak bojovali až do posledního okamžiku. Opět nám ukazuje církev božského Mistra: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne“ (Mat. 6, 33) — „Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem“ (Mat. 11, 29) — „Milujte nepřátele své ... modlete se za ty, kteří vám protivenství činí“ ... (Mat. 5, 44—45) atd. — Co spiritismus? Svádí lidi ke hříchům, neposkytuje jim potřebných prostředků v nesnázích, nechává je i sebevraždou skončiti.

Poznamenejme již i od spiritistů potvrzenou zkušenost, že duchové lhou. Často se stává i to, že když duch jakožto blízký zesnulý příbuzný byl otázán, co dělá rodina a její členové, odpověděl věci, které zrušily mír a pokoj jednotlivcův i celé rodiny. Slyšel jsem o rodině, v níž otec pochyboval o věrnosti své manželky a šel k duchům se zeptati. A odpověď? Byla úplně nepravdivá a lživá: „Syn není tvým synem“, a tak lží ducha byl celý mír rodiny zničen. A podobných případů jest dosti. Než řekne snad spiritista: „Duchové však také mluví pravdu!“ Ovšem, leč nemožno rozhodnouti, kdy odpověď jest pravdiva a kdy ne, a tu tázající se rozhodne se pro to, co se mu lépe zdá a hodí.

Zase vidíme pravou povahu ďáblovu: ukryje se a pod rouškou pravdy zasévá nesvár, různice i lež. Dr. Dippel dokládá: „Spiritismus při mnohých zločinech hrál velikou úlohu“;[1]) i dříve pak uvedli jsme rozličné podvody z výpovědí duchů. Tak vypravuje Kuhn o jedné jinak rozumné vdově, která dlela blíže Paříže na letním bytě, že svázala své dvě malé děti a utopila je v nečistém rybníku, protože duch dříve zemřelého synáčka jí řekl, že má v říši duchů dlouhou chvíli, a žádal od ní, by mu za ním poslala druhé dvě děti.[2])

[1]) L. c. str. 206.

[2]) Hermann Kuhn: Französische Zustände. 201. — Dippel l. c. str. 61.

Spiritismus dále učí, že tento život není jediným životem boje, kde bychom měli trpěti a snášeti, bychom pak dle toho byli odměněni neb trestáni, nýbrž že jsme duchové, tělo pak jest nám závadou neb (dle Origena řekl bych) vězením, v němž jsme uzavřeni, bychom nemohli vzlétnouti k lepšímu cíli, ku věčné blaženosti. Věčných trestů prý není, člověk může po druhé na svět přijíti, kde si může všelicos určiti, a ač se má zde zdokonaliti, přece, jestli se nyní v tomto životě nezdokonalí, učiní tak po druhé buď na zemi nebo v životě budoucím. Byť i hrozil Weber 200 lety trestů, přece to jde ku předu a člověk dojde cíle. A tak, když přijdou na člověka obtíže, když se mu zde více nelíbí, jest světem pronásledován, jak snadno tu možno všemu se vyhnouti sebevraždou! Tam nepůjde nikdo za ním, tam ho nikdo nedohoní. I Heřman Kuhn přičítá mnoho zločinů a sebevražd spiritismu za vinu, protože duchové hlásají, že „smrt, ano i sebevražda není ztrátou, nýbrž jen ziskem pro lidi, a proto po ní dychtí".[1])

Nedivíme se podobným plodům spiritismu, nýbrž je nám to zcela přirozeným a samo sebou srozumitelným, že nešťastní a se svým osudem nespokojení ztratí lásku k pozemskému životu a pokusí se, by se dostali násilně do říše duchů a snad při novém vtělování nalezli příznivějších podmínek života. S nadějí na posmrtnou věčnou odměnu zmizel i základ pro trpělivé snášení bolestí a žalův, a tak spiritistům ani nenapadne, aby ukázali zmužilost, která tak vyznamenává křesťanského trpitele. Onen svět jest pokračováním tohoto, a na onom světě nalezne prý člověk tytéž podmínky a totéž zařízení jako na tomto; proto kdo zruší život svůj pozemský násilnou rukou, nezhorší si svého postavení, nýbrž snad si je ještě zlepší; co by ho tedy mělo odstrašiti, by neučinil konec svému životu na zemi?

Avšak nejen bída a nouze, nýbrž i láska a přichylnost k drahým zesnulým může vésti spiritisty k sebevraždě. Právem poznamenává dr. Schneider, že

[1]) Tamtéž.

ve spiritistickém učení o pokračování života pozemského po smrti obnovují se opět smyslné náhledy a hanebné zvyky divokých národů, kteří mylně přenášejí na onen svět sociální rozdíly a obyčeje vezdejší a dávají zesnulému na cestu pokrm a nápoj, náčiní a zbraně, ženy a otroky, by mu pohodlným učinili pobyt posmrtný. — Tak vypravuje i Hindu Babu Bosa, že jeho teta se stala „sutti", t. j. že se položila vedle svého muže na hranici, by pak pokračovala v manželském životě na onom světě! Byť i spiritisté nenásledovali u nás tohoto příkladu, přece mají ve svém učení pohnutku, která by jim mohla dáti příčinu k podobné výstřednosti;[1]) a to tím více, je-li člověk v tomto světě svírán rozličnými nehodami, zármutkem nad smrtí osoby mu drahé atd.

Jsou však i skutečné případy, kdy duchové radili k sebevraždě. Ve Florenci radil duch přítomnému, by zavřel oči v tomto životě a otevřel je na onom světě. Rovněž dva občané skončili tu samovraždou, a když všichni, kteří je znali, užaslí tázali se po příčině, shledáno, že byli přívrženci učení spiritistův a je pěstovali.[2]) A důvod sebevraždy dle některých duchů jest spravedlivý: Kdo se připraví o život, činí prý dva dobré skutky: zbaví se této trýzně tělesné a pak přispíší si, aby rychleji spěl k dokonalosti. Tak poslušnost k duchům a láska k sobě může mnohého strhnouti!!

A proto praví horlitel spiritismu dr. Gauthier: „Jedním z obyčejných účinků spiritismu jest, vnuknouti všem, kteří jej zkoušejí, myšlenky netrpělivosti a nelásky k životu a přivésti je až k samovraždě . . .;" praví totiž, že „budou tehdy šťastnými, až duše bude odloučena od těla."[3]) Rovněž jsou časté případy náhlé smrti mezi spiritisty, zvláště mezi mediemi.

Jest také známo, že pokročilí spiritisté učí, že duchové trestají bezpráví na nich páchané nejvíce zkázou a smrtí media. Již Tertullian pravil o starém spiritismu: „Mnozí vědí, že působením ďáblů hrozné a

[1]) Dr. Dippel l. c. str. 205—206.
[2]) P. Franco l. c. str. 201.
[3]) Spiriti delle tenebre cap. 85.

předčasné jsou smrti těch, kteří odváží se jim posmívati.“ [1]) A takovou náhlou smrt, tedy bez přípravy, velebí spiritisté:[2]) „Šťastní jsou, kteří umírají smrtí náhlou, smrtí, kterou církev odsuzuje. Vše, co jest velkodušné, buď se samo zavraždí aneb cítí touhu po samovraždě,“ učí jeden z největších duchařů, du Potet. Tak hlásají i jiní, mezi nimi Stanislav de Guaita, který dodává: „Nerozumné pokusy hypnotismu a tím spíše i magie obřadné, t. j. spiritismu, nemohou nevnuknouti zkoušejícímu neodolatelnou nechuť k životu.“ [3]) Vzory takových nešťastníků uvádí spiritisty Elifase Leviho, du Poteta a Gir. Cardana, který vskutku skončil sebevraždou.

Tento snadný výsledek styků s duchy, snadného dle nich přechodu do onoho nového života, velebení náhlé smrti, chvalořeči nad smrtí podobně zemřelých spiritistův, učení o onom posmrtném stavu atd. ukazuje věru dostatečně, jak nebezpečný jest spiritismus!

C) V poměru k bližnímu.

Křesťanství nás učí, bychom milovali bližního, každého člověka, i nepřítele, jak ukazuje Spasitel na milosrdném Samaritánu. A tážeme-li se, proč, zní odpověď, protože i jej Bůh miluje, i on jest dítkem Božím, a tak navzájem jsme bratří. Máme tudíž pečovati i o spásu jeho duše, vše mu činiti, čeho si sami přejeme, a všeho se varovati, co bychom sami nechtěli. „Vše, cožkoliv chcete, by vám lidé činili, i vy čiňte jim.“ (Mat. 7, 12.) Tím se máme Bohu líbiti a odměny si u něho zasloužiti. „Cožkoliv nejmenšímu z mých jste učinili, mně jste učinili.“ (Mat. 25, 35.)

Na tomto základě lásky má spočívati náš poměr k bližnímu, a to jak k jednotlivci, tak k celé společnosti. Ano i zesnulým máme modlitbou a dobrými skutky pomáhati, což spiritismus, kromě nějakého soucitu, nezná.

[1]) Tertullian: De anima 57. — Antonelli l. c. II. str. 102.
[2]) Du Potet: Enseignament philosophique du magnetisme, 107—119.
[3]) Essai sur les seiences maudites str. 16.

Obraťme se k spiritismu. Tu by se zdálo, že spiritismus vyniká, protože jest to jediné, čím se neustále chlubí, co staví za základ celého života lidského, co má rozhodovati nad celým naším poměrem k Bohu a k nám samým: „činiti druhým dobře a nic jiného.“

Avšak aspoň nejvážnější muž v tomto ohledu, Kardek, nepodává nic jiného, než co Ježíš Kristus učil a co nám tedy skýtá křesťanství. „Milovati bližního znamená: dobře přáti každému, shovívati v jeho nedokonalostech, odpouštěti jeho urážky.“ [1]) „Láska k bližnímu dle Pána Ježíše nevztahuje se jedině na almužnu, nýbrž obsahuje v sobě všecky povinnosti, které máme k bližnímu, ať jsou nám podřízeni nebo rovni, neb i našimi představenými . . . atd.“, tedy, jak patrno, podává jen to, čemu již Spasitel učí.

Avšak této lásce chybí mnoho z učení Krista Pána, a proto také cena i velikost lásky této musí klesati. Chybí jí předně důvody, že jsme bratří jednoho Otce, že jsme všichni stejně vykoupeni, všichni stejně posvěceni, že se máme milovati z lásky k Bohu, že i on nás miluje. Rovněž prostředky milosti, dar lásky Boží chybí spiritismu. Celé tedy zřízení spiritismu nemá základu a nemá ani prostředků; jsou to tudíž pouhé prázdné formule, bez vnitřní pohnutky, bez vnitřní vlastní ceny, vzaté sice z křesťanství, jímž však vlastní křesťanství chybí. Velmi dobře praví tu Wieser: „V křesťanství oslavuje a vynáší se zvláště láska k bližnímu, jejíž pěstění jest to, co zjednává křesťanství úctu i v očích samých nepřátel. A právě zde shledáváme opět jeden bod, v němž se křesťanství a spiritismus zcela rozcházejí. Křesťanství cení zvláště vysoko osobní hodnost lidskou; učí nás, abychom v každém uznávali obraz Boží, a v každém věřícím bez rozdílu stavu a hodnosti ctili osobu Krista Pána. Křesťanství spojuje své vyznavače jakožto údy jednoho duchovního těla a uděluje svým častým napomínáním k lásce nejúčinnější důraz tím, že poukazuje na věčnou odplatu. Byť i spiritismus všeobecně doporučel lidské smýšlení a ve svých duchových oznámeních ohlašoval mnohé vzne-

[1]) Ot. 886.

šené výpovědi o lásce k bližnímu, přece zase učí věcem, které ponejvíce základu ubírají jeho snahám lásky. Vnitřní pouta, o kterých křesťané vědí, že jimi jsou spojeni, společné povolání, účast na týchž prostředcích milosti, učení o nadpřirozeném společném životě atd. odpadá. Avšak i samy přirozené důvody ztrácejí síly pro zvláštní životní náhledy, spiritistické učení o osudu posmrtném nevede ku vzdělání. Jestliže tedy spiritismus v mravním ohledu, zvláště co se týče pěstění lásky k bližnímu, chce přiřknouti křesťanství tentýž stupeň dokonalosti, tu musí si křesťanství tuto čest zakázati.“[1])

Poznamenejme pak dále, že ve skutečnosti nejsou duchové tak lásky plní, ani vzory pravé lásky k bližnímu. Duchové jsou zlí, zlomyslní, lháři, ano spiritisté učí, že duchové zavražděných pronásledují své vrahy často tak dlouho, až je přivedou k sebevraždě. Nuže, kde jest ta láska k bližnímu? Ani spiritisté sami neoplývají zrovna nejlepší láskou; stačí vzíti do rukou jen některé číslo, na př. německého spiritistického časopisu „Zeitschrift für Spiritismus“ (Lipsko), a najdeme v něm nejhorší lži a smyšlené věci, zvláště proti církvi katolické, jaké možno nalézti v časopisech nejhoršího druhu.

Dále media sama podvádějí. Uvedli jsme již v prvé části, že nejen obyčejná media, ale i slavné osoby dopadeny při podvodu, šálíce lidi o peníze vším možným způsobem. Zde pak nelze říci: „Za to spiritismus nemůže“; neboť právě spiritistická media, osoby, které spojení s duchy sprostředkují, jsou to, jež podvádějí, a spiritismus svými zjevy a svým učením jim k tomu poskytuje nejbližší příležitost, okolnosti totiž, které ze spiritismu vyplývají a se spiritismem souvisí, tak že spiritismus vede k podvodu. Případův uvedli jsme dříve již mnoho. V posledních letech přinesly noviny opět tuto zprávu: „Zhmotněného ducha vidělo berlínské publikum na spiritistickém večírku, pořádaném v minulých dnech v hotelu „De Rome“. Černě dekorovaný sál byl lidmi přeplněn. Světla zhasnuta

[1]) Wieser l. c. str. 66.

a obecenstvo čekalo. Ozvalo se sténání a sálem provanul vítr. Mnozí se už chvěli strachem, když tu v pozadí objevila se bílá záře a už všichni rozeznávali neurčité rysy obličeje. Hrůza jímala všecky, duch byl zde. V tom kdosi otočil kohoutkem u elektrického světla, a tu teprve viděli přítomní ducha důkladně. Nad podiem vznášela se papírová loutka, natřená fosforem. Bylo po sensaci. Lidé chtěli nazpět vstupné a ztropili takový skandál, že po dlouhá leta se duchové v Berlíně neobjeví.“[1])

Konečně však jest zde ještě jeden rozdíl patrný. Křesťanství, učíc pravdě a bojujíc pro pravdu, musí též pravdu hájiti a tak proti bludu a nepravdě bojovati, kdežto spiritismus všecko přijímá, ke všemu se chová stejně, právě tak, jak i duchové učí pravdě i nepravdě. Křesťanství ovšem i tu učí zachovávati lásku k bližnímu, tedy i k jinověrcům, k bludařům, k osobám samým, ač odsuzuje jejich bludy a bojuje proti nepravdě. Avšak v tom právě vyniká opět křesťanství, že zavrhuje nepravdu, hájí a tak lidstvu podává pravdu, kterouž zjevil jí sám božský Učitel.

D) V poměru ke společnosti.

Křesťanství pečuje o celou společnost. Nynější poměry společenské jsou neutěšené. Bohatství se shromáždilo více méně v rukou bohatých a používá se ho často k účelům špatným; počet chudých se množí, práce stoupá, odměna je skrovná, a stále větší je touha užívati radovánek, třeba i nedovolených, tohoto světa. Těmto poměrům chtěli odpomoci někteří zavedením úplné rovnosti a úplně společného majetku. Přívrženci tohoto směru hlásají rovnost všech lidí v postavení veřejném, rovnost všeobecnou v majetku, společné užívání všeho, i žen; na tomto základě má býti již na zemi blaženost věčná.

Zcela jinak zní učení křesťanské: Rovnost všech podmínek jest nemožná; neboť již od přirozenosti samé

[1]) „Čech“ v čísle z 20. listopadu 1905.

nalézáme různost ve zdraví, v síle tělesné, v schopnostech duševních atd., a dle toho musí býti i různý způsob žití, různý stav lidí, různé poměry, jako jsou rozliční údové na jednom těle. Rovněž různost majetku jest nutna; neboť kdo více pracuje, jistě více zasluhuje, kdo musí mnoho pracovati, spotřebuje i mnoho sil a musí tedy zase větší odměny dosáhnouti. Kdo nechce nic dělati, zasluhuje též dle toho. Kdo dlouhá léta studoval a později hlásí se o odměnu, má také právo na větší odměnu. Dále způsob, jakým chtějí někteří dosíci úplné rovnosti, totiž bezohledným dělením, jest proti X. přikázání: „Nepožádáš statku bližního svého.“ Poněvadž pak nikdo dobrovolně jistě nic nedá, mohou povstati i hříchy proti VII. přikázání: „Nepokradeš“ a proti V.: „Nezabiješ“.

Proti společnému užívání všeho jest přirozenost sama. Neboť příroda dala člověku cit a lásku, z níž se vytváří zvláštní náklonnost k určité osobě. Na tomtéž se zakládá život rodinný, starost a péče o budoucí pokolení, zdar jeho výchovy atd. Jinak i svět by se naplnil chlípností a poklesky proti VI. přikázání: „Nesesmilníš!“

Blaženost pozemská jest též nemožná. I zde rozhoduje již přirozenost; mnozí jsou neduživí, mají rozličné náklonnosti, svízele a trampoty, i při veškerém majetku; peníze samy nedělají štěstí; ba i pak, když již i tělo má vše, touží duše přece stále po své potřebě, které neukojí nějaká věc pouze pozemská. Člověk baží po štěstí úplném, jistém a stálém. Konečně podobné snahy by ani chuďasům neprospěly; neboť kdo chtěl by pak pracovati? A tak by bylo nutno lidi k práci bez rozdílu nutiti, ze světa udělati vězení s bičici a s jednou velikou továrnou.

Byť i křesťanství neschvalovalo takových prostředků, přece neschvaluje též vše v nynějším stavu, naopak snaží se svým učením na základě lásky nepoměru dnešnímu odpomoci. Prostředky křesťanské pak jsou: 1. Poměry dělníků ať jsou lepší a snesitelnější, proto ať každému dá se mzda, které mu třeba, by přiměřeně mohl svoji rodinu uživiti. 2. Ať se příležitost co možná největší poskytne ku práci; kdo chce více pracovati, by mohl svých schopností užiti a tak dle poměrů svých lepšího stavu dosáhnouti. 3. Dělníci jsou konečně občané; proto mají právo, by se mohli vzdělávati. Tak i † papež Lev XIII. hájil postavení jejich ve svých okružních listech z r. 1878, 1891, doporoučel pro ně spolky a mnohé jiné prostředky.

Dále bohatí nesmějí považovati člověka za nějaký stroj, nýbrž mají v něm viděti svého bratra v Kristu a tak pečovati nejen o jeho tělo, nýbrž i o duši, nuzným podpory poskytovati, nepřipustiti špatných učení, nýbrž naopak vzorem i slovem ukázati, jak máme smyslnost krotiti, na pomoc Boží spoléhati, více o duši pečovati, sebe přemáhati atd. Křesťanství tedy tímto mírným, láskyplným způsobem chce nepoměrům odpomoci, a každému patrno, že kdyby lidé takto jednali, bylo by též ve světě zcela jinak.

Nuže, co praví ve směru tom spiritismus? Aspoň dle učitele svého Kardeka hlásá zásady, kterými se staví proti zásadám křesťanské lásky.

Tak hlásá rovnost všech poměrů sociálních. „Jest nerovnost společenských poměrů zákonem přirozeným? Nikoliv; jest dílem lidským, a ne božským. Zmizí jednoho dne tato nerovnost? Jenom zákony Boží jsou věčné. Nevidíš, že den ze dne pomalu mizí? Tak nerovnost s nadvládou pýchy a sobectví zmizí a zůstane jen nerovnost zásluh! Přijde den, kdy údové veliké rodiny dítek Božích nebudou souditi, zda z více méně čisté krve pocházejí; jen duch jest více méně čistý, a to nezávisí od společenského postavení.“

Tak učí Kardek.[1]) Dle něho má býti na zemi zavedena rovnost ve všem; všem, kteří jsou proti křesťanským zásadám, bude jistě takové učení vítaným.

Rovněž má své zvláštní učení o nerovnosti bohatství. Na otázku totiž: „Nemá nerovnost bohatství svůj původ v nerovnosti schopností, které poskytují jednomu méně, druhému více prostředků?“ — odpovídá: Ano a ne. „A podvod i loupež, co říkáš tomu? Zděděný majetek není jistě následkem špatných vášní?

[1]) L. c. ot. 806 a 807, str. 300 n.

Co víš o tom? Jdi k prameni a uvidíš, zdali vždy byl čistým. Víš pak, že ve svém původě není výsledkem nějaké loupeže neb jiné nespravedlnosti?“ [1])

Ve slovech těchto na první pohled lze poznati, že ukrývají mnohé důvody, které mohou svésti; tím spíše, že za loupež atd. se prohlašují často i věci, které jsou ve skutečnosti zcela nevinné.

Neméně svádějí i jiné části Kardekova učení, jako na př. co praví o svobodě myšlení a věření.

Připojme k tomu i jeho učení, kterým spiritisté zavrhují autoritu církve ve věcech víry atd., dále učení o stavu manželském, kde sám Kardek dí: „Nerozlučitelnost jest jenom ze zákonu lidského, který velmi se protiví zákonu přirozenému; lidé však mohou zákony své měniti.“ [2]) jinde zase doporučují duchové rozvod, ano (dle chuti) v Americe i mnohoženství. A tím by se mělo lidstvu pomoci? Zcela správně dí dr. Schneider: „Spiritismus přináší náboženství a mravnosti záhubu, a již proto nemůže býti společnosti ke spáse; mimo to jest obsah jeho sociálního a politického pro spěchu radikální a revoluční. Spiritisté mluví a píší mnoho o lásce, o všeobecné lásce lidské, o sbratření lidstva jakožto nevyhnutelném prostředku k všeobecnému lidskému štěstí v tisícileté říši, jejíž počátek jest blízko, káží však nenávist k jiným třídám a ukrývají mezi pěkně znějícími, ale dávno zevšednělými frásemi svou nenávist proti trůnu a oltáři a svou žádost po socialistickém státu budoucnosti, v němž má panovati úplné společné používání všeho.“ [3])

Život budoucí dle spiritismu jest pokračováním a dalším vývojem života přítomného; — to zajisté žádného chuďasa nenadchne, nýbrž tím více jej rozohní proti třídám majetným: „Spiritistické učení není vskutku andělem míru; poskytuje jen novou látku ke kvašení. Učení, které staví člověka tak nízko a klade váhu místo na odměnu, toliko na další vývoj, nemůže postaviti hráz proti sobeckému vykořisťování davův, aniž mírnější

[1]) Ot. 808 a 809.
[2]) Ot. 697.
[3]) Schneider l. c. str. 312. Srv. Walter l. c. str. 332.

smýšlení vnuknouti potlačovaným. Protože dle spiritistů pokračuje člověk v neviditelném okrsku v životě týmž způsobem jako dříve, může proletář stěží něco jiného očekávati, než že započne u nejnižších a nejvíce zakrnělých duchů. Vskutku, žádný to mocný důvod, který by jej smířil s přítomným postavením. Na druhé straně ztratí dle spiritismu velmi málo, slouží-li revoluci a je-li v stálém nebezpečí, že se seznámí s olovem nebo provazem, protože tu byl by jen přesunut na jiné jeviště . . .“ [1])

A k témuž závěru dochází jiný znatel spiritismu, dr. Dippel: „Ve skutečnosti jest socialismus, ovšem nekřesťanský, ideálem, ke kterému se obrací spiritismus se zálibou a s kterým sleduje tentýž záměr. Chce totiž jak nové zjevení a náboženství, tak i nový pořádek světa zavésti, ve kterém mají panovati věčný mír a rajské poměry. Nový však pořádek světa má míti silně kommunistický nátěr . . . duchové neštítí se hlásati společné používání statků, ano i žen. A na tomto učení účastní se duchové, kteří se i k náboženství hlásí! Poukázali jsme na opravy, které chtěli duchové zavésti v Mnichově, a opravy tyto měly v podstatě socialistický nátěr! Žádali, že duchovenstvo má úplně zchudnouti a s chudými se rozděliti. A kdyby duchovenstvo neprovedlo oprav, má se oprav uchopiti lid. Duchové hrozili dokonce, že na místo kněží nastoupí ženy, a nejen duchovenstvo má se podrobiti těmto opravám, nýbrž i králové a knížata. Právě v těchto heslech o novém řádu světa, o velikém převratu, který spiritismus ve všech směrech zavede, o uzdravení všeho zla společenského, leží po většině tajemství, proč se tak rychle a hluboko rozšířil. Ježto společenské poměry kolísají, nespokojenost, chudoba a nouze v zástupech panuje, přicházejí takové sliby duchů velmi vhod. A proto také přilnuli socialističtí dělníci v Americe houfně ke spiritismu a jeho slibuplné budoucnosti. Ne málo spiritistických listů v severní Americe káže veřejně učení sociálních demokratů!“ [2])

[1]) Wieser l. c. str. 46.
[2]) Dr. Dippel l. c. str. 204 a 205.

A dle toho vysvětlíme si, proč se spiritismus i u nás rozšířil, hlavně mezi dělníky, v krajích, kde jsou továrny a uhelné doly.

Konečně spiritismus nejen že jest se socialismem spřízněn v učení, ale i zástupci tohoto socialismu jsou spřáteleni se spiritismem. Faktum toto dokazuje dr. Schneider tím, že v Italii náčelníci revoluční strany jsou spiritisty, jako na př. garibaldista Scifoni.

V Anglii měl zálibu v klepotu duchů náčelník socialistů Robert Owen, ve Francii V. Hennequin atd.

Učení spiritistů nevede tedy k záchraně společnosti, nýbrž naopak jest nakloněno směrům a bojům revolučním.

Jest však ještě jiný rozdíl, v němž křesťanství a spiritismus stojí na úplně protivném stanovisku. Křesťanství snaží se celou společnost lidskou, všechny národy spojiti v jednu velikou rodinu křesťanskou s nejvyšší hlavou, kde se mají všichni lidé milovati bratrsky bez ohledu na ostatní poměry. Toť zajisté největší a nejušlechtilejší pouto, kterým může býti celé lidstvo spojeno, pouto lásky bratrské. Spiritismus naproti tomu rozděluje lidstvo snad nejen na národy, ale i na jednotlivé kmeny, ba i na jednotlivé rodiny, na nové malé společnosti, kroužky, které mají příznivého ducha. Kroužky ty nejsou spojeny, neboť duchové jednotlivých kroužků se nenávidí a pronásledují. Tím se celá společnost tříští na kroužky noční a vede se k rozvratu. Správně soudí o tom J. Wieser: „Křesťanství vede podivuhodným způsobem ku všeobecné jednotě, svornosti a harmonii. Spojuje přítomnost s minulostí a budoucností páskou podání a dějin; spojuje živé mezi sebou a tento svět s posmrtným skrze obcování svatých; spojuje všechny národy země ku všeobecné, co nejvíce soustředěné říši. Nic nevystupuje v Písmě sv. tak zřejmě, jako že Kristus nejen přišel, by vykoupil jednotlivce, ale že i založil svatou, nadpřirozenou společnost, organicky rozčleněnou říši, církev, a že právě této říši největší píli věnoval. Proto právě snažil se též zříditi co nejužší spojení všech věřících, nejen spojiti je láskou neoddělitelně, ale i společně je závislými učiniti od autority jej zastupující a od úřadu pověřeného dalším vedením trojí moci: učitelské, kněžské a královské. — Naproti tomu jest výslovnou snahou spiritismu roztrhati všechna náboženská a sociální pouta, učiniti zbytečným úřad kněžský a jej odstraniti, roztříštiti celou lidskou společnost na malé soukromé schůze, avšak i tu jednoho každého ponechati na tom, co se mu zdá, zkrátka jeho snahou jest všechny na jednotlivce rozděliti. Učí sice jakémusi spojení s duchy, v tom však nemožno viděti sociální pouto, neboť rozličné spiritistické kroužky mají své vlastní s nimi souhlasící duchy, avšak nemají žádných společných vzorův a ochránců ve svém duchařském kalendáři, kteří by byli předmětem všeobecné úcty a kteří by shromáždili a spojili duchaře ke společnému kultu“.[1])

Přehlédneme-li nyní vše, vidíme, že spiritisté nemají nijaké lásky k Bohu. Nadpřirozený život, totiž život milosti, jest jim rovněž neznám. Neznají rovněž nijakého zvláštního poměru k sobě, kterýžto poměr Kristus Pán učinil základem naší lásky k bližnímu. A tak co jim zbývá? Trochu pravidel o poměru k bližnímu, toť jediné a vše, co spiritisté hlásají. Avšak i zde lze snadno nahlédnouti, že nevynašli nic nového; nejen že tatáž pravidla dokonalá Kristus Pán hlásal a křesťanství stále jim učí, ale spiritismus, kdekoli chce vybočiti, uvízne v dnešních heslech revolučních o rovnosti, svobodě atd., a tak společnost nežene k dokonalosti, nýbrž spíše zpět, a lidstvo drobí až na jednotlivé kroužky. Mimo to, kde se drží učení křesťanského, i tu popírajíc milost a stav nadpřirozený snižuje pravidla Boží moudrosti na pouhá nařízení rozumu, kterýmž chybí i vyšší pohnutka i vyšší pomoc.

§ 14. V. Závěry plynoucí z rozdílů mezi křesťanstvím a spiritismem.

Seznali jsme rozdíly mezi učením křesťanským a spiritismem a to po všech stránkách, které mohou míti vliv na mravní život lidský. Z toho však též vyplývá, že nutno zavrhnouti dva zvláštní názory: prvý, že spiri-

[1]) Wieser, Spiritismus und Christentum, str. 66 n.

tismus jest na témže stupni jako křesťanství, a druhý, že spiritismus možno „pokřtíti“, čili názor o křesťanském spiritismu.

Spiritisté honosili se, jak jsme se již též zmínili, kterak učení jejich vyniká nad křesťanství, jakožto zvláštní dílo Boží prozřetelnosti zdokonalující učení křesťanské. Tak je velebí Kardek jakožto náboženství budoucnosti, spásu světa, soulad a moudrost, uskutečnění království nebeského a jeho spravedlnosti. [1]) A jiný spiritista, dr. Blöde, volá: „Spiritismus jest duševním hnutím, zcela rovnocenným s povstáním náboženství světových a epochálních filosofických náhledů světových. Předčí ostatní tím, že není domněnkou a metafysickým sněním, nýbrž že spočívá na skutcích a pokusech. Jeho hlavním úkolem jest znovuvytvořiti vzdělaným národům uniklé sebevědomí o souvislosti a jednotě s duchovým vesmírem, že se duchový vesmír k tělesnému má jako příčina k účinku, jako bytost ke svému zjevu. Nejbližší podmínkou k tomuto zření není víra, nýbrž dokázané skutky, vědění, že trvá duchová bytost nad prchavý jev přirozeného života. Toto vědění učiniti společným dobrem lidstva jest velikou úlohou moderního spiritismu!“ [2])

A o této horlivosti svědčí i psaní duchů na tabulce, které obdržel Slade 6. května 1878, u Zöllnera v anglickém jazyku: „Milí přátelé! Dílo dalekosáhlého zájmu pro veškeré lidstvo jest před vámi, a jest nejlépe, následujete-li našich záměrů, které jsme rozvinuli, by se dobro rozšířilo, což poznáte i z bližší zkoušky. Nikdy nevolejte slavnými řečmi; nikdy nespojujte peníze s tímto svatým předmětem — není od lidí, nýbrž od Boha daným zákonem, — přinese vám světlo, pokud jste s to je viděti, pokud byste nebyli jeho paprsky zaslepeni!“ [3])

Jistě, větší chvalořeč nelze si mysliti: přes to však ve skutečnosti stojí spiritismus daleko za křesťanstvím, s nímž vlastně stěží dá se srovnati. Přehlédněme jen

[1]) Buch der Medien, str. 495 a 529.
[2]) Die Gegenwart 1877, díl XL. — Dr. Dippel l. c. str. 172.
[3]) Wissenschaftl. Abhandlungen III. str. 255.

jednotlivé rozdíly a vizme, jak chatrné a nicotné jsou důvody spiritistův.

Křesťanství začíná Bohem a hlásá se úřadem učitelským, který má poslání božské, jak dějiny dokazují; spiritismus začíná duchem, vlastně duší bez těla, která často lže, důkaz o pravdomluvnosti ducha jest nemožný, ano není ani možno dokázati, zdali vůbec duch zde jest. Důkaz zevnější není žádný, leč pohyby stolu, tahání za vlasy a pod., autorita vnitřní není rovněž žádná, protože odpovědi lhou a klamou.

Křesťanství směřuje ke slávě Boží, spiritismus k polepšení ducha, tedy k vlastnímu prospěchu. O Bohu někteří duchové vůbec nic nevědí.

Poslední věci člověka dle křesťanství jsou: soud a věčné rozhodnutí, konečný cíl člověka, nebe jako ideál, peklo jako stav největšího trestu; vše to musí člověka nadchnouti a povzbuditi, by dobro konal a zla se varoval. Spiritismus předvádí pohanský život posmrtný, pokračování tohoto života se všemi radostmi a bolestmi, v němž může se člověk opět polepšiti a dále žíti; tím se nikdo nenadchne pro dobro a neodstraší od zla.

Křesťanství povznáší člověka do stavu dítek Božích, posvěcuje jej, uděluje mu potřebných prostředkův a tak činí celý jeho život jedinou a stálou službou Boží. Spiritismus nechává člověka úplně samotna, by každý jednotlivec sám pro sebe se staral, poslouchal klamajících duchův, otročil často vědomě bídnějším bytostem než jest sám, dle nich život svůj zařídil, a tak jeho život jest službou duchův a — dle učení křesťanského — službou zlých duchů, byť i ve skutečnosti zde nebyli přítomni.

Křesťanství ukazuje člověku v nadpřirozeném světle jeho poměr k Bohu, kterak jej má milovati ze všech sil svých a dle této lásky celý svůj život zařídit; a tak ukazuje mu i lásku k němu samému i lásku k bližnímu jako k bratru, členu jedné veliké rodiny. Spiritismus zná jen jakýsi přirozený pud, činiti druhým dobře, a to jest u něho všechno; náboženství ve vlastním smyslu jest mu neznámo, přemáhání sebe a svých

žádostí, neprospívá-li bližnímu, není též spiritismu známo.

Kdežto křesťanský styk s Bohem člověka povznáší, spiritistické obcování s duchy uvádí člověka učením i skutky v rozličná nebezpečí na duši i na těle pro něho i pro jiné.

Takové učení nemůže ovšem činiti si právo na nějaké uznání. Proto hledají spiritisté jiné důvody pro sebe. Kardek na př. praví: Spiritismus spočívá na určitých jevech, jež může každý zkoumati a se o nich přesvědčiti. Spočívá na základě náboženském, neboť jevy se dějí za modlitby;[1]) mimo to duchové objevují chyby jednotlivým osobám, a tak může medium spěti k dokonalosti.[2]) Nežádá žádných článků víry, dokazuje i možnost zázraků, má úctu před každým náboženstvím a za nejlepší pokládá to, které nepotřebuje zevnějších úkonů, které se zříká kněžstva a obětí, a které pečuje o mravní pokrok.

Spiritismus honosí se prý skutečnými jevy duchů; jak však zjevy ty ve skutečnosti vypadají, slyšeli jsme již. A pak prý spiritismus staví na skutečných jevech duchů dobrých! Vždyť nutno se napřed modliti, aby nevkročili do shromáždění duchové zlí, a tak třeba předem dokázati, že se zde zjevuje skutečně duch dobrý!

Dále prý „každý" je (zjevy) může zkoumati. — Na nejvýš možno zkoumati, zda medium nepodvádí, a i tu jsme již řekli, jak často mnohá media dlouhá léta podváděla mnohé učence, kteří vše zkoumali. A jak možno vyzkoumati, že vskutku duch se zjevuje, a ne jiná síla, a pak že tento duch jest dobrý a ne zastřeným zloduchem?

O modlitbě řekli jsme již dříve, že není modlitbou náboženskou, nýbrž opovážlivým pokoušením Boha.

Článků víry nechce spiritismus znáti, ale ve skutečnosti sám předpokládá, že dobří duchové jsou duše zemřelých, že media mluví, co jim zemřelí praví, byť

[1]) Kniha medií, str. 193.
[2]) Tamtéž str. 295 atd. Srovn. i jiná místa již dříve uvedená.

to bylo sebe větším nesmyslem. Kdežto křesťanství předpokládá články víry a při tom nám napřed podává důvody víry, skutečnost zjevení Božího, úřad učitelský Bohem založený, vede nás spiritismus do schůzek a staví na jevech nejistých, neurčitých a na výpočtech medií rozličných vlastností.

A tak i na místo kněží uvádí media, osoby snadno vznětlivé čili citlivé, rozličné jakosti mravní, na nichž lze při působení pozorovati rozličné příznaky nemocí a nervových chorob. Taktéž i o vnější bohoslužbě, jež nutna pro každého člověka, jsme se již dříve zmínili. Spiritisté svými úkony také konají zevnější službu, ovšem ne Bohu, nýbrž duchům.

Jak patrno, důvodů pro spiritisty příznivých ve spiritismu nalézti nelze, spiritismus zříká se církve, vystupuje ze svazu náboženského, který Kristus Pán založil a jemuž apoštol Pavel se obdivuje (k Efez. 4, 10 a I. ke Kor. 12, 12—20) jakožto velikolepému tělu, jehož údové vespolek jsou spojeni, „abychom již nebyli maličká pacholata, sem a tam se zmítající, a netočili se každým větrem učení skrze nešlechetnost lidskou, skrze chytrost k oklamání bludu, ale abychom pravdu činíce, rostli v lásce všelikterak v tom, kterýž jest hlava, Kristus".

Spiritismus odděluje se od sluhů Božích a přidává se k sluhům duchů, hlásá obcování s duchy jako v dobách pohanských, učí mnohým věcem, které shledáváme u pohanů, životu budoucímu jako pokračování života na zemi se všemi žalostmi a radostmi.[1]) Spiritismus vede zpět do starého pohanství, a to se všemi špatnými stránkami. „Sv. Otcové pokládali pohanství za uctívání ďáblů; toto označení není bez důvodů. Více však ještě nutno tak označiti nové pohanství (spiritismus), které se vztahuje nejen snad na špatný výklad božských pojmů, nýbrž přímo vede ke službě ďáblův, a k tomu ještě mnohem méně zasluhuje omluvy. Nikdy nebyl duch odporu tak mocný jako nyní, a nikdy nebyly pojmy o Bohu tak převracovány jako nyní . . . A korunu všech těchto směrů tvoří spiritismus, který

[1]) Srov. Wieser l. c. str. 98—99.

poskytuje satanu přímo příležitost, by zaujal místo Boha a za blázna měl oklamaný svět, zároveň aby zničil víru ve škodlivost ďáblův, a tak tím snáze svého cíle dosáhl. Označujeme-li tedy spiritismus za úpadek do pohanství, rozumíme pohanství po špatné stránce, která ve spiritismu dosahuje vrcholu.“ [1])

Tím také patrna odpověď ke druhé části. Již s počátku bylo mnoho těch, kteří chtěli srovnati spiritismus s křesťanstvím, učíce, že křesťan zcela dobře může býti též duchařem. „Neboť spiritismus,“ tak pravili někteří, „nedotýká se vůbec křesťanství ani ve víře ani ve mravech, je tedy učením vůbec mimokřesťanským; a jako se mohou křesťané účastniti vědeckého badání, rovněž tak mohou pěstovati i spiritismus.“ Kdo ovšem takto mluví, nezná vůbec spiritismu; týž každým článkem, každou větou stoupá na pole náboženské; tak učením o duchu, učením o životě budoucím, o duši, dotazováním se duchův, o pravidlech mravních atd. patří k náboženství. Mimo to učí mnozí spiritisté přímo, že jejich učení jest náboženstvím a tedy i v určitém poměru ku křesťanství.

Mnozí dokonce pravili, že spiritismus doplňuje a zdokonaluje křesťanství, a že je tudíž spiritismus doplňkem a částí křesťanství. Tím povstal tak zvaný křesťanský spiritismus. Základ k němu položil Kardek svým učením, že jako Kristus nepřišel, aby zrušil zákon, nýbrž naplnil, tak že prý spiritismus ani neučí nic proti učení Krista Pána, nýbrž doplňuje a vysvětluje jasnými pojmy vše, co Kristus zjevil. Již i dříve v mesmerismu nacházíme dva směry: prvý (athanatofanie, t. j. zjevování se nesmrtelných) se obíral zjevy duchů, druhý (rafaelismus) se zabýval pátráním po lécích, jež by duchové označili. Přívrženci jejich byli ve Francii Possin, Cambellan, Wiesseke, Ordinaire, Billot (1829), v Německu Marie Kahlhammerová a Krescencie Wolfová (1854). [2])

Dalším a hlavním šiřitelem křesťanského spiritismu ve Francii byl Roustaing, narozený v Bordeauxu, který

[1]) Tamtéž str. 100.
[2]) Srv. P. Franco l. c. str. 374.

po r. 1861 na radu místního lékaře oddal se spiritismu, četl Kardeka a vydal knihu: „Spiritismus křesťanský, aneb Zjevení (dříve daného) zjevení čili duchy daný výklad evangelií a Písma“. V úvodě praví: „Mojžíš, sv. Jan Křtitel, evangelisté a apoštolové, kteří připravili příchod Ježíše Krista, účastnili se i konce jeho pozemského poselství, sepsali knihy určené k tomu, by se zachovalo veliké zjevení Messiášovo . . . vracejí se tuto (ve spiritismu), by nám hlásali nové zjevení . . . jako hlasatelé ducha pravdy . . ., by znova vydali svědectví o Ježíši Kristu novým zjevením, které odkrývajíc ducha Písma čili vykládajíc Písmo nikoli dle slov, nýbrž dle ducha, ukazuje jasně, že všechno, co považovali někteří za tajemství, zázrak, neb jiní za pohádky a báchorky, . . . dá se vysvětliti jako pravda přirozená dle obyčejného běhu nezměnitelných zákonů přírody!“ [1])

Do tohoto proudu dali se strhnouti na počátku spiritismu, kdy si ještě mnozí přemnoho slibovali od něho, i někteří kněží, jako kanovník Fiore v Neapoli, kněz Almignana a Roca ve Francii; sepsány též i rozličné spisy, kterými se křesťanský spiritismus hájí. [2]) Dále lze sem počítati ještě všechny, kteří se účastní schůzek duchařských a mysli, že jsou ještě dobrými křesťany, že nejednají proti svému náboženství; konečně i všechny ty, kteří ve svých spisech mísí pravdy křesťanské se spiritismem.

Spiritismus jest tedy úplnou protivou křesťanství; nevysvětluje křesťanství, nýbrž popírá jak křesťanství tak náboženství vůbec, neboť kdežto křesťanství — jak řečeno — začíná Bohem, vyvyšuje člověka v řád nadpřirozený, učí jej nadpřirozené lásce a končí blažeností jeho a slávou Boží, začíná spiritismus duchem-člověkem, ponechává člověka ve stavu jeho, by pracoval, jak se mu zdá, na prospěchu druhého, a končí opět domnělým zdokonalováním člověka-ducha.

[1]) Roustaing, livr. 1. preface, str. 2. — P. Adeodato: Confutazione dello spiritismo cosi detto christiano, str. 13.
[2]) P. Franco l. c. str. 374–375. — Mezi spisy patří: Lo spiritismo nell' umanità od Bonfiglioliho (1888). — Esprit consolateur od P. V. Marchala ve Francii; La Cabanna ve Španělsku.

„A tak ukazují se ve skutečnosti samé protivy i co do východiště i co do cíle, v nazírání na svět, v jednotlivých článcích učení. Křesťanství začíná Bohem a končí Bohem, kdežto spiritismus začíná člověkem a končí člověkem, a tak bychom mohli nazývati křesťanství theocentrickým, ježto má za střed Boha, kdežto spiritismus anthropocentrickým, jelikož má za střed člověka.“ [1])

Z toho však hned též následuje, že spiritismus není pokračováním, neb snad dalším vyvinutím neb zdokonalením křesťanství. Vývoj béře předmět, který se vyvíjí, za svůj základ a jest jinými slovy dalším vysvětlením předmětu; předpokládá tedy vždy předmět, se kterým musí býti v úplném souhlasu, který se jen vyvinuje. Spiritismus však nepředpokládá křesťanství, nýbrž jde úplně samostatně, právě jak povstal, bez ohledu na křesťanství, postupuje úplně opačným směrem, hájí své zcela protikřesťanské základy, na nichž staví svoje učení.

Konečně patrno, že spiritismus bojuje přímo proti křesťanství! Odhazuje a ničí víru, která jest základem křesťanství, zavádí ve všem pouhý rozum, odstraňuje nejvyšší tajemství, církev, sv. svátosti, milost, kněze atd. A poznamenejme hned, že ze spiritismu povstává ještě jiná zloba, totiž odpadlictví od víry a mnohá bludařství. Spiritismus jest proti náboženství vůbec; jedna část spiritistů zřejmě nechce ničeho o Bohu věděti, a druhá část mluví o Bohu více z donucení. Bůh jim není vodítkem mravnosti a může zcela dobře z učení býti vynechán; není tedy vlastní částí spiritismu, nýbrž jen jako zbytečným přídavkem. Vodítkem a střediskem jsou mu duchové, ovšem bez rozdílu povahy a dobroty, a proto nelze vlastně o nějakém vůdci mravnosti mluviti. A tak patrno, že jaký jest rozdíl mezi Tvůrcem a tvorem, Bohem a duchem, takový jest rozdíl mezi náboženstvím a spiritismem. Proto spiritismus vykládati jakožto náboženství je totéž jako ducha vydávati za Boha. Spiritista dr. Blöde píše: „Spiritismus chápe jakoukoli víru i nevěru, jakoukoli

[1]) Wieser l. c. str. 59.

náboženskou i filosofickou soustavu o sobě, spojuje neznabožství, pantheisty, kteří všechno a tudíž i člověka i duchy činí Bohem, hmotaře, kteří vše duchové popírají, evolucionisty, kteří mají vše za stálý vývoj přírody, buddhisty, mohamedány, fetišisty, křesťany . . .; tak se všichni mají spojovati ve spiritismu v těch několika větách mravního života.“

Člověk musí sám svým rozumem rozhodovati i o duchu i o odpovědích. Tak shledáváme ve spiritismu již dávno starý směr, lidský rozum jednotlivce klásti za nejvyšší měřítko, za posledního rozhodčího, a jako již od pradávna snažili se lidé všechno, i tajemství víry, pouze dle svého rozumu, co se jim zdálo a líbilo, přijímati, tak učí i nyní spiritisté. A jako dříve zamítali, co přesahovalo rozum, tak zavrhují i nyní spiritisté víru křesťanskou a celý nadpřirozený život; a jako dříve i nyní mnozí za hlavní a veškeru povinnost považují povinnosti k bližnímu: „čiň každému dobře“, povinností k Bohu však neznají, tak to činí i nyní spiritisté. Rozdíl jest v tom, že všichni jiní drželi se jedině rozumu svého a rozumu lidí vzdělaných, kdežto spiritismus utíká se k mediím jakékoli jakosti a jakéhokoli vzdělání, vykladačům všelikých duchův. „A tak nebyl by spiritismus žádným novým náboženstvím, neboť rozumářství snažilo se již častokráte podobným způsobem mysliti. Nový je toliko způsob, jak se snaží spiritismus toho dosáhnouti, totiž skrze jevy a duchy.“ [1]) „Kdežto totiž jinak obstarávají výklad rozumářští theologové a nevěřící filosofové, jsou to zde duchové, lidé bez těl, kteří si umiňují, že očistí křesťanství.“ [2]) Rovněž mohli bychom uvésti za doklad, kterak se spojují zednáři se spiritisty, protože jeden jest jejich cíl: boj proti církvi, a to hlavně proti církvi katolické.

Všimněme si důvodů, které uvádí Roustaing pro svůj spiritismus, tak zvaný křesťanský. Jsou hlavně tři. Kristus Pán slíbil, že sešle Ducha sv.: „Utěšitel pak, Duch svatý, kteréhož pošle Otec ve jménu mém, tenť

[1]) Dr. Schneid: Der neuere Spiritismus, str. 64.
[2]) Dr. Dippel l. c. str. 175.

vás naučí všem věcem a připomene vám všecko, cožkoli jsem mluvil vám." (Jan 14, 26—27.) „Nuže," praví Roustaing, „to se děje ve spiritismu skrze duchy." — Odpověď naše na tento důvod jest velmi snadná: Kristus Pán nařídil apoštolům též, aby zůstali v Jerusalemě a tam čekali na ieho příchod po několika dnech! (Sk. ap. 1. 4—10.) Ale dle spiritistů musili by apoštolové téměř dva tisíce let čekati v Jerusalemě, až se začnou hýbati stoly. Dějiny i Písmo sv. nám pak ukazují, že o Letnicích sestoupil vskutku Duch svatý na apoštoly! — Kristus Pán založil církev katolickou a úřad učitelský, kterýž má hlásati a učiti vše, čemu Spasitel učil; tedy apoštolové, učitelé církevní, jsou ustanoveni až do skonání světa, a nikdo jiný. Jsme povinni církve poslouchati, dle výslovného příkazu Spasitelova, pod ztrátou blaženosti. „Kdo neuvěří, bude zavržen." Když tedy hlásá spiritismus, že církve atd. netřeba, odporuje učení Kristovu. Dále Písmo svaté zakazuje ve věcech náboženských jiného poslouchati, i kdyby to anděl s nebe byl; zakazuje nám tedy i učení duchů. Písmo sv. zakazuje vyvolávati mrtvé, a tím zavrhuje přímo spiritismus. Jak patrno, samé to odpory.

Spiritisté dále praví: Kristus Pán pravil apoštolům: „Není nic skrytého, co by nebylo zjeveno, ani nic tajného, ježto by nebylo zvědíno." (Mat. 10, 26.) „V křesťanství jsou věci tajemné, a tu přichází spiritismus, který všechno objevuje," dí spiritisté. I zde je snadná odpověď: Kristus Pán učí apoštoly, jak mají učení jeho hlásati, nehledíce na protivenství: „A budete v nenávisti pro jméno mé: ale kdož setrvá až do konce, ten spasen bude." Kristus Pán je nabádá upomínkou na den odměny věčné, den, v němž tajemné pravdy, kteréž hlásají, se jim dokonale vyloží, den, kdy duše naše se odděli od těla a překročí práh pozemského žití. Pravdy nadpřirozené přesahují chápavost života tohoto, kde vidíme toliko v obraze a v podobenství, ale na věčnosti se nám úplně objeví, uvidíme Boha tak jak jest, a tak není nic skrytého, co by nebylo zjeveno.

Dále spiritismus nic nového nezjevil; pouze nezná pravd čistě křesťanských, učí věcem pohanským a jest

pokračováním starého bludu zakázaného; a tak nevysvětluje žádné tajemné věci.

Konečně spiritisté dovolávají se slov Spasitelových: „po ovoci strom bývá poznán", pravíce: „a tak i účinky spiritismu dokazují jeho pravdu a svatost." — Ovšem důvod tento vlastně jest přímo proti spiritistům, neboť i zjevy i odpovědi nesprávné a nemravné atd. dokazují jedině, že i jejich příčina musí býti taková: totiž ta, kteráž nezná pravdy a nemá svatosti. [1])

Křesťanství stojí tedy v úplném odporu ke spiritismu; jaký tedy vliv může míti spiritismus na křesťanství?

O této otázce pojednává důkladně Wieser: Vliv tento jest buď přímý anebo nepřímý.

Vliv, který svým učením přímo zaujímá, jest velmi nebezpečný a může způsobiti mnoho škody u křesťanů slabých. Ohrožuje základy křesťanského náboženství, zázraky jakožto důkazy Božího zjevení a úřadu církevního, důvod naší víry. Spojuje se zde s jinými směry nové doby; převyšuje je však tím, že nejen vše křesťanské popírá, nýbrž že nad to klade i určitá pravidla k životu pod rouškou náboženství; tím způsobem může u mnohých vzbuditi pochybnosti u víře a je popuzovati proti vážnosti církve, což ovšem může končiti úplným odtržením od křesťanství.

Nepřímý vliv spiritismu spočívá v tom, že svou nedostatečností ukazuje, jak sláb jest člověk sám o sobě a jak mu třeba církve, jejíž vnitřní síla a krása i božský její původ tím patrněji a vznešeněji se ukazuje.

Spiritistická touha po zvláštním učení dokazuje, že nestačí pouhá věda a pouhá vzdělanost, aby všem požadavkům srdce zadost učinila, jsouc pouze poloviční a jednostrannou. Naproti tomu křesťanství vyhovuje souladně i rozumu i srdci. Všemožné a zkroucené pokusy spiritistů, by vyložili zázraky křesťanské, dokazují, že zázraky, hlavně v Písmu sv., nemohouce ani pomocí duchů býti vysvětleny, musí býti božského původu. Ve spiritismu možno dále pozorovati snahu

[1]) Srv. Adeodato l. c. str. 18—107.

lidstva po spojení s ďábly. Dle toho soudíme, že celé čarodějnictví v dřívějších dobách nebylo úplně nevinným, nýbrž mohlo spočívati na starém spiritismu; tím ovšem dá se též pochopiti, proč křesťanství i tohoto spojení si všímá a je všem zakazuje, proč božský Učitel předpovídá: „povstanou falešní prorokové a činiti budou divy veliké a zázraky“ (Mat. 24, 24), a proč sv. apoštol předpovídá boj proti církvi, odpadnutí od víry, „kterak zjeven bude člověk hříchu“. (2. Thes. 2, 3.)

Spiritismus se snaží dosáhnouti křesťanství a je předstihnouti, avšak ve svém nedostatku dokazuje jen, kterak vysoko stojí křesťanství na zvláštním, mnohem vyšším, nadpřirozeném řádu, kterak nemožno je přirozeně vysvětliti. Vším právem tedy křesťanské učení činí sobě nároky na zvláštní, sobě jediné postavení.

Vizme ještě dále povahu obou: spiritismus trvá krátkou dobu; mnoho výpovědí jest bezcenných, často se mění, nemá jednoty ani v čase ani místní. Křesťanské učení, jež ze semene vypučelo, po známých zemích se rozšířilo a všude po staletí zůstává stejným, každým slovem dokazuje, že řekl vším právem Zakladatel nikoli snad: „já mluvím pravdu“, nýbrž „já jsem pravda, cesta a život“. Po celou dobu vždy věrno sobě, mlčí o zákonech přírody, ponechávajíc je badání lidskému, každé své slovo neporušeně zachovává, by se nemohlo změniti, o budoucím životě podává málo, přesahujeť naše pojmy; přece však víme tolik, bychom zúplna po něm zatoužili; při tom všude, ve všech zemích, v každém věku jednota a soulad!

Spiritismus učí obcování s duchy, o nichž nevíme, jací jsou; toť pravý opak onoho ideálního, vznešeného obcování křesťanského s církví vítěznou. Křesťanství nás vede ke spojení jedině s dobrými duchy, anděly a svatými; toť jsou naše vzory, ideály; vše, co krásné, vznešené, povznášející, vidíme na nich! Svatí pak, jsouce při trůnu Nejvyššího, snaží se nejen, by s námi obcovali, nýbrž aby nás k Bohu přivedli; proto za nás orodují u Boha!

Spiritismus nechává lidi v jejich stavu, by sami o vše se starali, rozděluje lidstvo v kruhy i s nepřátelskými často duchy. — Křesťanství povznáší všechny bez rozdílu postavení a poměrů do stavu dítek Božích, do jedné veliké rodiny, v níž všichni jsme bratřími, všichni sobě rovní. „Přistoupili jste k hoře Sionu,“ dí sv. Pavel, „ . . . k shromáždění prvorozených (t. j. vyvolených), kteří zapsáni jsou v nebesích, a k Bohu soudci všech.“ (K Žid. 12, 24.)

A podobně můžeme projíti všechny ostatní poměry mezi křesťanstvím a spiritismem, a všude shledáme týž rozdíl.[1]) A tak spiritismus proti své vlastní vůli dokazuje vlastně, jak vznešené, nad pohanství spiritismu daleko povýšené jest učení křesťanské, že převyšuje křesťanství pojmy našeho rozumu a svojí vnitřní cenou a krásou ukazuje na božský původ svůj.

---

[1]) Srv. Wieser l. c. str. 100 nn.: Bedeutung des Spiritismus für die Kirche.

Díl III.

§ 15. Odsouzení spiritismu.

Dle učení křesťanského založil božský Učitel zde na zemi úřad učitelský, kterýž jsa opatřen zvláštní ochranou Boží, by nechybil, má neomylně vykládati učení víry a mravů, aby lidé věděli, co mají věřiti a činiti, by spravedlivě živi byli a tak života budoucího dosáhli. Jest povinností učitelského úřadu církve katolické, by pravdy víry v ryzí čistotě zachovával, by hlásal a všem vykládal, co mají činiti a věděti; spolu má ovšem též věřící před špatným učením varovati, proti němu bojovati a je zavrhovati. Spiritismus též, jak jsme pravili, hlásá učení o životě budoucím atd., leč zcela rozdílné od učení křesťanského, a proto i proti němu musí vystoupiti učitelé církevní.

Mimo to jest povinností církve dbáti o čisté mravy, by věřící dle vůle Páně řád stanovený v životě soukromém i veřejném zachovávali, aby spravedlivě a mravně žili. Musí tudíž církev vystoupiti jak proti špatným mravům a nespravedlnosti, tak i zvláště proti učení, které bojuje proti křesťanským mravům. Spiritismus cílí též proti křesťanské spravedlnosti a mravnosti, a proto i s tohoto stanoviska musí křesťanství spiritismus zavrhnouti.

Spiritismus dále není učením novým, nýbrž jest učením tak starým, jako lidstvo samo. Byl zakázán již ve Starém zákoně, a tyto zákazy přejalo i křesťanství, přijavši celé Písmo sv. za slovo Boží.

Hospodin zakázal Židům všeliké hádání z letu ptactva, ze snů, dotazování se mrtvých, a to jako ohavnost, pro kterou zahladí všechny, kteří tak jednají; trest to zajisté nejpřísnější. „Když vejdeš do země zaslíbené," praví Mojžíš k lidu na poušti, „kterou Hospodin Bůh tvůj dá tobě, vystříhej se, abys nenásledoval ohavností těch národů, aniž buď nalezen u tebe, kterýž by očišťoval syna svého neb dceru, veda je skrze oheň, aneb kterýž by se tázal hadačů a šetřil snů a štěbetání ptačího; aniž buď (u tebe) kouzelník, ani zaklínač, ani, kterýž by se s hadači neb s věštci radil, aneb mrtvých se vyptával na pravdu. Neboť všecky tyto věci v ohavnosti má Hospodin a pro takové hříchy zahladí je u vjití tvém." (5. Mojž. 18, 9—12.)

Přísnost zákazu tohoto vysvětlíme si tím spíše, že Israelité měli přijíti do země zaslíbené, mezi pohany, a tu mohli snadno býti svedeni k podobným skutkům; spiritismus pak přímo odvádí od pravé víry a jest proti mravnosti, tak že je sám o sobě špatný. Proto byl zapověděn v prvním přikázání Božím: „Nebudeš míti bohů cizích před obličejem mým, neučiníš sobě rytiny . . ." (5. Mojž. 5, 7), t. j. žádné jiné bytosti nesmíš se klaněti a jim přisuzovati božské vlastnosti: všemohoucnost, vševědoucnost. Tak právě se děje ve spiritismu, kdež duchaři se domnívají, že duchové vědí věci budoucí a skryté, že jsou vševědoucí. I Kristus Pán zakazuje, co jest špatné, a znovu potvrzuje desatero.

Rovněž ve Starém zákoně, kde bylo třeba nevyspělý, chybám nakloněný národ i viditelně vésti, stanoví se viditelný trest, trest smrti: „Člověk, kterýž by se uchýlil k čarodějníkům a k hadačům . . . postavím tvář svou proti němu a vyhladím jej z prostředku lidu jeho". (3. Mojž. 20, 6) A dále: „Muž neb žena, v nichž by byl duch čarodějný neb věštící (v hebrejském textu stojí: „již by mrtvé zaklínali neb hádali"), ať smrtí umrou; kamením uházejí je; krev jejich budiž na ně". (3. Mojž. 20, 27.)

A čteme li dějiny Saulovy (I. Král. 28, 7 a násl.), nalézáme v nich celou schůzi spiritistickou, i její zákaz a zároveň i trest. Saul bojuje proti Filištínským,

utíká se k čarodějnici, mediu, do Endoru: „Hádej mi skrze ducha věštícího a vyvolej mi Samuele.“ Žena, nepoznávajíc v něm Saula, připomíná mu zákon králův: „Víš, co učinil Saul, kterak vyhladil čarodějníky a hadače ze země; proč tedy ukládáš o život můj, abych byla usmrcena?“ Samuel jest vyvolán; nikdo nic neviděl, jen medium ohlašuje odpověď, jako u nás činí media. „Proč jsi mne znepokojil, ahych byl vzkříšen? Zítra pak ty i synové tvoji budete se mnou“ (mezi mrtvými). Saul je trestán smrtí pro dřívější již neposlušnost, k čemuž přistupuje jistě i toto jednání spiritistické.

Rovněž čteme v Novém zákoně, jak sv. apoštolové jednají přísně proti všem, kteří se honosí, že mají ducha věštícího neb že mohou vyvolávati mrtvé. Sv. Pavel trestá slepotou čarodějníka Elimu na ostrově Cypru. (Sk. ap. 13, 8.) Když kázal sv Pavel v Efesu, mnozí z těch, kteří byli si všetečných věcí, t. j. čarodějnictví hleděli, snesli knihy o čarodějnictví a spálili je přede všemi. (Sk ap. 19, 19.) V Samaří byl též Šimon kouzelník, který lidi po dlouhý čas svými čarami mámil (Sk. ap. 8, 9–11); „vida také znamení a moci veliké, které činil sv. Filip, ani se dějí, zděšen jsa, divil se.“ I chtěl si koupiti od sv. Petra podobnou moc; sv. Petr odhaluje mu však jeho hanebný úmysl (v. 13–24.).

Rovněž v Makedonii nalézají sv. Pavel a Timotheus děvečku, kteráž veliký užitek přinášela pánům svým předpovídáním věcí budoucích. (Sk. ap. 16, 16.) Zbavili ji této moci, a proto byli pronásledováni.

Poznamenejme též, že i v době pohanské byla tato pověra zakázána a také trestána; tak nalézáme v zákonech XII desek stanovený na ni trest smrti; týž trest jest rovněž v zákonodárství Justinianově. Osoby takové pak u pohanů nejen vyvolávaly mrtvé, ale i chlubily se, že jsou v neustálém spojení s bytostmi tajnými. I při nich lze tedy pozorovati pověrečné styky jak s duchy tajnými, tak s dušemi zemřelých, či vlastní spiritismus. Oba dva směry přešly pak z pohanství i mezi křesťany; kdežto však až do století XVIII. nalézáme více první pověru, styky s duchy pode jménem

čarodějnictví, vynořil se v poslední době opět směr druhý, moderní spiritismus.

Roku 785 poručil Karel I., by synoda rozhodla, že kdo zaslepen jsa ďáblem po způsobu pohanském věří, že někdo jest čarodějníkem, má býti potrestán smrtí.[1] Co si tu představovali pod čarodějnictvím, patrno ze sbírky zákonů církevních z XI. století od Burcharda, biskupa z Wormsu. Zde nalézáme seznam otázek, které zpovědníci měli kajícníkům dávati: „Věřil jsi, jak někteří o sobě tvrdí, že by mohli vyvolati bouři, anebo změniti srdce, t. j. smýšlení lidí? Věřil jsi, že jsou ženy, které mohou čarami měniti srdce lidí, přeměniti nenávist v lásku a lásku v nenávist, poškoditi anebo krásti svými kouzly statky lidské? Věřil jsi, jak některé bezbožné, ďáblem zaslepené ženy o sobě tvrdí, že v noci s domnělou bohyní Holdou a s velikým množstvím žen na zvířatech jezdí, jí jako paní poslouchají a k jejím službám v jiných nocích bývají volány?“[2]

Až do XIV. století nebyly takové případy časty, a církev varovala před zvyky pohanskými, varovala před tímto klamem a pověrou. Mučení čarodějnic však papežové nikdy neschvalovali, ano odsuzovali je a proti němu bojovali, jako Mikuláš I. (roku 858–867), Řehoř VII. (1073–1085), Řehoř IX. (1227–1241). Uznává to sám protestant Kurtz, když dí: „Až do začátku XIII. století bojovali mnozí církevní učitelé proti lidovému bludu, kouzelnictví, čarodějnictví a jiným ďábelským kouskům, a celá řada sněmů krajinských blud ten odsoudila jakožto pohanský, hříšný a kacířský.“[3]

A o trestech poznamenává pastor Baumgarten: „Až do třináctého století omezovaly se tresty na tresty disciplinární, t. j. na obyčejné tresty církevní, a na vyloučení z církve. Církev nezavolala nikdy ku pomoci rameno světské moci, by krvavě trestalo kouzelníky.“[4]

---

[1]) Dr. Walter l. c. str. 276. Kirchenlexikon V. 1990.
[2]) Dr. Walter l. c. str. 277.
[3]) Kirchengeschichte I. 2, str. 281. Dr. Burg: Kontroversenlexikon, str. 396.
[4]) Die deutschen Hexenprozesse str. 7.

„Jako zářící body uprostřed doby pověrou přeplněné musí se vždy označiti, když Mikuláš I., píše Bulharům, výslovně mluví proti používání mučidel (Ep. ad Bulg. c. 8), a Řehoř VII. rovněž tak rozhodně vyjadřuje se ku králi dánskému proti processům s čarodějnicemi.“ [1]) (Lib. VII. ep. 12.)

Takový byl stav ve středověku; na konci jeho však a ve stol. XV., XVI. a XVII. jako nakažlivá nemoc vybuchlo čarodějnictví, které mělo často za následek děsné soudy, mučení a konečně smrt upálením čarodějnic. Odkud najednou tato děsná choroba duševní? Kdežto dříve se s nimi mírně zacházelo, nyní mučení a konečně hrozná smrt, které za obět padá v některých městech na sta osob, zvláště ženských?

Příčinu jich lze hledati toliko v součinnosti všech tehdejších poměrů, náboženských, politických i hmotných. Působila k tomu pověra, nízký stav přírodních věd, humanismus, nedostatek theologického vzdělání, reformace protestantská, nedostatky v právnictví, nedostatky věd lékařských, neznalost chorob duševních, blouznění rozumu a nemocí nervových.

A zajisté v té době právě počali mnozí vzdalovati se od učení církve, a tak upadli do pověry: považovali ďábla za nějakého protiboha, jenž má stejnou moc, kterou může na lidi působiti. Křesťanství učí jen, že může zlý duch na člověka působiti; ve skutečnosti musí býti jisto, že zde Bůh dovoluje vkročení cizí moci, a pak co nejjistějšími důkazy musí se dokázati, že zde skutečně moc mimopřirozená působí. Případ takový tedy byl by velmi řídký. Naproti tomu upadli přemnozí do pověry, domnívajíce se, že zlý duch přichází, kdy a jak se mu zalíbí, že jeho zjevení jest časté, ba obyčejné, že celé zástupy žen jsou ve styku s ním. Rovněž bylo dále pověrou, že lidé, kteří byli s ďáblem ve spojení, mají na sobě jakési známky (skvrny) svého spojení s ďáblem. Odtud vzniklo hrozné mučení, jehož nejhorším druhem bylo, když soudce zkoušeje, zda osoba jest čarodějnicí, ostrou jehlou všecky skvrny a známky na těle probodal; netekla-li

[1]) Kraus: Lehrbuch der Kirchengeschichte str. 335.

krev, bylo to známkou spojení s ďáblem; hrozný tento způsob vzbuzoval odpor téměř u všech přítomných. — Lidé měli i za to, že všichni ti, kteří s ďáblem spojeni jsou, shromažďují se čas od času na určitých místech před svým mistrem, že vzlétají jako duchové, a konečně že při těchto shromážděních ďáblu slouží a jemu se klaní, a že i se zlými duchy páchají nejohavnější nemravnosti s vilností přímo ďábelskou.

K tomu přistupují kouzelníci a zázračtí doktorové; připravovány nápoje omamující a rozčilující lid, masti všeho druhu, které jen čivy a nervy rozčilovaly. „Jak se pravdě podobá, znaly ženy a kouzelníci od prastaré doby rozčilující masti a používali jich, by se přivedli podobně jako u divochů do vidinářského stavu, snad též, by si zaopatřili příjemné a láskyplné sny. Avšak teprve za processů s čarodějnicemi byly takové masti jakožto omamující prostředky v obyčejném užívání.“ [1])

Tak snaží se Kardek [2]) všechnu šílenost čarodějnickou vysvětliti požíváním příprav z durmanu. Věda snažila se tehdáž v alchymii nalézti kámen moudrosti neb umění, jak dělati možno zlato; lékařství znalo též nemoci přivoděné čarami, kouzelnictvím, které pak třeba týmž způsobem léčiti.

Humanismus a renaissance hleděly vzdělanost zavésti na základě dob pohanských; tím opět uvedeny na mysl upomínky na doby a poměry pohanské, křesťanství pak se zanedbávalo: „toužilo se po pohanských, celých i polovičních bozích, lidé nalézali zalíbení v pověstech o faunech, silvánech, graciích, lemurech“ [3]) atd. — Těm, kteří měli pěstovati vědu theologickou, vedlo se příliš dobře, a pak neznajíce sami důkladně theologii, nemohli jí ani ostatní učiti a proti pověře dostatečně bojovati, a tak poměr lidí a zlých duchů důkladně vyložiti. „Černá smrt“ zničila ve XIV. století čtvrtinu obyvatelstva Evropy; nejprve Židé prý otrávili vodu ve studních, a pak byli opět vinni křesťané svými bludy, kouzly a čarami.

[1]) Lehmann l. c. str. 506. Dr. Walter l. c. str. 282.
[2]) Kirchenlexikon V. 1992.
[3]) Diefenbach, Der Zauberglaube, str. 137. — Dr. Walter l. c. str. 284.

Dále zde pomáhala reformace protestantská. Za Luthera (nar. 1483, † 1546) pověra v moc a působení ďábla byla hlavně rozšířena, neboť jeho učení šířilo se stále. Luther pravil: „S čaroději nemá nikdo míti slitování; chtěl bych je sám spáliti.“ [1]) Dále učil též, že moc ďáblova jest veliká nade všemi tvory, kdežto člověk sám ze sebe jest bezmocný; i toto učení pomohlo pověře, všechna zla a neřesti přičítaly se ne lidem, nýbrž ďáblu. A tak se stalo, že se kázalo čím dále tím více o ďáblu, o jeho vlivu na život lidský; i Luther viděl stále kol sebe ďábly. S kazatelen více se učilo o ďáblu než o Bohu. „Co však jest pro celou literaturu o ďáblu tehdejší doby charakteristickým, jest, že v ní máme ráz lutherovské literatury lidové.“ [2]) Tak přiznávají protestanté, jako Kurtz, Thomasius a j. Lutheránský právník Benedikt Carpzow, který bibli pročetl 35krát, chlubil se, že podepsal na 20.000 rozsudků smrti, a zmařil též šlechetné snahy jesuity Speeho. Bedřich ze Spee (1591—1635) vystoupiv proti soudům s čaroději, mohl ukázati na katolickou Italii, katolické Španělsko, jakož i na jiné země, v nichž velmi málo bylo pozorovati nějaké pronásledování čarodějů. [3])

Od XIII. století bylo mučení jen proti některým čarodějům někdy zavedeno; když však se zločin čarodějnictví přikázal soudům světským, rozšířilo se též mučení. Soudcové byli lidé nezkušení, kteří za úkol si vytkli ne snad rozsouditi, zda kdo vinen či nevinen, nýbrž boj proti chytrému, úskočnému a mocnému ďáblu, a dle toho nenalézali prostředků k důkazu neviny. Zůstala-li žena věrna své výpovědi i po mučení, tu řekli, že jest ďáblem zatvrzelá; zkrátka, snažili se každému dokázati vinu; nezřídka pak připadl jim i majetek odsouzených. Značný vliv měl také nově zavedený „trpný soudní řád“ (Karolina r. 1532). Dle něho měli smrtí býti potrestáni jen kouzelníci, kteří způsobili skutečnou škodu; brzy však se zatýkalo na pouhé

[1]) Lauterbach, Tagebuch, str. 121. — Dr. Burg, Kontroversenlexikon, str. 392.
[2]) Allgem. Zeitung 1894, 5. června, cit. Dr. Burg.
[3]) Srv. velmi pěkný článek: Dr. Burg: Kontroversenlexikon, str. 392 a násl.: Hexenprozesse.

podezření, za důkaz viny nepokládal se důkaz svědky vedený, nýbrž přiznání obžalovaného, a aby se přiznali vinníci, používalo se jednoduše mučidel. A tak hlavní příčinou pronásledování čarodějů byl vedle pověry i tento nový řád.

K tomu nutno přičísti úkazy, kde čarodějové výslovně tvrdili, že jsou ve spojení s ďáblem, a to tak určitě a přesvědčivě, že nebylo možno více pochybovati. Nyní se podobné zjevy snadno vykládají sebeklamem a hallucinací: v nemocné obrazotvornosti vystoupily takové obrazy a v rozčilené osobě snadno vzbudily šílenou myšlenku, že se jedná o skutečnost. „Zatížení rodinná a silná rozčilení mysli padají zde velmi na váhu; tak zvláště ženy, které byly stiženy smrtí svých dětí, přiznávaly se. Ba charakteristickým jest, že žena, které kráva pošla, hned uprostřed zoufalství navštívena jest zjevem ďábla, který jí vše nejlepší slibuje a ji hned na místě k neřestem svádí. Nejvíce žen obdrželo své bludy v živých a vidinářských snech v noci, a smilné pocity, které směřovaly na tělesnou neřest se zlým duchem, byly jejich obyčejnou podobou. Nezřídka ovšem zdá se, že se zde jednalo o další vady duševní a tělesné (abnormity), vidění ve dne, o záchvaty u hysterických (blouznivých) osob.“ [1]) K tomu připočtěme špatné osvětlení v noci a jiné okolnosti.

Dále mnoho odsouzení působila i suggesce: Soudcové totiž sami stále se po témž předmětě ptajíce a dotazujíce, vpravili podobné myšlenky a pak i odpovědi do svých obětí již tak bezvědomých, tak že často obžalovaní ani nevěděli, co mluvili.

Konečně byly skutečně i osoby, které si libovaly v ohavném spojení se zlým duchem, v čarodějnictví, v hádání a kouzlech. Zvláště zdá se, že ženy v požehnaném stavu byly vražděny, z jejichž pak plodů připravovány byly prostředky kouzelnické. Rovněž nelze popříti, že toužily některé osoby po přímém styku s ďáblem, který by jich pak používal jednoduše za

[1]) Friedmann, Über Wahnideen, str. 248. — Dr. Walter l. c. str. 290.

nástroj; takových smluv s ďábly krví sepsaných se zachovalo četně v Dánsku v letech 1680—1750. [1])

Odtud lze si i vysvětliti těžký trest, jímž bylo čarodějnictví stíháno; bohužel, že vždy na 90 procent bylo nevinných.

Mnozí se táží, zda působili skutečně zlí duchové, zda byli ve spojení aspoň s těmi, kteří o sobě tvrdili, že mají moc od zlých duchů? Na tuto otázku lze odpověděti záporně. Z důvodů výše uvedených snadno lze si vyložiti celou duševní chorobu. Někteří ovšem odvolávali se zde též na bullu papeže Innocence VIII. (1484—1492). Papež obdržev zprávy o čarodějnictví v Německu, v listině té [2]) určuje blíže pravomoc dvou inquisitorů, soudců nad kouzly: „Ne bez velikého zármutku slyšeli jsme znova, že v severním Německu a v jiných obcích v Porýnsku velmi mnohé osoby obojího pohlaví, odpadajíce od katolické víry, s ďábly vcházejí v tělesná spojení, a svými kouzly že způsobily na lidech a zvířatech škodu. Ba i víru, kterou ve křtu sv. přijaly, zapřely proklatými ústy . Pročež nutno přísný rozkaz vydati, by oba inquisitorové svoji moc vykonávali. K zamezení kouzelnictví měli by kněží ve všech farnostech lidu vykládati slovo Boží, kdykoliv by toho bylo třeba, a vše zařídíti k poučení lidu . . .“ Jak patrno, papež zde nic nerozhoduje, zda skutečně činným jest zde ďábel či ne, nýbrž vypravuje jen, co s velikým zármutkem slyšel. Výslovně se zde také zmiňuje o odpadu od víry katolické, jakož jsme též často dříve poukázali na odpor spiritismu s vírou katolickou. Mimo to volí velmi ušlechtilý prostředek poučování a kázání. Bylo-li tedy od světské moci kouzelnictví trestáno smrtí, nesouvisí to nikterak s výnosem papežským. Vskutku již 250 let před bullou zákoník saský (Sachsenspiegel) uvádí obyčej: „Kouzelníci a čarodějnice mají býti souzeni ohněm“. Rovněž nebylo vydání bully příčinou pronásledování v pozdějších dobách, neboť pak nelze si vysvětliti, kterak právě

[1]) Dr. Walter l. c. str. 293.

[2]) Bulla z 5. prosince 1484 „Summis desiderantes affectibus“. — Dr. Burg l. c. str. 271.

protestanté tak děsně pronásledovali čaroděje, ač nedávali se poučovati od svého úhlavního protivníka — papeže v Římě.

Oba dva inquisitoři, Jakub Sprenger a Jindřich Krämer, sepsali pak knihu: „Malleus maleficarum“ (Kladivo na čarodějnice), praktický to návod, jak si mají inquisitoři počínati. Ve spise tomto však zneužili bully papežovy a hlásali: „Čarodějnice mají býti krutěji potrestány než bludaři, protože nejen zapírají víru z bázně před lidmi neb ze žádostivosti těla, nýbrž nad to holdují ďáblu a jemu s tělem a s duší se oddávají.“ [1]) A tak přistupují na celé toto šílenství a za vhodný prostředek k důkazu doporučují mučení, ačkoliv „jeho způsob k soudnímu řízení jest více lidský a méně bezprávný, nežli pozdější právnická praxe v německých soudech s čaroději“. [2]) Knížkou touto se processy podporovaly, mučením vynuceny odpovědi dle libosti, a tak i celé pronásledování čarodějnic nalezlo zde podpory. Leč s tímto spisem neměla církev co činiti.

Neprávem jinak zatahuje se inquisice do celé této otázky. Inquisice totiž byl soud proti bludařům ustanovený; když pak na čas se účastnila i boje proti kouzlům, opřel se tomu lid i duchovenstvo. Mimo to tam, kde právě byla inquisice, byly i soudy s čaroději velmi řídké; tak v Italii, ve Španělsku a Portugalsku byly takové soudy jen výjimkou. V Římě nebyla vůbec žádná čarodějnice upálena, kdežto v protestantských zemích, kde nebylo inquisice, shledáváme velmi četné oběti. V Anglii nebylo soudů s čaroději ani mučení jich; teprve protestantismem byly sem zavlečeny. Jedním z nejkrutějších pronásledovatelů jejich byl rovněž hrozný nepřítel katolíků, král Jakub I. Sám vydal r. 1591 dílo:

[1]) Dr. Burg l. c. str. 395. — Podobné pověrečné zvyky zakazovali i jiní papežové, jako Jan XXII, „Super illius specula“ r. 1326, kde praví: S bolestí pozorujeme . . . jak mnozí jsou jen dle jména křesťany, kteří opustivše první světlo pravdy, takovou mlhou bludu se zahalují, že . . . i od těchto (ďáblů) žádají odpovědi i odpovědi dosahují; Lev X. „Honestium petentium votis“ r 1521, Hadrian VI. „Dudum“ r. 1522, Sixtus V. „Caeli et terrae“ r. 1585, Řehoř XV. „Omnipotentis“ r. 1623.

[2]) Str. 395.

Daemonologia, ve kterém odůvodňuje své počínání V katolickém Skotsku nebylo rovněž až do r. 1593 zákona proti čarám a kouzlům; teprve protestantské duchovenstvo zavedlo i zde pronásledování (1603). Taktéž katolický král Ferdinand I. vydal pro své dědičné země r. 1533 policejní nařízení, jímž všeliké čáry měly býti za podvod vyhlášeny. O nějakém pronásledování a trestu smrti není však v něm řeči. V Tyrolsku v XVI. století vykonáno jen několik soudů; rovněž i v Bavorsku teprve za posledních let Albrechta V. († 1574) bylo několik případů soudních. Ano i nejvyšší úřad inquisiční v Římě chtěl omeziti pronásledování; jeho nařízení zůstala však nepovšimnuta. Stejně Řehoř XV. (1621—1623) zakázal někoho pro čáry trestati smrtí, leč by nade vši pochybnost bylo zjištěno, že obviněná osoba svými kouzly někoho zavraždila; jiné nařízení inquisičního úřadu žádalo mírné a spravedlivé vedení processu.[1])

Mimo to byl to právě odpad od církve, který vedl k čarodějnictví; stará to pravda, že kde ustupuje víra, nastupuje pověra. Právě od XII. století lze již pozorovati zmatky v lidském přemýšlení, nepevnost ve víře, pověru. Pokud lidé pevně se drželi božského učení církve katolické o Boží prozřetelnosti, o stavu posmrtném, o poměru k bytostem duchovým, bylo srdce klidno a spokojeno. „Pokud positivní víra pevně jako skála tkvěla v myslích všech, děsila moc satanova málo. Církev měla neomezenou moc proti němu: vzývání Boha, znamení kříže; něco svěcené vody stačilo hned ďábly zahnati a jejich svůdné úmysly zničiti . . . Obrat nastal teprve v době, kdy jedna část vzdělaných se přibližovala k pochybovačství, ke sklonku XII. století, když Albigenští, averroismus, Abaelard a konečně reformace (protestantismus) zmatek uvedli v myšlení lidské.“[2])

Toto čarodějnické šílenství, kterému padlo za obět nejvíce lidí v Německu a v Porýnsku, trvalo až do druhé polovice XVIII. století; poslední německý process, jak se zdá, byl ve Würzburku r. 1749.

[1]) Srv.: Janssen-Pastor: Geschichte des deutschen Volkes, 1894, VIII., str. 620 a násl.

[2]) Friedmann l. c. 246. — Dr. Walter l. c. str. 294.

Čarodějnictví to ustalo však jen na okamžik: neboť za krátko objevují se moderní kouzla a čáry, které rozšiřují se rychle a které působí prý duchové. Duchové prohlašují však přímo a vždy o sobě, že nejsou ďábly, nýbrž dušemi zemřelých. Ďáblů, jimž se dříve čarodějství připisovalo, dle oznámení nových duchů prý není. Moderním tímto čarodějstvím jest pak spiritismus.

I proti němu vystoupila církev týmž způsobem: nezamezuje sice badání vědeckého po silách neznámých, bojuje však proti pověře; poučuje, varuje a hrozí, by odvrátila své věrné od tohoto zla.

Také magnetismus živočišný (od r. 1778) ukazoval podobné jevy jako později spiritismus, o nichž mnozí usuzovali, zda též nepocházejí od zlého ducha. Již dr. Bailly v akademii pařížské doznával, že prostředky a způsoby, kterých se užívalo k léčení magnetismem, byly velmi nebezpečné zdravotnictví soukromému i veřejnému, a že byly zřídlem zkázy mravů.

Když pak konečně roku 1803 udály se někdy při magnetismu jevy, které se nedaly přirozeně vysvětliti, tu i mnozí spisovatelé katoličtí psali o magnetismu. Někteří ho hájili, jiní zavrhovali, a jiní konečně činili rozdíly mezi jednotlivými jevy; všechny případy pokud možno vykládali přirozeně, a jedině v případě, kdy bylo vyloučeno aspoň možné vysvětlení přirozené, utíkali se k působení zlých duchů. Ovšem však o takových případech není jisto, zdali se vůbec udály.

A takový úsudek uznala za správný i církev katolická. Nikdy neodsoudila magnetismus vůbec všeobecně, nýbrž pouze varuje před pověrou, a tak jen v případě, kde zcela patrna jest pověra, jednotlivý tento případ zavrhuje.

Tak předložena kongregaci inkvis. otázka, zda dovolen magnetismus, „kde magnetisovaný, zcela patrně neučený, hned jest velmi učeným, neznající čísti čte písmo, i uzavřené, se zavřenýma očima, poslouchá magnetisovaného, i kdyby více mil cesty byl od něho vzdálen, a podobně jiné věci koná, které převyšují vůbec

přirozené síly. Rovněž provádí se magnetismus s osobami různého pohlaví, a proto ne bez nejvyššího nebezpečí pro zdraví."

Posvátný sbor inkvis. odpověděl 21. dubna 1841: „Užívání magnetismu, jak se zde vykládá, není dovoleno."

Ovšem, dle novějších badání nutno popříti, že se takové mimořádné jevy skutečně dějí; často i zde jest podvod.

Když pak se kolem r. 1856 objevil spiritismus, vydal posvátný sbor inkvis. dne 4. září 1856 okružní list ke všem biskupům proti zneužívání magnetismu, v němž se praví: „Dověděli jsme se, že nový druh pověry se zavádí z jevů magnetických, kterých snaží se přemnozí použiti ne snad k vývoji věd fysických, jak by se slušelo, nýbrž ke klamání a svádění lidí, domnívajíce se, že mohou tajné, vzdálené a budoucí věci odkrýti pomocí magnetismu neb kouzly, zvláště pomocí žen, které jedině od pokynu magnetisujícího závisí... Protože o užívání magnetismu vůbec nám jednati jest, jakožto pravidlo všeobecné stanoveno jest 28. července 1847: „Po odstranění všeho bludu, kouzla, výslovného neb skrytého vyvolávání ďábla, užívání magnetismu, totiž pouhé použití prostředků fysických jinak dovolených, není mravně zakázáno, jen když nesměřuje k cíli nedovolenému aneb jakkoli špatnému. Užití však zásad a prostředků pouze fysických k věcem a činům čistě nadpřirozeným, by se fysicky vysvětlily, není nic jiného než klam vůbec nedovolený a bludařský."

„Ačkoli tímto všeobecným rozhodnutím vysvětluje se již dovolenost neb nedovolenost při užívání neb zneužívání magnetismu, přece tak vzrostla zloba lidská, že lidé nedbajíce dovoleného studia vědeckého a spíše všetečnými věcmi se obírajíce, honosí se i při veliké zkáze duší, při škodě své vlastní a celé občanské společnosti, že našli jakýsi počátek ku věštění a hádání. Odtud kouzly somnambulismu a jasného vidění, jak praví, chlubí se ženy takové, zachvácené i pohyby ne vždy cudnými, že vidí i neviditelné věci, a troufají si s drzou smělostí mluviti o náboženství, vyvolávati duše zesnulých, přijímati od duchů (jak totiž samy praví) odpo-

vědi, odhalovati věci vzdálené a neznámé, konati i jiné věci toho druhu pověrčivé, jistě hodlajíce mnoho vyzískati sobě a svým pánům tímto věštěním! V tomto všem, byť i jakéhokoliv užívaly umění neb klamu, protože užívají se prostředky fysické k účelům nepřirozeným, spočívá podvod vůbec nedovolený a bludařský a pohoršení proti počestnosti mravů."[1])

V těchto výnosech jedná se v prvé řadě o magnetismus, a tu církev hledí odstraniti z užívání magnetismu pověru; proto praví: „Odstraní-li se veškeren blud, pověra, vyvolávání ďábla, pouhý čin, totiž použití prostředků fysických jinak dovolených, není mravně zakázán". Tedy na př. používání magnetismu či hypnotismu ve vědě lékařské a v jiných vědeckých pracích jest dovoleno, avšak jen když nesměřuje k účelu nedovolenému a mravně zakázanému, na př. nemravnému. Osoba magnetisovaná či hypnotisovaná jsouc ve spánku nachází se v úplné moci toho, jenž ji ve spánek uvedl, a tu by jí mohl snadno zneužíti rozličným způsobem. Tomu lze odpomoci tím, že se vše koná za přítomnosti jiných osob. Anebo magnetisující nezná dobře všech okolností k pokusu potřebných, a tak mohl by lehce uškoditi osobě hypnotisované na zdraví, na př. pozdě neb špatně ji probouzeje. A vskutku dostavuje se u magnetisovaných padoucnice. Proto není a nesmí býti dovoleno komukoliv podobné pokusy konati, nýbrž toliko lékaři, v tomto velmi nebezpečném oboru zkušenému.

Naproti tomu používati prostředků fysických ke skutkům nadpřirozeným, by se přirozeně vysvětlily, jest klamem nedovoleným a bludařským. Kdo by chtěl věci nadpřirozené, skutečné zázraky atd. vykládati prostředky přirozenými, jakými se děje na př. magnetismus, tedy uspáním, vnukáním myšlenek atd., klame se. Jsou to události nadpřirozené: tedy nad obor přírody, mimo něj, a proto nedají se silami přirozenými vysvětliti. Mimo to skrývá se v úmyslu takovém bludařství, totiž blud, že zázraky nejsou vlastně skutky nadpřirozenými, nýbrž přirozenými, že řád nadpřirozený

[1]) Gury, Comp. Theol. moralis a j.

jest vlastně řádem přirozeným. Z těchto důvodů jest počínání takové nedovolené.

Zavrženy jsou tedy všecky pokusy duchařů, by vyložili pomocí spiritismu učení křesťanské, jevy spiritistickými zázraky, svými názory učení křesťanské, jak jsme dříve vysvětlili.

Patrno, že všecky úkazy, které ve výnosech církevních uvedeny jsou o magnetismu, uvádějí se též při spiritismu; ba poslední výnos, mluvě o vyvolávání duší zemřelých, jedná přímo o spiritismu; tedy týž zákaz a vše, co řečeno o magnetismu, platí i o spiritismu. Ano mnohem více, neboť je-li magnetismus někdy přece dovolen, nesmí spiritismus nikdy a za žádných okolností býti dovolen, protože jest špatný a hříšný sám v sobě, a zlo se nesmí nikdy dovoliti.

Že pak sám o sobě špatný jest, patrno. Magnetismus používá ke svým jevům prostředků přirozených i síly magnetické; vše jest tedy řádu přirozeného, a jen mimořádně může do něho vkročiti pověra: touha po působení duchů. Spiritismus však sám o sobě, jak jméno „duchařství“ již naznačuje, směřuje k duchům, by je vyvolal a s nimi se spojil. Vyvolávati však duchy, vyšší bytosti, jest samo o sobě nedovoleno a Bohem samým zakázáno. Spiritismus tedy jest sám v sobě špatný. A proto není nikdy dovolen.

Mimo to jest též klamem a podvodem; neboť zesnulí nepřijdou, a tu buď medium podvádí neb všichni se klamou, domnívajíce se, že duch zde mluví; a klam je i v tom, že přítomní se domnívají slyšeti ducha zemřelého, kdežto nanejvýše by to mohla býti zlá bytost.

Dále bludem jest domnívati se, že jest dovoleno, co jest Bohem zakázáno, že církev ve svém učení o bytostech duchových se může klamati atd. Ve spiritismu jest nad to i přímé bludařství; uvedli jsme již dříve, že celé učení duchařů jest prosyceno hrubými bludy, na př. o posledních věcech, o smrti, o pekle, o nebi, o církvi atd., a dle toho vidíme vskutku v některých krajinách, jak spiritisté tvoří zvláštní bludařskou sektu, sektu více méně již dle svého původu

protestantskou, jako na př. v Sasku, v krajích krkonošských a jinde.

Nestačí jen nějak se ohraditi, jako na př. říci: „Nechci míti ničeho s ďáblem.“ Ani při magnetismu nestačí říci: „Nechci, by zde působila cizí moc“, a pak používati prostředků přirozených a chtíti takové jevy, které by pouze zlá bytost mohla působiti. Neboť, nechce-li někdo působení ďábelského, nesmí chtíti též jevů ďábelských, a obráceně, chce-li kdo jevy takové, chce tím samým i působení ďábelské. Totéž platí i o spiritismu: chce-li kdo spiritisovati, chce vejíti ve spojení s duchy; proto by si jen odporoval, kdo by řekl: „Nechci s duchy nic míti“, a pak by duchy ve skutečnosti volal. Tu platí jedině: „Nechceš-li s ďáblem nic míti, nesmíš spiritisovati, nesmíš ho k sobě volati.“

Magnetismus ovšem sám o sobě nesouvisí s duchy, a proto jest sám o sobě dovolen a není ani třeba nějakého ohražení proti vlivu zlého ducha; pouze v pochybnostech, je-li účinek přirozený či ne, jest radno ohraditi se proti vlivu ďáblovu. Je-li účinek vskutku mimopřirozený, tu ho ovšem nesmím chtíti. Spiritismus však vždy směřuje k duchům, a proto není možno, by se kdo ohražoval proti vlivu duchů, by nechtěl duchův, a přes to spiritisoval, duchy volal!

Ovšem i zde možno, že by někdo, nevěře vůbec spiritismu, chtěl podobných skutků se dodělati vědeckými pokusy, arci bez vyvolávání duchů, nazývaje jen jevy takové stejným jménem. Pak ovšem nejsme již vlastně ve spiritismu, protože duchové se tu nevyvolávají.

Duchařiti tedy není nikdy dovoleno. Avšak, někdo by se snad mohl ptáti, je-li dovoleno aspoň ze zvědavosti se dívati? Ne snad býti mediem, neb jinak působiti, nýbrž pouze se dívati.

Zde dlužno odpověděti: Ani dívati se při schůzi spiritistické není dovoleno, neboť divák se vydává ve veliké nebezpečenství, že může býti sveden. Mnoho lidí bylo již s počátku jen diváky, ale pak našli ve spiritismu zalíbení a stali se duchaři. Mimo to je dokázáno, že některé úkazy objevují se i na pouhých

divácích, či, jak duchaři by řekli, duch volí si i pouhé diváky. Dále ostatní vidouce, kterak se i jiní účastní, neuvidí ve spiritismu nic tak špatného a půjdou také, čímž se dá pohoršení všem! Konečně pak mnohé zlé úkazy objevily se později i na pouhých divácích. Proto církev podobný případ zakázala rozhodnutím ze dne 1. února 1882.

Spiritismus není tedy dovolen ani mediu, ani účastníkům schůze, ani divákům.

Církev však nejen že duchaření zakazuje, nýbrž je i trestá, a sice trestá nejen účast na podobných věcech, nýbrž i čtení knih, kterými se takové skutky doporučují nebo schvalují.

Trestáť církev vyloučením ze svého středu „všecky odpadlíky od víry křesťanské a všechny i jednotlivé bludaře, ať jsou jacíkoliv a ať patří k jakékoliv sektě, jakož i ty, kteří jim věří, je přijímají, jim přejí a vůbec je chrání“.[1]) Kdo tedy tak jedná a se prohřešuje, uvaluje na sebe přímo svým činem trest vyloučení z církve. Duchaři pak bludům učí a bludná učení hájí; mimo to chtíti znát věci budoucí, kterých žádný tvor nezná a znáti nemůže, dohadovati se jich kouzly a čarami, jest blud, a proto praví i nejvyšší soud církevní: „jest zde klam bludařský“.

Proto duchaři z církve se vylučují. Ti, kdož jim věří, jsou všichni, kteří buď výslovně neb skrytě patří k jejich sektě; kteří je přijímají, jsou všichni ti, kteří je jako bludaře přijímají, by je podporovali, a všichni, kteří dovolují, by v jejich domech konaly se schůze duchařské; všichni kteří je chrání. Těmi, kteří se účastní, nutno ovšem rozuměti osoby, které se duchaření účastní, na př. tázajíce se; doptávajíce se, ne tedy toho, kdo pouze ze zvědavosti se dívá.

Mimo to jest třeba, by osoba trest znala. Nejsou tedy stíženi tímto trestem všichni ti, kteří o tomto trestu nevěděli, a tím ovšem lze omluviti skoro všechny. Dále nutno, by osoba těžce hřešila, a tak neupadají v trest, kteří vlastně neduchaří, nevěříce neb nejsouce přesvědčeni, že zde duchové jsou, nevolají duchů, nýbrž činí pouze pokusy vědecké, by se podobných jevů dodělali a tím mnohé jevy duševní vyložili. Rovněž osvobozuje tu od trestu vše, co chrání před těžkým hříchem.

[1]) Const. Ap. Sed. 1869, I. n. 1.: excommunicatio ipso facto, S. Sedi speciali modo reservata.

Protože však mnozí mohli by se svésti četbou knih, jimiž se pověra duchařská doporoučí neb obhajuje, zakazuje církev i takovouto četbu a trestá vinníky stejným způsobem a týmž trestem vyloučení z církve: „Č. 2.: (Vyloučeni jsou z církve) všichni i jednotliví, kteří vědomě, bez dovolení sv. Stolice čtou knihy týchž odpadlíkův a bludařů, kteří rozšiřují bludy a knihy jakéhokoli spisovatele apoštolským výnosem výslovně zakázané, a ti, kteří takové knihy podržují, je tisknou, a jakýmkoli způsobem hájí.“[1])

Uvádíme však hned, že má-li někdo, ať již knihu čte, neb ji podržuje, neb tiskne, neb hájí, upadnouti v tento trest, jest třeba, by věděl („vědomě“), že kniha taková pochází od bludaře, že hájí bludův a že jest od církve výslovně zakázána; všechny tyto podmínky musí znáti. A vskutku jsou mnohé knihy duchařů sv. Stolicí zavrženy a zakázány.

Bližší výklad toho nachází se v pozdějším výnosu sv. Stolice[2]): „Zakazujeme vůbec knihy odpadlíků, bludařů, rozkolníkův a jakýchkoli spisovatelů, které hájí bludařství neb rozkolnictví, či vyvrací jakkoliv samé základy náboženství“[3]) a „nedovoleno budiž vydávati, čísti, podržovati ty knihy, v nichž učí se čarám, hádáním, kouzlům (pověrečným), vyvolávání duchů a jiným toho druhu pověrám, neb v nichž totéž se doporučí.“[4])

Trestem, pod kterým církev toto čtení zakazuje, jest rovněž vyloučení z církve. Oba zákazy jsou bližším výkladem dřívějšího zákazu všeobecného.

„Vyvoláváním duchů“ rozumí se ovšem spiritismus; by však spisy nesměly se čísti, je třeba, aby

[1]) Gury, Comp. theol. mor. I. str. 281.
[2]) „Officiorum ac munerum“, 1897.
[3]) Tit. I. c 1. n. 2.
[4]) Tit. I. c. 5 n. 12. — Srv. Pennachi, Commentarium in Const.: „Offic. ac munerum“ etc.

spiritismu učily, totiž známkám, pravidlům, způsobu, jak se mají duchové vyvolávati, aneb aby doporoučely spiritismus, jej chválíce, takové skutky a rozličné druhy spiritismu velebíce atd.

Ve výnosech těchto jest zříti jedině starost a péči učitelského úřadu církve, by pravá víra a čisté mravy mezi věřícími se zachovaly a tak i pověra zmizela. Toť i povinností úřadu učitelského Kristem Pánem k tomu cíli založeného, by víru neporušenou zachovával a všemu světu hlásal. K tomu také obdržela církev moc, lidi vésti a neposlušné a nepolepšitelné trestati: „Cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi“, „Kdo pak církve neuposlechne, budiž mu jako pohan (tedy vyloučen z církve) a publikán“ (veřejný hříšník); věřící pak jsou povinni církve ve věcech víry a mravů poslouchati, pamětlivi slov, která božský Spasitel pronesl k učitelům církve: „Kdo vás slyší, mne slyší.“ (Luk. 10, 16.)

* * *

Pro škodlivé a zhoubné následky, jaké spiritismus do sebe má,[1]) počínají si ho v Rakousku všímati i státní úřady. Tak c. k. okr. hejtmanství v Nové Pace vybízelo obce proti spiritismu tímto přípisem:

„C. k. okr. hejtm. v N. Pace, dne 18. května 1905 Č. 14939/05.

Panu starostovi obce . . .

zasílám v příloze několik vyhlášek týkajících se zákazu spiritistických schůzí s požádáním, aby je v obci

[1]) Josef Grafek, 34 let starý, chalupník v Přibyslavi č. 19, byl dne 7. března 1905 následkem návštěv spiritistických schůzí postižen akutní hallucinatorní šíleností, rázu náboženského, ze které se teprve po delší době vyléčil. — Dne 5. května 1901 postřelil se z pistole v sebevražedném úmyslu tovární dělník František Novotný v Bělohradě v č. 57, 16 let starý, poněvadž mu ve spiritistických schůzích u Václava Žďárského v č. 132 v Bělohradě bylo suggerováno, že do svého 16. roku zemře smrtí nepřirozenou. — Oba dva případy jsou zjištěny okresním hejtmanstvím v Nové Pace, kdež bylo napočítáno r. 1905 asi na 60 spiritistů.

veřejně prohlásil a o to péči měl, aby o zákazu tomto zvěděli zejména spiritisté. Jako takoví označují se zejména . . .

Dále žádám pana starostu, aby, jakmile se o nějaké schůzi doví, dal přítomné zdejším jménem vyzvati, aby se ihned rozešli, a aby ty, kteří ke schůzi se sešli a zákazu ihned neuposlechli, neprodleně sem oznámil.

K účelu tomu povoluji panu starostovi také assistenci četnickou, kterou si v nutných případech přímo u nejbližší četnické stanice vyžádati může.

Konečně žádám pana starostu, aby o schůzích spiritistů a veškerém jich počínání v tamní obci, jakmile se čeho doví, zprávu sem podal.

C. k. okresní hejtman: Dr. Pecka.

Vyhláška sama zní takto:

„Vyhláška! Bylo zde pozorováno, že v poslední době v některých obcích zdejšího okresu pořádají se spiritistické (duchařské) schůze.

Schůze takové, nesoucí se duchem náboženským citům se příčícím a zásadám mravnosti odporujícím, měly — jak zde bylo zjištěno — opětovně již za následek, že osoby, schůze takové navštěvující, na smyslech se pomátly a nebezpečně onemocněly.

Následkem toho zakazuji v základě § 7. císařského nařízení ze dne 29. dubna 1854 č. 96 říš. zák. z ohledu veřejného blaha pro nebezpečí mylného učení spiritistického vůbec a pro jeho účinky nebezpečné zdraví lidskému zvláště pořádání spiritistických (duchařských) schůzí a schůzek, tudíž také i schůzek domácích a na zvané hosty obmezených.

Proti veškerým účastníkům schůzí a schůzek, pořádaných přes tento zákaz, zakročeno bude trestně dle § 11. svrchu naznačeného císařského nařízení peněžitou pokutou až do 200 kor., po případě vězením až do 14 dnů.

To uvádím u všeobecnou známost.

C. k. okr. hejm. v Nové Pace, 18. května 1905. Č. 14.939.

C. k. hejtman: Dr. Pecka.“

Podobně c. k. okr. hejtmanství strakonické vydalo před několika málo lety vyhlášku: „Na základě § 7. cís. nař. ze dne 29. dubna 1854 zakazuje se konání všech schůzí spiritistických a shromáždění, a to nejen ve veřejných místnostech, nýbrž i v soukromých bytech, z ohledu na obecné blaho pro nebezpečí bludných a spiritistických nauk vůbec a hlavně pro nebezpečné následky na zdraví lidské. Proti účastníkům takových schůzek a shromáždění zakročí se úředně dle § 11. uvedeného cís. nař. a sice pokutou až do 200 zl. neb vězením až do 14 dnů.“

Díl IV.

§ 16. Boj proti spiritismu.

V dříve uvedeném okružním listě církevním ze dne 4. září 1856 dodává sv. Stolice: „K účinnému (tedy) potlačení tak velikého, i náboženství i společnosti velmi nebezpečného zla, musí býti co nejvíce povzbuzena pastýřská péče, bdělost a horlivost všech biskupů. Pročež biskupové, seč budou za přispění milosti Boží, a jak napomínáním otcovské lásky, přísným zapřísahánim, použitím prostředků právních, dle okolností osob, míst a času v Pánu usoudí, že by prospělo, všechnu péči vynaloží, by potlačili a vyplenili zneužívání tohoto magnetismu, by zástup Páně byl chráněn od nepřítele člověka, by poklad víry se zachoval neporušený a věřící by se chránili před zkázou mravů.“

Z toho vidno, s jakou bedlivostí a vážností pohlíží církev na toto hnutí pověrečné, kterak vyzývá všechny biskupy, by všemi možnými prostředky opřeli se proti moru této pověry. Biskupové jsou povolanými zástupci toho, který sám o sobě praví: „Já‘ jsem pravda, cesta a život.“ A vskutku spiritismus vstupuje na pole náboženské, a proto jest povinností hlasatelů náboženství, učitelů církevních na prvém místě, by bojovali proti této pověře.

Nutno pak rozeznati dvoje poblouzení: blud rozumu, jímž jest vlastní pověra, totiž špatná znalost stavu duší po smrti, a poblouzení vůle, kde srdce člověka touží, by mohlo stále býti ve spojení s drahými ze-

snulými, by vědělo, co též je čeká atd. A tu místo co by se mělo spokojiti tím, čemu nás učí církev ve jménu Božím, bloudí a hledá samo, užívajíc i zakázaného prostředku. V obou případech jedná se tedy o náboženství!

Kdo tedy může tu pomoci? Snad nevěra? Ta popře sice budoucí život, pokud možno, a tak snad může působiti proti blouznění rozumu; ale jen snad, neboť rozum lidský nedá si upříti život budoucí, jestiť tu i srdce, které touží též po životě budoucím, a tuto touhu nevěra vůbec upokojiti nemůže, nechtíc uznati, že jest život budoucí. V nevěře nenalézá tedy ani rozum ani srdce opory proti pověře duchařské.

Snad tedy pomůže věda? Ovšem, věda čistá ničí mnohé bludy a předsudky; doprovází však člověka jen k životu záhrobnímu, dokazujíc, že život po smrti jest, avšak jaký jest, neví; proto třeba, by k vědě přistoupila víra a pravda Bohem zvěstovaná.

Jí nabude člověk předně pevných základů, dále nebude snadno věřiti hned všemu, a konečně bude s to, aby zničil pověru.

A které základy jest třeba znáti? Základem víry jest neomylný učitelský úřad církve katolické; jeho jest tedy nutno poslouchati ve věcech víry a mravů: a „kdyby i anděl s nebe přišel a něco jiného nám hlásal, nesmíme mu nikdy sluchu popřáti“ (Gal. 1, 8). Pak snadno poznáme víru o posledních věcech člověka, že čeká lidi poslední soud a po něm nebe, peklo, očistec, trojí to stav, který se nedá s tímto světem porovnávati.

Víra a věda nás snadno přesvědčí, že duše zemřelých odpočívají v Pánu, a tak nelze je volati, kdy, kde a jak komu libo, nýbrž naopak jest se nám snažiti, bychom jich následovali ve spravedlivém životě a tak se s nimi jednou shledali a věčně s nimi se radovali.

Víra nás poučí rovněž o pravé podstatě zlého ducha, že působí se zlým úmyslem; nepůsobí zázraků, může působiti jedině s dopuštěním Božím, a tak nemůže člověk s ním jednati, kdy a jak chce. Naopak ani zlý duch nemůže se s člověkem stýkati dle libosti; působí

hlavně způsobem sobě a člověku přiměřeným, duchovně, na duši, a proto působení tělesné bylo by něco tak mimořádného, že je nelze bez rozhodujících a nezvratných důvodů připustiti. Důvodů takových však spiritismus neuvádí; mimo to křesťan nesmí se báti jeho vlivu, maje proti němu prostředků dostatečných.

Poučeni církví nebudeme hned všemu věřiti; co jest mimopřirozené, jest mimořádné; mimo to může se člověk snadno mýliti, jak praví i papež Benedikt XIV., když dí: „Snadno se může přihoditi lidem se živou obrazotvorností, že se domnívají viděti, co vůbec není, a myslí, že se jim zjevují věci, které se vskutku nezjevují, a o nichž přece pevně tvrdí, že se jim zjevily a shůry jim oznámeny byly. — Obrazotvornost jest příčinou mnohých přeměn a porušení jak ve vlastním tak i v cizím těle. — V domnění vidí se často, co se vůbec nevidí, slyší se, co se vůbec neslyší, a cítí se, co se vůbec necítí.“[1]) A tak nemáme všemu věřiti, co se vypravuje, neboť vedle podvodu jest možný i klam; osoba vypravující buď se může klamati nebo nás podváděti. — Proto i sv. Jan nás napomíná (1. Jan 4, 1): „Nejmilejší, ne každému duchu věřte, ale zkoušejte duchů, jsou-li z Boha; neboť mnozí falešní proroci vyšli na svět“ . . . Jest nám tedy zkoušeti učitele, který se honosí nějakým zjevením Božím. Tázati se máme nejprve po skutku samotném, je-li jistý, určitý; po té máme pátrati, jaký jest skutek sám o sobě, zda odporuje učení Spasitelovu, učení Písma sv., církve, rozumu, zda není proti mravnosti atd., a pak teprve možno se tázati po jeho příčině.

Tím však budeme též s to, bychom bojovali proti pověře; vymýtíme ze svého jednání zvyky a způsoby pověrečné, vymýtíme pověru i u jiných lidí. Najdeme-li něco pověrečného v modlitbách, knihách a pod., odstraňme je a pečujme o to, by se šířily modlitby a knihy nábožné, které jsou schváleny církví a při nichž tedy můžeme býti jisti, že neobsahují nic pověrečného; pečujme o to, by se užívalo předmětů náboženských,

[1]) De servorum Dei beatificatione, III. 50. 1. 9.

posvěcených věcí atd. jedině tak, jak církev sama stanovila a k jakému účelu je posvětila.

Ve styku pak s lidmi, kteří jsou nakloněni spiritistické pověře, snažme se jim ukázati, že takovým pověrám nevěříme, ukažme na veliké podvody, vyložme skutky podobné přirozeně, ukažme též, jak snadno může se každý klamati.

Konečně uveďme velmi žalostné následky pro tělo, duši, spásu věčnou, kterak je nemožno, by spiritista přijímal sv. svátosti, a kterak nehoden každý i církevního pohřbu.

Ovšem, boj jest veliký a těžký, avšak nutný, má-li se zachovati víra čistá, a mají-li udržeti se zdravé mravy.

* * *

Proti spiritismu vydány i u nás rozličné spisy a různá pojednání. Tak r. 1873 Dr. F. Hošek uveřejnil v „Matici Moravské“ (str. 61. nn.) stať „O spiritualismu“; r. 1853 psal Vrťátko „O pomýkání těles“ v Mikovcově „Lumíru“; ve „Vesmíru“ r. VI. č. 7. psal o spiritismu E. Rodr, v Roční zprávě gymnasia německo-brodského 1875—1876 Frant. Zámečník, v „Časopise katol. duchovenstva“ r. 1881 Dr. Eug. Kadeřávek („O spiritismu“); v Olomouci r. 1884 vydal Dr. Fr. Janiš spis „O spiritismu“; v „Časových úvahách králové-hradeckých“ vyšlo v roč. IX. (1905) pojednání J. Běliny: „Spojenci spiritistů“ a v roč. III. (1899) brožura V. B. Sychry-Pavlíka „Spiritismus čili mediánství“. Zmíněný J. Bělina (pseudonym) vydal též v „Hlasech katol. spolku tiskového v Praze“ r. 1906 spis „Spiritismus“, podobně jako V. B. Sychra-Pavlík vydal v „Antispiritistické knihovně“, kterou založil, pojednání „Církev satanova“, chtěje vydávati nad to i „Posla Pravdy“ a šíře různé antispiritistické letáky. V „Časopise katol. duchovenstva“ r 1906, 1907 a 1908 psal o spiritismu prof. Dr. J. Novotný („Možno-li spiritismus nazvati zdokonalením křesťanství?“, „Zjevy spiritistické a různé pokusy vysvětliti příčinu zjevů těch“, „Různé pokusy vysvětliti příčiny zjevů spiritistických“), který stati ty vydal r. 1909 samostatně v Hradci Králové pod názvem „Spiritismus zdokonalením křesťanství?“; v Telči vyšel r. 1884 spis F. Kodyma „O spiritismu a jeho naukách“, v Ml. Boleslavi r. 1906 vydáno Fillerovo „Zrcadlo spiritistů“; v Č. Brodě r. 1886 pojednání J. Kaprasa „Spiritismus. Kulturní i psychická rozprava“; v „Novém Životě“ r. 1906 uveřejněn článek Frt. Kubíčka „Spiritismus hádankou psychologickou“, a ve spise Dra. J. Kratochvila „Dnešní otázky filosofické“ (Praha 1909) je též stať „Záhada spiritismu“. Mimo to ve „Slovech Pravdy“, v „Pokroku“ (r. 1883, od K. Jiránka), v „Čechu“ (r. 1884) a jinde uveřejněna různá kratší nebo delší pojednání protispiritistická a pod.

Rejstřík jmenný a věcný.

Abaelard, 386.
Abnourová, vidinářka, 17.
Adelma, medium, 227.
Adelmus, duch, 253.
Aeneas, 219.
Aglaonike, 218.
Agrippa z Netteseimu, 220.
akademie spiritistické, 33.
Albrecht V., 386.
Albigenští, 386.
Alimonda, 121.
Almignana, 235.
Alžběta, duch, 255; medium, 227.
Amerika a spiritismus, 15.
andělé dobří ve spiritismu, 167 n.; zavržení, 172 n.
Annibale, 124.
Antonelli, 54, 186 a j.
Antonín, medium, 227.
Appius, 219.
Armstrong, 73.
Augustin sv., 156.
Augustus, 219.
autorita a spiritismus, 259 n.
Averroismus, 386.
Axakov, 20, 23, 74 n., 80 n., 124, 134, 231, 233 a j.
Bailly, 387.
Ballerini, 124.
Ballet, 21.
Barret, 73.
Barth, 65.
Bastian, 106 n.
Baudinová, 19, 20.
Baumgarten, 379.
Bellachini, 129.
Belgie a spiritismus, 29.
Bělina, 400.
Benedikt XIV., 399.
Bénézet, 89.
Bergmann, 272.
Bianchi, 28.
bible a spiritismus, 258 n.
Billot, 368.
Blanc Louis, 21.
Blawatská, 27, 115, 234.
Blöde, 364, 370.
Bonfiglioli, 235.
Bouguet, 115.
Braid, 139, 194.
Bray, 142.
Brown, 14.
Bůh dle spiritismu, 231, 271 n.; 331 n.
Butlerow, 23.
Burus, 74 n.
Cadwellová, 113.
Cahagnet, 21, 32, 185.
Cambellan, 368.
Cardan, 354.
Carpzow, 382.
celibát, 345 n.
Cicero, 219.
Cimon, 218.
církev dle spiritistů, 250 n.
cizí řeč ve spiritismu, 202 n.
Clayerová, slečna, 24.
Cooková, medium, 22, 54, 57, 104, 135.
Coreni, 235.
Cornerová, medium, 104.

Covindasamy, fakir, 222.
Craddock, medium, 119
Crookes, 22, 53 n.; 124 n.; 133, 142, 145, 347.
Crowell, 347.
čarodějnictví, 379.
Čechy a spiritismus, 30.
Černý, spiritista, 282.
Číňané, 221.
čtení knih spiritistických, 392.
ďábel ve spiritismu, 172 n.
Dawenportové, 22, 10[illegible].
Dawis, 11, 75, 239 a j.
Debreyne, 350.
Defiora, 65.
dějiny pověry spiritismu 215 n.
Delfi, 218.
Denton, 75 205.
Dessoir, 126.
dial, 39.
Dippel, 16, 12[illegible], 140, 146, 194, 233, 238, 258, 305, 351, 361.
dobrý duch ve spiritismu, 337 n.
dovolenost spiritismu, 388 n.
Druidové, 219.
duchové, 195, 239, 315, 336 n.
Dumas, 21.
duše zesnulých ve spiritismu, 153 n.
Edmonds, 124, 137.
Eglington, 112, 126.
Egypťané, 216 n.
elektrická síla ve spiritismu, 140 n.
Eleonora, 165 n.
Elymas, 218, 378.
Eraste, 42 n.
Esperance, medium, 75 n.
Eusapie, 28, 64, 159.
Evropa a spiritismus, 16 n.
Fairlambová, medium, 73.
fakiři indičtí, 221 n
Fechner, 26, 247.
Ferdinand I., 386.
Figuier, 85 n.
Filler, 401.
Fichte, 13, 17, 251, 273.
Finzi, 70 n.
Fiore, 235.
Firman, medium, 21, 114.
Fish, 14.
Fitton, 75.
Flammarion, 21.
Fletscherovi odhaleni, 114.
Flintovi odhaleni, 116.
Flournoy, 203 n.
fluid magnetický, 143 n; nervový, 235.
fotografie duchů, 74 n.; 102, 205.
Foxova rodina, 12, 74 n.
Francie a spiritismus, 17 n., 48 n.
Franco, 52, 97, 124, 145, 186, 234, 262, 350.
Friese, spiritista, 311.
futuristé, 234.
Gally, 135.
Gasparin, 48.
Gautier, 21, 353.
Gibier, 48 n.; 103, 124, 134, 183, 347.
Girandinová, spiritistka, 49.
Goethe, 212.
Golanda, duch, 75 n.
Gousset, 124
Guaita, 183, 354.
Güldenstubbe, 17, 20 n.
Guphy, 22.
Gury, 124.
Gutberlet, 127, 206.
Hadrian VI., 385.
Hahn, 25.
hallucinace, 94 n.
Hansen, 141.
Hare, duch, 39, 124, 310.
Hartmann, 6, 127.
Havel, 251, 280, 282
Hedler, 314.
Hellenbach, 106 n., 124.
Helmholtz, 93, 123.
Hennequin, 362.
Herodes, 245.
Hilarius, 219.
Hindu Babu, 353.
Hildesheim, 5.
Hirsch, 65.
Hlůže, spiritista, 101 n.
Hoffmann, 26
Holandsko a spiritismus, 29.
Hollisová, medium, 75.

Holmes, 105.
Home, medium, 54, 97, 144, 350.
Hornung, 25.
Hošek, 400.
Houdin Rob., 52.
Hoytová, medium, 137.
hřích a spiritismus, 295 n.
Hugo Viktor, 21.
Hume, 22.
hvězdné tělo, 235.
hypnotismus, 17, 138 n.; 195, 387 n.
Chaldeové, 216.
Innocenc VIII., 384.
Italie a spiritismus, 27.
Jafetová, paní, 19 n.
Jakub I., 385.
James, medium, 118.
Jan Křtitel, 318.
Jan XXII., 385
Jana Evang. duch, 324 n.
Janiš, 400.
Jannet-Kämpfe, 186.
jasnovidnost, 100, 195 n.
jazykem cizím mluviti, 202 n.
Jeanniard, 147, 187.
jevy spiritistické, 35 n.; 48 n.
Jidáš, 316.
John, duch, 66 n.; 76 n.; 159, 316.
Julián, 218.
Kabbalisté, 234.
Kadeřávek, 400.
Kahlhammer, 25, 368.
Kant, 157.
Kapras, 400.
Kardek, 6 n.; 19, 98, 115, 158 n; 183, 228 n.; 250, 259, 263 n.; 271 n.; 293 n.; 332 n.; 343 n.; 359, 364, 381 a j.
Karel I., 379.
Karolina, 382
Katie Kingová, 57 n.; 104.
Kaulen, 154, 187.
King, duch, 57, 135, 165.
klam ve spiritismu, 97 n.
klepot stolu, 194.
Kodym, 400.
kongressy spiritistické, 33.
Krämer, 385.
Kratochvil, 400.
křest, 324.
křesťanský spiritismus, 227, 235, 363, 371.
Krikora, spiritista, 100 n.
Kristus Pán, 240, 315 n.
Kubíček, 400.
Kuhn, 351.
Kurtz, 382.
Lane-Neyová, antispiritistka, 121 n.
Lanigstone, 11.
Lasagne, spiritista, 183.
láska k Bohu a k bližnímu, 331 n.
Leeser, 128, 143 n.
Lehmann, 92, 125, 202, 205 n.
Lehmkuhl, 185.
Leibnitz, 273.
Lev X., 385.
Levi, spiritista, 164, 183, 261, 350, 354.
Lombroso, 27, 64, 124, 134, 197 n.
Löwenfeld, 200 n.; 204.
Lubbock, 124.
Luther, 382.
magie, 184 n.
magnetické fluidum, 143 n.
magnetická síla, 138 n.
magnetismus, 195; živočišný 387 n.
malleus maleficarum, 385.
Mansfield, 116
manželství, 360.
Maria Panna, 316 n.; 320.
Martinisté, 234.
materialisace duchů, 58, 100.
Maxmilian I., 220.
medium, 40 n.
Mendelejev, 24.
Meslou, 81 n.
mesmerismus, 138, 368.
Messiáš, 316 n.
Methodiste, 33.
Mikuláš I., 379 n.
mimopřirozené příčiny spiritismu, 148 n.
Mirville, 81 n.
Monticelli, 124.
Morgan, 22.
Mouseaux, 85, 164, 183, 349 n.

mravnost ve spiritismu, 349.
mravouka spiritismu, 232.
náboženství a spiritismus, 251 n.
Napoleon I. a III., 17 n.
nebe, 306 n.
Negri, 159, 313, 336.
Německo a spiritismus, 25.
nemoci ze spiritismu, 345.
neznámá síla a spiritismus, 142 n.
Nilkes, 222
„Nové slunce", časopis, 258.
Nodier, 21.
Novoplatonismus, 219.
Novotný, 400.
Obcování svatých, 329 n.
oběti, 334.
očistec, 287 n.
„od", síla, 143 n.
odpovědi duchů, 80 n.; 207.
odsouzení spiritismu, 376 n.
oheň věčný ve spiritismu, 297 n
okkultiste, 183, 284 n.
Olkott, 27, 73, 234.
Ordinaire, 368.
osamělý život, 344 n.
Oswald, 289.
otisky duchů, 74 n.
Owaso, duch, 51.
Owen Rob. Dale, 105, 251, 362.
oznámení zesnulých, 201.
Pagnoni, 311.
Pailloux, 89.
Paladinová, medium, 76 n.
památky duchů, 74.
Papus, spiritista, 183.
Parker, medium, 119.
Parrier, 69 n.
Pascal. 212
Patricius, 219.
Pavel, duch, 165.
Pavel sv., apoštol, 377.
Pavlík-Sychra, 90, 282.
Pausanias, 218.
peklo a spiritismus, 283 n.
Pease, 39.
Periander, 218.
perispirit, 42 n.; 231 n.; 234.
Perrone, 124, 298.
Perty, 17. 21, 24, 248
Pezzani, 21.
Pianciani, 124.
Piccirollo, 124.
Picha, 281.
Písmo sv., 258 n.
Pistoni, spiritista, 169 n.
planchet, 39
Plotinus, 218.
pneumatologové, 16.
podmínky jevů, 36 n.
podvod ve spiritismu, 97 n.; 194 n.
pohnutky života dle spirit., 270 n.
Pocha, duch, 112.
pokání, 324 n.
Porphyrius, 218.
Porro, 76 n.
posedlost, 186 n.; 339 n.
positivisté, 234.
Possin, 368.
Pôtet, 183, 354.
pověra, 175 n.; 210 n.
prarodiče, 316, 320
Prel du, 127.
Proclus, 218.
pronikání hmotou, 206.
prostor o čtyřech rozměrech, 156 n.
prostředky k mravnosti, 314.
protispiritistické knihy, 400 n.
proroctví, 199 n.
předtuchy, 199 n
přeložení smyslů, 202 n.
přelud, 94 n.
přenášení myšlenek, 197 n.
příčiny jevů spirit., 131 n.
přikázání, 331 n.
psací media, 100.
psychoda, 142.
psychograf, 38 n., 194.
psychologie experimentální, 234 n.
pud v mravnosti, 294.
Quakéři 32, 40.
Rakousko a spiritismus, 29.
Rappard spiritista, 228, 240, 266, 301.
Raue, 251.
Reichenbach, 25, 143 n.
Reformující listy, 227 n.

Regazzoni, 183.
Reimers, 269.
Richet, 136.
Rivail, 17.
Roca, 235.
Roder, 400.
Rosa Croce, 234.
Rosová, 19.
Rosna, 13.
Rotheová, medium, 116.
Roussan, 20.
Roustaing, 368, 371.
rovnost společenská, 359 n.
rozdělení jevů spirit., 89 n
rozdíl mezi křesťanstvím a spiritismem, 236 n.
rozjímání, 334 n.
rozšíření spiritismu, 15 n.
Rusko a spiritismus, 23 n.
Řehoř Vel., 155, 220; Řehoř VII. a IX., 379 n.; Řehoř XV., 385 n.
Řekové a spiritismus, 218.
Římané a spiritismus, 219.
Sachsenspiegel, 384.
Samuel, 378.
Sandová, 21.
Sardou, 21.
Saul, 217, 377 n.
Saulcy, 86.
Scarpa, 261.
Scifoni, 362.
sebezapírání, 343 n.
sekty spiritistické, 232 n.; 264 n.
Scheibner, 26.
Schneid, 258.
Schneider, 127, 140 n.; 176, 190 n.; 201, 306, 352, 360, 362.
schůze spiritistická, 36 n.
Sibour, 124.
Sidgwick, 198.
síla media, 206; elektrická, 140 n.; hybná (mechanická), 136 n.; magnetická, 138 n.; neznámá 146 n
Sixtus V., 385.
skutečnost jevů spirit., 92 n.
Slade, medium, 26, 29, 50 n.; 97, 126, 364.
smíření vykoupením, 318 n.
Smith, medium, 137, 203.
smrt, 264 n.; 352.
smyslnost, 349 n.
smyslů přeložení, 202.
somnambulismus, 195, 387
Spee Bedřich, 382.
společnost dle spiritistů, 357 n.
spolky spiritistické, 33
Sprenger, 385.
stěhování duší, 158 n.
Stewartová, medium, 115 n.
Stilling, 17.
stolky, 14, 38 n.; 194.
Strughn, duch, 302 n.
svátosti, 322 n.
Swedenborg, 16, 32, 196.
Sue Eugen, 21.
Šamanisté, 220.
šílenství, 313, 345 n.
Šimon, kouzelník, 218, 378.
Španělsko a spiritismus, 29.
Švýcarsko a spiritismus, 28.
Tabulky spiritistické, 14
Tallmage, 137.
Talmage, 347.
Tamburini, 28
Taylor, medium, 111.
telepathie, 197 n.
Tertullian, 353 n
Thayeová, 73
Thessalie a spiritismus, 218.
Theodorus, 218
Theodosius, 218.
Thomasius, 382.
Thomson, 119.
Thury, 142.
Tiberius, 219.
Tizzani, 124.
Tomáš Aq., 155, 169.
Torre Rodriguez, della, 347.
Tournier, 350.
Tritheim, 220.
tresty proti spiritistům, 291 377 n.; 392 n.
trpící duše, 163 n.
tušení, 199 n.
Uhry a spiritismus, 29.
Ulrici, 6.
učení spiritismu, 231 n.
ústavy spiritismu, 33.
Wallace, 22, 124.

Walter, 92, 97, 147, 160, 195 n.; 206, 209.
Varley, 22.
Vassallo, 76 n.
Weber, 26, 200, 250, 258, 302 n.
večeře Páně, 327 n.
Weckmann, 12.
věčnost trestů, 291.
Vergilius, 219.
Weinhold, 141.
Ventura, 124.
věrouka spiritismu, 231 n.
věštírny řecké, 218.
West, 73.
Whiteová, 105.
vidění do dálky, 195 n.
Wieser, 16, 92, 148 n.; 157, 266, 332, 355 n.; 360 n.; 367 n. a j.
Wiesseke, 368.
Virgilio, 28.
Vinslow, 347.
Wirthmüller, 185.
Wisemann, 288 n.
Wittis, 74.
Vizioli, 28.
vliv spiritismu na křesťanství, 373 n.
Wolf, 25.
Wolfe, 75.
Wolfová, 368.
Woodová, 73, 112.
Vrťátko, 400.
Vřešťál, 207.
vtělení Páně, 316 n.
vtělování se, 273 n.
vůle příčinou spiritismu, 134 n.
vzkříšení těla, 278 n.
vznik spiritismu, 11 n.
vykoupení, 315 n.
vytržení (extase), 315 n.
význam spiritismu, 5 n.
Zákaz spiritismu, 377 n.
Zámečník, 400.
záslužné skutky, 344.
zavržené bytosti, 172 n.
zázraky, 241 n.
zdrželivost, 345.
Zefyr, duch, 20.
zemřelí, 153 n; 205.
zhmotnění duchů, 101.
Zikešová, medium, 100.
zločinnost, 351.
zlý duch, 337 n.
Zöllner, 26, 53, 124, 126, 134, 140, 156, 244, 247 n.; 364.
Život záhrobní, 158 n.; 312 n.
židé, 216 n.

OBSAH.

Str.

Úvod. Význam spiritismu — rozdíl mezi jevy a učením . . 5

Část I. **Jevy spiritistické.**

Díl I.

O vzniku a rozšíření spiritismu 11
§ 1. **Vznik a rozšíření spiritismu** 11
Amerika — Dawis a jeho spisy — rodina Foxova — stolky — rozšíření nynější — Evropa — Francie: Güldenstubbe — Kardek a jeho význam — Anglie — Rusko — Německo — Italie — Švýcarsko — Španělsko — Rakousko-Uhersko — Čechy — příčiny rozšíření — nynější rozsah.

Díl II.

Jevy spiritistické 35
§ 2. **Podmínky jevů spiritistických** 36
Schůze spiritistické — duch - odpovědi — medium — druhy medií — přítomní.
§ 3. **Jevy při schůzích spiritistických** 48
Gibier — Zölllner — Crookes — Lombroso — Parrier — v Miláně — působení duchů do dálky — zvláštní úkazy — novější schůze — odpovědi doslovné — jev u Benézeta — rozdělení jevů
§ 4. **O skutečnosti jevů spiritistických** 92
Hallucinace — výklad — podvody — při obyčejných schůzích — bratři Davenportové — Florence Cooková — Bastian — Wood — Eglinton — Cadwell — Fletscherové — Firman — Blawatská — Bouguet — Stewart — Flintové — Mansfield — Anna Rothová — výroky spiritistů — způsob podvodů — protispiritisté — důkazy pravosti — rozdíl mezi spiritismem a umělým kouzelnictvím — závěr.

Díl III.

Příčiny jevů spiritistických 131
§ 5. **Přirozené příčiny jevů spiritistických** 134
A) Vůle sama — B) Síla hybná, mechanická — C) Síla magnetická — D) Síla elektrická — E) Nějaká síla neznámá: „Od“ — F) Síla, kterou jest teprve nalézti.

Str.

§ 6. **Mimopřirozené příčiny jevů spiritistických** 148
Důvody — Bůh — Duše dobré zemřelých — Andělé dobří — Bytosti zavržené — jich poměr ku křesťanu — důkazy pro jejich přítomnost ve spiritismu — vyznání spiritistů — svědectví katolíků — duše zavržené — Prozřetelnost Boží.

§ 7. **Možný přirozený výklad jevů spiritistických** 189
Postup výkladu — učení církve — pokrok vědy — důsledky — spiritismus jest pověra.

Díl IV.

§ 8. **Spiritismus jako pověra** 210
Pověra vůbec — původ — příčiny — protivou pouze čisté víry — spiritismus u Chaldeů — Egyptanů — Židů — Řeků — Římanů — až do nové doby — šamanisté — fakirové — závěr.

Část II. **Učení spiritistické**

Díl I.

§ 9. **Krátký přehled učení křesťanského a spiritistického** . 230

Díl II.

Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem 230

§ 10. **I. Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem co do původu** 237
Křesť.: Kristus Pán jako Syn Boží — spir.: nic o Bohu. Křesť.: církev neomylná — spir.: duchové učení církve zdokonalují. Kř.: zázraky — spir.: duchařské kousky. Kř.: Písmo sv. — spir.: dle libovůle. Kř.: učitelský úřad církve — spir.: duchové lživí a nemravní. Kř.: poslušnost v církvi — spir.: rozum nad duchy. Křesť.: vzory v církvi — spir.: nic o tom. Kř.: představení církve mají dávati příklad — spir.: media ať jsou jakákoli.

§ 11. **II. Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem v pohnutkách** 270
Křesť.: sláva Boží — spir.: zdokonalování sebe sama. Kř.: smrt se soudem — spir.: přechod jednoduchý k dalšímu životu. Kř.: peklo věčné — spir.: vášně a náruživosti jsou trestem, dokud se duch nezdokonalí. Kř.: nebe — spir.: život světácký.

§ 12. **III. Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem v prostředcích** 314
Křesť.: vykoupení — spir.: pouhý příklad. Křesť.: svátosti — spir.: každý člověk jest sám o sobě bez pomoci (spirit. výklad křtu, pokání, svátosti oltářní). Kř.: obcování svatých — spir.: schůze duchařů.

§ 13. **IV. Rozdíly mezi křesťanstvím a spiritismem co do předmětu** 331
A) V poměru k Bohu: Křesť.: celý život jest milostí posvěcená bohoslužba — spir.: i zde rozhoduje prospěch bližního, vede od Boha k zlému duchu.

Str.

B) V poměru k sobě samému: Křesť.: bažení po dokonalosti, péče o život, varování se pokušení, boj v nesnázích — spir.: rozhoduje prospěch bližního, nebezpečí nemoci, smyslnost, příležitost k sebevraždě.
C) V poměru k bližnímu: Křesť.: láska nadpřirozená jest pohnutkou a předmětem — spirit.: pouhá jména bez základu.
D) V poměru ke společnosti: Křesť.: láskou a spravedlností odpomáhati nepoměrům — spirit.: rovnost všeho a rozlučitelnost rodiny.

§ 14. **V. Závěry plynoucí z rozdílů mezi křesťanstvím a spiritismem** 363
Křesťanství vyniká nad spiritismus — nemožnost spojiti spiritismus s křesťanstvím — vznešenost křesťanství.

Díl III.

§ 15. **Odsouzení spiritismu** 376
Důvody — Starý zákon — Nový zákon — doba středověku — na začátku novověku — zákaz magnetismu — zákaz spiritismu — čtení knih spiritistických.

Díl IV.

§ 16. **Boj proti spiritismu** 397
Pevný základ víry — odstranění lehkomyslného posudku — odstranění pověry.

Rejstřík jmenný a věcný 403

Opravy.

Str.	20.	řádek	31.	místo Bodinové má býti: Baudinové.
„	73.	„	17.	„ Ollkott má býti: Olkott.
„	87.	„	20.	„ Mausseaux má býti: Mousseaux.
„	183.	„	16.	„ magnetismu) má býti: magnetismus.
		„	17.	„ spiritistus má býti: spiritistů).
„	196.	„	32.	„ Schwedenborgovi má býti: Swedenborgovi.
„	255.	„	19.	„ hors má býti: hora.
„	270.	„	v titulu místo § 11. Rozdíly ... má býti: § 11. II. Rozdíly atd.	
„	298.	„	5.	řádek místo Perronne má býti: Perrone.
„	353.	„	26	„ „ Gauthier má býti: Gautier.